

Maria Ochescu
Maria Aurelia Diaconu

Istorie

Clasa a VIII-a

Acest manual este proprietatea Ministerului Educației și Cercetării.

Acest manual școlar este realizat în conformitate cu Programa școlară aprobată prin Ordinul ministrului educației naționale nr. 3393/28.02.2017.

119 – număr unic de telefon la nivel național pentru cazurile de abuz împotriva copiilor

116.111 – numărul de telefon de asistență pentru copii

Maria Ochescu
Maria Aurelia Diaconu

Istorie

Clasa a VIII-a

Manualul școlar a fost aprobat de Ministerul Educației și Cercetării prin ordinul de ministru nr. 4500/10.07.2025.
Manualul este distribuit elevilor în mod gratuit, atât în format tipărit, cât și în format digital, și este transmisibil timp de patru ani școlari, începând din anul școlar 2025-2026.

Inspectoratul Școlar

Școala/Colegiul/Liceul

ACEST MANUAL A FOST FOLOSIT DE:

Anul	Numele elevului	Clasa	Anul școlar	Aspectul manualului*			
				format tipărit		format digital	
				la primire	la predare	la primire	la predare
1							
2							
3							
4							

* Pentru precizarea aspectului manualului se va folosi unul dintre următorii termeni: **nou, bun, îngrijit, neîngrijit, deteriorat.**

- Cadrele didactice vor verifica dacă informațiile înscrise în tabelul de mai sus sunt corecte.
- Elevii nu vor face niciun fel de însemnări pe manual.

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. Carol Căpiță, Universitatea din București, Facultatea de Istorie, DIAAIA; președinte al Societății de Științe Istorice din România, București

Prof. grad I Marcel Bartic, Școala Gimnazială Evrika, București

Coordonator redacție: Cătălin Georgescu

Editor-coordonator: Mihaela Preda

Redactare: Mihaela Stănescu

Corectură: Adrian Crețu, Elena Chiruță

Copertă, coordonare tehnică și prepress: Florin Paraschiv

Tehnoredactare: Ionuț Bănuță

Cartografiere: Ionuț Popa

Layout: Faber Studio

Activități digitale interactive și platformă e-learning: Editsoft & Services; website: editsoft.ro

Înregistrare și procesare sunet: ML Sistems Consulting

Voce: Camelia Pintilie

Credite foto și video: Dreamstime, Wikimedia Commons, Fototeca online a comunismului românesc; website: fototeca.iicmmer.ro

Animății: Film Experience

ISBN 978-630-358-015-9

Pentru comenzi puteți contacta Departamentul Difuzare

C.P. 12, O.P. 63, sector 1, București

Telefoane: 021.796.73.83, 021.796.73.80

Fax: 021.369.31.99

www.art-educational.ro

Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate Editurii Art Klett.

Nicio parte a acestei lucrări nu poate fi reprodusă, stocată ori transmisă, sub nicio formă (electronic, mecanic, fotocopiere, înregistrare sau altfel), fără acordul prealabil scris al editurii.

© Editura Art Klett, 2025

Deșteaptă-te, române!

Versuri: Andrei Mureșanu
Muzica: Anton Pann

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman,
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate ori moarte!” strigă toți.

Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertate și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ!

Prezentarea manualului

Manualul cuprinde:

- **varianta tipărită**
- **varianta digitală**, similară cu cea tipărită, care cuprinde, în plus, peste 100 AMII, activități multimedia interactive de învățare

Activitate statică, de ascultare activă și de observare dirijată a unei imagini semnificative

Activitate animată, filmuleț sau scurtă animație

Activitate interactivă, de tip exercițiu sau joc, în urma căreia elevul are feedback imediat

Alte butoane folosite în varianta digitală:

- te duce la prima pagină a manualului;
- te duce la pagina imediat anterioară;
- te duce la pagina următoare;
- te duce la ultima pagină a manualului;
- afișează cuprinsul manualului și îți permite accesarea oricărei lecții printr-un salt direct;
- micșorează pagina;
- mărește pagina, pentru o mai bună observare a imaginilor/textului;
- ți oferă mai multe informații despre varianta digitală a manualului;
- afișează întregul conținut al meniului de navigare (butonul este afișat doar în cazul telefoanelor inteligente).

Ce propune acest manual

Manualul de istorie pentru clasa a VIII-a propune o manieră modernă de abordare didactică a conținutului disciplinei, o tratare ce vizează dezvoltarea cognitivă și atitudinal-valorică a elevilor de gimnaziu.

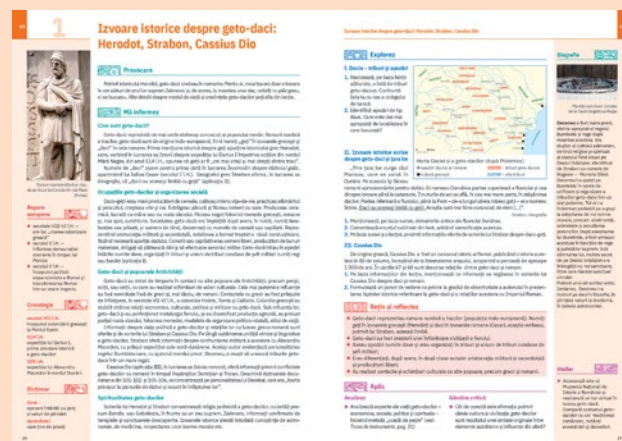
Faptele istorice din istoria românilor sunt prezentate prin expuneri adecvate nivelului de vârstă, dar și prin intermediul diferitelor surse istorice (hărți, texte, ilustrații etc.), urmărindu-se dezvoltarea unor modele de interpretare a proceselor istorice, încurajarea spiritului analitic și de gândire critică ale elevilor, acceptarea și valorizarea pozitivă a diversității (culturale, sociale, politice, de gen etc.).

Manualul este structurat în 9 unități de învățare.

Structura unităților de învățare: Deschidere de unitate + lecții de predare-învățare + recapitulare + trusa de instrumente + atelier civic + evaluare/autoevaluare

Structura lecției: Un parcurs de învățare coerent și eficient în 11 pași didactici

- **Provocare** – prezentarea unui fapt istoric pentru stimularea interesului, pretext de lansare a unor întrebări care să orienteze demersul cognitiv al lecției
- **Repere europene** – sugerează/argumentează ideea integrării istoriei naționale în context european
- **Cronologie** – date cu caracter orientativ, care asigură o mai bună receptare și înțelegere a timpului istoric
- **Mă informez** – textul-suport al lecției, care marchează ideile-cadru și sistematizează conținuturile în logica fenomenului istoric
- **Dicționar** – explicarea unor noțiuni esențiale/noi
- **Explorez** – surse (texte, hărți, scheme, ilustrații etc.)

- Însoțite de sarcini și întrebări, cu rolul de a consolida și aprofunda informațiile din textul-suport, de a forma și exersa competențe, de a face legătura cu viața cotidiană, de a exersa gândirea critică
- **Conexiuni** – abordare inter-și transdisciplinară în vederea clarificării/nuanțării problematicei istorice din mai multe perspective
- **Idei/Mentalități/Biografii** – idei și opinii privitoare la faptele istorice prezentate în lecție: schițe biografice ale unor personalități marcante

- **Rețin și reflectez** – sinteza conținuturilor lecției în idei-cheie ; cerințe cheie/întrebări la final de lecție care trimite la reflecția asupra parcursului lecției-(trimitere în manualul digital)
- **Atelier** – propuneri de activități cu caracter practic-aplicativ, care vizează exersarea de competențe în contexte noi/de viață cotidiană, individual sau în grup
- **Gândire critică** – propune reflecții/judecăți de valoare asupra unor procese/ fapte istorice prezentate în lecție

Structura unui Studiu de caz

- **Introducere** – cadrul istoric al problematicei/aspectului tratat în studiu
- **Mă documentez** – prezentarea aspectelor relevante ale problematicei abordate
- **Analizez sursele** – grupaj de surse de tip diferit, însoțite de scurte prezentări. Cerințele asociate fiecărei surse ajută la extragerea informației relevante și formează/exersează competențe diverse
- **Analiză de detaliu** – vizează lucrul cu sursa istorică, orientând demersul didactic (se pleacă de la un detaliu al sursei și, prin analiză, se desprind aspecte relevante ale problematicei); este exersată gândirea inductivă/deductivă
- **Sinteză** – activitate complexă care urmărește să dezvolte competențele formate prin intermediul studiului de caz

Metodele complementare de evaluare utilizate în acest manual sunt: portofoliul, proiectul, observarea sistematică a activității și comportamentului elevilor (prin fișe dedicate, prevăzute în lecțiile de recapitulare), investigația, autoevaluarea etc

Cuprins

	Nr. pag.	Lecții
	7	EVALUARE ÎNȚĂLĂ
UNITATEA 1 Introducere	10	Lecția 1 Spațiul geografic natural
	12	Lecția 2 Periodizarea istoriei românilor
	14	Trusa de instrumente
	15	SCHEMĂ CONCEPTUALĂ RECAPITULATIVĂ
	16	EVALUARE/AUTOEVALUARE
UNITATEA 2 Preistoria în spațiul românesc	18	Lecția 1 Epoca Pietrei
	20	Lecția 2 Epoca Metalelor
	22	Studiu de caz Cultura Cucuteni
	23	Studiu de caz Cultura Hamangia
	24	Studiu de caz Cultura Sărata Monteoru
	25	SCHEMĂ CONCEPTUALĂ RECAPITULATIVĂ
	26	EVALUARE/AUTOEVALUARE
UNITATEA 3 Geto-dacii	28	Lecția 1 Izvoare istorice despre geto-daci: Herodot, Strabon, Cassius Dio
	30	Studiu de caz Histria
	31	Atelier civic Memoria trecutului (Proiect de patrimoniu)
	32	Lecția 2 Burebista. Decebal; cucerirea Daciei de către romani
	34	Studiu de caz Sarmizegetusa
	35	Studiu de caz Podul de la Drobeta. Columna lui Traian. Monumentul de la Adamclisi
	36	Trusa de instrumente
	37	SCHEMĂ CONCEPTUALĂ RECAPITULATIVĂ
	38	EVALUARE/AUTOEVALUARE
UNITATEA 4 Etnogeneza românească	40	Lecția 1 Dacia romană. Romanizare. Creștinism
	42	Lecția 2 Așezarea slavilor la sudul Dunării. Romanitatea orientală
	44	Lecția 3 Poporul român – popor romanic
	46	Studiu de caz Surse istorice despre români la sfârșitul mileniului I
	47	SCHEMĂ CONCEPTUALĂ RECAPITULATIVĂ
	48	EVALUARE/AUTOEVALUARE
UNITATEA 5 Evul Mediu românesc	50	Lecția 1 Primele forme de organizare statală
	52	Lecția 2 Statele medievale în spațiul românesc: Transilvania, Țara Românească, Moldova, Dobrogea
	54	Studiu de caz Diversitate etnică și confesională în spațiul românesc
	55	Atelier civic Localitatea mea între trecut și prezent (Proiect de implicare comunitară)
	56	Lecția 3 Spațiul românesc și politica de <i>cruciadă târzie</i> de la Mircea cel Bătrân la Mihai Viteazul
	58	Studiu de caz Cetăți medievale
	59	Studiu de caz Biserica episcopală de la Curtea de Argeș
	60	Trusa de instrumente
	61	SCHEMĂ CONCEPTUALĂ RECAPITULATIVĂ
	62	EVALUARE/AUTOEVALUARE
UNITATEA 6 Modernitatea timpurie	64	Lecția 1 Constantin Brâncoveanu. Dimitrie Cantemir
	66	Lecția 2 Iluminism și reformism: Transilvania sub Habsburgi
	68	Lecția 3 Secolul fanariot
	70	Studiu de caz Școala Ardeleană. Supplex Libellus Valachorum
	71	SCHEMĂ CONCEPTUALĂ RECAPITULATIVĂ
	72	EVALUARE/AUTOEVALUARE
UNITATEA 7 Lumea românească până la jumătatea secolului al XIX-lea	74	Lecția 1 Români între Orient și Occident. Conservatorism și modernizare
	76	Studiu de caz Tudor Vladimirescu
	77	Studiu de caz Generația pașoptistă. Programe și consecințe ale revoluției
	78	Studiu de caz Romii – de la robie la emancipare
	79	SCHEMĂ CONCEPTUALĂ RECAPITULATIVĂ
	80	EVALUARE/AUTOEVALUARE

	Nr. pag.	Lecții
UNITATEA 8 România modernă	82	Lecția 1 Formarea statului român modern. Domnia lui Alexandru Ioan Cuza
	84	Lecția 2 Regatul României – Carol I
	86	Studiu de caz Constituția din 1866
	87	Studiu de caz Războiul de Independență
	88	Studiu de caz Opțiuni politice în România modernă
	89	Studiu de caz Cultura în spațiul românesc
	90	Trusa de instrumente
	91	SCHEMĂ CONCEPTUALĂ RECAPITULATIVĂ
	92	EVALUARE/AUTOEVALUARE
UNITATEA 9 România secolelor XX-XXI	94	Lecția 1 România și Primul Război Mondial
	96	Lecția 2 Marea Unire din 1918
	98	Lecția 3 România interbelică. Economie și societate – lumea urbană și lumea rurală
	100	Studiu de caz Orașul: arhitectură modernă și tradiții rurale
	101	Studiu de caz Minoritățile naționale în România
	102	Studiu de caz Constituțiile din perioada interbelică
	103	Studiu de caz Idei politice în lumea românească interbelică
	104	Studiu de caz Monarhia după Primul Război Mondial
	105	Trusa de instrumente
	106	Lecția 4 România în Al Doilea Război Mondial
	108	Studiu de caz Holocaustul în România: evreii și romii
	109	Atelier civic Lupta împotriva discriminării (campanie)
	110	Lecția 5 România – stat comunist
	112	Studiu de caz Rezistența anticomunistă
	113	Studiu de caz Viața cotidiană în perioada regimului comunist
	114	Studiu de caz Manipulare și propagandă. <i>Omul nou</i> . Consecințe
	115	Studiu de caz <i>Epoca Nicolae Ceaușescu</i>
	116	Lecția 6 România în contextul Războiului Rece
	118	Lecția 7 Regimul politic democratic din 1989 până azi
	120	Studiu de caz Constituția României din 1991
	121	Atelier civic Cunoașterea Constituției României (campanie)
	122	Lecția 8 Integrarea euroatlantică a României
	124	SCHEMĂ CONCEPTUALĂ RECAPITULATIVĂ
	125	EVALUARE/AUTOEVALUARE
	126	RECAPITULARE FINALĂ
	128	EVALUARE FINALĂ

Competențe generale și specifice

- Utilizarea în contexte diverse a coordonatelor și reprezentărilor despre timp și spațiu
 - Utilizarea coordonatelor de timp și spațiu în rezolvarea unor situații-problemă
 - Analizarea faptelor istorice utilizând coordonate spațio-temporale în contexte diferite
- Utilizarea critică și reflexivă a limbajului de specialitate și a surselor istorice
 - Prezentarea unei teme istorice prin valorificarea informațiilor oferite de diverse surse
 - Argumentarea unei opinii referitoare la un fapt istoric prin utilizarea informațiilor provenite din diferite surse
- Manifestarea comportamentului civic prin valorificarea experienței istorice și a diversității socioculturale
 - Valorificarea experiențelor istorice oferite de acțiunea personalităților/grupurilor în contexte istorice variate
 - Realizarea de proiecte care promovează diversitatea socioculturală
- Folosirea autonomă și responsabilă a instrumentelor necesare învățării permanente
 - Realizarea unor investigații istorice prin utilizarea resurselor multimedia
 - Inițierea, dezvoltarea și aplicarea de proiecte individuale și de grup valorificând diverse experiențe istorice
 - Adaptarea perspectivelor transdisciplinare în abordarea unor probleme sensibile și controversate în istorie și în viața cotidiană

I. Sunt capabil să utilizez, în contexte diverse, coordonate și reprezentări despre timp și spațiu, conform cerințelor.

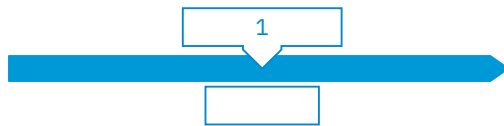
1. Datează următoarele fapte istorice și ordonează-le pe o axă a timpului:

Unificarea triburilor
geto-dace
de către Burebista

Prima
mențiune
a geto-dacilor

Cucerirea Daciei
de către
romani

Primul război
dintre Decebal
și Traian

2. Analizează harta și răspunde cerințelor alăturate.

1. Pornind de la hartă, menționează o cauză și o consecință a participării României la Primul Război Mondial.
2. Pe baza cunoștințelor precedente și cu ajutorul legendei, prezintă acțiunile militare ale României în 1916.
3. Localizează pe hartă 3 bătălii ale armatei române din vara anului 1917.
4. Menționează o prevedere a Conferinței de Pace de la Paris (1919-1920), cu privire la România
5. Menționează o asemănare și o deosebire între participarea României la Primul Război Mondial, respectiv la Al Doilea Război Mondial.

Harta României
în Primul Război Mondial

II. Sunt capabil să utilizez critic și reflexiv limbajul de specialitate și sursele istorice, răspunzând cerințelor.

1. Definește oral termenii următori și construiește în scris enunțuri istorice corecte cu aceștia: *revoluție, emancipare, clăcași*.
2. Prezintă în scris alte două fapte istorice cu caracter modernizator din a doua jumătate a secolului al XIX-lea în societatea românească.
3. Identifică, pe baza surselor **A** și **B**, un element de continuitate între fapte istorice asemănătoare din spațiul românesc în secolul al XIX-lea.

Sursa A

- „9. Orice recompensă să vie de la Patrie prin reprezentanții săi, iar nu de la Domn.
12. Emancipăția mănăstirilor închinată.
13. Emancipăția clăcașilor ce se fac proprietari prin despăgubire.”

Proclamația de la Islaz,
1848

Sursa B

„Claca este desființată pentru de-a pururea și de astăzi voi sunteți proprietari liberi pe locurile stăpânirii voastre!”

Reforma rurală
a lui A.I. Cuza, 1864

Evaluare inițială

III. Manifest comportament civic prin valorificarea experienței istorice și a diversității socioculturale.

Imaginează-ți că o mașină a timpului te poate duce în societatea românească din secolul al XV-lea. Realizează un text de circa 200 de cuvinte în care să prezinți o cetate/capitală medievală din spațiul românesc al epocii. Include informații despre: spațiul și timpul istoric al existenței acesteia, înfățișarea, sistemul de apărare, rolul istoric jucat, viața comunității etc.

IV. Sunt capabil să folosesc autonom și responsabil instrumente necesare învățării permanente, folosind resurse multimedia conform cerințelor.

Pornind de la imaginea care ilustrează un aspect al participării României la Războiul de Independență, caută resurse multimedia (de exemplu, historia.ro) cu referire la obținerea independenței de stat a României și realizează un eseu de circa o pagină pe baza unui plan de idei. Folosește sugestiile de mai jos:

Cucerirea redutei Grivița de trupele române (august 1877), gravură de epocă, de Henryk Dembitzky, 1881

Resurse multimedia:

Texte, imagini, fotografii din perspective multiple:

- artistice
- istorice
- literare

Plan de idei:

- Anii desfășurării războiului
- Contextul și cauzele participării la război
- Bătălii și descrierea lor
- Personalități
- Tratatul de pace
- Semnificația și importanța obținerii independenței

U1

Introducere

Peisaj de munte din România

Lecția 1	10	Spațiul geografic natural
Lecția 2	12	Periodizarea istoriei românilor
Trusa de instrumente	14	Cum realizez o prezentare în format digital pe o temă istorică. Cum realizez un film sau un videoclip pe o temă istorică. Cum realizez un afiș/poster digital
RECAPITULARE	15	Schemă conceptuală recapitulativă
EVALUARE/ AUTOEVALUARE	16	

Spațiul geografic românesc

Provocare

Ada Kaleh a fost o insulă de pe fluviul Dunărea, în apropiere de Orșova, dispărută prin crearea lacului de acumulare de la Porțile de Fier. Evenimentul ilustrează modul în care spațiul geografic natural este transformat de oameni potrivit necesităților, mergând până la modificarea lui radicală. Poți afla din lecție felul în care spațiul geografic al țării noastre, utilizat și transformat de către oameni, a influențat modul de viață și istoria românilor.

Mă informez

Așezare

Teritoriul României este situat în sud-estul Europei Centrale, la intersecția paralelei de 45° latitudine nordică și a meridianului de 25° longitudine estică.

Prin lanțul Munților Carpați și fluviul Dunărea (numit de romani *Danubius*, iar de greci, *Istros*), România se leagă de Europa Centrală, iar prin Marea Neagră (numită în Antichitate *Pontus Euxinus*) se deschide către Orient (aplicația **I**). Datorită importanței acestor repere geografice pentru evoluția țării, unii istorici au atribuit spațiului românesc denumirea de spațiu **carpato-danubiano-pontic**.

Relief, climă, faună și floră

Relieful țării este variat și armonios. Lanțul Munților Carpați adăpostește Podișul Transilvaniei, străbătut de numeroase cursuri de apă și favorabil agriculturii. Carpații, prin înălțimea lor moderată, prin văile și bogățiile naturale de care dispun (pășuni, lemn, zăcămintele de minereuri), au jucat un rol important în viața economică, dar și politică a țării.

Dealurile subcarpatice au un relief blând, sunt acoperite de păduri și livezi și dispun de bogate resurse de sare, petrol și cărbune. Podișurilor, precum Podișul Moldovei sau Podișul Dobrogei, li se adaugă câmpii întinse, precum Câmpia Tisei spre vest sau Câmpia Română spre sud, cu soluri bogate, propice diverselor culturi agricole.

Teritoriul țării este străbătut de mari cursuri de apă (Mureș, Someș, Jiu, Olt, Siret, Prut), care adăpostesc în văile lor așezări umane și constituie căi de navigație. Cel mai important curs de apă este fluviul Dunărea. Aproape o treime din parcursul său este situat pe teritoriul țării noastre. A reprezentat de-a lungul timpului o importantă cale de comunicație și comercială.

Zona de coastă, cu o lungime de peste 200 km, pe țărmul Mării Negre, a adus și ea avantaje importante, oferind resurse importante și favorizând schimburile comerciale și culturale.

Alături de relief, clima temperată cu influențe continentale a determinat existența unor tipuri de vegetație variate, cu floră și faună bogate: pajiști de câmpie și lunci, păduri de foioase și de conifere, pajiști alpine, toate populate de animale. Introducerea unor plante de cultură și a unor animale domestice a adăugat noi resurse spațiului natural.

Locuire și ocupații

Oferind condiții prielnice vieții, teritoriul țării noastre a fost locuit încă din timpuri străvechi. Au fost descoperite urme ale existenței umane datând de aproximativ 1 500 000 de ani. Descoperirile arheologice atestă existența ulterioară a unor așezări stabile atât în zonele montane, în depresiuni, cât și în zonele de deal, podiș și câmpie (aplicația **II**; *Conexiuni*).

Varietatea resurselor naturale a atras după sine o mare varietate a ocupațiilor.

- cultivarea plantelor: în zonele de deal, cultivarea viței-de-vie și a pomilor fructiferi, iar la câmpie, cultura cerealelor;
- creșterea animalelor, în special păstoritul;
- pescuitul, de-a lungul apelor;
- meșteșugurile au evoluat în timp, de la activitățile casnice la cele manufacturiere, apoi industriale tot mai complexe;
- comerțul intern și extern a fost intens, Marea Neagră și Dunărea conferind zonei un rol important în sistemul rețelelor comerciale europene.

Situat la confluența multor culturi și civilizații, spațiul românesc a fost spațiul evoluției unei culturi bogate și originale, care a valorificat în mod creator diverse influențe.

Insula Ada Kaleh – vedere generală (1890-1905)

Repere europene

Munții Carpați din România sunt parte a unui sistem muntos central din Europa, lung de aproximativ 1 700 km, cuprins între Bazinul Vienei și Valea Timocului.

Fluviul Dunărea trece prin zece țări europene:

- Germania
- Serbia
- Austria
- Bulgaria
- Slovacia
- România
- Ungaria
- Republica Moldova
- Croația
- Ucraina

Marea Neagră se întinde între șase țări, țărmul românesc având o lungime de 225 km.

Cronologie

1930

18 057 028 – populația României (recensământul din 1930)

2024

19 639 761 – populația României (sursa: Worldometer)

Dicționar

Euxinus Pontos (în greaca veche)

Marea Ospitalieră. Era numele dat de grecii antici Mării Negre. Pontus Euxinus este forma latinizată, folosită de romani.

Explorez

I. Spațiul geografic românesc

Harta fizică a României

1. Identifică pe hartă reperele geografice ale spațiului românesc prezentate în lecție.
2. Urmărește pe hartă traseul fluviului Dunărea și realizează un text în care să descrii parcursul său pe teritoriul țării noastre, menționând cel puțin trei orașe prin care trece.

II. Călători străini despre spațiul românesc

„Iar acea țară a Moldovei este îndeajuns de frumoasă, cu șesuri și văi pretutindeni, plină de orașe și felurite sate, însă fără de cetățui sau cetății întărite prin iscusință sau meșteșug, afară doar de Cetatea Neamțului, care este așezată pe un munte foarte înalt și înconjurat de ziduri, [țara] altminteri [fiind] apărată doar de râuri ca de niște întărituri datorite de natură [...] În această țară nimic nu lipsește din cele ce ar putea folosi oamenilor; și pe lângă acestea este bogată în mine de aur, argint și sare; [...] bogată în locuri de arătură, vii și vite, precum și în lacuri și heleșteie, precum și în tot felul de pești aleși; într-un cuvânt, e plină din belșug de toate bogățiile.”

Georg Reicherstorffer, *Chorographia Moldovei* (1541)

1. Precizează secolul căruia îi aparține prezentarea din sursă.
2. Menționează, pe baza sursei, trei ocupații practice în epocă.
3. Caută, prin documentare proprie, alte mărturii ale călătorilor străini despre spațiul românesc.

Rețin și reflectez

- Spațiul românesc, carpato-danubiano-pontic, a fost un cadru natural propice existenței umane încă din timpuri străvechi, fiind locuit de cel puțin 1,5 milioane de ani.
- Relieful este variat, străbătut de numeroase cursuri de apă, iar fauna și flora sunt bogate.
- Îndeletnicirile practice au fost diverse, în acord cu varietatea de resurse naturale.

Aplic

Analizez

1. Analizează denumirea de spațiu „carpato-danubiano-pontic” atribuită spațiului geografic românesc.
2. Cum au influențat resursele naturale practicarea anumitor activități și ocupații? Completează un tabel, după model, adăugând minimum trei rânduri.

Resurse	Activități/ocupații asociate
pășuni	păstorit
păduri	prelucrarea lemnului

Gândire critică

- În ce măsură lanțul Munților Carpați i-a unit sau despărțit pe români de-a lungul istoriei lor?

Conexiuni

Harta Moldovei în lucrarea *Descrierea Moldovei*

Descrierea Moldovei de Dimitrie Cantemir

Descrierea Moldovei (*Descriptio Moldaviae*) este o scriere în limba latină aparținând lui Dimitrie Cantemir, domnitor al Moldovei în secolul al XVIII-lea. S-a bucurat de un larg ecou în lumea științifică europeană, remarcându-se prin viziunea științifică modernă și varietatea informațiilor referitoare la cadrul geografic, istoric și cultural al Moldovei în epocă. Pe lângă prezentarea spațiului natural al Moldovei, însoțită de o hartă amănunțită, lucrarea cuprinde informații despre ierarhia boierească, forma de stat și alegerea domnitorilor, legislație, armată, despre biserică și școli, limbă și literatură. Lucrarea prezintă interes și prin referirile la originea poporului român, la obiceiurile și tradițiile sale.

Atelier

- În echipe de 3-4 elevi, realizați un ghid turistic al localității în care trăiți. Îl puteți realiza cu mijloace digitale sau pe hârtie. Aveți în vedere elemente legate de:
 - relief;
 - resurse;
 - activități economice;
 - populație;
 - tradiții și obiceiuri etc.

Periodizarea istoriei românilor

Marele sanctuar circular de la Sarmizegetusa Regia (România) – construcție interpretată drept calendar dacic

Repere europene

secolele XIV – XVII

aparitia și răspândirea ideilor **umaniste**, o nouă viziune despre om și lume, ce promova valoarea omului și dezvoltarea lui multilaterală, primatul rațiunii și al spiritului critic;

secolul al XVIII-lea

afirmarea ideilor iluministe ca o filozofie care susținea dreptul la fericire și bunăstare generală, la libertate și egalitate ca drepturi naturale ale omului.

Cronologie

cca 1 500 000/
1 200 000 î.H. –
secolul I î.H.

Preistoria (Epoca Străveche);

secolul I î.H. –
secolul IX d.H.

Antichitatea (Epoca Veche)

secolul IX –
secolul XVII/XVIII

Evul Mediu (Epoca
Medievală/Feudală)

secolul XVII/XVIII – 1918
Epoca Premodernă și
Modernă

1918 – astăzi

Epoca Contemporană

Dicționar

indo-europeni

grup de populații de păstori nomazi care trăiau, prin mileniul III î.H., în Asia Centrală, de unde au migrat spre vest și sud-vest.

izvoare istorice

urme materiale ale trecutului, pe baza cărora se reconstituie istoria oamenilor.

Provocare

1593, 1711 sau 1821? Care dintre aceste date marchează debutul epocii moderne în istoria românilor? Istoricii nu s-au pus de acord. Unii istorici leagă începutul acestei epoci de domnia lui Mihai Viteazul, considerând că ea deschide o perioadă de afirmare culturală și națională a românilor în spirit umanist și, mai târziu, iluminist. Alți istorici iau ca reper epoca domniilor fanariote, având în vedere proiectele de reformă moderne inițiate de unii domnitori. Un alt grup de istorici consideră că modernizarea societății românești începe abia după anul 1821, când formarea statului modern român intră într-o etapă decisivă. Informații privind principalele perioade ale istoriei românilor poți afla citind lecția.

Mă informez

Istoria și izvoarele istorice

➤ Evoluția istoriei ca știință este legată de o serie de științe auxiliare care descoperă, clasifică, compară și pun la dispoziția istoricilor **izvoare istorice** (aplicația **I**), pe care se bazează reconstituirea faptelor istorice ale trecutului (vezi *Conexiuni*). Izvoarele istorice se împart în două mari categorii:

- **izvoare scrise**
inscripții, documente, hărți, cărți, monede etc.
- **izvoare nescrise**
vase, unelte, arme, podoabe, construcții etc.

Periodizarea istoriei

Pe baza informațiilor extrase din izvoarele istorice, istoricii au împărțit istoria omenirii în cinci mari intervale de timp, numite epoci istorice. Delimitările dintre epoci sunt relative, iar între epoci există perioade de tranziție. Evenimentele luate ca reper pentru începutul sau sfârșitul epocilor istorice sunt orientative, ele variind în funcție de istorici sau de spațiul istoric avut în vedere. Cele cinci epoci sunt:

- **Preistoria** – intervalul scurs de la apariția primilor oameni până la apariția scrisului și, deci, a izvoarelor istorice scrise. Este împărțită în mai multe epoci și subdiviziuni ale acestora, în funcție de tehnologiile existente și de modul de trai al oamenilor.

PREISTORIA	
EPOCA PIETREI	EPOCA METALELOR

- **Antichitatea** – perioada începută în jurul anului 3 300 î.H., când a fost inventată scrierea, și încheiată în anul 476 d.H., când a dispărut Imperiul Roman de Apus;
- **Evul Mediu** – între anul 476 și anul 1453, dată care marchează cucerirea Constantinopolului de către turci și desființarea Imperiului Bizantin (fostul Imperiu Roman de Răsărit);
- **Epoca Modernă**, cuprinsă între anul 1453 și începutul Revoluției franceze (1789);
- **Epoca Contemporană** – perioada de la Revoluția franceză până în prezent.

Periodizarea istoriei românilor

Istoria spațiului românesc este și ea divizată în epoci istorice similare (aplicația **II**).

- **Preistoria** este epoca apariției primelor comunități umane pe teritoriul României de azi și a unor importante progrese în plan economic și spiritual. Are loc pătrunderea indo-europenilor și diferențierea, din rândul lor, a tracilor și a ramurii lor nordice, geto-dacii.
- **Antichitatea**, cuprinsă între secolele I î.H. și IX d.H., este perioada (clasică) de afirmare a civilizației geto-dacice, a contopirii acesteia cu civilizația romană și a formării poporului român.
- **Evul Mediu (Epoca Medievală/Feudală)** este perioada de primă afirmare a civilizației românești și de formare a statelor medievale în spațiul locuit de români.
- **Epoca Modernă** este epoca de așezare pe baze moderne a societății românești. Pregătită de reforme și inițiative legislative ale unor domni fanarioți din secolul al XVIII-lea, a cunoscut o perioadă hotărâtoare în secolul al XIX-lea, când a fost creat statul român modern.
- **Epoca Contemporană** cuprinde evoluția societății românești din 1918 până în zilele noastre, caracteristicile perioadei fiind consolidarea statului național unitar român și integrarea în structurile europene.

Explorez

I. Istoria ca știință

Sală din Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia

B. „Istoria unui timp se clădește întotdeauna cu materialul adunat până atunci. Dacă ar fi să așteptăm ca tot materialul istoric al unui popor să fie descoperit, n-am mai ajunge niciodată să expunem cursul vieții sale; căci descoperirile se fac neîncetat; cunoștințele se întind și se adâncesc, măbind fără încetare orizontul istoriei [...]. Fiecare timp oglindește, în lucrările istorice ce le înfățișează, cunoștința de atunci asupra trecutului său. Fiecare timp este deci în drept să aibă istoria lui [...]. Eu sunt anume de părere că istoria trebuie să scruteze spre a afla adevărul.”

A.D. Xenopol, *Istoria românilor în Dacia Traiană*

- Pe baza surselor **A** și **B**, precizează un alt termen, specific istoriei, pentru „materialul” la care se referă textul **B**.
- Pornind de la expresia subliniată în text, de ce crezi că se studiază istoria în școală? Argumentează-ți punctul de vedere formulat.
- Organizează alături de colegii de clasă o vizită (reală sau virtuală) la un muzeu de istorie. Identificați cât mai multe izvoare istorice („materiale”), observați cum sunt conservate acestea și discutați asupra tipului de informații pe care acestea le oferă.

II. Istoria românilor – parte integrantă a istoriei universale

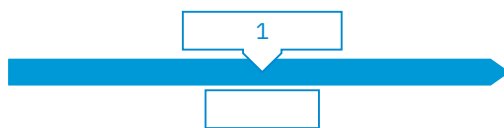
„Istoria poporului nostru e în legătură cu istoria popoarelor de primprejur și în genere cu istoria europeană și a omenirii. Faptele noastre au influențat pe alții și faptele altora ne-au influențat pe noi: această dependență crește cu cât ne apropiem de perioada contemporană. E normal deci ca marile împărțiri ale istoriei universale să se regăsească și în istoria Românilor; limitele acestor împărțiri însă nu coincid, nu sunt aceleași, din cauza unor împrejurări proprii locurilor noastre.”

Constantin C. Giurescu, *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până la moartea regelui Ferdinand, 1944*

- Formulează, pe baza sursei, o opinie în legătură cu raportul dintre istoria națională și cea universală. Argumentează.
- Menționează, pe baza sursei, cauza diferențelor dintre periodizarea istoriei universale și cea a istoriei românilor.

III. Periodizarea istoriei românilor

- Transcrie cronologia epocilor istorice din istoria românilor pe o axă a timpului desenată pe caiet, după modelul alăturat.
- Pe baza informațiilor din lecție și a cunoștințelor din anii precedenți, enumeră câte un fapt istoric relevant pentru fiecare epocă istorică înscrisă pe axă.

Rețin și reflectez

- Istoria ca știință are la bază izvoarele istorice, clasificate în izvoare scrise și nescrise, puse la dispoziția istoricilor de o serie de științe auxiliare.
- Principalele epoci istorice ale istoriei românilor sunt Epoca Străveche (Preistoria), Epoca Veche (Antichitatea), Evul Mediu, Epoca Modernă și Epoca Contemporană.
- Aceste epoci istorice sunt similare cu cele ale istoriei universale, delimitările cronologice ale acestora fiind orientative.

Aplic

Analizez

- Analizează comparativ reperele cronologice ale epocilor istorice în plan universal și, respectiv, național. Discută cu colegul de bancă și formulează în scris 2-3 concluzii.

Gândire critică

- De ce crezi că este necesară o periodizare a istoriei? Argumentează oral răspunsul.

Conexiuni

Schimbarea gărzii în Cetatea Alba Iulia – reconstituire istorică

Reconstituirea istoriei

În ultimii ani, în România a început să se manifeste un fenomen interesant, cel al **reconstituirii istorice**. Acest fenomen, cu o accentuată latură educativă, pune într-o lumină nouă înțelegerea și cercetarea trecutului, prin reconstituirea unor evenimente istorice (bătălii, turniruri etc.) sau activități de zi cu zi, cu costume, arme, unelte etc. specifice epocii respective.

Reconstituirea istorică (**historical reenactment**, în limba engleză) se realizează în acord cu opiniile specialiștilor, pe baza surselor istorice, ceea ce implică o activitate susținută de cercetare-documentare. Un alt tip de reconstituire este istoria „trăită”, istoria „vie”, prin care activități sau scene de viață din trecut sunt aduse la viață în fața publicului fără a se utiliza un scenariu anume.

Reconstituirea istorică în România a luat avânt prin efortul unor grupuri de pasionați, interesați de diverse perioade și evenimente din istoria locală și națională.

Arheologia experimentală este o abordare științifică în cadrul căreia sunt elaborate și testate ipoteze bazate pe surse istorice, referitoare la ocupații sau tehnologii din trecut. Un exemplu ar fi construirea unor case preistorice din materiale și cu unelte specifice epocii.

Atelier

- În echipă, realizați o cronologie digitală a istoriei localității voastre în Epoca Contemporană.

Cum realizez o prezentare în format digital pe o temă istorică

Anexa 1

- primul slide conține titlul prezentării și numele elevului;
- toate slide-urile trebuie să aibă același format
 - imagini mari și clare
 - maximum 4-6 rânduri de text, font ușor lizibil (*Arial, Tahoma, Verdana*);
- ultimul slide trebuie să conțină webografia (lista site-urilor studiate).

Pasul 1

- identific o temă sau o idee în jurul căreia pot fi structurate informațiile
- aleg un titlu interesant/provocator

Pasul 2

- explorez site-uri recomandate sau găsite cu ajutorul unor cuvinte-cheie
- realizez o listă de site-uri relevante

Pasul 3

- colectez/grupez materialele în foldere/subfoldere pe probleme/aspecte abordate
- verific materialele/informațiile obținute, confruntându-le cu cele din surse conexe

Pasul 4

- selectez/organizez informațiile și imaginile, pentru fiecare slide al prezentării
- stabilesc criteriul de prezentare (cronologic, procesual etc.)

Pasul 5

- realizez prezentarea cu ajutorul unui program specializat (PowerPoint, Google Slides, Prezi, Canva etc.; vezi sugestii în Anexa 1)

Pasul 6

- reformulez informația din slide-uri și adaug elemente noi
- insist asupra aspectelor relevante și răspund întrebărilor colegilor

Cum realizez un film sau un videoclip pe o temă istorică

Anexa 2

- Pot fi folosite programe precum Google Photos, Animoto și Photo Story pentru Windows (pot fi descărcate și consultate tutoriale de folosire a lor).

Pasul 1

- identific o temă sau o idee de film/videoclip
- aleg un titlu interesant/provocator/sugestiv

Pasul 2

- alcătuiesc o listă a aspectelor/ideilor vizate
- schițez un scenariu (succesiunea momentelor)

Pasul 3

- mă documentez (din surse digitale și clasice, cercetare la fața locului) și colectez materiale
- organizez materialele în foldere pe teme/tipuri de materiale/secvențe de film

Pasul 4

- selectez materialele (text, imagini, interviuri etc.)
- stabilesc succesiunea secvențelor conform scenariului
- prelucrez imaginile, fotografiile, secvențele de film

Pasul 5

- asamblez materialele video
- procesez suportul audio al filmului/videoclipului (vezi sugestii în Anexa 2)

Pasul 6

- prezint filmul sau videoclipul în fața clasei
- port discuții și desprind concluziile

- În aprecierea produsului final, ai în vedere *Grila de analiză* de mai jos.

Criterii de analiză	Repere
Elemente de conținut (temă și conținuturi abordate)	adecvarea prezentării la specificul temei sau al ideii centrale, varietatea informațiilor, elementele de noutate
Calitatea produsului și originalitatea lui	claritatea imaginilor, sunetul și coloana sonoră, textul, animațiile, montajul, forța mesajului etc.
Comportamentul în timpul prezentării	calitatea prezentării produsului
Autoevaluarea/Reacția participanților la prezentare și atmosfera din sala de clasă	Ce mi-a plăcut?/Ce nu mi-a plăcut?/Cum m-am simțit?/Care a fost reacția elevilor?

Cum realizez un afiș/poster digital

Anexa 3

- scrierea suficient de mare și de lizibilă;
- titlul și alte texte: scurte, vizibile de la distanță;
- ilustrații, fotografii, grafice clare și care susțin tema/ideea aleasă;
- mesajul principal evidențiat special;
- imaginea de ansamblu.

Pasul 1

- stabilesc o temă sau o idee de afiș/poster
- aleg un mesaj incitant/provocator
- identific grupul căruia i se adresează afișul

Pasul 2

- aleg dimensiunea și formatul
- realizez o schiță a afișului
- aleg imaginile, culorile, fonturile etc.

Pasul 3

- redactez de pe afiș (titlul, sloganul)
- aleg o aplicație în care să realizez afișul (Publisher, Canva, CapCut, WordArt, Glogster)
- aranjez imaginile și textul în formatul ales

Pasul 4

- adaug elementele suplimentare și fac retușurile necesare
- aplic lista de verificare a unui poster (sugestii în Anexa 3)

Pasul 5

- identific locul de afișare (cât mai vizibil)
- reflectez asupra prezentării

Pasul 6

- realizez prezentarea afișului
- port discuții cu colegii și desprind concluziile

ATENȚIE!

- Într-o prezentare digitală, pot fi utilizate gratuit informații (texte, imagini, video, sunete etc.) care nu sunt creații personale doar cu acordul persoanei care deține dreptul de autor asupra respectivelor creații. Respectarea drepturilor de autor este obligatorie, fiind atât o chestiune legală, cât și o dovadă de respect față de cei care le-au creat. Dacă sunt folosite astfel de materiale de pe internet pentru proiectele școlare, trebuie menționată întotdeauna, în secțiunea bibliografie/webografie, sursa de proveniență (autorul, titlul, site-ul web); la fel trebuie procedat și în cazul în care sunt utilizate informații preluate din cărți sau publicații.

Spațiul geografic natural

Așezare

- spațiul românesc – spațiu carpato-danubiano-pontic;
- a fost cadrul natural propice vieții;
- este situat la confluența unor mari arii culturale și de civilizație;
- reprezintă aria unei culturi și a unei civilizații originale.

Relief, climă, faună și floră

- relief variat și armonios, străbătut de numeroase cursuri de apă;
- climă temperată cu influențe continentale;
- faună și floră bogate.

Locuire și ocupații

- locuire străveche, intensă și continuă;
- îndeletniciri diverse, generate de varietatea resurselor;
- populație majoritar românească.

Periodizarea istoriei românilor

Izvoare istorice

- **izvoare nescrise:** vase, unelte, arme, podoabe, obiecte de îmbrăcăminte, construcții fotografii, tablouri etc.;
- **izvoare scrise:** inscripții, documente, hărți, cărți, monede etc.

Epoci istorice

Trăsături:

- au limite cronologice relative;
- sunt similare epocilor istoriei europene și universale.

Periodizare

Epoca Străveche/ Preistoria

cca 1,5-1,2 mil. î.H. – secolul VI/V î.H.

- acumulări economice și culturale;
- apariția primelor comunități umane;
- indo-europenizarea și diferențierea traco-daco-geților.

Antichitatea

secolul I î.H. – secolul IX

- formarea statului dac;
- romanizarea;
- formarea poporului român.

Epoca Medie

secolul IX – secolul XVII/XVIII

- dezvoltarea și afirmarea civilizației românești;
- formarea statelor medievale;
- lupta pentru independență.

Epoca Modernă

1600/1821-1918

- formarea statului modern român;
- reforme economice, sociale, politice și culturale de tip burghezo-liberal.

Epoca Contemporană

1918 – astăzi

- desăvârșirea și consolidarea statului național unitar;
- Al Doilea Război Mondial;
- regimuri dictatoriale;
- revenirea la democrație;
- integrarea euroatlantică.

Pentru a ști mai mult

CĂRȚI DE CITIT

Vlad Georgescu, *Istoria românilor de la origini până în zilele noastre*

George Vâlsan, *Descrieri geografice*

PAGINI WEB DE ACCESAT

cnr-unesco.ro/uploads/media/f1103_patrimoniu_material.pdf

cnr-unesco.ro/uploads/media/f1104_patrimoniu_natural.pdf

LOCURI DE VIZITAT

Rezervația Biosferei Delta Dunării

Muzeul Astra, Sibiu

Muzeul Național Tehnic

„Prof. ing. Dimitrie Leonida”, București

Muzeul Național de Istorie a României, București

FILME DE VIZIONAT

Povestea insulei Ada Kaleh, Historia, 2023

România sălbatică (film documentar), regia Dan Dinu, 2021

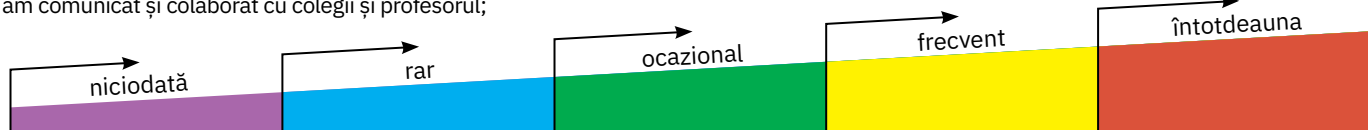

Fișă de observare sistematică a activității și comportamentului

Notează observațiile tale într-un *Jurnal de reflecție* deschis pe ultimele trei pagini ale caietului tău de notițe.

- ▶ am fost preocupat să îmi îmbogățesc cunoștințele și să-mi exerserez competențele;
- ▶ am comunicat și colaborat cu colegii și profesorul;

- ▶ am participat activ la rezolvarea sarcinilor individuale și de echipă;
- ▶ participarea mea la lecții a fost apreciată de colegi și de profesor.

- I. 5p x 4 = 20p
 II. 5p x 4 = 20p
 III. 5p x 4 = 20p
 IV. 5p + 5p + (2p x 3) +
 + (7p x 2) = 30p

Din oficiu: 10 puncte
 Total: 100 de puncte

- I. Citește enunțurile următoare și notează-le cu adevărat (A) sau fals (F).
1. Relieful țării noastre este plat și uniform.
 2. Marea Neagră este situată la vest de România.
 3. Monedele reprezintă izvoare istorice scrise.
 4. Epoca Contemporană debutează în anul 1821.
- II. Selectează litera corespunzătoare răspunsului corect, pentru fiecare dintre enunțurile de mai jos.
1. Denumirea antică a Mării Negre este:
 a. Danubius; b. Pontul Euxin; c. Istru; d. Scythia Minor.
 2. La nivel european, se consideră că Antichitatea s-a sfârșit în anul:
 a. 330; b. 476; c. 106; d. 1453.
 3. Maxima afirmare a civilizației geto-dacice a avut loc în Epoca:
 a. Antică; b. Medievală; c. Modernă; d. Contemporană.
 4. Istoricii au împărțit istoria omenirii în intervale mari de timp, numite epoci istorice. Acestea sunt în număr de:
 a. trei; b. patru; c. opt; d. cinci.
- III. Completează spațiile libere din enunțurile de mai jos cu informația istorică adecvată selectată din listă.
1. Statul unitar român s-a desăvârșit în Epoca _____.
 2. O lucrare importantă aparținând lui Dimitrie Cantemir a fost _____.
 3. Revenirea la un regim democratic a societății românești a avut loc după anul _____.
 4. De-a lungul istoriei, populația majoritară din spațiul carpato-danubiano-pontic a fost reprezentată de _____.
- Listă: *Epoca Medievală, 1989, 1948, Epoca Modernă, Descrierea Moldovei, români, slavi, Chorographia Moldovei*
- IV. Citește cu atenție textul și răspunde cerințelor.
- Felul de viață al țăranilor din Oltenia în prima jumătate a secolului al XVIII-lea (relatarea ofițerului Friedrich Schwanz von Springfels):
- „XII. Despre îndeletniciri, felul de viață și comerț
- Din acestea se poate ușor înțelege care este îndeletnicirea locuitorilor de aici din țară, anume plugăria și îngrijirea viilor, creșterea vitelor și a albinelor. Tot din aceasta constă și negoțul lor în cea mai mare măsură, adică din cai, oi, vite, miere, ceară, unt, vin, lână, pește, și porci, pe care îi mână cu droaia din Transilvania. Ca meseriași, găsești doar puțini cizmari și croitori, cât și blănari. [...]”
- Călători străini despre Țările Române, IX, București, 1997*
1. Precizează secolul la care se referă textul.
 2. Precizează spațiul istoric al țării despre care ofițerul oferă informații.
 3. Menționează, pe baza textului, trei îndeletniciri practicate în epocă.
 4. Prezintă două aspecte referitoare la importanța fluviului Dunărea în istoria românilor.

AUTOEVALUARE

Folosind informațiile din această unitate și sugestiile de la rubrica *Trusa de instrumente*, sunt capabil:

Grilă de autoevaluare	Deloc	În mică măsură	În mare măsură	Nu știu
• să utilizez corect repere cronologice în abordarea unor situații-problemă				
• să utilizez corect coordonate ale spațiului istoric în analiza unor fapte istorice				
• să analizez critic o sursă istorică				
• să realizez o investigație/produs istoric prin utilizarea resurselor multimedia				

Urmărește pe parcursul anului progresul înregistrat în dobândirea competențelor/exersarea competențelor dobândite.

U2

Preistoria în spațiul românesc

Ceramică de Cucuteni (Eneolitic)

Lecția 1	18	Epoca Pietrei
Lecția 2	20	Epoca Metalelor
Studiu de caz	22	Cultura Cucuteni
Studiu de caz	23	Cultura Hamangia
Studiu de caz	24	Cultura Sărata Monteoru
RECAPITULARE	25	Schemă conceptuală recapitulativă
EVALUARE / AUTOEVALUARE	26	

Epoca Pietrei

Tăblițele de lut de la Tărtăria
(județul Alba)

Repere europene

mileniile III-II î.H.

are loc procesul de indo-europenizare, aflat la originea majorității popoarelor europene: germanici, slavi, italici, greci, traci, celți;

cca 2 400–2 200 î.H.

Stonehenge, monument megalitic (Regatul Unit).

Cronologie

1 500 000/1 000 000 î.H. – 3700/3500 î. H. – Epoca Pietrei

1 500 000/1 000 000 î.H. – 9 500/9 000 î.H. – Paleolitic

cca 9 500/9 000 î.H. – 7 500 î.H. – Mezolitic

cca 6600/6500 î.H. – 4 600/4 500 î.H. – Neolitic

cca 4 600 î.H./4 500 î.H. – 3 700/3 500 î.H. – Eneolitic

Dicționar

antropomorf

cu o formă ce amintește de corpul omenesc

cultură arheologică

ansamblul vestigiilor vieții materiale și spirituale pe baza cărora e reconstituită viața comunităților umane în diferite epoci

monoxilă

barcă făcută dintr-un trunchi de copac scobit

sedentarizare

trecerea de la viața nomadă la cea stabilă, într-un singur loc

zoomorf

cu formă de animal

Provocare

Tăblițele de lut de la Tărtăria reprezintă o descoperire arheologică enigmatică de pe teritoriul țării noastre. Au fost găsite în anul 1960 într-un mormânt din Tărtăria, județul Alba. Datând din Epoca Pietrei, au stârnit mult interes, cea mai îndrăzneată ipoteză fiind aceea că semnele înscrise pe ele ar reprezenta o scriere mai veche decât cea sumeriană cu aproape două mii de ani. O ipoteză mai probabilă este aceea că tăblițele au un scop magico-religios, conținând simboluri ale cultului fecundității și fertilității specifice Neoliticului. Ce este acest cult, dar și alte informații despre Epoca Pietrei poți afla parcurgând lecția.

Mă informez

Epoca Pietrei

Prima epocă preistorică, Epoca Pietrei, s-a caracterizat printr-un progres lent, marcat de realizarea primelor arme și unelte și de practicarea celor mai vechi ocupații umane. Epoca se împarte în două perioade istorice distincte și îndelungate: Paleolitic și Neolitic. Între ele există o perioadă de tranziție, Mezoliticul, iar la sfârșitul Neoliticului, o perioadă de tranziție spre Epoca Metalelor, numită Eneolitic.

Paleolitic și Mezolitic

Din **Paleolitic** datează cele mai vechi vestigii ale existenței și activității umane pe teritoriul României. Descoperiri arheologice precum cele de la Bugiulești (jud. Vâlcea), Ohaba Ponor (jud. Hunedoara), Valea Dârjovului (jud. Olt) și altele (aplicația **I**) atestă existența unor strămoși îndepărtați ai omului precum *Homo habilis* și *Homo sapiens*.

- oamenii preistorici erau culegători, vânzatori, pescari; foloseau unelte din lemn, os sau piatră cioplită (aplicația **I**);
- au învățat să folosească și să producă focul în spații special amenajate, numite vetre;
- aflați permanent în căutarea hranei, trăiau în grupuri mici și nu aveau un loc stabil;
- se adăposteau în peșteri sau în colibe din stuf, crengi, oase de mari dimensiuni.

Mezoliticul este o epocă de tranziție către Neolitic, caracteristica sa fiind armele și unelte din pietre cioplite de mici dimensiuni, numite microlite (aplicația **I**). Se adaugă folosirea **arcului cu săgeți** și a **monoxilei**, un început de cultivare a plantelor și de creștere a unor animale.

Neolitic și Eneolitic

Neoliticul sau epoca nouă a pietrei a marcat trecerea omului de la viața de culegător-vânător și pescar la cea de producător de hrană prin cultivarea plantelor și creșterea animalelor (aplicația **II**). S-a produs așa-numita „**revoluție neolitică**”, adică trecerea omului de la stadiul de culegător la cel de producător al celor necesare existenței, revoluție marcată de mai multe schimbări:

- trecerea de la unelte din piatră cioplită la cele șlefuite și perforate (topoare, lame de silex de mari dimensiuni);
- diversificarea ocupațiilor prin apariția unor noi meșteșuguri: olăritul, torsul, țesutul;
- organizarea socială bazată pe ginți și triburi;
- modificarea stilului de viață al oamenilor, având drept consecință **sedentarizarea** și apariția primelor așezări stabile (vezi *Conexiuni*).

În **Eneolitic** au început să fie utilizate și primele metale, în special cuprul (arama), pentru confecționarea uneltelor și a podoabelor.

A avut loc **indo-europenizarea** – pătrunderea triburilor indo-europene de păstori nomazi, veniți, după unii istorici, dinspre stepele nord-pontice, Caucaz sau Marea Caspică, iar după alții, din Anatolia. Din sinteza etnolingvistică și culturală a acestora cu populația autohtonă se vor individualiza, în Epoca Metalelor, tracii și apoi ramura lor nordică, geto-dacii. Printre **culturile arheologice** reprezentative se numără culturile Cucuteni și Hamangia (aplicația **II**).

Spiritualitate

Primele forme de spiritualitate au fost religia și arta. Reprezentative pentru Epoca Pietrei sunt picturile rupestre (pe pereți de stâncă), realizate, se crede, ca parte a unui ritual magic

de vânătoare menit să sporească numărul animalelor vâdate sau, conform unor teorii mai noi, ca o formă primitivă de comunicare. Cele mai cunoscute picturi rupestre de pe teritoriul României sunt cele de la Peștera Coliboaia din Munții Bihor și Peștera Cuciulat (județul Sălaj). În așezările neolitice, arheologii au descoperit și sculpturi **antropomorfe** și **zoomorfe**, realizate din os, piatră sau lut (cele mai multe, reprezentări feminine), indicând practicarea cultului fecundității și al fertilității pământului.

Explorez

I. Unelte paleolitice

1. Precizează posibile utilizări ale uneltelor ilustrate.
2. Menționează, pe baza informațiilor din lecție, două progrese înregistrate în tehnica de confecționare a uneltelor de piatră în Neolitic.

Unelte de piatră cioplită

II. Neolitic și Eneolitic în spațiul românesc

„Culturile neolitice din spațiul carpato-danubiano-pontic [...] atestă o populație numeroasă [...] având ca principală îndeletnicire agricultura primitivă și creșterea animalelor, folosind unelte de piatră șlefuită și o ceramică variată ca formă și bogat decorată. Eneoliticul se impune printr-o ceramică artistic pictată [...], prin folosirea cuprului și a aurului. Ceramica pictată cu decoruri de esență geometrică a culturii Cucuteni se numără printre cele mai strălucite creații ale Europei preistorice. Ritul de înmormântare rămâne în tot acest timp înhumarea. Culturile neolitice transmit epocilor următoare un important fond etnic pre-indo-european de civilizație materială și spirituală.”

Dinu C. Giurescu (coordonator), *Istoria României în date*, 2003

1. Enumeră pe baza sursei trei ocupații practicate în Neolitic.
2. Formulează o consecință a practicării acestor ocupații.
3. Imaginează-ți că ai trăi în Neolitic. Ce tip de ocupație ai dori să practici? Argumentează în scris.

Rețin și reflectez

- Epoca Pietrei s-a caracterizat printr-un progres lent, marcat de desprinderea definitivă a omului din rândul animalelor și prin apariția omului modern (*Homo sapiens*).
- Au fost folosite arme și unelte din lemn, os, piatră cioplită și mai apoi șlefuită și perforată. Au fost descoperite și utilizate primele metale (cuprul).
- A avut loc așa-numita **revoluție neolitică**.
- Au apărut primele manifestări spirituale.
- Perioade istorice distincte și îndelungate: Paleolitic, Mezolitic, Neolitic și Eneolitic.

Aplic

Analizez

- Pe baza cunoștințelor de istorie din anii precedenți, analizează comparativ Epoca Pietrei în spațiul românesc și pe cea din plan universal. Elaborează o listă scrisă cu asemănări și deosebiri.

Gândire critică

- Cât de potrivit consideri că este termenul de „revoluție neolitică” atribuit Epocii pietrei șlefuite?

Conexiuni

Macheta unei locuințe neolitice, Muzeul Unirii din Alba Iulia

Locuința în Neolitic

Așezările neolitice în spațiul românesc sunt în general mici, formate dintr-un număr redus de locuințe, cu spații largi între ele. Cel mai des întâlnite tipuri de locuințe sunt bordeiele și semibordeiele, colibele și locuințele de suprafață. Bordeiele sunt locuințe săpate în pământ, cu acoperiș din paie, stuf, papură și crengi care se sprijină pe marginea gropii și pe niște stâlpi interiori. Semibordeiele sunt formate dintr-o groapă ale cărei margini sunt continuate de pereți construiți din lemn și lut. La fel ca și bordeiele, au adesea vetre de foc în centru. Colibele sunt considerate, în general, locuințe sezoniere sau adăposturi pentru dormit în sezonul cald. Alt tip de locuințe de suprafață este reprezentat de locuințe solide realizate din lemn, uneori lipite cu lut. Dimensiunile lor variază foarte mult, cele mai mari atingând 10 metri, unele având podeaua din pământ bătut sau pavată cu piatră de râu.

Atelier

- Realizează o machetă a unei locuințe preistorice. Folosește și informațiile de la rubrica *Conexiuni* sau cele obținute din consultarea altor surse. Organizați o expoziție cu produsele voastre și discutați în ce măsură corespund ele adevărului istoric.

Epoca Metalelor

Carul de la Bujoru, sec. VIII î.H., colecția Muzeului Național de Istorie a României

Repere europene

secolele VIII–VI î.H.

are loc marea colonizare greacă, datorită căreia au avut loc contacte ale geto-dacilor cu civilizația greacă (întemeierea coloniilor de pe țărmul dobrogean al Mării Negre: Histria, Tomis, Callatis)

secolul V î.H.

începutul influenței culturale și al expansiunii teritoriale a celților în Europa

Cronologie

cca 3700/3500 î.H.–

1200/1150 î.H.

Epoca Bronzului

1200/1150 î.H. – 106 d.H.

Epoca Fierului

Dicționar

familie monogamă

familie alcătuită dintr-un bărbat și o femeie

obște sătească

formă de organizare a comunităților rurale caracterizată prin împletirea proprietății private cu proprietatea colectivă, prin intense legături economice între membri și prin autoconducere

Provocare

Carul miniatural din imaginea alăturată, cunoscut drept Carul de la Bujoru, aparține culturii arheologice Basarabi, specifice Epocii Fierului. Este realizat din bronz, cu benzi de fier peste roți, îmbinarea celor două metale demonstrând înalta pricepere a meșterului în tehnica metalurgică. Deosebit de interesantă este simbolistica acestui car. Aceasta este specifică cultului Soarelui, având interpretări ce țin de păsările reprezentate pe car. Pasărea era considerată un mesager care putea duce zeilor gândurile și dorințele oamenilor. Ce alte culturi arheologice sunt reprezentative pentru Epoca Metalelor în spațiul carpato-danubiano-pontic? Ce a însemnat această epocă pentru istoria națională? Poți afla răspunsuri din lecție.

Mă informez

Epoca Metalelor

În această perioadă, producerea și folosirea metalelor, în special a bronzului și a fierului, devin esențiale în viața comunităților. Acest fapt istoric a generat în societate o serie de schimbări: diversificarea ocupațiilor, progrese economice, noi credințe religioase și noi abordări artistice.

Epoca Metalelor se împarte în **Epoca Bronzului** (aplicația **I**) și **Epoca Fierului**.

Bronzul este un aliaj format, în principal, din cupru și cositor (staniu). La începutul folosirii lui, bronzul, originar din Orient, a fost rar și prețios. Ulterior, s-a dezvoltat și aici o metalurgie a bronzului. Stau dovadă cele peste 20 000 de obiecte din acest aliaj descoperite de arheologi pe teritoriul țării, aparținând unor culturi arheologice precum Monteoru (Muntenia) sau Otomani (Crișana).

Primele obiecte de fier, aduse din Asia Mică, au apărut în spațiul carpato-danubiano-pontic pe la 1200 î.H., după anul 800 î.H. apărând o producție locală de arme și unelte din fier.

Evoluții economice

Eficiența sporită și diversitatea noilor unelte din metal au determinat transformări importante: sporirea suprafețelor cultivate, creșterea productivității în agricultură, creșterea varietății și abundența produselor meșteșugărești. Meșteșugurile au cunoscut o dezvoltare accentuată, iar din masa producătorilor s-au desprins cei specializați în acest tip de activitate. Dintre meșteșuguri, **metalurgia** (prelucrarea metalelor) a ocupat în epocă un loc de frunte.

Abundența produselor agricole și meșteșugărești a contribuit la intensificarea negoțului, desfășurat mai întâi sub forma **trocului** (schimb de produse) și apoi mijlocit de apariția **monedei**. Acest lucru a permis contacte cu alte culturi și civilizații, contribuind la răspândirea tehnicilor metalurgice și la schimburi de valori materiale și spirituale (vezi *Conexiuni*).

Evoluții sociopolitice și etnice

În plan social, s-a impus treptat **familia monogamă**, familiile grupându-se apoi în **obști sătești** sau teritoriale, integrate la rândul lor în **triburi**. În cadrul triburilor s-a produs, cu timpul, un proces de stratificare socială (bazată pe avere), având drept consecință apariția unei **aristocrații tribale** războinice, atestată de apariția cetăților puternic întărite cu șanțuri și valuri de pământ și de bogăția obiectelor din mormintele princiare, precum cel de la Agighiol (județul Tulcea) sau Peretu (Teleorman). Legat de acest proces, a avut loc începutul unei organizări militare în jurul unui șef militar și au apărut primele **structuri statale** (aplicația **II**).

Debutul Epocii Fierului a fost marcat, sub aspect etnic, de diferențierea din familia tracilor a grupului său nordic, carpato-dunărean, desemnat cu numele de geto-daci (aplicația **III**) și atestat arheologic de cultura Basarabi.

Spiritualitate

Viața spirituală a Epocii Metalelor a evoluat în strânsă legătură cu transformările economico-sociale și politice. Pe plan religios, s-a impus un nou cult, cultul Soarelui, și au apărut preoții. Preluarea de către autohtoni a roții olarului (atât de la celți, cât și de la greci) a dus la perfecționarea ceramicii, care a devenit tot mai diversă și rafinată.

Explorez

I. Unelte de bronz

1. Menționează reperele cronologice ale acestei epoci și principala sa caracteristică.
2. Identifică în imaginea alăturată tipuri de unelte și domeniul folosirii lor.

Unelte din bronz, sec. XII î.H., Cugir, România

II. Schimbări produse în Epoca Fierului

- creșterea productivității în agricultură;
 - extinderea suprafețelor cultivate;
 - dezvoltarea meșteșugurilor și diferențierea lor de celelalte activități;
 - folosirea monedei;
 - creșterea rolului și a importanței bărbatului în comunitate;
 - diferențierea socială (împărțirea societății după avere);
 - apariția statului.
- Precizează, pentru fiecare progres enunțat în lista de mai sus, o cauză, respectiv o consecință. Folosește un organizator grafic ca în modelul de mai jos.

Cauză

Proces

Consecință

III. Alexandru Macedon și geto-dacii

„Alexandru [...], hotărât să treacă Istrosul (Dunărea, n.n.) și să-i atace pe geții de dincolo de fluviu [...], luând toate luntrele de prin acele locuri (luntrele erau multe pentru că oamenii de pe malul Istrosului le folosesc la pescuit, comunică între ei cu ajutorul lor și mulți dintre ei le folosesc când vor să prade), trecu pe ele cât putu mai mult din efectivele sale [...]. La revărsatul zorilor, Alexandru porni prin lanuri, dând ordin pedestrașilor se culce grâul cu lăncile de-a curmezișul și să înainteze [...]. Geții n-au rezistat nici măcar celui dintâi atac al cavaleriei [...]. La început, geții se retrăseseră în fugă spre o cetate [...], însă când văzură cu câtă băgare de seamă înainta falanga lui Alexandru, aceștia părăsiră și cetatea, care era slab fortificată.”

Flavius Amianus, *Expediția lui Alexandru cel Mare în Asia* (secolul IV î.H.)

1. Precizează epoca și spațiul istoric cărora le aparține faptul istoric prezentat în sursă.
2. Menționează, pe baza sursei, trei aspecte ale civilizației geto-dacice din epocă.
3. Realizează un text de 10 rânduri în care să prezinți faptul istoric menționat în sursă din perspectiva geto-dacilor. Folosește și informațiile din manualul digital.

Rețin și reflectez

- Epoca Metalelor se împarte în Epoca Bronzului și Epoca Fierului.
- Producerea și folosirea armelor și a uneltelor de metal au generat o serie de schimbări în cadrul societății: diversificarea ocupațiilor și progrese economice, noi structuri sociale, începuturi ale organizării politice, credințe religioase și abordări artistice noi.
- A avut loc diferențierea geto-dacilor din familia tracilor.

Aplic

Analizez

- Realizează o analiză a Epocii Metalelor punând în evidență aspecte economice, sociale, politice și spirituale și înscrie-le într-un tabel ca în modelul de mai jos:

Economic

Social

Politic

Spiritual

Gândire critică

- Ce au însemnat pentru autohtonii spațiului carpato-danubiano-pontic și pentru omenire, în general, descoperirea și utilizarea fierului?

Conexiuni

Coiful celtic de la Ciamești, sec. IV î.H. – replică. Originalul se află la Muzeul Național de Istorie a României

Coiful celtic de la Ciamești

Datând din secolul al IV-lea î.H., coiful a fost descoperit în anul 1960, de un localnic, la Ciamești (județul Satu Mare). Realizat din fier, coiful a fost lucrat cu o atenție deosebită pentru detalii: pe creștet este atașat un șoim cu aripile prinse în balamale, iar pentru ceafă și obraz sunt prevăzute apărători. Coiful reprezintă o mărturie a prezenței celților în spațiul carpato-dunăreano-pontic, prezență ale cărei începuturi sunt atestate spre sfârșitul secolului al IV-lea î.H. Deși în cei circa 200 de ani de prezență a celților în teritoriile geto-dacilor (cu precădere în Transilvania, Banat și Oltenia) relațiile dintre aceștia au fost marcate de numeroase conflicte, au existat și importante schimburi de valori materiale și culturale, autohtonii geto-daci preluând de la celți tehnici avansate de metalurgie și roata olarului.

Atelier

- Realizează o investigație privind situri arheologice ale Epocii Fierului în România. Alcătuiește, alături de colegii de clasă, o listă comună a acestora. Puteți constitui un grup de discuții pe o rețea de socializare, în care să împărtășiți informațiile aflate.

Cultura Cucuteni

Introducere

Cultura Cucuteni, aparținând Neoliticului târziu, este una dintre cele mai cunoscute culturi arheologice la nivel național și european. A avut ca arie de răspândire, în România, zona Munteniei, nord-estul Moldovei și sudul Transilvaniei, cuprinzând și teritorii din Republica Moldova și Ucraina de astăzi.

Sursa I

1. Identifică în imaginea alăturată trei activități practicate de creatorii culturii Cucuteni, sugerate de obiectele expuse.
2. Pe baza informațiilor din lecția *Epoca Pietrei* și din studiul de caz, realizează un text (eseu) în care să argumentezi de ce ai dori sau nu să trăiești în această epocă, dacă ai putea călători cu o mașină a timpului.

Sursa II

1. Descrie unul dintre vasele din imagine și precizează tehnica de realizare a acestuia.
2. Formulează o opinie în legătură cu valoarea sa artistică. Argumentează.
3. Desenează conturul unui vas și ornamează-l cu motivul spiralei.

Sintează

- Realizați în clasă o expoziție de imagini ilustrând ceramica de Cucuteni. Faceți turul galeriei și discutați în clasă. Abordați aspecte precum tehnica de realizare, culori, ornamentație, simbolică.

Mă documentez

- Cultura Cucuteni se remarcă mai ales prin ceramica sa pictată. De o mare diversitate, alături de vasele cu un caracter uzual – străchini, castroane, capace, cupe, pahare, vase de provizii, fructiere – se regăsesc și vase de cult, folosite în ritualuri religioase, precum vasele-binoclu sau cele tip horă. Această ceramică impresionează prin eleganța formelor și a ornamentației realizate în trei culori: alb, roșu și negru. Motivele decorative în spirală sau meandre sunt dispuse pe întreaga suprafață a vaselor, conturând uneori elemente zoomorfe stilizate și chiar siluete umane.

Pe lângă ceramica pictată, la fel de remarcabilă este multitudinea statuetelor dedicate cultului fecundității, descoperite în multe așezări. Reprezentanții umani de mici dimensiuni simplifică foarte mult silueta umană, prin lipsa brațelor și modelarea sumară a capului și a picioarelor, insistându-se asupra coapselor și a bustului. Statuetele sunt decorate prin incizii și pictură sau nedecorate.

Analizez sursele

I. Cultura Cucuteni

Obiecte aparținând culturii Cucuteni

II. ANALIZĂ DE DETALIU: Ceramica de Cucuteni

Vase lucrate manual, cultura Cucuteni

DETALIU: Motivul spiralei

Spirala este un simbol complex, având multiple semnificații și interpretări. Raportată la ornamentația ceramicii aparținând culturii Cucuteni, ea apare în spirale înălțuite, secționare sau reduse doar la bucle, organizate în șiruri orizontale, verticale sau oblice, în diverse combinații. Cea mai probabilă interpretare trimite la ideea de succesiune a ciclurilor naturii, a ființei umane, a vieții în general. Spirala a reprezentat în istorie și un simbol al ideii de fecunditate și fertilitate, caracteristic mai ales populațiilor agricole, care îmbină deopotrivă fecunditatea naturii cu cea a femeii.

Mă documentez

Cultura Hamangia s-a caracterizat mai ales prin așezări aflate pe terase joase sau pe pantele dealurilor, în apropiere de ape sau pe țărmul mării, cu locuințe patrulaterale de dimensiuni relativ mari, la suprafața solului.

Alături de obiecte din silex, os și corn, este atestată folosirea cuprului, mai ales pentru confecționarea obiectelor de podoabă.

Oamenii practicau cultivarea plantelor, creșterea animalelor, torsul și olăritul. Ceramica este reprezentată de o mare varietate de forme (străchini, cești, pocale, cupe), cu elemente specifice de decor.

Cultura Hamangia este valoroasă mai ales în arta plastică, prin numeroasele figurine feminine în picioare, cu gât înalt, sau șezând, modelate în lut.

Cultura Hamangia a avut o evoluție îndelungată, ea acoperind o mare parte a Neoliticului mijlociu și influențând și alte culturi neolitice.

Analizez sursele

I. Ceramică de Hamangia

Ceramică aparținând culturii Hamangia (Bulgaria), mileniul IV î.H.

II. Statuete aparținând culturii Hamangia

Aflat în patrimoniul Muzeului Național de Istorie a României, Gânditorul a fost inclus de UNESCO pe lista celor 10 artefacte din lume care nu trebuie să dispară niciodată.

Gânditorul și perechea sa feminină, Cernavodă (județul Constanța), mileniul IV î.H.

Introducere

Cultura Hamangia este cea mai veche cultură neolitică cunoscută din spațiul danubiano-pontic. Denumită astfel după vechiul sat Hamangia (astăzi satul Baia din comuna Istria, județul Tulcea), această cultură a fost răspândită în Dobrogea, sud-estul Munteniei, nordul și nord-estul Bulgariei.

Sursa I

1. Identifică posibile utilizări ale tipurilor de vase aparținând culturii Hamangia din imaginea alăturată.
2. Menționează, pe baza imaginii, un element de ornamentație. Exprimă o opinie în legătură cu acesta.
3. Folosind informațiile din studiul de caz, marchează pe o hartă mută a României aria de răspândire a acestei culturi.

Sursa II

1. Descrie cele două statuete, încercând să desprinzi simbolistica lor.
2. Realizează o prezentare a *Gânditorului de la Hamangia* folosind resurse multimedia (de exemplu: PPT, videoclip, afiș etc.).

Sinteză

- O posibilă interpretare a semnificației celor două statuete ar fi că *Gânditorul* reprezintă un zeu al vegetației, iar perechea sa feminină, o zeiță a recoltei. Organizați în clasă o dezbatere pe baza acestor ipoteze.

Cultura Sărata Monteoru

Introducere

Cultura Sărata Monteoru este reprezentativă pentru Epoca Bronzului. Descoperită de arheologi încă din anul 1895, ea a fost cercetată sistematic începând cu secolul al XX-lea.

Aria sa de răspândire a cuprins zona Subcarpaților de Curbură, sudul și, parțial, centrul Moldovei, precum și zona de sud-est a Transilvaniei.

Mă documentez

Așezările specifice acestei culturi erau situate pe înălțimi, în apropierea resurselor naturale de piatră, apă, lemn și sare. Alcătuite din locuințe de suprafață, realizate din pământ și lemn, cu vetre de foc, satele cuprindeau și o serie de anexe gospodărești (atelieri, cuptoare, gropi de provizii).

Pe lângă vânătoare, locuitorii se ocupau cu cultivarea cerealelor și a legumelor, precum și cu creșterea animalelor în gospodărie.

🔍 Dintre meșteșuguri, alături de metalurgia aramei și a bronzului, bine reprezentat era olăritul, dovadă fiind numeroasele vase ceramice decorate prin incizare (imprimare) cu motive geometrice, între care ceștile cu una sau două toarte supraînălțate și urnele funerare reprezentând adevărate obiecte de artă.

Erau folosite unelte din piatră, os, corn și mai rar din metal, bronzul fiind utilizat în special la confecționarea armelor, iar aurul și argintul, a bijuteriilor.

Descoperirile arheologice de arme, piese de harnașament sau podoabe aparținând altor culturi atestă practicarea comerțului.

Existența unor zone sacre în cadrul așezărilor sugerează practicarea cultelor religioase specifice Epocii Bronzului.

Analizez sursele

Sursa I

1. Formulează, pe baza textului, două argumente care susțin ideea nivelului avansat al acestei culturi.
2. Pe baza informațiilor din studiul de caz și a celor oferite de sursă, realizează o analiză comparativă a culturii Sărata Monteoru cu una dintre culturile specifice Epocii Pietrei prezentate în manual (la alegere).

Sursa II

1. Cu ajutorul legendei, localizează pe hartă aria de răspândire a culturii Monteoru.
2. Menționează, pe baza sursei, alte culturi specifice Epocii Bronzului. Identifică cultura existentă pe teritoriul localității/județului în care locuiești.

Sinteza

- Realizează o bandă desenată care să ilustreze aspecte ale vieții de zi cu zi într-o comunitate umană aparținând culturii Sărata Monteoru.

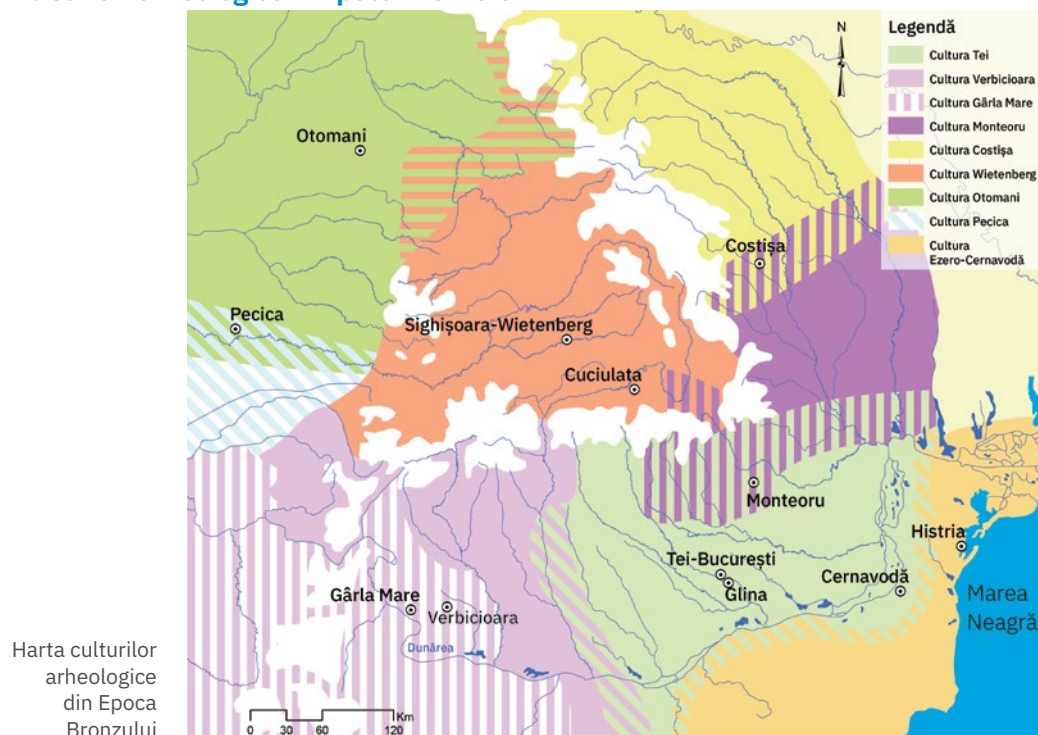
I. Cultura Monteoru și nivelul său avansat

„Cultura Monteoru este fenomenul cultural-arheologic reprezentativ pentru manifestările din Epoca Bronzului din zona Subcarpaților de Curbură, de la Valea Prahovei până în sudul Moldovei. De departe, pentru Epoca Bronzului, manifestarea culturală de tip cultura Monteoru este una dintre cele mai avansate din Europa din punct de vedere al culturii materiale. În primul rând, este vorba de varietatea tipurilor de artefacte; în al doilea rând este vorba că acest fenomen cultural-arheologic a avut cea mai mare întindere în timp, aproape 1 000 de ani, ceea ce este foarte mult pentru preistorie. [...]”

În această perioadă au apărut vase de o calitate estetică extraordinară, cești, cu una sau două toarte, frumos decorate, vase de tip rață [...], urne funerare deosebite, care conțineau piese de podoabă, respectiv arme și unelte, de înalt nivel tehnic și artistic.”

Daniel Costache, arheolog, Muzeul Județean de Istorie Buzău

II. Culturi arheologice în Epoca Bronzului

Preistoria în spațiul românesc

Caracteristici:

- progres lent
- cele mai vechi descoperiri ale existenței și activității umane

Epoci:

- Epoca Pietrei
- Epoca Metalelor

Epoca Pietrei – cca 1 500 000/1 000 000 î.H. – 3700 î.H./3500 î.H.

Paleolitic

- unelte din lemn, os sau piatră cioplită, producerea focului
- economie bazată pe ceea ce oferă natura; oamenii sunt vânători-culegători și pescari

Mezolitic

- arme și unelte de mici dimensiuni – microlite
- folosirea arcului cu săgeți și a monoxilei
- domesticirea câinelui

Neolitic și Eneolitic

- „revoluția neolitică”
- unelte din piatră șlefuită și perforată
- omul devine producător
- sedentarizarea – apariția satelor
- organizarea în ginți și triburi.
- în Eneolitic – începe indo-europenizarea
- culturile Cucuteni, Hamangia

Spiritualitate

- apariția primelor forme de spiritualitate: religia și arta
 - ritualuri magice și funerare, cultul fecundității și al fertilității
 - picturi rupestre, sculpturi antropomorfe și zoomorfe

Epoca Metalelor – cca 3700/3500 î.H. – 106 d.H.

Epoci:

Epoca Bronzului

Epoca Fierului

Evoluții economice:

- dezvoltarea meșteșugurilor (în special metalurgia) și diferențierea lor de celelalte activități
- creșterea productivității agriculturii; extinderea suprafețelor cultivate
- intensificarea negoțului (trocultul, apariția monedei)

Evoluții socio-politice și etnice:

- familia monogamă
- organizarea în obști sătești și triburi
- stratificare socială (după avere)
 - aristocrația tribală războinică
 - producătorii liberi
- STATUL
- diferențierea geto-dacilor din rândul tracilor (popor indo-european)

Spiritualitate:

- religia:
 - cultul soarelui, apariția preoților
- Cultura Sărata Monteoru

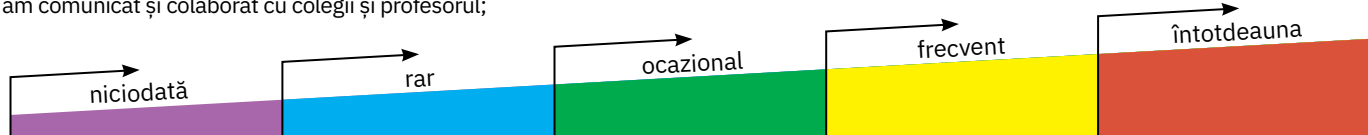
- arta – ceramica

Fișă de observare sistematică a activității și comportamentului

Notează observațiile tale în *Jurnalul de reflecție* deschis pe ultimele trei pagini ale caietului tău de notițe.

- am fost preocupat să îmi îmbogățesc cunoștințele și să-mi exerserez competențele;
- am comunicat și colaborat cu colegii și profesorul;

- am participat activ la rezolvarea sarcinilor individuale și de echipă;
- participarea mea la lecții a fost apreciată de colegi și de profesor.

Pentru a ști mai mult

CĂRȚI DE CITIT

Magda Stan, *Istoria ilustrată a românilor pentru elevi*

Ioan-Aurel Pop, *Istoria românilor pentru elevi*

PAGINI WEB DE ACCESAT

<https://sites.google.com/site/romanianatura59/home/podisul-transilvaniei/podisul-somesan/pestera-cuciulat-picturi-rupestre-harta-imagini-podisul-somesan>

<https://mnit.ro/-/2023/02/27/colectia-de-preistorie/>

<https://muzeedelasat.ro/muzee/muzeul-de-sit-arheologic-de-la-cucuteni/#turvirtual>

LOCURI DE VIZITAT

Muzeul Național de Istorie a României, București

Atelierele ceramice de la Cucuteni, Iași

FILME DE VIZIONAT

Nepoții lui Adam – Cucuteni, regia Mihai Bauman, 2004

Locuri, oameni și comori. Cea mai veche scriere din lume – tăblițele de la Tărtăria, TVR, 2016

- I. $5p \times 4 = 20p$
 II. $5p \times 4 = 20p$
 III. $5p \times 4 = 20p$
 IV. $5p + 5p + (3p \times 2) + 14 = 30p$

Din oficiu: 10 puncte
 Total: 100 de puncte

- I. Selectează litera corespunzătoare răspunsului corect, pentru fiecare dintre enunțurile de mai jos.
- Epoca Pietrei cioplite este desemnată cu numele de:
 - Paleolitic;
 - Mezolitic;
 - Neolitic;
 - Eneolitic.
 - Diferențierea socială după avere a făcut necesară apariția:
 - credințelor;
 - statului;
 - obștilor sătești;
 - monedei.
 - Diferențierea geto-dacilor din rândul tracilor a avut loc în:
 - Eneolitic;
 - Epoca Bronzului;
 - Epoca Fierului;
 - Epoca Pietrei.
 - Mezoliticul este o epocă de tranziție către:
 - Eneolitic;
 - Epoca Fierului;
 - Neolitic;
 - Epoca Bronzului.
- II. Construiește enunțuri corecte din punct de vedere istoric cu următorii termeni:
Cultura Hamangia, cult, indo-europenizare, ceramică
- III. Completează spațiile libere din textul următor cu informația istorică adecvată selectată din listă:
 Epoca Fierului a fost marcată de o serie de progrese economice: dezvoltarea agriculturii, diversificarea meșteșugurilor, intensificarea comerțului și apariția _____. În plan _____, a apărut familia monogamă, iar comunitățile umane s-au grupat teritorial în _____ și uniuni de triburi. În plan _____, s-au constatat începuturile organizării militare și statale.
 Listă: *social, politic, spiritual, troc, monedă, ginți, obști sătești*
- IV. Citește cu atenție textul și răspunde cerințelor:
- „Cunoscută mult timp doar specialiștilor, cultura Cucuteni suscită astăzi interesul unor cercuri tot mai largi de iubitori ai artei preistorice și arheologiei. Triburile Cucuteni au creat splendida și originala ceramică pictată și au lăsat opere nu mai puțin remarcabile în domeniul artei figurative. Realizările artistice ale cucutenienilor se înscriu, incontestabil, între cele mai importante manifestări de artă plastică din lume, constituind, pentru preistoria Europei, o culme de neechivalat, o contribuție inestimabilă la patrimoniul cultural mondial.”
- Valeriu Dulgheru, *Cucuteni 5 000 Redivivus*
- Identifică cultura arheologică la care face referire textul.
 - Precizează, pe baza textului, forma de organizare a creatorilor acestei culturi.
 - Menționează, pe baza textului, două realizările remarcabile ale acestei culturi.
 - Prezintă, într-un text de 20 de rânduri, o altă cultură arheologică din Epoca Pietrei sau Epoca Metalelor a spațiului carpato-danubiano-pontic.

AUTOEVALUARE

Folosind informațiile din această unitate și sugestiile de la rubrica *Trusa de instrumente*, sunt capabil:

Grilă de autoevaluare	Deloc	În mică măsură	În mare măsură	Nu știu
• să analizez comparativ fapte istorice din perspectivă temporală și spațială				
• să analizez critic fapte istorice pe baza surselor istorice				
• să realizez prezentări de diferite tipuri ale unor teme istorice prin valorificarea informațiilor oferite de diverse surse				
• să formulez și să argumentez o opinie referitoare la un fapt istoric prin utilizarea informațiilor provenite din diferite surse				

Urmărește pe parcursul anului progresul înregistrat în dobândirea competențelor/exersarea competențelor dobândite.

Coiful de la Peretu, secolul al IV-lea î.H., Muzeul Național de Istorie a României din București

Lecția 1	28	Izvoare istorice despre geto-daci: Herodot, Strabon, Cassius Dio
Studiu de caz	30	Histria
Atelier civic	31	<i>Memoria trecutului</i> (proiect de patrimoniu)
Lecția 2	32	Burebista. Decebal; cucerirea Daciei de către romani
Studiu de caz	34	Sarmizegetusa
Studiu de caz	35	Podul de la Drobeta. Columna lui Traian. Monumentul de la Adamclisi
Trusa de instrumente	36	Cum realizez analiza unui document. Cum realizez analiza unei imagini. Cum citesc o hartă istorică. Cum realizez o argumentare. Cum realizez un eseu
RECAPITULARE	37	Schemă conceptuală recapitulativă
EVALUARE/ AUTOEVALUARE	38	

Izvoare istorice despre geto-daci: Herodot, Strabon, Cassius Dio

Statuie reprezentând un dac, de pe Arcul lui Constantin cel Mare (Roma)

Repere europene

- **secolele VIII–VI î.H.**
are loc „marea colonizare greacă”
- **secolul V î.H.**
înflorirea democrației ateniene în timpul lui Pericle
- **secolul V î.H.**
începutul politicii expansioniste a Romei și transformarea Romei într-un mare imperiu

Cronologie

- secolul VII î.H.**
începutul colonizării grecești la Pontul Euxin
- 514 î.H.**
expediția lui Darius I, prima atestare istorică a geto-dacilor
- 335 î.H.**
expediția lui Alexandru Macedon în nordul Dunării

Dicționar

- dava**
așezare întărită cu șanț și valuri de pământ
- sacerdotal**
care ține de preoți

Provocare

Potrivit istoricului Herodot, geto-dacii credeau în nemurire. Pentru ei, moartea era doar o trecere în cer alături de zeul lor suprem Zalmoxis și, de aceea, la moartea unui dac, cei rămași în viață nu plângeau, ci se bucurau. Alte detalii despre modul de viață și credințele geto-dacilor poți afla din lecție.

Mă informez

Cine sunt geto-dacii?

Geto-dacii reprezintă cei mai vechi strămoși cunoscuți ai poporului român. Ramură nordică a tracilor, geto-dacii sunt de origine indo-europeană, fiind numiți „**geți**” în izvoarele grecești și „daci” în cele romane. Prima mențiune istorică despre geți aparține istoricului grec **Herodot**, care, vorbind în lucrarea sa *Istorie* despre expediția lui Darius I împotriva sciților din nordul Mării Negre, din anul 514 î.H., spunea că geții ar fi „cei mai viteji și mai dreپți dintre traci”.

Numele de „**daci**” apare pentru prima dată în lucrarea *Însemnări despre războiul galic*, aparținând lui **Iulius Cezar** (secolul I î.H.). Geograful grec **Strabon** afirma, în lucrarea sa *Geografia*, că „dacia au aceeași limbă cu geții” (aplicația II).

Ocupațiile geto-dacilor și organizarea socială

Scrierile antice oferă informații importante privind viața și obiceiurile geto-dacilor. Potrivit acestora, dar și descoperirilor arheologice, geto-dacii apar drept creatorii unei înfloritoare civilizații a fierului. Erau mari producători de cereale, cultivau intens vița-de-vie, practicau albinăritul și pescuitul, creșteau vite și cai. Extrăgeau păcură și făceau comerț cu sare. Produceau ceramică, lucrată cu mâna sau cu roata olarului. Făceau negoț folosind monede grecești, romane și, mai apoi, autohtone. Societatea geto-dacă era împărțită după avere, în nobili, numiți **tarabostes** sau **pileati**, și oameni de rând, desemnați cu numele de **comati** sau **capillati**. Reprezentând aristocrația militară și sacerdotală, nobilimea a format treptat o clasă conducătoare, făcând necesară apariția statului. Geto-dacii trăiau în așezări întărite numite **dave**, organizați în **triburi** și **uniuni de triburi** conduse de șefi militari numiți **regi** sau **basilei** (aplicația I).

Geto-dacii și popoarele Antichității

Geto-dacii au intrat de timpuriu în contact cu alte popoare ale Antichității, precum perșii, sciții, sau celții, cu care au realizat schimburi de valori culturale. Cele mai puternice influențe au fost exercitate însă de greci și, mai târziu, de romani. Prin intermediul coloniilor grecești de pe țărmul dobrogean al Mării Negre – Histria, Tomis, Callatis –, geto-dacii și-au perfecționat metalurgia fierului, și-au diversificat producția agricolă, au preluat parțial roata olarului, folosirea monedei, modelele de organizare politico-statală, stilul de viață.

Informații despre viața politică a geto-dacilor și relațiile lor cu lumea greco-romană sunt oferite și de scrierile lui Strabon și Cassius Dio. Pe lângă sublinierea unității etnice și lingvistice a geto-dacilor, Strabon oferă informații despre confruntarea militară a acestora cu Alexandru Macedon, cu prilejul expediției sale nord-dunărene. Același autor evidențiază personalitatea regelui Burebista, care, cu ajutorul marelui preot Deceneu, a reușit să unească triburile geto-dace într-un mare regat (vezi *Biografie*).

Cassius Dio (aplicația III), în lucrarea sa *Istoria romană*, oferă informații privind conflictele geto-dacilor cu romanii în timpul împăraților Domițian și Traian. Descriind războaiele daco-romane din 101-102 și 105-106, se concentrează pe personalitatea lui Decebal, care era „foarte priceput la planurile de război și iscusit în înfăptuirea lor”.

Spiritualitatea geto-dacilor

Scrierile lui Herodot și ale lui Strabon consemnează religia politeistă a geto-dacilor, cu zeități precum Bendis sau Gebeleizis, în frunte cu un zeu suprem, Zalmoxis, informații confirmate de templele și sanctuarele descoperite. Izvoarele istorice atestă totodată cunoștințe de astronomie, de medicină, respectarea unor norme morale etc.

Explorez

I. Dacia – triburi și așezări

- așezări
- colonii grecești
- BIEFI** – triburi geto-dacice
- IAZYGI** – alte triburi

Harta Daciei și a geto-dacilor (după Ptolemeu)

1. Realizează, pe baza hărții de mai sus, o listă de triburi geto-dacice. Confruntă lista ta cu cea a colegului de bancă.
2. Identifică așezări de tip dava. Care este cea mai apropiată de localitatea în care locuiești?

II. Izvoare istorice scrise despre geto-daci și țara lor

„Prin țara lor curge râul Marisos, care se varsă în Dunăre. Pe aceasta își făceau romanii aprovizionările pentru război. Ei numeau Danubius partea superioară a fluviului și cea dinspre izvoare până la cataracte. Ținuturile de aici se află, în cea mai mare parte, în stăpânirea dacilor. Partea inferioară a fluviului, până la Pont – de-a lungul căreia trăiesc geții –, ei o numesc Istros. Dacii au aceeași limbă cu geții. Aceștia sunt mai bine cunoscuți de eleni [...]”

Strabon, *Geografia*

1. Menționează, pe baza sursei, denumirile antice ale fluviului Dunărea.
2. Comentează enunțul subliniat din text, arătând semnificația acestuia.
3. Pe baza sursei și a lecției, prezintă informațiile oferite de scrierile lui Strabon despre geto-daci. Poți opta pentru o prezentare de tip digital.

III. Cassius Dio

De origine greacă, Cassius Dio a fost un cunoscut istoric al Romei, publicând o istorie a acesteia în 80 de volume, începând de la întemeierea orașului, acoperind o perioadă de aproape 1 000 de ani. În cărțile 67 și 68 sunt descrise relațiile dintre geto-daci și romani.

1. Pe baza informațiilor din lecție, menționează ce informații se regăsesc în scrierile lui Cassius Dio despre daci și romani.
2. Formulează un punct de vedere cu privire la gradul de obiectivitate a autorului în prezentarea faptelor istorice referitoare la geto-daci și a relațiilor acestora cu Imperiul Roman.

Rețin și reflectez

- Ramură nordică a tracilor, geții și dacii sunt același popor și vorbesc aceeași limbă.
- Scrierile antice oferă o serie de informații cu privire la civilizația și cultura geto-dacilor.
- Geto-dacii au avut relații cu popoarele Antichității, realizând schimburi de valori culturale, îndeosebi cu grecii și romanii.

Aplic

Analizez

- Analizează aspecte ale vieții geto-dacilor – economice, sociale, politice și spirituale – folosind un organizator grafic (vezi *Trusa de instrumente*, pag. 36)

Gândire critică

- Cât de corectă este afirmația potrivit căreia cultura și civilizația geto-dacilor sunt rezultatul unei sinteze originale între elemente autohtone și influențe din afară?

Biografie

Sarmizegetusa Regia

Deceneu

A fost mare preot, sfetnic apropiat al regelui Burebista și rege după moartea acestuia. Era slujitor al cultului zalmoxian, centrul religios al cărui nucleu spiritual era menționat în scrierile lui Strabon cu numele de Kogaionon (Kogaion) – Muntele Sfânt. Deceneu l-a ajutat pe Burebista în opera de unificare și organizare a triburilor geto-dace într-un stat puternic. Tot el i-a îndemnat probabil pe supuși la adoptarea de noi norme morale, precum abținerea, sobrietatea și ascultarea poruncilor. După asasinarea lui Burebista (44 î.H.), a fost urmașul acestuia în funcțiile de rege și judecător suprem. Sub cârmuirea lui, incinta sacră de pe Dealul Grădiștei s-a îmbogățit cu noi sanctuare, între care marele sanctuar circular. Potrivit unui alt scriitor antic, Iordanes, Deceneu i-a instruit pe daci în filozofie, în științele naturii și medicină, în tainele astronomiei.

Atelier

- Accesează site-ul Muzeului Național de Istorie a României și realizează un tur virtual în lumea geto-dacă. Compară costumele geto-dacilor cu cel tradițional românesc, notând asemănări și deosebiri.

Histria

Introducere

Urmare a marii colonizări grecești din secolele VIII–VI î.H., grecii din Milet și Heraclea Pontica au întemeiat pe țărmul dobrogean al Pontului Euxin coloniile Histria (localitatea Istria de astăzi), Tomis (Constanța) și Callatis (Mangalia). Aceste colonii aduceau, prin intermediul locuitorilor lor, o cultură și civilizație superioare celor autohtone. Relațiile cu autohtonii geți au fost, în general, pașnice, doar uneori marcate de conflicte.

Sursa I

1. Ce semnificație are emiterea acestei monede?
2. Ce crezi că simbolizează prezența delfinului pe monedă?

Sursa II

1. Descrie coloana din ansamblul arhitectonic de la Histria comparativ cu cea din Milet (soclu, aspect coloană, capitel). Ce constatare faci?
2. Arată care este semnificația acestui detaliu pentru istoria coloniei Histria.

Sinteză

- Realizează, în echipă cu 3-4 colegi, o investigație privind una dintre coloniile Tomis și Callatis (la alegere). Finalizați activitatea voastră într-o prezentare (afiș, pliant, planșă, PowerPoint etc.) susținută în fața clasei. Faceți referire la poziția geografică, întemeiere, organizare, cultură, situație actuală etc.

Mă documentez

Cetatea a fost întemeiată în secolul al VII-lea î.H. de coloniști greci veniți din Milet, fiind prima colonie greacă de pe țărmul de vest al Pontului Euxin și cel mai vechi oraș de pe teritoriul țării noastre. Și-a luat numele de la fluviul Istru (Dunărea), aflându-se, potrivit geografului Strabon, „la o depărtare de 500 de stadii de gura sacră a Istrului”.

Exploatarea resurselor naturale din zonă și făcând schimb de produse cu geții, Histria a devenit curând un puternic centru economic, politic și cultural.

În evoluția sa de 1 300 de ani, așezarea a cunoscut mai multe etape de dezvoltare.

Prima etapă s-a caracterizat printr-un elenism veritabil, colonia fiind organizată și condusă după modelul metropolei. În secolul al V-lea î.H., Histria avea o economie înfloritoare, un regim politic democratic și o intensă activitate culturală.

În secolul I î.H. a fost vremelnic în stăpânirea lui Burebista, pentru că în secolul următor să treacă sub stăpânire romană, urmând o nouă perioadă de înflorire și dezvoltare. S-au construit temple, terme (băi publice), cartiere noi. În secolul al VII-lea, din cauza atacurilor migratorilor avari și colmatării tot mai accentuate a golfului (care împiedica intrarea în port a corăbiilor), cetatea a fost părăsită.

Analizez sursele

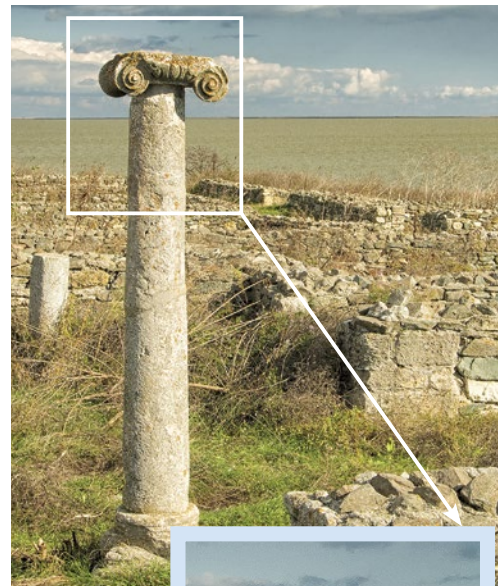
I. Monedă histriană

Prima monedă de pe actualul teritoriu al României, turnată din argint, avea pe avers simbolul orașului – un vultur deasupra unui delfin – și numele ΙΣΤΡΗ (Histri), iar pe revers, două capete umane alăturate și inversate.

Monedă emisă în jurul anului 480 – 475 î.H.

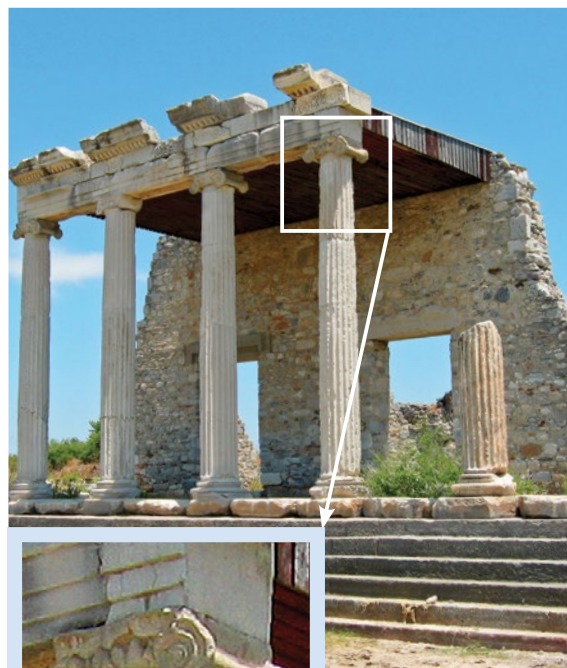
II. ANALIZĂ DE DETALIU: Stil arhitectural la cetatea Histria

Ruinele cetății Histria

DETALIU:
Coloană
și capitel
la Histria

Coloane grecești, Milet

Proiect de patrimoniu: Memoria trecutului

Realizarea unei astfel de activități presupune parcurgerea mai multor pași.

Pasul 1

Stabilirea tematicii proiectului și a obiectivelor

Tema poate fi sugerată de un exercițiu din manual sau de profesor. De exemplu, rezolvând cerința de la rubrica SINTEZĂ a studiului de caz *Histria – Realizează în echipă cu 3-4 colegi o investigație privind una dintre coloniile Tomis și Callatis (la alegere). Finalizați activitatea voastră într-o prezentare susținută în fața clasei* –, aveți posibilitatea ca, în investigația voastră, să descoperiți vestigii interesante, mărturie a prezenței coloniștilor greci antici pe țărmul dobrogean al Mării Negre.

În acest cadru, se poate naște ideea unui demers de cercetare și punere în valoare și a altor vestigii/monumente existente la nivelul localității/județului/țării, reprezentative pentru Antichitate, dar și pentru alte epoci, de realizare a unor activități de conservare și valorificare a acestora ca parte a patrimoniului național.

Una dintre finalitățile proiectului poate fi realizarea unui website dedicat care să permită explorarea virtuală a unui astfel de vestigiu de către publicul larg.

Pasul 2

Organizarea în echipe și stabilirea sarcinilor

- **echipa 1** investighează diverse surse (orale sau scrise, digitale etc.) în vederea identificării unui astfel de vestigiu/monument la nivelul comunității locale. (Dacă nu există, poate fi selectat unul reprezentativ la nivel național.) Totodată, se documentează asupra specificului acestui domeniu – patrimoniu; poate fi consultat, de exemplu, site-ul PATRIMONIUL 100;
- **echipa 2** colectează informații de natură geografică (coordonate, localizare), istorică (documente scrise, fotografii etc.) și arhitecturală;
- **echipa 3** vizitează obiectivul pentru documentare la fața locului și realizarea de fotografii, videoclipuri;
- **echipa 4** realizează investigații de istorie orală, explorând memoria comunității privitor la monumentul selectat;
- **echipa 5** adună materialele oferite de celelalte echipe și le aranjează potrivit unui scenariu;
- **echipa 6** lucrează la website, cu ajutorul profesorului de TIC.

Pasul 3

Realizarea planului de proiect

Pentru buna desfășurare a activității, este util un plan de proiect. Se poate folosi un tabel după modelul de mai jos.

Activități	Resurse	Rezultate	Termen	Responsabilități	Observații

Pasul 4

Realizarea activităților conform planului de proiect

- documentarea, colectarea informațiilor, organizarea acestora și stabilirea formelor de prezentare;
- lucrul la site; permanentă colaborare la nivelul echipei și între echipe.

Pasul 5

Realizarea produsului final

- echipele 2, 3 și 4 sistematizează și prelucrează informațiile colectate, potrivit aspectelor investigate;
- echipa 5 colectează materialele furnizate și le dă o formă unitară, conform scenariului stabilit;
- echipa 6 prelucrează produsele pentru formatul digital și le postează pe website.

Pasul 6

Prezentarea ghidului și evaluarea proiectului

- echipa 6 prezintă forma finală a site-ului în fața profesorului și a colegilor;
- purtați discuții despre ceea ce ați învățat în urma realizării proiectului;
- dacă monumentul se află în administrarea comunității locale, propuneți activități de conservare și punere în valoare a acestuia, în colaborare cu autoritățile locale;
- aveți în vedere și evaluarea produsului final (relevanța și calitatea informațiilor, prezentare, originalitate etc.);
- aveți în vedere o serie de criterii, ca în modelul de mai jos.

EVALUAREA muncii fiecăruia în cadrul proiectului se poate realiza pe baza unei *Fișe de observare a activității și a comportamentului*, precum cea de mai jos:

Criterii de analiză	DA	NU
Manifestă atitudine pozitivă, interes și plăcere față de activitate.		
Urmează pașii indicați.		
Colaborează cu ceilalți și cere ajutor când are nevoie.		
Își asumă sarcini și le finalizează.		

Sinuciderea lui Decebal, detaliu de pe Columna lui Traian, Roma

Repere europene

- **secolul I î.H.**
perioadă de criză politică în Republica Romană
- **27 î.H.**
principatul lui Augustus, o formă de guvernare imperială, prin care s-a trecut de la Republica Romană la Imperiul Roman
- **secolul I d.H.**
Imperiul Roman se extinde enorm, cucerind Noricum, Raetia, Pannonia, Moesia, Mauritania, Britania, Iudeea

Cronologie

- 82 î.H. – 44 î.H.**
domnia lui Burebista
- 87–106**
domnia lui Decebal
- 97–117**
domnia lui Traian
- 101–102 și 105–106**
războaiele daco-romane în timpul lui Traian

Dicționar

- monarhie militară**
tip de monarhie bazată pe forță militară
- stat clientelar**
stat care recunoștea autoritatea Romei fără a fi inclus în imperiu, în schimbul protecției

Burebista. Decebal. Cucerirea Daciei de către romani

Provocare

Pe Columna lui Traian din Roma este ilustrată scena dramatică a sinuciderii lui Decebal: înconjurat de ostași romani, acesta își curmă viața cu un pumnal. Scena a fost relatată și de Dio Cassius: „Când a văzut Decebal că scaunul lui de domnie și toată țara sunt în mâinile dușmanului, că el însuși este în primejdie să fie luat prizonier, își curmă zilele. Capul său fu dus la Roma”. Despre evenimentele care au precedat acest deznodământ poți afla din lecție.

Mă informez

Burebista

În secolele I î.H.–I d.H., societatea geto-dacă a cunoscut o perioadă de apogeu, perioada statului dac. Acesta a luat naștere sub conducerea lui **Burebista** (82–44 î.H.). Ajutat de marele preot Deceneu, Burebista a unit triburile geto-dacice, cucerind și integrând statului său triburile vecine ale celților boii și taurisci, ale bastarnilor și sciților. S-au adăugat coloniile pontice grecești, de la Olbia până la Apollonia.

Statul era o **monarhie militară**, cu centrul în zona Munților Orăștiei, unde, în jurul capitalei **Sarmizegetusa Regia**, se ridica un puternic sistem de fortificații format din mai multe cetăți, precum Costești, Căpâlna, Bănița, Piatra Roșie etc. (aplicația **I**). Limitele statului atingeau, la nord, Carpații Păduroși, la est – fluviul Bug, în sud – Munții Haemus (Balcani), iar la vest, Dunărea Mijlocie, în Slovacia de azi (aplicația **I**).

Ajuns cu cuceririle la linia Dunării, Imperiul Roman devenise o amenințare pentru statul dac. Confruntat cu acest pericol, Burebista a intervenit în treburile interne ale Romei, în conflictul dintre Pompei și Cezar, de partea lui Pompei, dar fără succes, acesta fiind înfrânt.

După moartea lui Burebista, marea sa stăpânire s-a destrămat. Popoarele supuse și coloniile grecești și-au redobândit independența, iar triburile geto-dacice s-au organizat în câteva regate mai mici. Continuitatea statală a fost asigurată în zona Munților Orăștiei de mai mulți regi, primul fiind marele preot Deceneu. Teritoriile de pe cursul mijlociu al Dunării și cel dintre Dunăre și Munții Haemus (Balcani) au intrat sub stăpânire romană, fiind organizate provinciile Pannonia și Moesia. În anul 46 a fost integrată în provincia Moesia și Dobrogea, teritoriul dintre Dunăre și Marea Neagră.

Decebal

După mai mult de 100 de ani de la moartea lui Burebista, regele **Decebal** (87–106) a refăcut statul dac, reunind triburile geto-dacice într-un stat puternic. Deși mai restrâns ca teritoriu, noul stat avea o populație numeroasă, dădă în care se desfășura o intensă activitate economică, strânse legături comerciale cu lumea greco-romană, o cultură înfloritoare. Toate acestea au creat imaginea unui stat puternic, capabil să se măsoare cu Imperiul Roman. Acesta din urmă era atras și de bogățiile Daciei, mai ales de resursele de aur și argint.

Primele campanii romane împotriva geto-dacilor au avut loc în anii 87 și 88. Deși înfrânt în campania din anul 88, Decebal a încheiat în anul următor o pace avantajoasă cu împăratul Domițian, statul dac devenind **stat clientelar** al Romei, calitate în care a primit bani, meșteri, instructori și tehnică militară.

Confruntările decisive au avut loc în timpul împăratului Traian. Povestea celor două războaie este redată pe Columna lui Traian din Roma.

În **primul război (101–102)**, romanii au fost victorioși. Cea mai importantă luptă a avut loc la Tapae (vezi *Conexiuni*). Pacea încheiată în anul 102 îl obliga pe Decebal să cedeze romanilor unele teritorii, să renunțe la independența politicii externe și la avantajele conferite de pacea din 89.

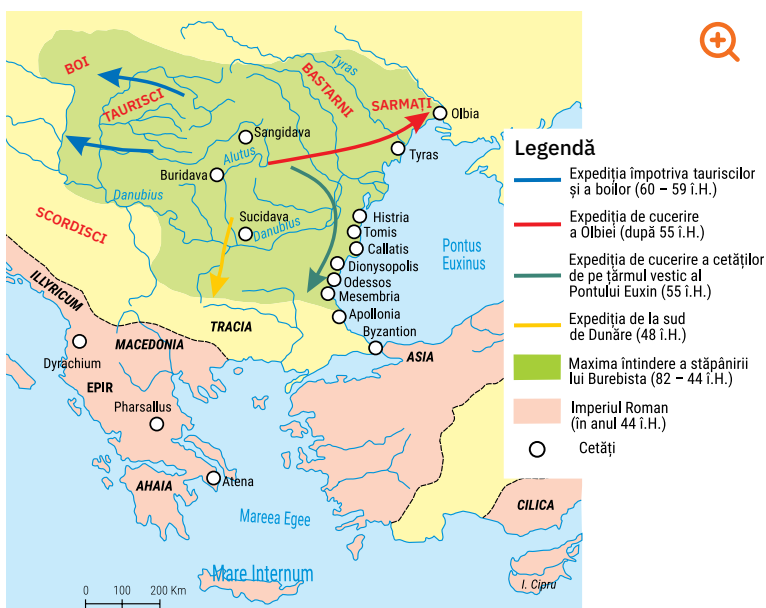
Conflictul s-a redeschis în anul 105, pregătit, printre altele, prin construirea de către Apolodor din Damasc a podului peste Dunăre de la Drobeta. Atacată din mai multe direcții, Dacia a fost cucerită în anul 106. Capitala Sarmizegetusa Regia a fost distrusă, iar cea mai mare parte a teritoriului statului dac a fost transformată în **provincie romană** (aplicația **II**). Provincia romană Dacia a dobândit o nouă capitală, construită la 40 km de Sarmizegetusa Regia și care a primit numele de Ulpia Traiana Sarmizegetusa.

Explorez

I. Statul dac sub Burebista

1. Localizează pe hartă limitele teritoriale ale statului în timpul lui Burebista (precizate în lecție) și menționează trei caracteristici ale acestui stat.
2. Cu ajutorul legendei urmărește campaniile militare ale lui Burebista. Care crezi că au fost cauzele acestor campanii? Formulează o opinie.

Harta statului dac în timpul lui Burebista

II. Războaiele daco-romane din timpul domniei împăratului Traian

„Traian trecu Istrul pe acest pod și a purtat război mai mult cu chibzuială decât cu înfocare, biruindu-i pe daci după îndelungi și grele strădanii. El însuși dădu multe dovezi de pricepere la comandă și de vitejie, iar oștenii trecură împreună cu dânsul prin multe primejdii și dădură dovadă de vrednicie. [...] După întoarcerea la Roma [...], dădu spectacole timp de o sută douăzeci și trei de zile, în cursul cărora au fost ucise unsprezece mii de animale sălbatice și domestice. Au luptat zece mii de gladiatori.”

Cassius Dio, *Istoria Romană*

1. Formulează, pe baza textului, o opinie în legătură cu modul lui Traian de a duce războiul.
2. Cum se explică fastul deosebit cu care a fost sărbătorită victoria romanilor asupra dacilor?
3. Pe o hartă mută a României, cu ajutorul informațiilor din manualul digital, marchează prin săgeți direcțiile de înaintare și atac ale armatei romane, iar prin simbolul X, locurile unde aceasta s-a confruntat cu armata dacă în războiul din 105-106.
4. Cu ajutorul informațiilor din manualul digital, realizează un text de o jumătate de pagină în care să spui povestea unuia dintre războaiele daco-romane din vremea lui Traian. Menționează cauzele, desfășurarea și consecințele acestuia.

Rețin și reflectez

- Creatorul statului dac a fost Burebista, ajutat de marele preot Deceneu.
- Statul dac era o monarhie militară. Reunea toate triburile geto-dacice și încorpora teritorii locuite de alte triburi.
- Destrămat după moartea lui Burebista, statul dac a fost refăcut de Decebal.
- Dacii au avut mai multe conflicte cu romanii, cele mai importante fiind războaiele din 101-102 și 105-106.
- În anul 106, Dacia a fost cucerită și transformată în provincie romană.

Aplic

Analize

- Realizează o analiză comparativă a statului dac sub conducerea lui Burebista și, respectiv, Decebal. Folosește ca organizator grafic o diagramă Venn.

Gândire critică

- Cum se explică raporturile cu romanii, predominant războinice în timpul lui Decebal?

Conexiuni

Scena luptei de la Tapae, Columna lui Traian, Roma

Lupta de la Tapae (101)

Primul război daco-roman din timpul împăratului Traian (101-102) a implicat lupte intense și asedii ale fortificațiilor dacice. Cea mai importantă luptă s-a dat la Tapae, situată probabil în trecătoarea Porțile de Fier ale Transilvaniei, care leagă Banatul de Țara Hațegului. Pătrunsă în Dacia pe un pod de vase peste Dunăre, pe la Viminacium (în Serbia de azi) și numărând circa 150 000 de soldați, armata romană a înaintat pe mai multe direcții. Decebal s-a decis s-o aștepte într-un loc prielnic, la Tapae. Potrivit istoricului Cassius Dio, Decebal a încercat să-i oprească înaintarea, trimițând o solie pe o ciupercă mare, pe care scria cu litere latine ca romanii să se retragă. Traian a refuzat dur și a continuat înaintarea. În prima fază a luptei de la Tapae, dacii au rezistat, dar, la izbucnirea unei furtuni, considerând-o un semn de la zei, au hotărât să se retragă. Din cauza apropierei iernii, Traian a hotărât să aștepte primăvara pentru a-și continua ofensiva asupra sistemului de cetăți din Munții Orăștie și a capitalei Sarmizegetusa.

Atelier

- Pe baza cunoștințelor dobândite în clasa a V-a și a informațiilor din manualul digital, realizează un desen în care să redai imaginea unui soldat dac cu armamentul din dotare.

Sarmizegetusa

Introducere

Sarmizegetusa Regia (*Sarmizegetusa Regală*) a fost capitala și reședința regală a Daciei, centrul militar, religios și politic al statului dac. După înfrângerea dacilor, cuceritorii romani au dărâmat cetatea, construind o nouă capitală, la 40 km distanță, cu numele Colonia Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetusa. Situl arheologic Sarmizegetusa este situat în satul Grădiștea de Munte din județul Hunedoara, fiind inclus pe lista patrimoniului cultural mondial UNESCO.

Sursa I

- Caută informații pe internet și compară tehnica aceasta cu cea folosită de alte popoare ale Antichității.

Sursa II

1. Analizează planul Sarmizegetusei Regia, identificând, cu ajutorul legendei, principalele construcții.
2. Alege un element al planului și documentează-te asupra lui folosind surse digitale. Rezumă într-un text de circa 5 rânduri informațiile găsite.

Sinteza

- Informează-te dacă în localitatea sau regiunea în care trăiești s-au păstrat vestigii din vremea dacilor. Realizează în scris o știre de presă despre unul dintre acestea, insistând asupra semnificației sale istorice. Postează știrea pe grupul vostru de discuții.

Mă documentez

Situată în Munții Orăștiei, Sarmizegetusa era apărată de un puternic sistem defensiv strategic format din mai multe cetăți. Construită pe Dealul Grădiștei, Sarmizegetusa era compusă din trei părți: așezarea civilă, cetatea și zona sacră.

Așezarea civilă era formată din cartiere ce cuprindeau locuințe, ateliere de ceramică și metalurgie, magazine și hambare, cisterne de apă, precum și un complex sistem de captare și distribuție a apei. Casele erau, în cea mai mare parte, construite din lemn și lut. Hambarele adăposteau provizii de mei, secară, orz, grâu, secară, linte, muștar, bob și rapiță.

Cetatea era cea mai mare din sistemul de cetăți din Munții Orăștiei. Cu o suprafață de circa 3 hectare, era înconjurată de ziduri din blocuri de calcar, construite în sistem *murus dacicus*, de 3 m grosime și o înălțime de 4-5 m. Asigura apărarea armatei și a populației civile, în perioade de primejdie.

Zona sacră, un complex de sanctuare de mărimi și forme variate, era legată de cetate printr-un drum pavat numit *via sacra*. Unele surse istorice par să indice că acolo era situat așa-numitul Munte Sfânt (Kogaionon – menționat de Strabon în scrierile sale). Expresii ale religiei politeiste a geto-dacilor, se remarcă mai multe sanctuare patrulate și circulare, între care Marele sanctuar circular, care, prin dispunerea elementelor componente, atestă cunoașterea de către geto-daci a unui calendar destul de exact. Discul solar, din andezit, reprezintă cel mai probabil Soarele și atestă caracterul solar al religiei geto-dacilor.

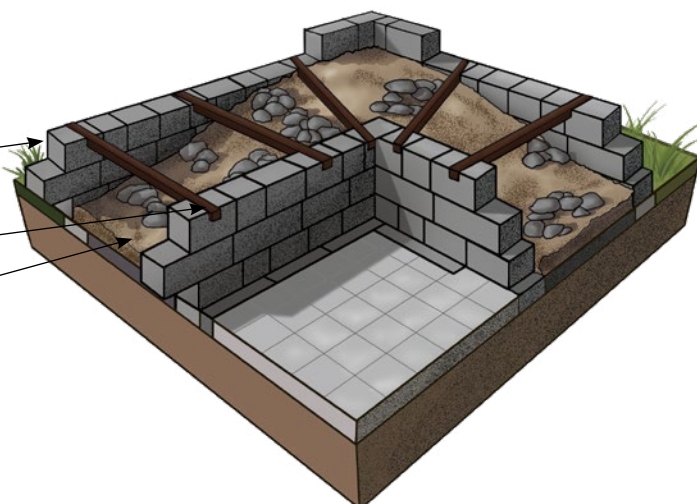
Analizez sursele

I. Murus dacicus (zidul dacic)

ziduri exterioare clădite din blocuri de piatră cioplite sub formă de paralelipiped dreptunghic

grinzi din lemn, cioplite la capete sub formă de pană (coadă de rândunică)

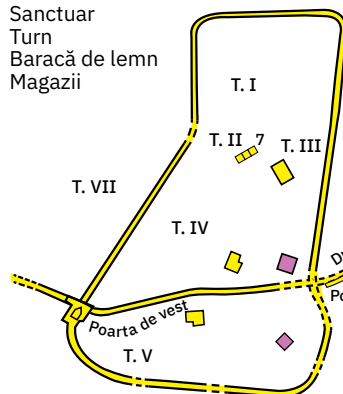
pietriș și piatră spartă amestecate cu lut și compactate

II. ANALIZĂ DE DETALIU: Situl arheologic Sarmizegetusa

Construcții dacice

- 1 Sanctuarul mare vechi
- 2 Sanctuarul mare nou
- 3 Sanctuarul mare rotund
- 4 Sanctuarul mic rotund
- 5 Sanctuar
- 6 Turn
- 7 Baracă de lemn
- 8 Magazine

Baie romană

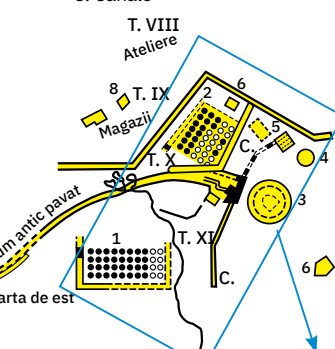
0 25 50 75 m

Cetatea și incinta sacră
(plan și imagine)

Construcții romane

T. I – T. XII Terase

C. Canale

DETALIU: Zona sacră a Sarmizegetusei

Zona sacră de la Sarmizegetusa Regia include nu mai puțin de 7 temple: două sunt circulare, iar celelalte 5 au plan patrulat. Tot aici exista un mare altar, dar și sisteme de captare și rețea de distribuție a apei.

Podul de la Drobeta. Columna lui Traian. Monumentul de la Adamclisi

Mă documentez

Podul de la Drobeta

Podul de la Drobeta a fost construit în vederea pregătirii celei de-a doua campanii militare de cucerire a Daciei. Una dintre cele mai îndrăznețe lucrări ingineresti ale Antichității, podul, ridicat pe 20 de piloni de piatră, avea o lungime de 1 135 de metri. În ciuda solidității sale, a fost folosit relativ scurt timp, fiind distrus de teama invaziilor barbare, parțial în timpul împăratului Hadrian, apoi abandonat și distrus total în anul 271 de împăratul Aurelian.

Columna lui Traian

Columna ilustrează, într-o manieră artistică, războaiele de cucerire a statului dac de către Imperiul Roman. Amplasată în Forul lui Traian de la Roma, are o înălțime de aproape 40 de metri. Este compusă dintr-un soclu așezat pe o cameră funerară, o coloană și un capitel în stil doric. Coloana este decorată cu basoreliefuluri, pe o bandă care se înfășoară în spirală spre vârf, reprezentând scene din războaiele daco-romane din 101-102 și 105-106. O copie a Columnei poate fi admirată la Muzeul Național de Istorie a României.

Monumentul de la Adamclisi

Cunoscut și sub numele de Tropaeum Traiani, monumentul triumfal omagia victoria din 102 obținută de împăratul Traian împotriva dacilor și a aliaților lor. Monumentul era dedicat – potrivit unei inscripții – zeului Marte Răzbnătorul. Era compus dintr-un tambur cilindric la care se ajungea urcând câteva trepte. Pe tambur erau montate 54 de basoreliefuluri ilustrând scene de luptă, iar deasupra, pe un soclu, se găsea trofeul propriu-zis. Monumentul a fost reconstituit în anul 1977, aproape în forma sa inițială, piesele originale fiind păstrate la muzeul arheologic din localitate.

Analizez sursele

A. Podul de la Drobeta – reconstituiere

Podul de la Drobeta, reconstituire a inginerului E. Duperrex, 1907

Monumentul triumfal de la Adamclisi

B. Tropaeum Traiani – reconstituiere

Columna din Forul lui Traian, Roma, Italia

C. Columna lui Traian

Introducere

Creații ale arhitectului Apolodor din Damasc, Podul de la Drobeta, Monumentul de la Adamclisi și Columna lui Traian au fost realizate la ordinul împăratului Traian, reprezentând importante măturii ale războaielor de cucerire a Daciei.

- Podul de la Drobeta (azi în orașul Drobeta-Turnu Severin) a fost construit între anii 103-105, pentru trecerea trupelor romane în Dacia.
- Tropaeum Traiani se află lângă comuna dobrogeană Adamclisi, de unde și numele sub care mai este cunoscut. A fost ridicat între anii 106 și 109 pe locul obținerii unei mari victorii romane împotriva dacilor în războiul din 101-102.
- Columna lui Traian este amplasată în Forul lui Traian de la Roma; a fost inaugurată în anul 113 și celebra cucerirea Daciei.

Surse

1. Pe baza surselor A, B și C și a informațiilor din manualul digital, realizează o scurtă descriere a fiecărui monument, precizând câte un motiv al construirii lui.
2. Realizează un portofoliu dedicat Columnei, cu ilustrații ale scenelor de luptă, însoțite de comentarii despre ceea ce reprezintă fiecare și corespondența cu adevărul istoric.

Sintează

- Realizează o machetă sau un desen al monumentului Tropaeum Traiani. Pentru documentare suplimentară, accesează link-ul <https://muzeedelasat.ro/muzee/complexul-tropaeum-traiani-adamclisi/>

Trusa de instrumente

Cum realizez analiza unui document

Pasul 1	Pasul 2	Pasul 3	Pasul 4	Pasul 5	Pasul 6
identific titlul documentului, autorul, tipul de document și, eventual, data la care a fost scris	identific elementele-cheie care necesită explicații și comentarii (termeni, idei, fapte) și fragmentele din text care susțin elementele-cheie	formulez explicații posibile, făcând apel la cunoștințe dobândite sau la informații oferite de alte documente	desprind și formulez idei cu privire la intențiile și atitudinea autorului față de faptele și ideile prezentate în text	formulez concluzii cu privire la importanța ideilor cuprinse, semnificația lor istorică	realizez corelația cu alte tipuri de documente, surse istorice

Cum realizez analiza unei imagini (pictură, fotografie, caricatură)

Pasul 1	Pasul 2	Pasul 3	Pasul 4	Pasul 5	Pasul 6
identific titlul, natura imaginii (tablou, pictură murală, miniatură etc.), autorul, anul/perioada realizării	stabilesc tematica (viața cotidiană, istoria etc.) și subiectul abordat	observ și descriu compoziția (planuri, personaje, obiecte, culori), modul de reprezentare, simboluri etc.	desprind semnificații istorice prin indicarea faptelor, evenimentelor, personalităților la care face referire imaginea	explic opera, desprind intențiile autorului și atitudinea acestuia față de faptele ilustrate de imagine	îmi formulez opinia în raport cu imaginea și mesajul transmis, emoțiile și sentimentele, posibilele întrebări provocate de imagine

Cum citesc o hartă istorică

Pasul 1	Pasul 2	Pasul 3	Pasul 4	Pasul 5	Pasul 6
citesc titlul hărții și precizez subiectul/problematica acesteia	identific spațiul istoric reprezentat și tipul de hartă: fizică, economică, tematico-politică, culturală etc.	citesc legenda, adică modul de folosire a hărții, semnificația simbolurilor și a culorilor (de ex., puncte pentru orașe, linii pentru granițe, culori diferite pentru teritorii și spații etc.)	desprind informațiile conținute de hartă și le interpretez (mă ajută uneori și cerințele asociate hărții)	confrunt informațiile obținute cu alte surse de informare (de ex., lecția, aplicațiile)	desprind concluzii

Cum realizez o argumentare

- Argumentarea este un mijloc prin care se susține sau se demonstrează un punct de vedere privitor la o anumită temă. Scopul este de a convinge partenerul de valabilitatea opiniei exprimate. Pașii obligatorii sunt: a susține, a dovedi, a întări.

Pasul 1	Pasul 2	Pasul 3	Pasul 4	Pasul 5
decid asupra punctului de vedere pe care vreau să-l argumentez	stabilesc care sunt dovezile pe care le pot folosi în susținerea punctului meu de vedere	ordonez argumentele (fiecare cu dovezile sale) în ordinea importanței	construiesc introducerea, susțin argumentele (de ce este tema importantă) și prezint argumentele cu dovezi	construiesc concluziile (dacă dovezile susțin punctul meu de vedere)

Cum realizez un eseu

Pasul 1	Pasul 2	Pasul 3	Pasul 4	Pasul 5	Pasul 6
aleg o temă care să stârnească interesul și să permită reinterpretări/identific tema propusă	mă documentez asupra temei, folosind surse diverse (clasice sau multimedia) și adun materialele	realizez un plan al eseului sau o schiță a acestuia, cu respectarea structurii formale a unui eseu	redactez eseu, respectând problema și logica faptelor istorice abordate, folosind un limbaj istoric adecvat	definitivez eseu în urma evaluării; verific cu ajutorul unei liste de verificare	prezint eseu în fața clasei și desprindem împreună concluziile.

Geto-dacii ca popor

Relațiile geto-dacilor cu alte popoare ale Antichității

- cu **persii**
 - relații conflictuale
 - schimb de valori culturale (metalurgia fierului, roata olarului)
- cu **scitii**
 - secolele VII–VI î.H. – coloniile Histria, Tomis, Callatis pe țărmul Mării Negre
 - relații comerciale, politice și culturale
 - influențe durabile: tehnici metalurgice, moneda, roata olarului, modele de organizare politico-statală, stil de viață
- cu **grecii**
 - relații economice și culturale (monede romane)
 - relații politico-militare, conflicte
 - romanizarea

Organizare politico-socială

Organizare socială:

- stratificare după avere
 - nobili: tarabostes/pileati
 - oameni de rând: comati/capillati
- organizați în triburi și uniuni de triburi, trăiau în așezări fortificate (dave).

Organizare politică

STATUL (monarhie)

Statul dac:

- sub **Burebista (82–44 î.H.)**
 - reunea toate triburile geto-dacice, teritoriile ale triburilor vecine și coloniile grecești pontice
 - rolul lui Deceneu
 - monarhie militară, cu capitala la Sarmizegetusa
 - amestec în războiul civil de la Roma dintre Cezar și Pompei
 - s-a destrămat după moartea lui Burebista
- sub **Decebal (87–106 d.H.)**
 - mai restrâns ca arie geografică
 - mai puternic și mai bine organizat, cu centrul de putere la Sarmizegetusa
 - conflicte cu romanii:
 - 87–88**
89 → Dacia – stat clientelar
 - 101–102 și 105–106**
→ războaiele cu Traian
→ Dacia cucerită de romani

Izvoare despre geto-daci și relațiile lor cu lumea romană

Izvoare:

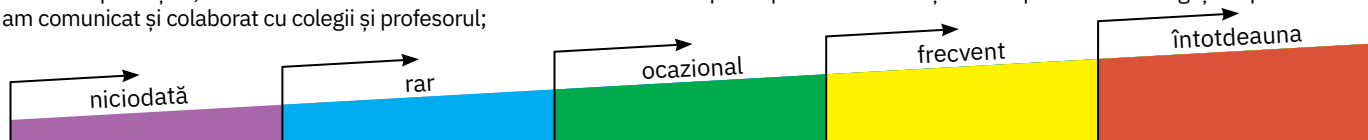
- scrise:
 - Herodot
 - Strabon
 - Cassius Dio
- nescrise:
 - descoperirile arheologice de la Sarmizegetusa
 - Podul de la Drobeta
 - Columna lui Traian

Fișă de observare sistematică a activității și comportamentului

Notează observațiile tale în *Jurnalul de reflecție* deschis pe ultimele trei pagini ale caietului tău de notițe.

- am fost preocupat să îmi îmbogățesc cunoștințele și să-mi exerserez competențele;
- am comunicat și colaborat cu colegii și profesorul;

- am participat activ la rezolvarea sarcinilor individuale și de echipă;
- participarea mea la lecții a fost apreciată de colegi și de profesor.

Pentru a ști mai mult

CĂRȚI DE CITIT

Hadrian Daicoviciu, *Dacii*
Radu Oltean, *Geții lui Burebista și lumea lor*
Radu Oltean, *Dacia. Războaiele cu romanii. Sarmizegetusa*

PAGINI WEB DE ACCESAT

<https://www.mnir.ro/sectiunea-terra-dacorum/>
<https://mnir.ro/2023/05/08/grecii-de-pestre-mari-vase-cu-figuri-rosii-din-etruria-si-magna-grecia/>

LOCURI DE VIZITAT

Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva
Sarmizegetusa Regia și cetățile înconjurătoare: Costești, Blidaru

FILME DE VIZIONAT

Locuri, oameni și comori. Aurul dacic - poveste sau realitate?, TVR, 2019

- I. $5p \times 4 = 20p$
 II. $5p \times 4 = 20p$
 III. $5p + 10p + 5p = 20p$
 IV. $5p + 5p + (3p \times 2) + (2p \times 7) = 30p$

Din oficiu: 10 puncte
 Total: 100 de puncte

- I. Menționează câte un fapt istoric relevant pentru următoarele date istorice.

514 î.H. 44 î.H. 87 d.H. 89 d.H.

- II. Citește enunțurile următoare și notează-le cu adevărat (A) sau fals (F).

1. Decebal s-a amestecat în războiul civil dintre Pompei și Cezar.
2. Dacia a devenit provincie romană în secolul I d.H.
3. Statul dac în timpul lui Burebista era o monarhie militară.
4. Limita nordică a statului dac în timpul lui Burebista era la fluviul Bug.

- III. Realizează un eseu (text) de circa 100 de cuvinte, în care să prezinți un conflict militar dintre daci și romani din anii 101–106, având în vedere schema de mai jos.

Cauze

Desfășurare

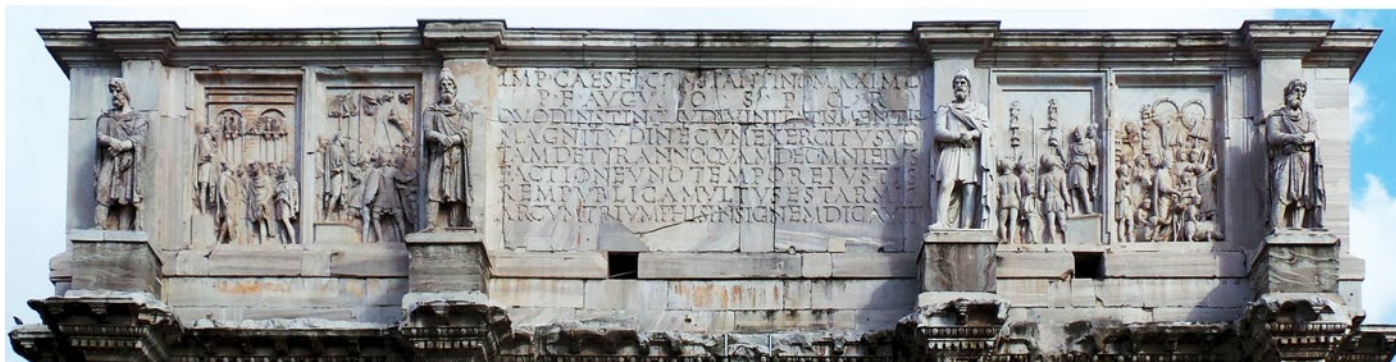
Consecințe

- IV. Citește cu atenție textul și răspunde cerințelor:

„Observând dispoziția lor [a geților, n.n.] de a-l asculta în toate și că ei sunt din fire inteligenți, i-a instruit în aproape toate ramurile filozofiei, căci el era în aceasta un maestru priceput. El i-a învățat morala, dezbărându-i de moravurile lor cele barbare; i-a instruit în științele fizicii, făcându-i să trăiască potrivit legilor naturii; i-a învățat logica, făcându-i cu mintea superiori celorlalte popoare; [...] demonstrându-le teoria celor douăsprezece semne ale zodiacului, le-a arătat mersul planetelor și toate secretele astronomice [...] . Puteai să-l vezi pe unul cercetând poziția cerului, pe altul proprietățile ierburilor și ale arbuștilor [...] .”

Iordanes, *Getica*

1. Identifică domeniul vieții geto-dacilor la care face referire textul.
2. Precizează, pe baza textului, trei domenii ale științei cunoscute geto-dacilor.
3. Menționează, pe baza textului, două calități ale geților care explică nivelul lor de instruire.
4. Prezintă două aspecte referitoare la evoluția statului dac după moartea lui Burebista.

Arcul lui Constantin din Roma, cu patru statui reprezentând daci

AUTOEVALUARE

Folosind informațiile din această unitate și sugestiile de la rubrica *Trusa de instrumente*, sunt capabil:

Grilă de autoevaluare	Deloc	În mică măsură	În mare măsură	Nu știu
• să analizez comparativ fapte istorice din perspectivă temporală și spațială				
• să analizez critic fapte istorice pe baza surselor istorice				
• să realizez prezentări de diferite tipuri ale unor teme istorice prin valorificarea informațiilor oferite de diverse surse				
• să valorific experiențele istorice oferite de acțiunea unor personalități/grupuri umane în produse variate (dezbateri, prezentări, proiecte etc.)				
• să realizez investigații/documentări asupra unor fapte istorice prin utilizarea resurselor multimedia				
• să formulez și să argumentez o opinie referitoare la un fapt istoric prin utilizarea informațiilor provenite din diferite surse				

Urmărește pe parcursul anului progresul înregistrat în dobândirea competențelor/exersarea competențelor dobândite.

U4

Etnogeneza românească

Columna lui Traian de la Roma, secolul al II-lea – detaliu

Lecția 1	40	Dacia romană. Romanizare. Creștinism
Lecția 2	42	Așezarea slavilor la sudul Dunării. Romanitatea orientală
Lecția 3	44	Poporul român – popor romanic
Studiu de caz	46	Surse istorice despre români la sfârșitul mileniului I
RECAPITULARE	47	Schemă conceptuală recapitulativă
EVALUARE / AUTOEVALUARE	48	

Plecarea populației dacice, scenă de pe Columna lui Traian

Repere europene

- **secolele II–III**
Pax romana, o perioadă de stabilitate și prosperitate în Imperiul Roman
- **117–138**
Hadrian, împărat al Imperiului Roman
- **secolul III**
criza Imperiului Roman, începutul procesului migraționist

Cronologie

- secolele II–I î.H.**
primele contacte ale geto-dacilor cu lumea romană
- 106**
organizarea provinciei Dacia romană
- 271–275**
retragerea stăpânirii romane din Dacia, sub împăratul Aurelian
- 313**
Edictul de la Milano – legalizarea creștinismului în Imperiul Roman

Dicționar

- bazilică**
biserica creștină din perioada veche
- misionar**
persoană care răspândește religia creștină

Dacia romană. Romanizare. Creștinism

Provocare

Au dispărut geto-dacii după cucerirea lor de către romani? Această idee a plecat de la afirmația istoricului roman Eutropius că *Dacia fusese secătuită de bărbați în urma lungului război al lui Decebalus*. Numeroși istorici și arheologi au adus însă dovezi ce demonstrează că Traian a desființat doar statul dac, dar nu a nimicit un popor întreg. Integrată Imperiului Roman, populația geto-dacică a continuat să trăiască în Dacia romană și în teritoriile libere, multe elemente specifice ei fiind atestate alături de cele romane. Ce s-a întâmplat cu geto-dacii poți afla din lecția care urmează.

Mă informez

Dacia romană

Creată în anul 106, ca **provincie romană** de rang imperial, Dacia romană cuprindea o parte a Transilvaniei, Banatul și Oltenia, unele teritorii ale statului dac fiind integrate în provincia Moesia Inferioară, altele rămânând sub stăpânirea dacilor liberi (vezi *Conexiuni*). Subordonată direct împăratului, Dacia romană era administrată de un **guvernator**, trimis al împăratului. Latina a devenit limbă oficială, limba administrației, a justiției, a armatei, a comerțului, precum și limba de comunicare între diferitele grupuri etnice. Situată la granița imperiului, Dacia romană era apărată de un număr mare de soldați și de o rețea de **castre** romane, tabere fortificate (aplicația I).

Romanizarea

Romanizarea a fost procesul de asimilare de către geto-daci a elementelor de cultură și civilizație romane. Început încă din secolele II–I î.H., acest proces s-a intensificat pe măsura integrării teritoriilor locuite de geto-daci în Imperiul Roman. Romanizarea geto-dacilor a fost sistematică și ireversibilă, impulsionată de acțiunea mai multor factori, între care **administrația**, **limba latină** și **armata** au fost cei mai importanți.

Prezența numeroșilor soldați romani, stabilirea unora dintre ei în Dacia ca veterani și recrutarea în armata romană a tinerilor daci au avut ca rezultat răspândirea printre autohtoni a elementelor de cultură și civilizație romană.

Un alt factor de romanizare l-au reprezentat **coloniștii**. Aduși „din toată lumea romană” pentru consolidarea stăpânirii și valorificarea bogățiilor Daciei, aceștia au conviețuit și interacționat cu autohtonii, atât la sate, cât și la orașe.

Romanizarea s-a realizat și printr-o intensă **urbanizare** (aplicațiile I, II). Au fost construite:

orașe tip <i>colonia</i> (organizate după modelul Romei), ca Ulpia Traiana Sarmizegetusa, Napoca, Drobeta	orașe tip <i>municipium</i> (cu autonomie administrativă și juridică), ca Tibiscum, Dierna sau Troesmis
---	---

La fel de evidentă a fost romanizarea vieții spirituale a provinciei. **Zeitățile** oficiale au devenit cele romane, marii zei – Jupiter, Marte, Mercur – fiind venerați alături de unele zeități locale sau aparținând coloniștilor. Alți factori de romanizare au fost **educația romană**, **dreptul roman**, **arta**.

➤ După retragerea stăpânirii romane (271–275), contactele cu lumea romană nu au încetat. Regiunile nord-dunărene au menținut **contactele economice, politico-militare și culturale** cu romanii până în secolul al VII-lea, procesul de romanizare cunoscând o nouă etapă.

Creștinismul

Stăpânirea romană în Dacia a adus și **creștinismul**, răspândit de coloniștii și militarii aduși în provincie, precum și de **misionari**. Răspândirea învățăturilor creștine în limba latină a făcut ca această religie să fie și ea un important factor de romanizare (aplicația III).

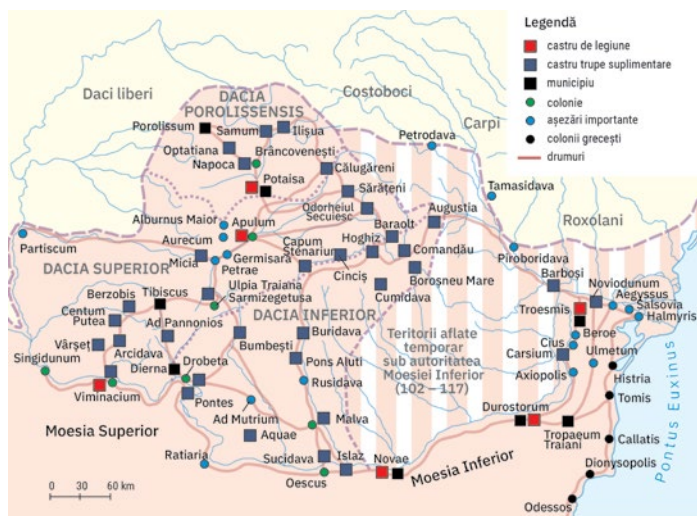
După legalizarea creștinismului în Imperiul Roman, răspândirea acestuia printre daco-romani s-a intensificat. Numărul mare de **bazilici** descoperite la Tomis sau Tropaeum Traiani atestă o intensă viață creștină. Răspândirea creștinismului la nordul Dunării este atestată, de asemenea, de lăcașurile de cult și numeroasele obiecte creștine descoperite la Biertan, Porolissum, Apulum, Drobeta etc. Astfel, deși ulterior s-a practicat în formă ortodoxă și a folosit mult timp slavona ca limbă de cult, creștinismul românesc are un caracter originar latin. Dovadă sunt numeroșii termeni de bază păstrați până astăzi: biserică, Dumnezeu, botez, creștin, cruce, înger, Crăciun, Paște, preot etc.

Explorez

I. Dacia romană

1. Urmărește pe hartă teritoriile integrate Daciei romane, respectiv teritoriile dacilor liberi.
2. Localizează pe hartă orașele tip *colonia* și *municipium* menționate în lecție.
3. Cum se explică numărul mare de caste din Dacia romană?

Harta Daciei romane

II. Urbanizarea în Dacia

1. Folosind informațiile din lecție și de la aplicația I, realizează o listă de construcții romane care puteau fi regăsite în colonia Ulpia Traiana.
2. Scrie un text de 10 rânduri în care să prezinti procesul de urbanizare în Dacia și rolul său în romanizare.

Amfiteatrul roman din Ulpia Traiana Sarmizegetusa (județul Hunedoara)

III. Creștinismul în Dobrogea

„Atașamentul față de religia creștină este dovedit în Dobrogea și de numărul mare de martiri creștini [...]. Însă nu numai martirii sunt cei care au evidențiat creștinismul dobrogean din primele secole creștine, ci și vestigii arheologice: obiecte paleocreștine [...], peste 100 de inscripții creștine, aparținând secolelor IV-V [...]. În afara vestigiilor arheologice, [...] notăm și basilicile vechi creștine de pe teritoriul Scythiei Minor (numele Dobrogei în Antichitate, n.n.), în secolele IV–VI.”

Dr. Sebastian Dumitru Cârstea, *Creștinismul românesc din primele secole. Puncte de vedere*

1. Menționează, pe baza sursei, două informații care susțin ideea răspândirii creștinismului în Dobrogea.
2. Formulează o explicație referitoare la numărul mare al dovezilor de practicare a creștinismului după secolul al IV-lea.

Rețin și reflectez

- Creată în anul 106, Dacia a fost provincie romană de rang imperial.
- Dacia a suferit un proces de romanizare ireversibil sub influența mai multor factori, cei mai importanți fiind administrația și armata.
- După retragerea stăpânirii romane, contactele cu lumea romană au continuat.
- Un factor esențial în continuarea procesului de romanizare a fost creștinismul.

Aplic

Analize

- Analizează aspecte ale organizării Daciei ca provincie romană. Selectează trei factori ai romanizării și arată modul de acțiune al acestora.

Gândire critică

- Perioada de stăpânire romană asupra Daciei a fost suficientă pentru a se produce romanizarea ireversibilă a geto-dacilor?

Conexiuni

Ceramică aparținând culturii Lipița, asociată tribului costobocilor (sec. I î.H.–sec. III)

Dacii liberi

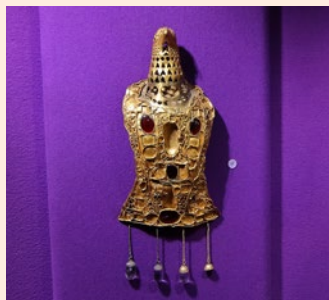

Așezați în Crișana, Maramureș, centrul și sudul Moldovei, dacii liberi au suferit și ei influența romanizatoare a imperiului, mai puțin intensă însă. În aceeași situație s-au aflat, în anumite perioade, și geto-dacii din Moesia Inferioară. Numeroase descoperiri arheologice din spațiul locuit de aceștia atestă pătrunderea masivă a produselor și monedelor romane, expresie a unui comerț intens. Inscriptiile descoperite indică folosirea limbii latine, întărind ideea că dacii liberi au fost și ei supuși treptat procesului de romanizare. Relațiile dacilor liberi cu lumea romană nu au fost numai pașnice. Au existat și conflicte, dacii liberi organizând numeroase acțiuni militare în provinciile romane din stânga și dreapta Dunării. De menționat acțiunile militare din anul 170 ale costobocilor, care au devastat zona pontică, ajungând până în Grecia, sau cele ale carpilor și aliaților lor, în jurul anului 238.

Atelier

- Sub titlul *Vestigii ale romanității*, realizează o investigație asupra vestigiilor romane din zona în care locuiești sau din alte zone vizitate/alese de tine. Adună informații/documente/imagini despre acestea, prezintă-le în fața clasei și adaugă-le portofoliului.

Piesă din Tezaurul de la Pietroasa (Cloșca cu puii de aur), Muzeul Național de Istorie a României

Repere europene

- **secolele III–XIII**
istoria Europei a fost marcată de procesul migraționist
- **secolul V**
are loc prăbușirea Imperiului Roman de Apus și, odată cu ea, sfârșitul societății sclavagiste la nivelul continentului european; au loc transformări socio-economice, politice și etnolingvistice profunde

Cronologie

- secolele III–IV**
prezența goților
- secolele IV–V**
hegemonia hunilor
- secolul al VI-lea**
atestarea slavilor în spațiul nord-dunărean
- 602**
abandonarea Dobrogei de către Imperiul Bizantin; așezarea slavilor la sud de Dunăre

Dicționar

- dialect**
ramură/variantă regională a unei limbi
- romanitate**
lumea romană: origine, descendență romană; caracter roman

Așezarea slavilor la sudul Dunării. Romanitatea orientală

Provocare

🔍 *Cloșca cu puii de aur* este numele dat unui tezaur descoperit în anul 1837 în comuna Pietroasele (județul Buzău). Tezaurul, format din 22 de piese de aur, a avut o istorie tumultuoasă, acesta fiind, pe rând, vândut, furat, regăsit, suferind un incendiu, iar între 1917 și 1956 fiind păstrat în URSS, statul român recuperând de la acesta doar 12 piese. Specialiștii consideră că tezaurul a aparținut vizigoților (ramura de apus a goților) și a fost ascuns atunci când au fost atacați de huni. Cine au fost goții și hunii și care au fost consecințele sosirii populațiilor migratoare în teritoriile locuite de daco-romani poți afla din lecție (Vezi *Idei/Mentalități*).

Mă informez

Epoca migrațiilor

Începând din secolul al III-lea, în spațiul carpato-dunărean s-au perindat numeroase populații migratoare (aplicația **I**). Aceste năvăliri au generat transformări etnice și politico-sociale care au avut drept rezultat formarea poporului și a limbii române, precum și apariția statelor medievale.

Primii care au venit au fost **goții**, populație de neam germanic. Ei au fost atestați la răsărit de Carpați, în Câmpia Română și Transilvania. Alungați peste Dunăre, locul lor a fost luat de **huni**. Cu centrul de putere în Câmpia Panonică, hunii au cunoscut maxima afirmare sub conducerea lui Attila. După moartea lui, puterea hunilor a slăbit, dominația fiind preluată de alți migratori, mai întâi de către **gepizi**, în interiorul arcului carpat și o parte a Olteniei, apoi de către **avari**. Începând cu secolul al VI-lea a fost atestată prezența **slavilor**.

Cu excepția slavilor, populațiile migratoare au avut în spațiul carpato-dunărean o prezență efemeră, influența lor asupra autohtonilor sedentari fiind nesemnificativă. Au conviețuit cu autohtonii, în comunități separate, fără întrepătrunderi. Pentru asigurarea nevoilor lor, au perceput tribut.

Slavii

Prezența mai îndelungată și relațiile mult mai strânse ale slavilor cu localnicii au făcut ca influența lor să fie mai mare decât a altor migratori, ea intensificându-se mai ales din secolul al IX-lea, după creștinarea slavilor. S-a manifestat în plan social, politic, lingvistic și spiritual.

Slavii și-au făcut apariția în regiunile carpato-dunărene mai întâi în Moldova și Muntenia, iar un secol mai târziu, în Transilvania. După anul 602, când apărarea bizantină la Dunăre s-a prăbușit, slavii au trecut în masă la sud de fluviu. Drept urmare, **romanitatea** orientală (cea situată în răsăritul fostului Imperiu Roman) s-a rupt în două:

- romanitatea de la sud de Dunăre;
- romanitatea nord-dunăreană.

Separarea a fost accentuată de un nou val migrator, al **bulgarilor** (populație de neam turanic), la sfârșitul secolului al VII-lea.

Slavii rămași la nord de Dunăre au conviețuit pașnic cu populația locală, fiind asimilați de dacoromani (aplicația **II**) și contribuind în mod hotărâtor la apariția poporului și a limbii române.

Romanitatea orientală

Romanitatea orientală (răsăriteană) cuprindea partea de est a Imperiului Roman, între Austria și Marea Neagră, trecând prin nordul Peninsulei Balcanice, incluzând teritoriul actual al țării noastre. Așezarea slavilor la sud de Dunăre în secolul al VII-lea a avut drept consecință ruperea romanității orientale în două: romanitatea nord-dunăreană și cea de la sud de fluviu (aplicația **III**).

Romanitatea sud-dunăreană a evoluat treptat într-o etnie de origine romană, desemnată de izvoarele bizantine cu numele de **vlahi** și vorbitoare a trei **dialecte** ale limbii române: **aromâna** (sau macedoromâna), **meglenoromâna** și **istororomâna**. Românii sud-dunăreni erau păstori, negustori și soldați destoinici. Au avut câteva perioade de afirmare politică, dar treptat forța și coeziunea lor au slăbit. Astfel, românii sud-dunăreni s-au dizolvat în masa slavă, dispărând în cele din urmă, cu excepția unor mici insule etnice.

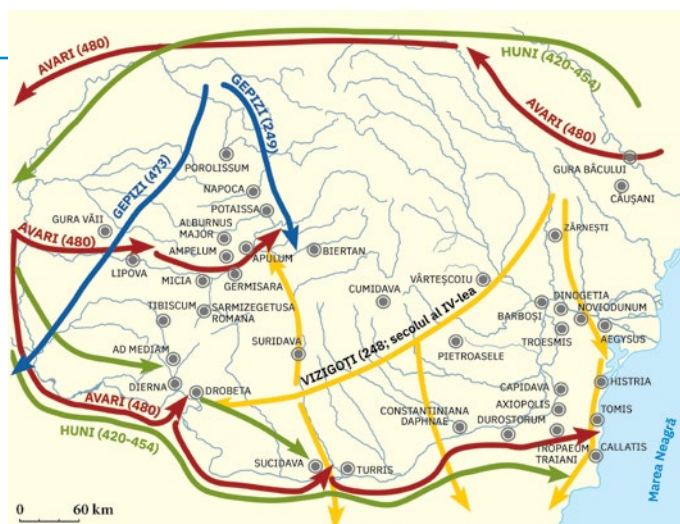
Romanitatea de la nord de Dunăre a avut o altă evoluție, ducând la apariția poporului român și a limbii sale (dialectul **dacoromân**), ambele de origine romană. Acest lucru se poate observa în frecvența menționare a românilor nord-dunăreni în izvoarele medievale.

Explorez

I. Migrația pe teritoriul fostei Dacii

1. Urmărește pe hartă migrația diferitelor populații pe teritoriul fostei provincii romane Dacia.
2. Pe o hartă mută a României, marchează cu săgeți direcția de pătrundere a triburilor slave și hașurează zonele de așezare a acestora.

Primele migrații în fosta Dacie romană (secolele III–V)

II. Donariul de la Biertan

Acest vechi obiect votiv creștin datează din secolul al IV-lea. Pe el este scris în latină: „EGO ZENOVIVS VOTUM POSUI” însemnând în traducere „Eu, Zenobie, am oferit acest dar”. Discul conține monograma lui Isus.

Menționează pe baza sursei un element care atestă romanitatea.

III. Slavii și romanitatea orientală

„Așezarea maselor de slavi în Peninsula Balcanică începând cu secolul al VII-lea și avansarea lor spre sud-vestul acesteia au avut urmări importante asupra evoluției romanității orientale, care a fost definitiv izolată de Italia și de Occidentul latin [...] . Din acest moment, romanitatea orientală a fost „închisă” în limitele Peninsulei Balcanice, devenind romanitate balcanică.

1. Menționează, pe baza sursei, cele două consecințe ale așezării slavilor la sud de Dunăre.
2. Reamintește-ți cunoștințele din clasa a V-a despre slavi și scrie o prezentare de 10 rânduri a acestei populații migratoare, precizând rolul ei în formarea popoarelor europene.
3. În ce moduri se aseamănă sau diferă evoluția romanității orientale de la nord de Dunăre cu cea de la sud de fluviu?

O altă consecință a sosirii slavilor la sudul Dunării va fi separarea trunchiului daco-moeso-roman comun în două arii, prin împingerea spre sudul Peninsulei Balcanice a unor grupuri romane dunărene, din care vor evolua în secolele VII–X dialectele aromâne.”

Ioan-Aurel Pop, *Istoria ilustrată a românilor*

Rețin și reflectez

- Din secolul al III-lea, spațiul locuit de daco-romani a fost marcat de procesul migraționist.
- Cele mai importante populații migratoare care s-au succedat până în secolul al VIII-lea au fost goții, hunii, gepizii, avarii și slavii.
- Migratorii cu cea mai mare influență au fost slavii, care au contribuit la spargerea unității romanității orientale, formându-se romanitatea nord-dunăreană și sud-dunăreană.
- Migratorii au contribuit la nașterea poporului român și a limbii sale, a unei noi culturi în aria romanității orientale.

Aplic

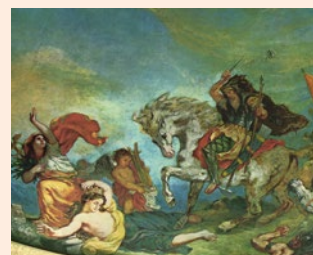
Analize

- Care au fost cauzele, respectiv consecințele procesului migraționist din spațiul carpato-danubiano-pontic?
- Care a fost evoluția romanității orientale în condițiile procesului migraționist?

Gândire critică

- Au fost migratorii un factor de progres/stagnare/regres în spațiul carpato-dunăreano-pontic?

Idei/Mentalități

Attila și hoarele sale invadând Italia, pictură de Eugène Delacroix, 1838–1847

Imaginea „celuilalt”

Cele mai multe informații despre populațiile migratoare se găsesc în scrierile istoricilor romani și, mai târziu, bizantini. Ele conturează o imagine a migratorilor marcată de violență, zugrăvind-i ca fiind setoși de sânge, cu obiceiuri sălbatice, desemnate adesea cu termenul de „barbare”. Această abordare se fundamentează în epocă pe ideea că, în raport cu civilizația romană, modul de viață al migratorilor era mult mai primitiv. Mai mult, viziunea asupra războiului era diferită: pentru migratori, războiul avea rostul de a jefui teritorii și populații, în timp ce, pentru romani, menirea lui era de a le supune pentru a le administra. Mulți istorici, asemenea întregii populații din imperiu, trăiau cu spaima năvălirilor, de unde și atitudinea critică și uneori denigratoare față de năvălitori. Așa se explică de ce unele calități ale migratorilor, precum curajul sau un anumit simț al onoarei, au fost, de cele mai multe ori, trecute cu vederea în cronicile vremii.

Atelier

- Imaginează-ți că ești fie un daco-roman, fie un migrator din secolul al V-lea. Scrie un text de circa 100 de cuvinte, în care să prezinți perspectiva unuia dintre ei (la alegere) asupra unei invazii în Dacia acelor timpuri.

Poporul român – popor romanic

Familie valahă coborând la târg (detaliu), pictură de Barabas Miklos, 1844

Provocare

Unii învățați străini au caracterizat apariția poporului român și a limbii române drept „o enigmă și un miracol”. Termenul „enigmă” ar putea fi justificat prin faptul că informațiile asupra acestor vremuri sunt sărace. Iar prin „miracol” trebuie să înțelegem o metaforă ce exprimă uimirea istoricilor în fața fenomenului: apariția poporului român ca popor romanic într-un „ocean” de popoare slave. Popoarele nu se nasc însă prin „miracole”, ci prin procese istorice, așa cum veți afla în lecția următoare.

Mă informez

Etnogeneza românească

Desemnând procesul de formare a poporului și a limbii române, **etnogeneza** românească se încadrează în procesul general de formare a popoarelor romanice (neolatine), alături de popoarele italian, francez, spaniol, portughez (aplicația I). Lămurirea acestui proces a presupus răspunsuri fundamentate științific la câteva întrebări:

Întrebare	Răspuns
Unde s-au format poporul român și limba sa?	La nord și sud de Dunăre, în spațiul romanității răsăritene care includea Dacia și Moesia.
Când s-au format acestea?	Într-o perioadă lungă, de la primele contacte cu lumea romană până în secolele VII–VIII.
Cum s-au format?	Printr-un proces de dublă sinteză, a cărei esență o reprezintă romanizarea.
Ce este limba română?	O limbă fundamental romanică, care a păstrat elemente dacice și a suferit influențe slave.

Repere europene

395

divizarea Imperiului Roman în Imperiul Roman de Apus și Imperiul Roman de Răsărit. Consecință a procesului migraționist, are loc etnogeneza popoarelor europene medievale.

Cronologie

secolul II î.H. –

secolele VII–VIII

etnogeneza românească

secolul al VII-lea

ruperea unității romanității răsăritene (scindare în romanitatea nord-dunăreană și sud-dunăreană)

secolul al VIII-lea

primele mențiuni istorice despre români

Formarea poporului român

Formarea poporului român a durat aproape 1 000 de ani. A început de la primele contacte cu lumea romană, în secolul al II-lea î.H., și s-a finalizat, în linii mari, în secolele VII–VIII.

La baza acestui proces au stat **geto-dacii** și **romanii**. Geto-dacii au dăinuit sub stăpânirea romană și s-au integrat în viața imperiului suferind o **romanizare** intensă și ireversibilă. Din sinteza lor cu coloniștii și soldații romani au rezultat **daco-romanii**. După retragerea aureliană (secolul al III-lea), daco-romanii au suferit în continuare influența romanizatoare a imperiului prin menținerea legăturilor economice și politico-militare cu acesta, la care s-a adăugat răspândirea creștinismului în limba latină. Daco-romanilor li s-au adăugat elemente ale populațiilor migratoare, cele mai importante fiind cele ale **slavilor sudici**. Asimilați de autohtoni, ei au contribuit la formarea poporului român, la nord și sud de Dunăre, în fostele provincii romane Dacia și Moesia.

Primele izvoare medievale despre români consemnează originea romanică a acestora. De altfel, urmașii daco-romanilor s-au numit pe ei înșiși români sau rumâni (din latinescul *romanus*), iar limba, românească sau rumânească.

Limba română

Formată odată cu poporul român, limba română are la bază **limba latină populară** (aplicația II). Vorbită de oamenii simpli, aceasta a evoluat spre o limbă romanică unitară, numită de filologi **limba română comună**, folosită pe întreg teritoriul Daciei și al Moesiei.

În secolele VII–VIII, când s-a produs pătrunderea masivă a slavilor în regiunile de la nord și sud de Dunăre, procesul de formare era, în linii generale, încheiat. Divizarea romanității orientale în cea nord-dunăreană și cea sud-dunăreană a avut drept consecință apariția celor patru dialecte ale limbii române: **dacoromân** (vorbit la nordul Dunării), **aromân**, **meglenoromân** și **istroromân** (vorbite de românii de la sud de Dunăre).

Caracterul **latin** al limbii române este demonstrat de fondul principal de cuvinte, care este latin în proporție de circa 60%, acesta constituind **stratul** (aplicația II). Cuprinzând termeni pentru noțiuni de bază legate de mediul înconjurător, viață, ocupații, religie, acest fond este și cel mai des folosit în vorbirea curentă. Gramatica limbii române este cea a limbii latine. **Substratul** lingvistic este cel **daco-moesic**, din care limba română a păstrat, se estimează, 150–170 de cuvinte. Ele se referă la vechi ocupații și la cadrul natural. Influențele **slave** (**adstratul**) au contribuit la îmbogățirea vocabularului (circa 20% din **lexic**) și la formarea anumitor caracteristici fonetice.

Limbii române i s-au adăugat, în epocile următoare, o serie de împrumuturi din alte limbi, proces care continuă și astăzi.

Dicționar

lexic

vocabular

Explorez

I. Elemente constitutive ale limbilor neolatine

În tabelul alăturat sunt prezentate elementele care au contribuit la formarea principalelor limbi romanice (neolatine) apărute sub influența procesului migraționist.

1. Identifică elementul comun al limbilor înscrise în tabel. Formulează explicații.
2. Precizează un element de diferențiere.
3. Sintetizează într-o frază elementele componente ale limbii române.

Limbi neolatine	substrat	strat	adstrat
română	daco-moesic	latin	slav-sudic
italiană	italic	latin	germanic
franceză	galic	latin	germanic
spaniolă	celtiberi	latin	germanic
portugheză	lusitan	latin	germanic

Cuvinte de origine slavă

Bistrița, boier, cneaz, Cozia, Dâmbovița, găscă, gleznă, plug, seceră, stareț, trup, târg, vamă, veac, voievod

Cuvinte de origine latină

a ara, argint, aur, biserică, bun, a boteza, câmp, cireș, cruce, a culege, duminică, femeie, frate, frumos, grâu, lână, mână, munte, pâine, picior, sare, a semăna, soare

Cuvinte considerate de origine daco-getică

aprig, Argeș, barză, baltă, băiat, brad, brânză, buză, burtă, Carpați, cătun, ceafă, căciulă, copil, copac, Dunăre, Drobeta, grumaz, Jiu, mal, mazăre, mistreț, moș, Mureș, Napoca, prunc, a răbda, a spera, strugure, țarină, țarc

LIMBA ROMÂNĂ

II. Cuvinte din limba română

Organizați pe trei grupe (fiecare pentru câte o categorie de cuvinte – de origine geto-dacică, latină, slavă), rezolvați următoarele cerințe:

1. Grupați cuvintele din fiecare categorie (origine) pe domenii: mediu, faună, floră, corp omenesc, ocupații, acțiuni, familie, nume de localități, de ape etc. Comparați rezultatele.
2. Alegeți câte cinci cuvinte din fiecare categorie și analizați frecvența folosirii lor în limbajul comun din zilele noastre (cuvinte des folosite/cuvinte rar folosite).
3. Construiți propoziții cu trei cuvinte la alegere din fiecare categorie de cuvinte.

Conexiuni

Coif de tip avar, secolul al VI-lea

Torna, torna, fratre

Deși opiniile în privința acestei expresii sunt împărțite, după unii istorici ea ar însemna *Întoarce-te, întoarce-te, frate* și ar fi prima mențiune de limbă română veche. Expresia apare într-o cronică bizantină, cu referire la o expediție a avarilor. În anul 587, avarii au invadat Peninsula Balcanică, până în Tracia, provocând mari pagube în Imperiul Roman de Răsărit. Plănuind un atac decisiv asupra avarilor, forțele bizantine s-au pus în mișcare. Pe drum, de pe spatele unui catâr care transporta bagaje, era să cadă un sac cu provizii, fără ca stăpânul lui să observe. Camarazii săi, voind să-i atragă atenția, au strigat în limba maternă: *Torna, torna, fratre!* Soldații, crezând că e vorba de un semnal de retragere, au început să fugă. La rândul lor, avarii, crezând că sunt atacați, au început și ei să fugă, în direcția opusă.

Rețin și reflectez

- Poporul român și limba română fac parte din rândul popoarelor și limbilor neolatine.
- Etnogeneza românească a avut loc la nord și sud de Dunăre și s-a finalizat, în linii mari, în secolele VII-VIII.
- Românii s-au format din sinteza dacilor cu romanii și asimilarea unor elemente migratoare, în special a slavilor.
- Esența procesului de etnogeneza a fost romanizarea.

Aplic

Analize

- Documentează-te și realizează o analiză comparativă între etnogeneza românească și cea a unui alt popor romanic (la alegere). Stabilește asemănări și deosebiri. Explică procesul de apariție a dialectelor limbii române.

Gândire critică

- Cum se explică rolul hotărâtor al romanizării în etnogeneza românească?

Atelier

- Organizați în echipe de 3-4 colegi, realizați un album digital al costumului popular românesc din diverse regiuni ale țării.

Surse istorice despre români la sfârșitul mileniului I

Introducere

Odată cu încheierea, în linii generale, a etnogenezei românești, au apărut și primele mențiuni despre români și originea lor romanică. Ele se găsesc în izvoare istorice bizantine, slavone și maghiare. În aceste scrieri, românii apar cu denumirile de vlahi, valahi, volohi, blachi etc., toate fiind variante ale termenului cu care limbile germanice îi desemnau pe romanici.

Mă documentez

Referiri la români apar încă din epoca încheierii etnogenezei românești, de exemplu într-o sursă bizantină, lucrarea *Strategikon* (secolul al VII-lea) atribuită împăratului Maurikios.

O altă sursă bizantină, *Despre administrarea imperiului* (secolul al X-lea) a împăratului Constantin al VII-lea Porfirogenetul, subliniază caracterul romanic al românilor, precum și distincția dintre aceștia și restul populației romanice din imperiu.

Geograful armean Moise Chorenati amintea, în secolul al IX-lea, despre o țară cu numele de Balak, considerat de unii istorici ca desemnând Valahia.

În corespondența împăratului bizantin Vasile al II-lea Macedoneanul (secolele X-XI), românii sunt amintiți cu denumirile de *vlahi*.

După această dată, știrile despre români se înmulțesc, ele fiind cuprinse, printre altele, în cronici maghiare, în cronică rusă a lui Nestor sau în poemul german *Cântecul Nibelungilor* (secolul al XIII-lea).

Desemnați cu diferite nume, atestând însă romanitatea lor, românii sunt menționați cu referire la originea lor, la spațiul lor de locuire, indicându-se diverse repere geografice (râul Samus, fluviul Dunărea sau un „munte mare”, cel mai probabil Munții Carpați), continuitatea lor de viață în spațiul carpato-dunărean. Se adaugă referiri la ocupațiile românilor, acelea de păstori și agricultori, participările lor la acțiuni militare, organizarea social-politică etc.

Analizez sursele

Sursele I-II

1. Înscrie într-o friză cronologică izvoarele istorice despre români menționate în studiu.
2. Menționează, pe baza surselor I și II, trei domenii pentru care izvoarele istorice despre români oferă informații.
3. Caută informații suplimentare despre lucrarea lui Anonymus, *Faptele ungarilor*. Realizează o fișă de lectură a acesteia, cu accent pe referirile la români.
4. Menționează două informații istorice cu referire la români, care se desprind din sursa II.

Sinteza

- Realizează un aritmograf, folosind termeni care să sintetizeze conceptual imaginea românilor în izvoarele istorice timpurii. Poți avea în vedere nume de autori, titluri de lucrări, nume sub care apar românii și spațiul lor de locuire în diferite surse etc.

I. Izvoare istorice despre români

Secol	Autor/lucrare	Informații
sec. VIII	<i>Însemnarea de la Mănăstirea Kastamonitou</i> , Muntele Athos	• îi amintește pe români cu numele de „vlaho-rinchini” sau păstori.
sec. IX	Moise Chorenati, <i>Geografia</i>	• face referiri la o țară necunoscută – BALAK/VALAHIA.
sec. X	Constantin al VII-lea Porfirogenetul – <i>Despre administrarea imperiului</i>	• oferă informații despre populația protoromânească (veche românească), desemnând-o cu numele de „romani”, iar pe cea bizantină, cu termenul de „romei”.
	Vasile al II-lea Macedoneanul – corespondența (980-1020)	• românii sunt desemnați cu termenul de „vlahi”.
sec. XII	Anonymus, <i>Gesta hungarorum</i> (<i>Faptele ungarilor</i>)	• cuprinde informații despre românii din spațiul intracarpatic, fiind folosit numele de <i>blachi</i>. • sunt menționate formațiunile politice ale acestora (cnezate și voievodate), existente în secolul al IX-lea, și conducătorii lor.

II. Cronica lui Nestor

„XIX. [...] Ungurii trecură pe lângă Kiev, peste muntele care acum se numește Ugors Koie, și au ajuns la Nipru și-și întinseră corturile, căci erau nomazi, cum sunt polovcii. Venind dinspre răsărit, mergeau grăbiți prin munții cei înalți, care s-au numit Ungurești (Carpații Păduroși, la nord de izvoarele Tisei, n.n.), și începură să se lupte cu volohii și cu slavii care trăiau acolo [...]. În urmă, însă, ungurii goniră pe volohi, și luară în stăpânire această țară și se așezară cu slavii împreună, pe care și-i supuseseră, și de atunci țara se numește Ungaria.”

Cronica lui Nestor (Povestea vremurilor de demult), secolul al XI-lea

ETNOGENEZA ROMÂNEASCĂ: Formarea poporului român și a limbii române

Formarea poporului român:

- **Când?** – proces îndelungat, secolele II î.H. – VII-VIII d.H.
- **Unde?** – la nord și la sud de Dunăre, în spațiul romanității răsăritene (Dacia și Moesia)
- **Din cine?**

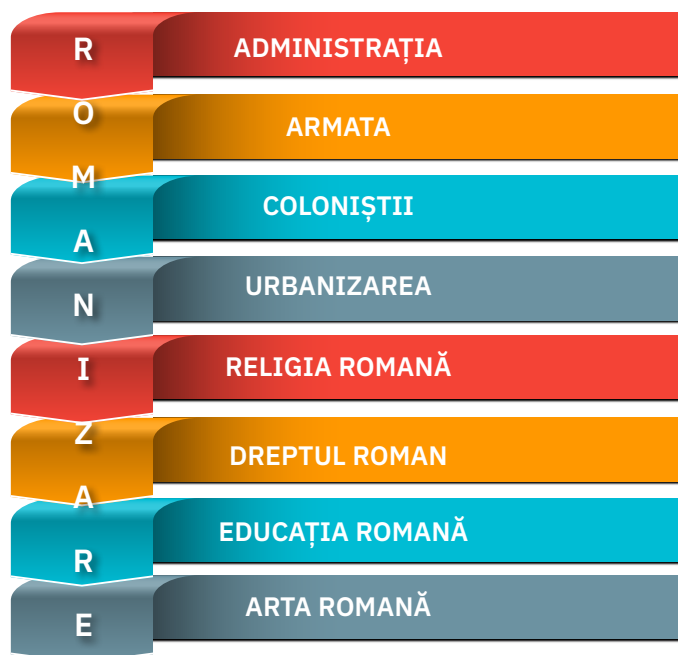

- **Cum?** Dublă sinteză, a cărei esență a fost ROMANIZAREA

Etape ale romanizării:

- timpurie – cu precădere elemente de cultură materială
- propriu-zisă – romanizare intensă, sistematică, ireversibilă
- postaureliană:
 - creștinismul
 - contacte economice, politico-militare și culturale cu Imperiul Roman de Răsărit

FACTORI

Formarea limbii române:

- din latina populară, care a integrat elemente dacice (vocabular) și a suferit influențe slave (vocabular, fonetică);
- dialecte: • dacoromân, • aromân, • meglenoromân, • istoromân;
- caracter fundamental romanic (fondul principal de cuvinte și structura gramaticală).

SURSE ISTORICE DESPRE ROMÂNI LA SFÂRȘITUL MILENIULUI I

Denumiri ale românilor în izvoarele istorice: vlahi, valahi, blachi, români etc.

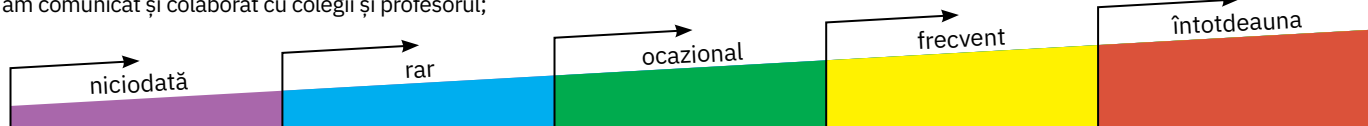
Izvoare istorice:

- **bizantine:** Constantin al VII-lea Porfirogenetul, *Despre administrarea imperiului* Maurikios, *Strategikon*
correspondența împăratului bizantin Vasile al II-lea
- **maghiare:** Anonymus, *Gesta hungarorum* (*Faptele ungurilor*)
- **rusești:** *Cronica lui Nestor* (*Povestea vremurilor de demult*)

Fișă de observare sistematică a activității și comportamentului

Notează observațiile tale în *Jurnalul de reflecție* deschis pe ultimele trei pagini ale caietului tău de notițe.

- ▶ am fost preocupat să îmi îmbogățesc cunoștințele și să-mi exerserez competențele;
- ▶ am participat activ la rezolvarea sarcinilor individuale și de echipă;
- ▶ am comunicat și colaborat cu colegii și profesorul;
- ▶ participarea mea la lecții a fost apreciată de colegi și de profesor.

Pentru a ști mai mult

CĂRȚI DE CITIT

Ioan-Aurel Pop, *De la romani la români. Pladoarie pentru latinătate*

Radu Oltean, Neagu Djuvara, *Cum s-a născut poporul român*

PAGINI WEB DE ACCESAT

mcdm.ro

<https://ro.historylapse.org/migratorii-slavi-etnogeneza-romaneasca>

www.mnir.ro/barbarii-si-imperiul/

LOCURI DE VIZITAT

Ulpia Traiana Sarmizegetusa

Muzeul Istoriei, Culturii și Spiritualității Creștine de la Dunărea de Jos

Peștera Sfântului Andrei

FILME DE VIZIONAT

Columna, regizor Mircea Drăgan, 1968

Drăguș – Viața unui sat românesc, Paul Sterian și Nicolae Argintescu-Amza, 1929

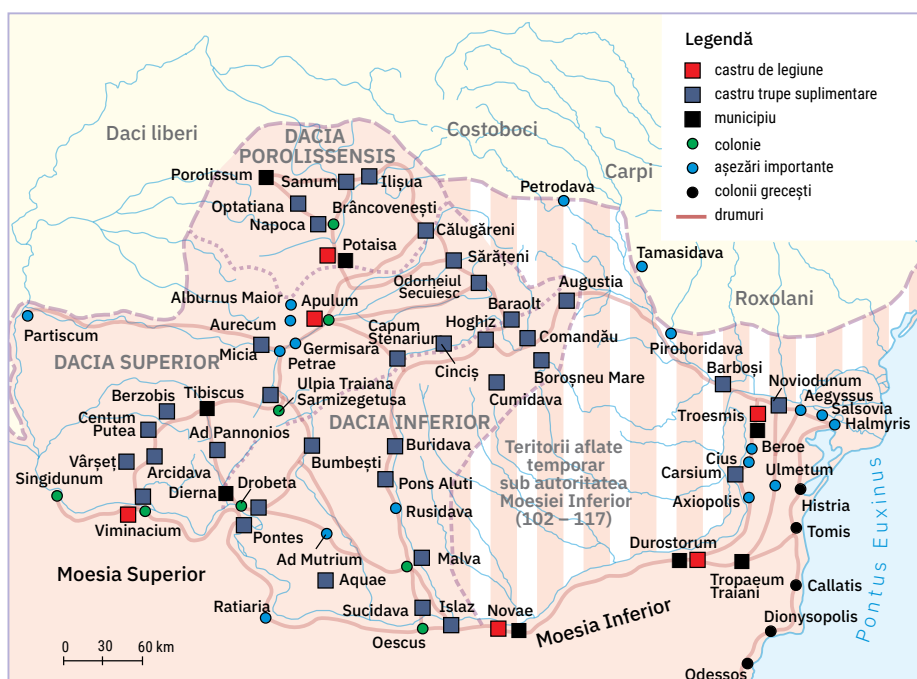

- I. 5p x 4 = 20p
 II. 5p x 4 = 20p
 III. 5p x 4 = 20p
 IV. 5p + 5p + 6p +
 + (2p x 7) = 30p

Din oficiu: 10 puncte
 Total: 100 de puncte

- I. Selectează litera corespunzătoare răspunsului corect, pentru fiecare dintre enunțuri:
- Un important factor al romanizării după retragerea aureliană a fost:
 - administrația;
 - creștinismul;
 - armata;
 - coloniștii.
 - Slavii s-au așezat la sud de Dunăre în anul:
 - 275;
 - 602;
 - 376;
 - 600.
 - Tezaurul de la Pietroasele atestă trecerea prin spațiul locuit de daco-romani a:
 - hunilor;
 - vizigoților;
 - gepizilor;
 - ostrogoților.
 - Creștinismul la daco-romani s-a răspândit în limba:
 - slavonă;
 - latină;
 - gotă;
 - daco-getică.
- II. Realizează corespondența elementelor din coloana **A** cu reperele cronologice (**B**):

A	B
1. Edictul de la Milano	a. 275
2. retragerea aureliană	b. 313
3. abandonarea Dobrogei de către Imperiul Bizantin	c. secolul al VII-lea
4. separarea romanității răsăritene	d. 602
	e. 106

Harta Daciei romane

- III. Pornind de la harta alăturată, realizează un eseu de o pagină privind procesul de romanizare a geto-dacilor. Ai în vedere următoarea structură de idei:

- definiția și cauzele romanizării
- etapele romanizării
- factori ai romanizării
- consecințele romanizării

- IV. Citește cu atenție textul și răspunde cerințelor:

„Vă sfătuiesc deci pe voi și pe urmașii voștri următoarele, deoarece poporul blachilor este cu totul necredincios [...], deoarece n-a păstrat niciodată credința față de împărații mai de demult ai romeilor. Loviți cu război de către împăratul Traian și înfrânți deplin, au fost supuși de acesta, iar regele lor numit Decebal a fost ucis [...], căci aceștia sunt așa-numiții daci (ziși) și bessii.”

Kekaumenos, *Strategikon*, secolul al XI-lea

- Menționează, pe baza sursei, numele sub care sunt desemnați românii ca popor.
- Precizează la ce război daco-roman face referire textul.
- Menționează alt nume cu care sunt desemnați românii în izvoare medievale timpurii.
- Prezintă două aspecte referitoare la formarea limbii române.

AUTOEVALUARE

Folosind informațiile din această unitate și sugestiile de la rubrica *Trusa de instrumente*, sunt capabil:

Grilă de autoevaluare	Deloc	În mică măsură	În mare măsură	Nu știu
• să utilizez corect coordonate ale spațiului și timpului istoric în analiza unor fapte istorice sau situații problematice				
• să analizez transdisciplinar/din perspective multiple fapte istorice diverse				
• să analizez critic surse istorice diverse				
• să realizez o investigație/produs istoric prin utilizarea resurselor multimedia				

Urmărește pe parcursul anului progresul înregistrat în dobândirea competențelor/exersarea competențelor dobândite.

U5

Evul Mediu românesc

Vedere panoramică a cetății de la Suceava

Lecția 1	50	Primele forme de organizare statală
Lecția 2	52	Statele medievale în spațiul românesc: Transilvania, Țara Românească, Moldova, Dobrogea
Studiu de caz	54	Diversitate etnică și confesională în spațiul românesc
Atelier civic	55	Localitatea mea între trecut și prezent (proiect de implicare comunitară)
Lecția 3	56	Spațiul românesc și politica de <i>cruciadă târzie</i> de la Mircea cel Bătrân la Mihai Viteazul
Studiu de caz	58	Cetăți medievale
Studiu de caz	59	Biserica episcopală de la Curtea de Argeș
Trusa de instrumente	60	Cum realizez un organizator grafic/schemă conceptuală. Cum realizez o fișă de personaj/fișă biografică a unei personalități istorice. Cum organizăm o dezbatere. Cum realizez o investigație
RECAPITULARE	61	Schemă conceptuală recapitulativă
EVALUARE/ AUTOEVALUARE	62	

Primele forme de organizare statală

Harta Transilvaniei întocmită de Johannes Honterus, 1532

Repere europene

secolele IX–XIII

continuarea procesului migraționist în Europa; accelerarea procesului de structurare feudală și apariția statelor medievale

cca 1000

existența a două centre de putere în Europa: Imperiul Romano-German și Imperiul Bizantin

Cronologie

secolul IX

ducele/voievodatele lui Gelu/Gelou, Glad, Menumorut

1000

primele formațiuni la est de Carpați

secolul XI

voievodatele lui Ahtum și Gyla

1185

răscoala condusă de Petru și Asan

1230

Țara Cavarnei

1241

Marea invazie mongolă

1247

Diploma cavalerilor ioașiți

Dicționar

cnezat

formă de organizare politică de tip prestatal (care precede formarea statului propriu-zis, având forme de început/parțiale ale instituțiilor statale)

fiscalitate

ansamblul legilor, reglementărilor și modalităților de impozitare; totalitatea obligațiilor fiscale

voievodat

formă de organizare politică prestatală, sub autoritatea unui voievod

Provocare

Numele de Transilvania provine din limba latină folosită în cancelariile medievale, unde apare sub forma *terra ultra silvam*, însemnând *țara de dincolo de pădure*, într-un document din anul 1075. Ulterior, sub forma *Terra Ultrasilvana*, numele se regăsește și în lucrarea lui Anonymus *Faptele ungarilor*. Numele se leagă de conflictele dintre ungurii (maghiarii) așezați în Câmpia Panonică și voievodatele românești din interiorul arcului carpat. Despre contextul în care s-au petrecut aceste fapte istorice și despre cauzele și consecințele lor găsești informații în lecție.

Mă informez

De la obștea sătească, la formațiuni politice prestatale

Rămăși în afara Imperiului Roman după retragerea aureliană, daco-romanii și apoi românii au trăit organizați în **obști sătești**. În aceste comunități rurale, pământul arabil era împărțit în loturi deținute de țărani liberi, iar pădurile, pășunile, iazurile erau stăpânite în comun. Conducerea era colectivă, fiind exercitată de cnezi, juși și „sfatul oamenilor buni și bătrâni”, aleși dintre țărani. În cadrul obștilor s-a produs treptat un proces de diferențiere socială: au apărut marii proprietari de pământ, nobilii feudali, iar țăranii liberi au devenit țărani dependenți. Paralel, s-a desfășurat un proces de unire a obștilor în formațiuni politice de tip feudal, numite **cnezate**, **voievodate**, **țări** etc., care au stat la baza formării statelor medievale la români de mai târziu.

Formațiuni politice românești

Primele formațiuni atestate documentar în spațiul locuit de români au fost (aplicația I):

- voievodatul lui Gelu/Gelou, pe Someșuri, având reședința undeva în zona Clujului;
- voievodatul lui Glad, în Banat, cu reședința la Cuvin;
- voievodatul lui Menumorut, pe Crișuri, centrul politic fiind situat la Biharea.

Cronica lui Anonymus menționa existența lor în interiorul arcului carpat încă din secolul al IX-lea, amenințate fiind de expansiunea maghiară (aplicația II). Pe teritoriul lor, două secole mai târziu au fost semnalate voievodatul lui Ahtum și cel al lui Gyla, aflate și acestea în conflict cu regalitatea maghiară. Alte formațiuni politice existau la sud de Carpați. Potrivit *Diplomei cavalerilor ioașiți* (vezi *Conexiuni*), existau Țara Severinului, precum și cnezatele lui Ioan și Farcaș (în sudul, respectiv nordul Olteniei), voievodatele lui Litovoi (între Jiu și Olt) și cel al lui Seneslau (zona Argeșului). Cu excepția voievodatului lui Seneslau, celelalte formațiuni politice se aflau sub suzeranitatea coroanei maghiare.

Începând cu anul 1000, izvoarele istorice menționează formațiuni la est de Carpați, numite **câmpuri**, **codri** sau **țări**, precum Codrii Cosminului, Țara Brodniciilor, a Berladnicilor etc.

Pe teritoriul dintre Dunăre și Marea Neagră, primele formațiuni politice au fost atestate încă din secolul al X-lea, izvoarele istorice menționând numele unor conducători locali: jupanul Dimitrie și Gheorghe. Cunoscută în zonă a fost și Țara Cavarnei (Cărvunei), menționată în anul 1230.

Relațiile cu statele vecine

Evoluția formațiunilor politice românești spre o încheagare de tip statal a avut loc pe fondul continuării procesului migraționist și al afirmării politice a statelor vecine. După năvălirile **pecenegilor** și ale **uzilor** (secolele XI–XII), este semnalat în câmpia nord-dunăreană un stat al **cumanilor**. După invazia mongolă în Europa, **tătarii** au înființat, în nordul Mării Negre, Hanatul Hoardei de Aur.

Prezența migratorilor și a statelor înființate de ei a stânenit politica expansionistă a altor state vecine românilor. Cu toate acestea, regatul ungar a cucerit spațiul intracarpatic, organizând voievodatul Transilvaniei, și a manifestat interes și pentru teritoriile de dincolo de Carpați.

În secolul al X-lea, în zona Dunării s-a reinstaurat stăpânirea bizantină și Dobrogea a devenit provincie bizantină.

Statul româno-bulgar

Prima încheagare politico-statală în spațiul locuit de români a fost cea a românilor sud-dunăreni. În urma unei răscoale împotriva **fiscalității** Imperiului Bizantin, în anul 1185, a apărut un **stat româno-bulgar**, condus de Petru și Asan. Noul stat a avut o existență scurtă, fiind cucerit în secolul al XIV-lea de turci.

Explorez

I. Formațiuni prestatale

1. Localizează pe hartă formațiunile prestatale menționate în lecție.
2. Sistematizează informații despre acestea într-un organizator grafic ca în modelul de mai jos.

Formațiuni prestatale în spațiul locuit de români (secolele IX–XIII)

Spațiu istoric	Timp istoric	Izvor istoric	Formațiuni prestatale
Intracarpatic			
Sud de Carpați			
Est de Carpați			
Între Dunăre și Marea Neagră			

II. Voievodatul lui Menumorut și amenințarea maghiară

„Trimisii lui Arpad [...], venind în fortăreața Bihor, au salutat pe ducele Menumorut [...] . La urmă însă [...] au pretins teritoriul numit mai sus. Ducele Menumorut i-a primit însă cu bunăvoință și, dându-le diverse daruri, a treia zi le-a cerut să se întoarcă acasă. Totuși, le-a dat răspuns, zicându-le «Spuneți-i lui Arpad, ducele Ungariei, stăpânul vostru, că datori îi suntem ca prieten unui prieten [...] . Însă teritoriul pe care l-a cerut nu i-l vom ceda niciodată.»”

Anonymus, *Faptele ungurilor*, secolul al XII-lea

1. Precizează timpul și spațiul istoric al faptelor istorice prezentate de Anonymus în sursă.
2. Indică motivul soliei ungare. Formulează un punct de vedere privind justiția solicitării și argumentează.

Rețin și reflectez

- La baza formațiunilor politice prestatale numite cnezate, voievodate, țări, câmpuri, codri, ducate etc. au stat obștile sătești.
- Evoluția acestor formațiuni a fost marcată de continuarea procesului migraționist și de afirmarea statelor vecine.
- Prima afirmare politico-statală a aparținut românilor sud-dunăreni, care au creat un stat condus de Petru și Asan.

Aplic

Analize

- Indicați trei cauze și doi factori, interni și externi, ale apariției și evoluției formațiunilor prestatale în spațiul locuit de români. Sintetizează informațiile într-un organizator grafic.

Gândire critică

- Care este semnificația apariției în întreg spațiul locuit de români a unor formațiuni prestatale de același tip: cnezate, voievodate, țări?

Conexiuni

Cavaler ioanin

Diploma cavalerilor ioaniți

Pe lângă prima atestare documentară a cnezatelor și a voievodatelor existente în secolul al XIII-lea la sud de Carpați, *Diploma cavalerilor ioaniți*, un act de dănie către aceștia din partea regelui ungar Bela al IV-lea, oferă și o imagine asupra vieții românilor în epocă. Considerați cei mai vechi locuitori ai ținuturilor, potrivit documentului, aceștia se ocupau cu agricultura, creșterea vitelor și pescuitul, mărturie fiind existența semănăturilor, a fânețelor și a pășunilor sau a pescăriilor de la Dunăre. Tot din *Diplomă* rezultă că, din timpuri străvechi, românii cunoșteau tehnica amenajării de diguri și iazuri, practicau morăritul și extragerea sării. Sub aspect social, se fac referiri la cei bogați și puternici, desemnați cu numele de „mai-marii pământului”. Alte informații ni-i prezintă pe români drept ostași destoinici și luptători neînfricați. În raport cu vecinii, în document se spune că românii plăteau tribut tătarilor.

Atelier

- Realizează, în echipă cu 3-4 colegi, un proiect de cercetare despre modul în care personalitatea și faptele istorice ale voievodului Gelu sunt reflectate în creații literare și artistice. Alcătuiește o carte-album cu materialele identificate.

Constantin Lecca – *Dragoș Vodă la vânătoarea zimbrului, 1867*

Repere europene

secolul al XIV-lea

criză politică și probleme de succesiune la tron în regatul ungar: stingerea dinastiei arpadiene și instalarea dinastiei de Anjou la conducerea regatului ungar; începe expansiunea otomană în Europa

secolul al XV-lea

se încheie procesul de unificare și centralizare în apusul Europei (Franța și Spania)

Cronologie

1050–1222

cucerirea sistematică a spațiului intracarpatic de către maghiari

1330

lupta de la Posada, dintre Basarab I și Carol Robert de Anjou

1348–1386

statul condus de Dobrotici, în Dobrogea

1359

„descălecatul” lui Bogdan în Moldova; întemeierea Mitropoliei Țării Românești

1541

Transilvania devine principat autonom sub suzeranitate turcească

Dicționar

descălecat

termen folosit de cronicari spre a descrie formarea statelor medievale în spațiul locuit de români; așezare statornică într-un loc și întemeiere de țară

Statele medievale în spațiul românesc: Transilvania, Țara Românească, Moldova, Dobrogea

Provocare

Întemeierea Moldovei stă sub semnul unei legende. Dragoș, voievod de Maramureș, la vânătoare în Carpații Orientali, urmărind un bour (sau un zimbbru), și-a pierdut câinele, pe Molda, înecat într-un râu. Dragoș a dat râului numele de Molda și a hotărât să întemeieze acolo o țară. Țara s-a numit Moldova, iar pe stema ei a figurat capul de bour. Care este adevărul istoric despre întemeierea Moldovei și a celorlalte state medievale în spațiul locuit de români poți afla din lecția care urmează.

Mă informez

Transilvania ca stat

S-a format prin cucerirea spațiului intracarpatic de către regatul ungar, încheiată în 1222, când a fost atinsă limita Carpaților Orientali (aplicația I). Deși regalitatea maghiară a încercat să impună, ca formă de organizare, principatul (formă de stat medieval din vestul Europei), Transilvania a păstrat statutul de voievodat, până la cucerirea ei de către Imperiul Otoman. Primul voievod atestat a fost Leustachiu (1176).

Pentru a-și consolida stăpânirea, maghiarii i-au colonizat acolo pe **secui**, **sași** și, pentru scurt timp, pe **cavalerii teutoni**. În schimbul unor privilegii, aceștia aveau obligații economice și militare. Transilvania și-a menținut organizarea ca voievodat până în anul 1541, când, trecând sub suzeranitate otomană, a devenit **principat**.

Voievodul era ajutat de un vicevoievod, de o cancelarie și de Adunarea generală a nobililor, cu atribuții mai ales juridice. Religia oficială era cea catolică, religia ortodoxă fiind doar tolerată. Primele legi scrise au apărut în secolul al XVI-lea.

Țara Românească

Legende menționează „**descălecatul**” lui **Negru Vodă din Făgăraș** (1290-1291).

Istoric, Țara Românească s-a format între Carpați și Dunăre (aplicația I), unde formațiunile politice prestatale au evoluat către stat în secolele XIII-XIV. Întemeierea statului este atribuită lui **Basarab I** (1310?–1352), în secolul al XIV-lea, sub numele de **Valahia Nord-Dunăreană**. Victoria lui Basarab I asupra regelui maghiar Carol Robert de Anjou în lupta de la Posada (aplicația II) a marcat câștigarea independenței statului, consolidată apoi prin înlăturarea din nord-estul Munteniei a dominației Hoardei de Aur. Basarab I a pus bazele **dinastiei Basarabilor**.

Moldova

S-a constituit ca stat în secolul al XIV-lea, prin unificarea formațiunilor de la est de Carpați (aplicația I). Într-o primă etapă (cca 1350), s-a format Moldova Mică, **marcă** (provincie de graniță) de apărare împotriva tătarilor, aflată sub suzeranitatea regelui maghiar. Era condusă de Dragoș, voievod de Maramureș. A doua etapă a fost legată de „**descălecatul**” lui **Bogdan**, un alt voievod din Maramureș, ostil regelui maghiar. Sprijinit de boierii moldoveni, el i-a înlăturat pe urmașii lui Dragoș și a câștigat în anul 1365 independența statului, care s-a consolidat sub urmașii săi.

Dobrogea

Nucleul statului dobrogean l-a constituit Țara Cavarnei (Cărvunei), în jurul căreia, în prima jumătate a secolului al XIV-lea, s-au unit formațiunile prestatale dintre Dunăre și Marea Neagră. Noul stat, sub conducerea lui **Dobrotici**, s-a desprins de sub stăpânirea bizantină. În anul 1388, sub amenințarea otomană, Dobrogea a fost integrată pentru scurt timp Țării Românești, sub Mircea cel Bătrân. În anul 1417, a fost cucerită de Imperiul Otoman.

Organizarea internă a Țărilor Române extracarpatiche

Principala instituție a Țării Românești și a Moldovei era domnia (vezi *Idei/ Mentalități*), sprijinită de Sfatul Domnesc. Apărarea țărilor era asigurată de sistemul de cetăți și de oaste. Primele legi scrise, de inspirație bizantină, au apărut în secolul al XV-lea.

Explorez

I. Statele medievale în spațiul locuit de români

Harta statelor medievale în spațiul locuit de români (secolul al XIV-lea)

1. Localizează pe hartă limitele statelor Transilvania, Țara Românească și Moldova.
2. Scrie un text de 10 rânduri în care să prezinți formarea unuia dintre aceste state (la alegere), având în vedere: premisele apariției statului, etapa formațiunilor prestatale, etapa formării propriu-zise, etapa formării și consolidării instituționale.

II. Lupta de la Posada

„[...] mulțimea nenumărată a vlahilor sus pe râpe [...] a aruncat săgeți asupra oastei regelui, care se găsea în fundul unei văi adânci [...]. Căci din pricina urcușului prăpăstios din acea vale nu se puteau sui în contra vlahilor pe niciuna din râpele de pe amândouă laturile drumului, nici nu puteau merge înainte, nici nu aveau loc de fugă [...]. Și a fost aici un cumplit dezastru [...] . Iar regele își schimbase însemnele armelor sale [...] .”

Cronica pictată de la Viena (secolul al XIV-lea)

1. Precizează cauzele luptei de la Posada și deznodământul ei.
2. Formulează un punct de vedere în legătură cu importanța acestei lupte pentru procesul de formare a Țării Românești.
3. Pe baza surselor, realizează două prezentări ale luptei de la Posada: una din perspectiva armatei maghiare și cealaltă din cea a ostașilor valahi.

Lupta de la Posada, în *Cronica pictată de la Viena* (1330)

Rețin și reflectez

- În secolele XIII-XIV, în spațiul locuit de români s-au format mai multe state medievale: Transilvania, Țara Românească, Moldova și Dobrogea.
- Constituite ca voievodate, ele au avut la bază formațiunile prestatale existente și au reflectat unitatea de civilizație în întreg spațiul românesc.

Aplic

Analize

- Analizează modul în care au influențat statele medievale vecine formarea statelor medievale ale românilor.
- Realizează o analiză comparativă a formării statelor medievale extracarpatiche, identificând aspectele generale ale procesului.

Gândire critică

- Care este semnificația adoptării de către regalia maghiară a instituției voievodatului în Transilvania?

Idei/Mentalități

Ștefan cel Mare, pictura votivă de la Mănăstirea Voroneț, 1473

Domnia

Domnul era stăpânul țării și comandant al armatei. Sursa puterii domnești era considerată de origine divină, cuvântul „Io” prezent în titulatura domnitorilor însemnând „cel ales de Dumnezeu”. Succesiunea la tron era ereditar-electivă (adică domnul era ales din familia domnitoare, dintre urmașii pe linie bărbătească). Domnul avea largi prerogative (împuterniciri, privilegii). În politica internă, el conducea administrația, armata, emitea acte cu putere de lege, reprezenta instanța supremă de judecată, stabilea rangurile și privilegiile boierești, fixa dările, bătea monedă, confirma episcopii și înființa biserici. În ceea ce privește politica externă, domnitorul întreținea relații cu alte state, încheia tratate, decidea pacea sau războiul. Însemnele domniei erau coroana, sceptrul și buzduganul.

Atelier

- Cum ar fi fost dacă [...] ? Realizează un text în care să-ți imaginezi care ar fi fost evoluția societății românești dacă în spațiul locuit de români s-ar fi constituit un stat medieval unitar. Atașează acestui text o hartă ipotetică a acestui stat.

Diversitate etnică și confesională în spațiul românesc

Introducere

Pe tot parcursul Evului Mediu, societatea medievală românească a fost puternic influențată de caracterul eterogen al populației, care, deși majoritar românească, reunea un număr mare de etnii. Prin tradițiile, obiceiurile și creațiile lor, toți aceștia au imprimat lumii românești medievale o mare diversitate. Acestei diversități etnice i se adăuga diversitatea religioasă (confesională), religia ortodoxă specifică românilor coexistând cu cea catolică, islamică sau iudaică.

Sursa I

- Formulează un punct de vedere cu privire la viziunea autorului despre români. Argumentează.

Sursa II

- Pornind de la imagini, menționează alte forme de manifestare a diversității etnice.
- Folosind mijloacele specifice istoriei orale (interviuri), realizează o investigație cu privire la diversitatea etnică și confesională din localitatea în care trăiești. Sintetizează informațiile obținute într-un referat.

Sinteză

- Elaborează, împreună cu colegii, planul unei campanii de promovare a diversității culturale din România, intitulată *Imaginea celui alt* și organizată sub forma unui festival al diversității.

Mă documentez

În Transilvania, alături de români, s-au stabilit unguri (maghiari), sași, secui, romi etc. Ungurii s-au așezat în spațiul intracarpatic odată cu cucerirea acestuia de către regalitatea maghiară. Pentru consolidarea stăpânirii și valorificarea resurselor economice, au fost colonizați sașii, de origine germană, și secuii. Meșteșugari și negustori pricepuți, sașii au contribuit la dezvoltarea civilizației urbane prin întemeierea unor orașe din Transilvania precum Brașov, Sibiu, Sighișoara ș.a. Secuii, cu sarcini predominant militare, s-au așezat mai ales în zonele de graniță. Toate aceste etnii au conviețuit de-a lungul Evului Mediu, contribuind la dezvoltarea unei culturi și civilizații diverse.

În spațiul de la sud și est de Carpați, alături de români au trăit evrei, armeni, turci, romi, bulgari, tătari etc.

Evreii au fost atestați ca negustori sau creditori ai domnitorilor și principilor români sau exercitând diverse profesii liberale (medici, dascăli etc.).

Prezența armenilor datează cel mai probabil din secolul al XII-lea, aceștia bucurându-se de o serie de drepturi și privilegii din partea domnitorilor și contribuind la dezvoltarea vieții orășenești.

Romii au fost menționați în documentele vremii ca având mai ales statutul de robi.

Deși, în spațiul românesc, predominantă a fost religia creștină – catolică și ortodoxă –, strâns legat de diversitatea etnică, a existat și o mare varietate confesională.

Maghiarii, sașii și secuii au practicat inițial catolicismul, dar, după răspândirea Reformei religioase din secolul al XVI-lea, mulți dintre ei (în special sașii) au adoptat unele culte protestante (luteranism, calvinism și unitarianism). Evreii erau practicanți ai iudaismului (mozaismului), iar populațiile turcice, mai numeroase în Dobrogea, erau adepți ale religiei islamice.

Analizez sursele

I. Românii în viziunea călătorilor străini

„Muntenii sunt, prin firea lor, oameni nestatornici, îndrăgind norocul, și mai degrabă se lasă pe tânjală, fără a se îngriji să deprindă un meșteșug sau să practice vreo artă. [...] sunt foarte atenți la lucruri mărunte; cred în visuri și în prevestiri; nu se îngrijesc prea mult de conștiința lor, deoarece trăiesc mai mult după legea firii decât după religie.”

Franco Sivori, *Memorial de călătorie*

II. Diversitate etnică în Transilvania

Reproduceri după albumul de stampe *Trachten-Kabinett von Siebenbürgen*

Țărancă din zona Făgărașului

Săsoaică din Brașov

Nobilă maghiară

Desenele au fost realizate în anul 1729, pe baza unor acuarele, datând din anul 1692, ale unui artist din Graz. Aparțin Academiei Române, fiind donate acesteia de către baronul Ludovic Czekelius de Rosenfeld.

Proiect de implicare comunitară:

Localitatea mea între trecut și prezent

Realizarea unei astfel de activități presupune parcurgerea mai multor pași.

Pasul 1

Stabilirea tematicii proiectului și a obiectivelor

Tema poate fi sugerată de un exercițiu din manual sau de profesor.

Exemplu: *Organizați în echipe de 5-6 elevi, realizați un proiect care să aibă ca finalitate un ghid turistic al localității în care trăiți. Puteți folosi mijloace digitale sau suport de hârtie (la alegere). Aveți în vedere elemente legate de geografia localității, populație, resurse și economie, istorie, personalități, atracții turistice.*

Pasul 2

Organizarea în echipe și stabilirea sarcinilor

- **echipa 1** investighează aspecte de natură geografică: așezare, coordonate geografice, mediu natural (relief, climă, faună, vegetație) etc.;
- **echipa 2** colectează informații de natură istorică (surse, izvoare, mărturii etc.);
- **echipa 3** realizează cercetări privind aspectele economice ale comunității (resurse, ocupații, obiective reprezentative etc.);
- **echipa 4** realizează scurte biografii ale oamenilor și personalităților care s-au remarcat în comunitate, în diverse domenii (cultural, științific, afaceri etc.);
- **echipa 5** adună informații privind atracțiile turistice și culturale ale comunității (elemente de arhitectură, monumente, case memoriale, muzee, străzi etc.);
- **echipa 6** centralizează rezultatele finale obținute de echipele 1-5 sub formă de capitole ale ghidului, realizează o hartă turistică a comunității și dă forma finală ghidului.

Pasul 3

Realizarea planului de proiect

Pentru buna desfășurare a activității, este util un plan de proiect. Se poate folosi un tabel după modelul de mai jos.

Activități	Resurse	Rezultate	Termen	Responsabilități	Observații

Pasul 4

Realizarea activităților conform planului de proiect

- Documentarea, colectarea informațiilor, organizarea acestora și stabilirea formelor de prezentare a informațiilor.

Pasul 5

Realizarea produsului final

- Fiecare echipă sistematizează și prelucrează în format digital informațiile colectate, potrivit domeniului investigat, realizând unul dintre capitolele ghidului și alegând un titlu adecvat.
- Echipa 6 colectează toate materialele furnizate și le dă o formă unitară. La finalul ghidului este atașată harta turistică realizată.
- Puteți păstra ghidul în forma digitală sau îl puteți printa. Postați forma digitală a ghidului pe site-ul școlii ca resursă de învățare pentru toți elevii școlii. Îl puteți oferi și Primăriei, ca resursă de prezentare a localității.

Pasul 6

Prezentarea ghidului și evaluarea proiectului

- Echipa 6 prezintă forma finală a ghidului în fața profesorului și a colegilor. Purtați discuții despre ceea ce ați învățat în urma realizării proiectului. Aveți în vedere și evaluarea produsului final (relevanța și calitatea informațiilor, prezentare, originalitate etc.).

EVALUAREA muncii fiecăruia în cadrul proiectului se poate realiza de către profesorul clasei, pe baza unei *Fișe de observare a activității și a comportamentului*, precum cea de mai jos:

Criterii de analiză	DA	NU
Manifestă atitudine pozitivă, interes și plăcere față de activitate.		
Urmează pașii indicați.		
Colaborează cu ceilalți și cere ajutor când are nevoie.		
Își asumă sarcini și le finalizează.		

Bătălia de la Nicopole (1396), ilustrație din cronica lui Jean Froissart, secolul al XV-lea

Repere europene

1354

încep cuceririle otomane în Europa
începe cruciada târzie în Europa

1453

Constantinopolul este cucerit de turcii conduși de sultanul Mahomed al II-lea
1521
Imperiul Otoman cucerește Belgradul

Cronologie

1394/1395

lupta de la Rovine

1396

lupta de la Nicopole

1456

lupta de la Belgrad

1462

atacul de la Târgoviște

1475

lupta de la Vaslui (Podul Înalt)

1476

lupta de la Războieni (Valea Albă)

1595

luptele de la Călugăreni și Giurgiu

1600

unirea înfăptuită de Mihai Viteazul

Dicționar

„cruciadă târzie”

perioada secolelor XIV–XVI, în care au fost organizate campanii militare împotriva expansiunii otomane în Europa, numită așa pentru a o deosebi de perioada așa-numitelor „cruciade clasice”, din secolele XI–XIII

Poarta (Otomână)

nume care desemna guvernul Imperiului Otoman

Spațiul românesc și politica de *cruciadă târzie* de la Mircea cel Bătrân la Mihai Viteazul

Provocare

Confrunțați cu armate superioare numeric, voievozii românii medievali au adoptat mai ales o tactică **defensivă**, cu mai multe etape: apărarea la frontieră, hărțuirea, bătălia decisivă și urmărirea. Apărarea la hotar se concentra la punctele de trecere. Hărțuirea presupunea atragerea inamicului în zone care favorizau lupta trupelor proprii și demoralizarea lui prin tactica „pământului pârjolit”. Bătălia decisivă era punctul culminant al campaniei, iar urmărirea viza anularea posibilităților dușmanului de a continua lupta. **Ofensiva** presupunea atacul asupra inamicului în teritorii controlate de acesta, pentru a-i provoca pierderi care slăbeau atacul asupra Țărilor Române. Cum și când au folosit aceste tactici domnitorii români află din lecția ce urmează.

Mă informez

Cruciada târzie

Din secolul al XIV-lea, când otomanii și-au început expansiunea în Peninsula Balcanică, Imperiul Otoman și țările din centrul și sud-estul Europei au intrat într-o lungă perioadă de conflict, desemnată cu termenul de „**cruciadă târzie**”. Expuse direct pericolului otoman, Țările Române au devenit, alături de Ungaria și de Polonia, bastioane de rezistență a civilizației creștine împotriva turcilor islamici.

Lupta antiotomană

▷ Lupta antiotomană a debutat cu acțiunile militare ale lui **Mircea cel Bătrân** (1386–1418), domnul Țării Românești. Sub amenințarea otomană, în 1388 el a preluat stăpânirea asupra Dobrogei. În 1394/1395 i-a învins pe turci la Rovine (aplicația **I A**), iar în 1396 a participat la bătălia de la Nicopole, unde o coaliție de armate creștine europene a fost înfrântă de turci. Spre sfârșitul domniei a încheiat pace cu turcii, acceptând plata tributului (aplicația **II**).

Lupta a fost continuată de **Iancu de Hunedoara**, voievod al Transilvaniei (1441–1456). Adoptând o strategie ofensivă, Iancu a dus multe lupte, cea mai răsunătoare victorie fiind cea din bătălia de la Belgrad (1456). Aceste acțiuni au oprit, pentru moment, înaintarea otomanilor în Europa.

+ După moartea lui Iancu, s-a afirmat **Vlad Țepeș**, domn al Țării Românești (1448, 1456–1462, 1476). Vlad Țepeș a refuzat să mai plătească tribut turcilor și a redeschis conflictul militar. În 1462 a trebuit să facă față unei invazii conduse de sultanul Mahomed al II-lea. Adoptând tactica hărțuirii, domnitorul a declanșat un atac de noapte rămas celebru, care a provocat mari pierderi otomanilor (vezi *Conexiuni*).

▷ O altă etapă a luptei antiotomane a avut loc în timpul domniei lui **Ștefan cel Mare** (1457–1504) în Moldova. Conflictul a fost provocat de refuzul domnitorului de a mai plăti tribut **Porții** și de a-i ceda cetățile de la Marea Neagră. În 1475, sultanul a întreprins o expediție împotriva domnitorului, finalizată cu lupta de la Vaslui (Podul Înalt – aplicația **I B**). Prin victoria obținută, Moldova și-a recâștigat independența. În anul următor, a avut loc o altă bătălie decisivă la Războieni. Deși Ștefan a fost înfrânt, Moldova nu a fost supusă, datorită cetăților sale, care au rezistat, iar armata otomană s-a retras. Spre sfârșitul domniei, Ștefan a încheiat pace cu turcii, reluând plata tributului.

Domnia lui **Mihai Viteazul** din Țara Românească (1593–1601) a coincis cu relansarea „cruciadei târzii” în Europa, după o perioadă de stagnare, prin crearea Ligii Sfinte, o alianță ce reunea, în lupta împotriva otomanilor, Imperiul Habsburgic, Spania, unele state italiene și Țările Române. Mihai Viteazul a declanșat în 1594 răscoala antiotomană, refuzând plata tributului și inițiind acțiuni militare. A obținut victorii împotriva turcilor la Călugăreni și la Giurgiu, Țara Românească recâștigându-și independența. În 1597, Mihai a încheiat pace cu otomanii, iar un an mai târziu, o alianță cu împăratul habsburg Rudolf al II-lea. Deoarece conducătorii Moldovei și Transilvaniei ieșiseră din coaliția antiotomană, Mihai a înțeles că refacerea frontului de luptă antiotoman nu era posibilă decât prin unirea celor trei țări. Voievodul a pătruns în Transilvania, l-a învins pe principele Andrei Bathory la Șelimbăr (1599) și a intrat triumfător în Alba Iulia. A urmat unirea cu Moldova, în anul 1600. Însă, sub presiunea nobilimii maghiare transilvane și a statelor vecine, unirea înfăptuită de Mihai Viteazul nu a rezistat. Domnitorul a fost ucis, iar uniunea celor trei țări s-a destrămat.

Explorez

I. Lupta antiotomană a domnitorilor români

A. „Ținându-se de urma lui Baiazid (Mircea cel Bătrân, în 1394/1395, n.n.), se lupta întruna cu dânsul în chip strălucit. Și se zice că armata fiind în cale, se ținea strâns în urma ei, punând-o la mare suferință și o aducea în situații grele și nu înceta să-i facă stricăciune. [...]”

Laonic Chalcocondil, *Expuneri istorice. Scăderea puterii otomane. Creșterea puterii bizantine*

B. „Mehmet, împăratul turcesc, armând 120.000 (*de oameni*, n.n.), [...] i-a trimis asupra lui Ștefan-vodă. Iar Ștefan-vodă, având oastea sa 40.000 [...], le-a ieșit înaintea turcilor [...], la Podu Înalt, pe care i-a biruit Ștefan-vodă, nu așa cu vitejia, cum cu meșteșugul [...] . Ștefan-vodă tocmise puțini oameni preste lunca Bârladului, ca să-i amăgească cu buciuri și trâmbițe, dând semn de război [...] . Iar Ștefan vodă, cu oastea tocmită, i-a lovit unde nici era loc de a-și tocmi oastea, nici de a să îndrepta, ci așa ei în sine tăindu-se, mulți pieriră, mulți prinși de pedestrimă au fost, ce și pe aceia pe toți i-a tăiat.”

Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*

1. Menționează luptele la care fac referire sursele A și B.
2. Identifică, pe baza surselor, tactica folosită de domnitorii români. Formulează explicații.
3. Comentează în câteva fraze expresia subliniată în sursa B.
4. Realizează o axă cronologică a luptei antiotomane a voievozilor români în secolul al XV-lea.

II. Evoluția tributului Țărilor Române (secolele XV–XVIII), în galbeni

1. Observă datele din tabelul alăturat. Analizează evoluția tributului față de Imperiul Otoman și semnificația acestei evoluții privind raporturile Țărilor Române cu Poarta.
2. Formulează o explicație cu privire la scăderea drastică a tributului Țării Românești în perioada 1601–1611.

Perioada	Moldova	Țara Românească	Transilvania
1456	2 000		
1462	3 000	10 000	
1481	6 000		
1503	4 000	8 000	
1538	10 000		
1541	15 000	20 000	10 000
1553	30 000		
1567	40 000		
1593	65 000	155 000	15 000
1601–1611		32 000	
1632–1654		65 000	
1634–1653	75 000		
1688–1714	26 000	92 000	

III. Unirea din anul 1600

Realizează, în echipă cu 3-4 colegi, o investigație despre unirea înfăptuită de Mihai Viteazul în 1600. Pe o hartă a Țărilor Române la 1600, marcați cu diferite culori și simboluri (ani, săgeți, săbii încrucișate etc.) direcțiile de acțiune, conflictele militare legate de realizarea unirii, locurile cu semnificație etc. Alcătuiți și o legendă a hărții. Expuneți hărțile și faceți turul galeriei.

Rețin și reflectez

- Lupta antiotomană a țărilor române din secolele XIV–XVI s-a încadrat în „cruciada târzie”.
- Principalii reprezentanți ai luptei au fost Mircea cel Bătrân, Iancu de Hunedoara, Vlad Țepeș, Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul.
- Izvorâtă din necesități politico-militare, unirea înfăptuită de Mihai Viteazul în anul 1600 a reprezentat prima unire politică a tuturor românilor.

Aplic

Analize

- Utilizând dicționare, culegeri de documente, enciclopedii, website-uri etc., realizează o analiză a modului în care personalitățile prezentate în lecție au contribuit la „cruciada târzie”.

Gândire critică

- În 1600, Mihai Viteazul se intitula „Io, Mihail voievod, cu mila lui Dumnezeu domn al Țării Românești, al Ardealului și a toată Țara Moldovei”. Care crezi că este semnificația acestei titulaturi?

Conexiuni

Theodor Aman, *Bătălia cu facla a lui Vlad Țepeș, 1866*

Atacul de noapte

Atacul a avut loc într-o tabără militară otomană din apropierea orașului Târgoviște. Vlad Țepeș a dezlănțuit atacul în încercarea de a-l ucide pe sultanul Mahomed (Mehmet) al II-lea. Conform relatărilor unui cronicar, înaintea atacului, Vlad, îmbrăcat în straie turcești, a intrat în tabăra inamică, pentru a culege informații. Atacul a început „la trei ore după apusul soarelui și a durat până la patru dimineața”, provocând în tabăra otomană o mare confuzie. Deși Mahomed al II-lea a scăpat cu viață, acțiunea întreprinsă de români a demoralizat profund armata otomană, sultanul fiind nevoit să se retragă. Peste timp, victoria valahilor a înflăcărat imaginația multor artiști și scriitori, precum celebrul scriitor francez Victor Hugo, care a menționat bătălia în poemul său *Legenda secolelor*, sau Theodor Aman, care a pictat tabloul de mai sus.

Atelier

- În echipe de 4-5 elevi, realizați, prin cercetare proprie, o arhivă digitală de surse, relatări și descrieri ale luptelor antiotomane ale domnitorilor români din perioada „cruciadei târzii”, aparținând cronicarilor vremii.

Cetăți medievale

Introducere

Arhitectura a fost o formă de manifestare a artei medievale românești, fiind bine reprezentată în întreg spațiul locuit de români. Alături de construcția de curți domnești, castele și palate, conace și case boierești, au fost edificate multe cetăți. Acestea au jucat un rol deosebit de important în sistemul defensiv al Țărilor Române.

Sursa I

1. Descrie construcțiile fortificate din imaginile A, B, C. Cum se explică existența unor astfel de construcții în Evul Mediu, în spațiul românesc?
2. Cu ajutorul unui motor de căutare pe internet, alcătuiește o listă a cetăților Moldovei în timpul lui Ștefan cel Mare, completând un tabel cu două coloane: *Cetăți de graniță/Cetăți în interiorul țării*.

Sursa II

- Pornind de la imagine, realizează un eseu de o jumătate de pagină intitulat *Plimbare imaginară în cetatea Sighișoarei*.

Sinteza

- Realizează, alături de colegii de clasă, un tur virtual al cetății Neamț (puteți accesa site-ul *Muzeul Cetatea Neamț*). Pe baza lui și a informațiilor din studiul de caz, realizați o machetă a unei cetăți medievale, folosind diverse materiale.

Mă documentez

Cetățile au reprezentat cel mai des întâlnite construcții fortificate, fiind înconjurate de ziduri cu creneluri și prevăzute cu turnuri pătrate sau circulare. Având rol de apărare, erau distribuite atât în interiorul țării, cât mai ales la granițe, oferind adăpost populației din jur și opunând rezistență în fața atacatorilor.

Principalele materiale de construcție folosite au fost lemnul, piatra și cărămida, multe dintre cetăți fiind ridicate pe înălțimi. Unele au servit drept reședințe ale domnitorilor și ale familiilor acestora.

- Vestite prin soliditatea și rezistența lor au fost cetățile Bran și Feldioara din Transilvania, Turnu și Giurgiu din Țara Românească sau Hotin, Suceava, Neamț și Cetatea Albă din Moldova. În Transilvania, începând cu secolul al XV-lea, unele orașe, precum Sighișoara sau Brașovul, s-au înconjurat de puternice ziduri de apărare, devenind adevărate orașe fortificate. Tot aici, sașii și secuii au edificat cetăți țărănești și biserici fortificate, cum sunt cele de la Râșnov, Biertan sau Prejmer.

Analizez sursele

I. Cetăți și biserici fortificate

A. Cetatea Sucevei (județul Suceava)

B. Biserica fortificată Prejmer (județul Brașov)

C. Cetatea Poienari (județul Argeș)

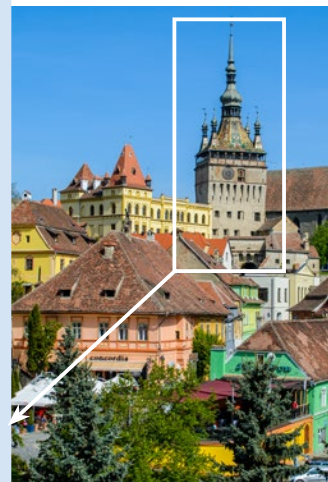
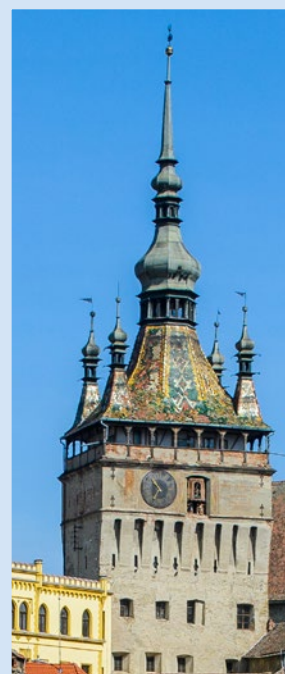

II. ANALIZĂ DE DETALIU: Cetatea Sighișoarei

Sistemul defensiv al cetății, construit și apărat de bresle, era compus dintr-un zid lung de 930 m, 14 turnuri de apărare și 5 bastioane de artilerie. Datorită lui, Sighișoara era considerată, în secolul al XV-lea, cel mai greu de cucerit dintre cetățile Transilvaniei.

DETALIU: Turnul cu ceas

Este un monument istoric și de arhitectură din Sighișoara, cel mai masiv dintre cele nouă turnuri de apărare ale cetății care s-au păstrat până în prezent. A fost construit în secolul al XIV-lea pentru a proteja poarta principală a cetății.

Cetatea Sighișoara

Biserica episcopală de la Curtea de Argeș

Mă documentez

Biserica episcopală de la Curtea de Argeș este unul dintre cele mai celebre monumente de arhitectură medievală din Țara Românească. A fost edificată în perioada 1515–1517, din porunca domnitorului Neagoe Basarab, pe locul vechii mitropolii întemeiate în anul 1359, prima mitropolie a Țării Românești. Între anii 1739 și 1748 a funcționat ca reședință episcopală. În timpul regelui Carol I, biserica a devenit și necropolă a familiei regale a României.

Construită din piatră tăiată și șlefuită, biserica episcopală de la Curtea de Argeș are un plan triconc (în formă de treflă), asemenea altor biserici din spațiul românesc. Pictura interioară, finalizată după moartea domnitorului Neagoe Basarab, a fost realizată de zugravul Dobromir.

De construcția acestei biserici se leagă o bine cunoscută legendă, legenda meșterului Manole, păstrată în balada populară *Mănăstirea Argeșului*. Legenda spune că Manole a zidit-o în pereții acestei biserici pe soția sa, Ana. Acest sacrificiu suprem a fost necesar pentru finalizarea construcției, ale cărei ziduri se surpau în mod inexplicabil în timpul nopții.

Legenda mai spune că, după ce domnitorul a văzut construcția terminată, i-a întrebat pe cei zece meșteri dacă pot construi o mănăstire și mai frumoasă, iar aceștia au răspuns afirmativ. Nevrând să existe vreo construcție care să rivalizeze cu ctitoria sa, Neagoe Basarab poruncește ca schelele pe care urcaseră meșterii să fie dărâmate. Rămași pe acoperiș, meșterii încearcă să coboare făcându-și aripi din șindrilă, dar nu izbutesc să zboare, ci se prăbușesc și mor. Pe locul unde a căzut meșterul Manole, a apărut un izvor și s-a construit o fântână – fântâna meșterului Manole –, rămasă astăzi ca mărturie a sacrificiului celor care au construit biserica.

Analizez sursele

Biserica episcopală de la Curtea de Argeș (vedere actuală)

Imagina bisericii înainte de restaurare, *The Pictorial World – Scenes in many lands*, Londra, 1872

Pronaosul bisericii cuprinde 12 stâlpi interiori (simbolizându-i pe cei 12 apostoli) care susțin o turlă pe mijloc și două turnulețe laterale. Pronaosul îndeplinește și funcția de necropolă domnească și regală. Restul bisericii – naosul, altarul și cele trei abside – respectă rigorile stilului bizantin, urmând un plan în formă de cruce. Deasupra se ridică o turlă înaltă care conferă bisericii o zveltețe deosebită. Pereții exteriori sunt împărțiți în două zone suprapuse, despărțite printr-un brâu împletit. Fațadele sunt decorate cu motive caucaziene și islamice, iar în partea de jos sunt executate ferestre cu chenare bogat ornamentate.

Introducere

Biserica episcopală de la Curtea de Argeș este ctitorie a domnitorului Neagoe Basarab, care a domnit în Țara Românească între anii 1512 și 1521. Alături de aceasta, el a sprijinit reconstruirea și înzestrarea mai multor biserici și mănăstiri, între care biserica mitropoliei din Târgoviște, mănăstirile Tismana, Cozia și Snagov, Școala din Scheii Brașovului etc. O altă realizare importantă a lui Neagoe Basarab este lucrarea *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său, Teodosie*, considerată un veritabil tratat de diplomatie și o capodoperă a literaturii vechi din sud-estul Europei.

Sursa

Pe baza imaginii alăturate și a informațiilor din studiul de caz, apreciază cu **adevărat** (A) sau **fals** (F) enunțurile:

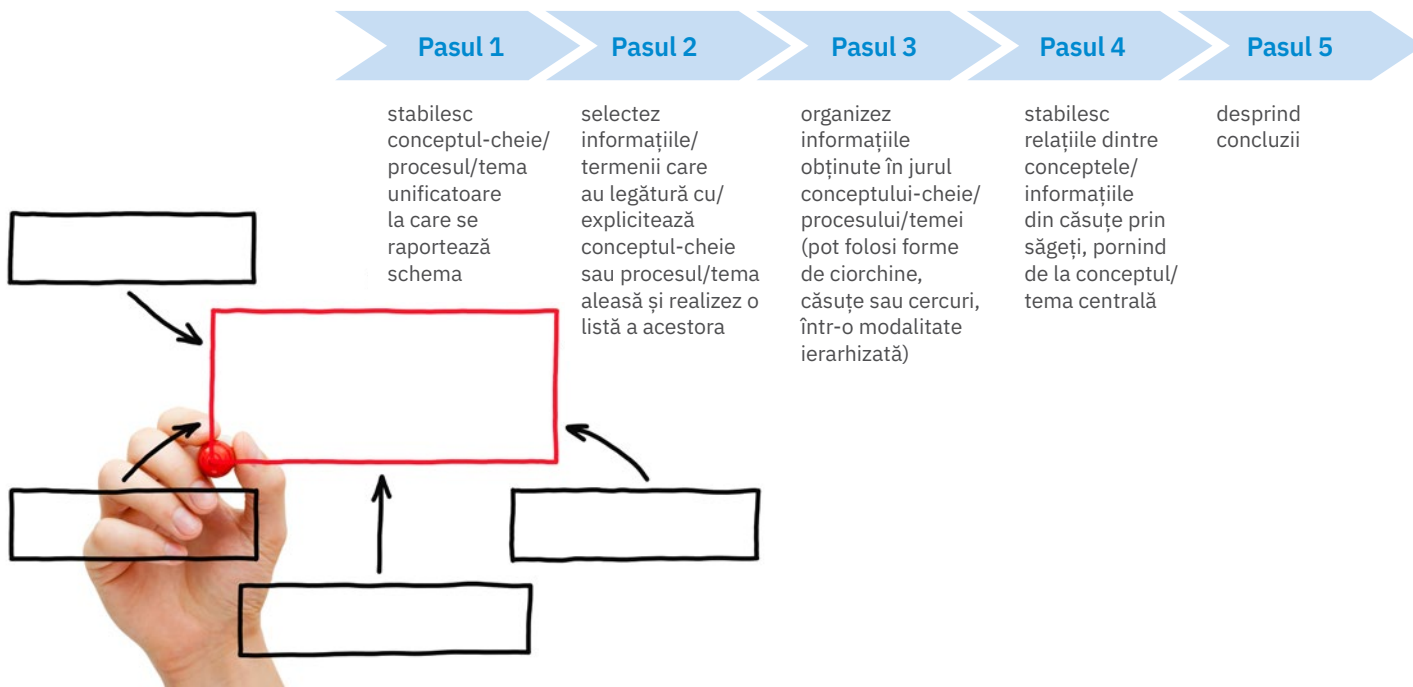
1. Neagoe Basarab a fost domnitor al Moldovei între anii 1512 și 1521.
2. Biserica episcopală de la Curtea de Argeș a fost finalizată integral în timpul domniei lui Neagoe Basarab.
3. Biserica a fost construită în stil pur bizantin.
4. Meșterul de care se leagă pictarea bisericii Curtea de Argeș se numea Manole.

Sinteză

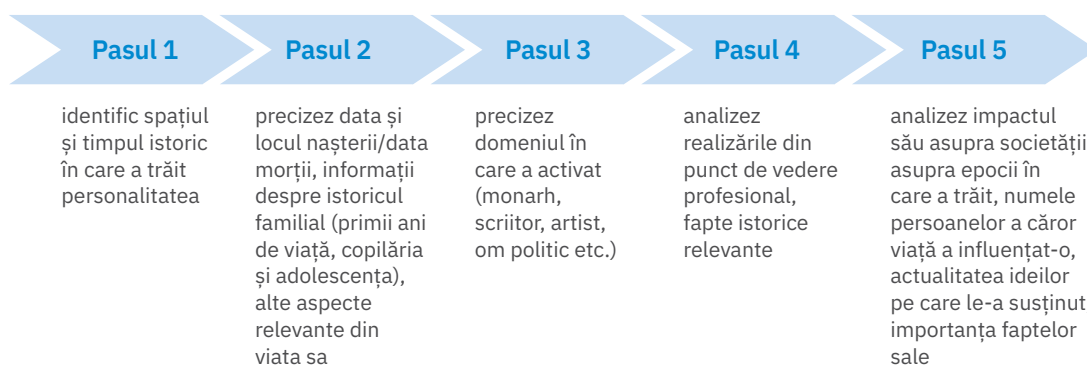
► **Mitul jertfei pentru creație** este unul dintre miturile fundamentale ale omenirii. Citiți/recitați în clasă balada *Mănăstirea Argeșului* și purtați o discuție privind **mitul jertfei pentru creație** ilustrat de legendă.

Trusa de instrumente

Cum realizez un organizator grafic/schemă conceptuală

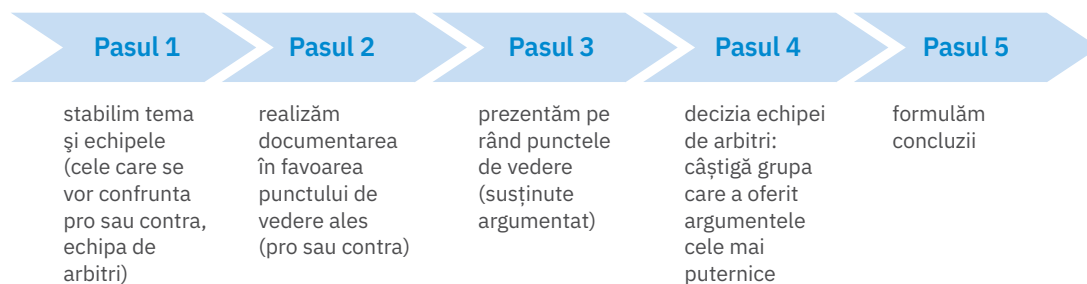

Cum realizez o fișă de personaj/fișă biografică a unei personalități istorice

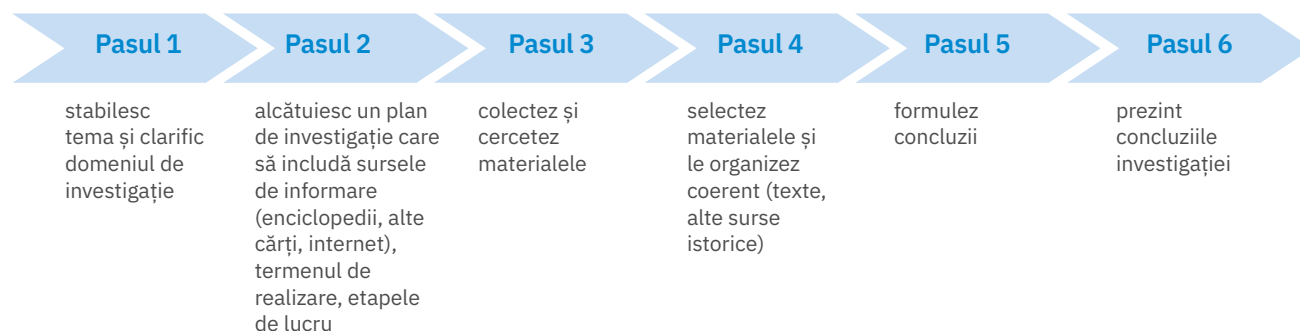

Cum organizăm o dezbatere

Dezbaterea presupune o discuție pe larg și adesea în contradictoriu (pro sau contra) asupra unei chestiuni, a unei probleme, a unei teme etc., între două sau mai multe persoane.

Cum realizez o investigație

Primele forme de organizare prestatală de tip medieval

Obștea sătească (sec. VII–IX):

- proprietate personală (loturi) și comună asupra pământului
- conducere colectivă

Uniunile de obști (sec. IX–XIII):

- spațiul intracarpatic: voievodatele lui Gelu, Glad, Menumorut (secolul al IX-lea), voievodatele lui Ahtum și Gyla (secolul al XI-lea);
- la sud de Carpați: voievodatele lui Litovoi și Seneslau, cnezatele lui Ioan și Farcaș, Țara Severinului (secolele XI–XIII);
- la est de Carpați: Codrii Cosminului (secolul X), Țara Brodniciilor, a Berladnicilor etc. (secolele XI–XIII);
- între Dunăre și Marea Neagră: Țara Cavarnei/Cărvunei (secolul al XIII-lea).

► Evoluție marcată de continuarea procesului migraționist și afirmarea unor state în zonă

Statele medievale în spațiul românesc: Transilvania, Țara Românească, Moldova, Dobrogea

Transilvania	Țara Românească	Moldova	Dobrogea
● a avut la bază formațiunile prestatale intracarpatic ● sec. XI–XIII – s-a format prin cucerirea maghiară ● s-a constituit ca voievodat (1176 – Leustachiu voievod) ● colonizarea sașilor, a secuilor, cavalerii teutoni ● și-a menținut autonomia sub stăpânire maghiară ● 1541 – principat autonom sub suzeranitate otomană	● secolul al XIV-lea – unirea cnezatelor și a voievodatelor de la sud de Carpați ● numele de Valahia Nord-Dunăreană, cu capitala la Argeș ● 1290 – descălecatul lui Negru Vodă ● 1330 – lupta de la Posada – independența, sub Basarab I ● consolidare și organizare instituțională sub urmașii lui Basarab I	● secolul al XIV-lea – unirea formațiunilor prestatale de la est de Carpați ● cca 1350 – descălecatul lui Dragoș – s-a format Moldova Mică (marcă de apărare) ● 1359 – descălecatul lui Bogdan – Moldova ca domnie (stat independent) ● consolidare și organizare instituțională sub urmașii lui Bogdan	● sec. al XIV-lea – unirea formațiunilor dintre Dunăre și Marea Neagră în jurul Țării Cavarnei ● 1348–1386 – Dobrotici unifică formațiunile ● 1388–1417 – integrată Țării Românești (sub Mircea cel Bătrân).

Spațiul românesc și politica de cruciadă târzie de la Mircea cel Bătrân la Mihai Viteazul

Cruciada târzie – secolele XIV–XVI – Țările Române:

- rol activ (activitate diplomatică și luptă armată);
- tactici militare: „pământul pârjolit”, raiduri, lupte în locuri mlăștinoase;
- sistemul de cetăți: Suceava, Prejmer, Sighișoara, Poienari etc.;
- acțiuni politico-militare antiotomane;

Mircea cel Bătrân (1386–1418)	● Bătălia de la Rovine (1394/1395) ● Bătălia de la Nicopole (1396)
Iancu de Hunedoara (1441–1456)	● Bătălia de la Belgrad (1456)
Vlad Țepeș (1448, 1456–1462, 1476)	● Atacul de noapte de lângă Târgoviște (1462)
Ștefan cel Mare (1457–1504)	● Bătălia de la Vaslui (1475) ● Bătălia de la Războieni (1476)
Mihai Viteazul (1593–1601)	● Bătăliile de la Călugăreni și Giurgiu (1595) ● 1600–1601 – Unirea Țărilor Române

Fișă de observare sistematică a activității și comportamentului

Notează observațiile tale în *Jurnalul de reflecție* deschis pe ultimele trei pagini ale caietului tău de notițe.

- am fost preocupat să îmi îmbogățesc cunoștințele și să-mi exerserez competențele;
- am comunicat și colaborat cu colegii și profesorul;
- am participat activ la rezolvarea sarcinilor individuale și de echipă;
- participarea mea la lecții a fost apreciată de colegi și de profesor.

Pentru a ști mai mult

CĂRȚI DE CITIT

George Coșbuc, *Moartea lui Gelu*
 Constantin Gane, *Trecute vieți de doamne și domnițe*
 Dumitru Almaș, *Povestiri istorice*
 Neagu Djuvara, *De la Vlad Țepeș la Dracula Vampirul*
 Radu Oltean, *Cetăți, castele și alte fortificații din România*

PAGINI WEB DE ACCESAT

monumenteromania.ro – secțiunea *Cetăți*
 Muzeul Național al Bucovinei – Tur virtual prin cetățile Suceava și Soroca

LOCURI DE VIZITAT

Mănăstirile Curtea de Argeș, Cozia, Putna
 Cetățile medievale Feldioara, Suceava
 Castelul Bran, Castelul Huniazilor

FILME DE VIZIONAT

Ascensiunea imperiilor: Otomanii, regizor Emre Sahin, 2020–2022
Cei mai diabolici oameni din istorie – Vlad Țepeș, Discovery Channel, 2016
Mari români: Mihai Viteazul, TVR, 2006

- I. 5p x 4 = 20p
 II. 5p x 4 = 20p
 III. 10p x 2 = 20p
 IV. 5p + 5p + 6p +
 + (2p x 7) = 30p

Din oficiu: 10 puncte
 Total: 100 de puncte

Mircea cel Bătrân,
 frescă provenită din Biserica
 Episcopală de la Curtea de
 Argeș și aflată azi la Muzeul
 Național de Artă al României

- I. Citește enunțurile următoare și notează-le cu adevărat (A) sau fals (F).
1. Primele cnezate și voievodate românești sunt atestate începând cu secolul al IX-lea.
 2. Țările Române extracarpătice s-au format ca state independente în secolul al XIV-lea.
 3. Transilvania, ca stat, s-a organizat inițial sub forma principatului.
 4. Printre cele mai importante bătălii ale domnitorului Vlad Țepeș au fost cele de la Vaslui și Războieni.
- II. Completează spațiile libere din enunțurile de mai jos cu informația istorică adecvată selectată din listă:
1. Transilvania, ca stat, s-a format prin unificarea cnezatelor și a voievodatelor din spațiul _____.
 2. Prima mitropolie a Țării Românești a fost întemeiată în anul _____.
 3. Descălecatul lui Bogdan din anul 1359 a avut loc din Țara _____.
 4. Victoria de la Belgrad, din anul 1456, a fost obținută de voievodul _____.
- Listă:** extracarpatic, intracarpatic, 1359, 1401, Făgăraș, Maramureș, Vlad Țepeș, Iancu de Hunedoara
- III. Prezintă, în circa 10 rânduri, o asemănare și o deosebire între procesul de constituire a statelor medievale Țara Românească și Moldova.
- IV. Citește cu atenție textul și răspunde cerințelor.
- „În 1595, Mihai Viteazul, la Călugăreni [...] iese la luptă cu oaste puțină. [...] Turcii, superiori prin mulțimea și pregătirea lor de război, se luptă din toate puterile [...] , îi resping pe creștini și aceștia se retrag neîncetat și pierd 11 tunuri. [...] Atunci mărinimosul Mihai [...] a smuls o secure sau sulită ostășească și pătrunzând el însuși în șirurile sălbatice ale dușmanilor, străpunge pe un stegar al armatei [...] și luptând se întoarce nevătămat.”
- Balthazar Walter, *Scurtă și adevărată descriere a faptelor săvârșite de Mihai, domnul Țării Românești, prea strălucitul și prea viteazul conducător de oști împotriva dușmanilor creștinătății*
1. Precizează secolul în care are loc lupta la care face referire textul.
 2. Menționează o cauză, respectiv o consecință a acestei lupte.
 3. Formulează o opinie cu privire la implicarea Țărilor Române în „cruciada târzie”.
 4. Prezintă alte două momente semnificative ale luptei antiotomane duse de domnitorii/voievozii români în cadrul „cruciadei târzii”.

AUTOEVALUARE

Folosind informațiile din această unitate și sugestiile de la rubrica *Trusa de instrumente*, sunt capabil:

Grilă de autoevaluare	Deloc	În mică măsură	În mare măsură	Nu știu
• să utilizez corect coordonate ale spațiului și timpului istoric în analiza unor fapte istorice sau situații problematice				
• să analizez din perspective multiple fapte istorice diverse				
• să prezint o temă istorică prin valorificarea informațiilor oferite de diverse surse				
• să analizez critic surse istorice diverse				
• să realizez o investigație/produs istoric prin utilizarea resurselor multimedia				
• să realizez, în echipă, un proiect care promovează diversitatea socioculturală				

Urmărește pe parcursul anului progresul înregistrat în dobândirea competențelor/exersarea competențelor dobândite.

U6

Modernitatea timpurie

Palatul Mogoșoia, construcție în stil brâncovenesc

Lecția 1 64

Lecția 2 66

Lecția 3 68

Studiu de caz 70

RECAPITULARE 71

EVALUARE/
AUTOEVALUARE 72

Constantin Brâncoveanu. Dimitrie Cantemir

Iluminism și reformism: Transilvania sub Habsburgi

Secolul fanariot

Școala Ardeleană. Supplex Libellus Valachorum

Schemă conceptuală recapitulativă

Constantin Lecca, *Martiriul Brâncovenilor*, sec. al XIX-lea

Repere europene

1683

înfrângerea turcilor la Viena și conturarea așa-numitei „chestiuni/probleme orientale” în Europa (disputa dintre Imperiul Habsburgic și Rusia privind moștenirea Imperiului Otoman aflat în declin)

Cronologie

1690

Constantin Brâncoveanu îi învinge pe austrieci la Zărnești.

1711

tratatul de la Luțk, între domnul moldovean Dimitrie Cantemir și țarul rus Petru cel Mare; lupta de la Stănilești

1714

Dimitrie Cantemir – membru al Academiei din Berlin

Dicționar

mazilit

detronat, demis, scos din slujba domniei

politică de echilibru

politică dusă de domnitorii români în vederea câștigării independenței, folosind conflictul de interese dintre Rusia, Austria și Imperiul Otoman

stil brâncovenesc

stil arhitectonic dezvoltat cu precădere în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu, caracterizat prin folosirea foșoarelor, dar și printr-o bogată decorațiune sculptată și pictată

Constantin Brâncoveanu. Dimitrie Cantemir

Provocare

Mazilirea lui Constantin Brâncoveanu și executarea lui, împreună cu mai mulți membri ai familiei sale, de către turci, la Istanbul, în 1714, reprezintă una dintre cele mai sângeroase pagini din istoria românilor. De ce unul dintre cei mai bogați și longevivi domnitori ai Țării Românești a avut un destin atât de crud? L-a trădat pe sultan? A preferat să moară creștin, în loc să se convertească la islam? Răspunsul la aceste întrebări, dar și alte informații despre viața și activitatea domnitorilor menționați în titlu le vei descoperi în lecție.

Mă informez

Românii și problema orientală

Chestiunea orientală sau **Problema orientală** a apărut după înfrângerea otomanilor la Viena în 1683 și reprezintă disputa dintre Imperiul Habsburgic și Rusia țaristă pentru înlocuirea dominației otomane din zona Balcanilor cu propria lor dominație. Această rivalitate a generat numeroase războaie ruso-austro-turce de-a lungul secolului al XVIII-lea și la începutul secolului al XIX-lea. Războaiele au transformat Țările Române într-un câmp de luptă: operațiuni militare desfășurate pe teritoriul lor, regim de ocupație militară, distrugeri, jaf și tratate de pace încheiate cu schimburi teritoriale între marile puteri în dauna spațiului românesc.

În acest context, Țările Române au încercat să iasă de sub dominația otomană și să se apropie de Imperiul Habsburgic, de Polonia, mai târziu de Rusia și să ducă o **politică de echilibru**. Inițiată de domnitorul Șerban Cantacuzino al Țării Românești, ea a fost continuată de Constantin Brâncoveanu în Țara Românească (vezi *Ideii/Mentalități*) și de Dimitrie Cantemir în Moldova. Politica lor viza menținerea autonomiei și câștigarea independenței, iar pe plan intern, stabilitatea domniei și dezvoltarea culturală.

Constantin Brâncoveanu (1688–1714)

Constantin Brâncoveanu a dus o politică de echilibru între Imperiul Otoman, al cărui vasal era, și Austria, a cărei expansiune amenința hotarele țării. Pentru a menține autonomia țării, a oferit turcilor sume mari, anii săi de domnie fiind marcați de așa-numita „politică a pungilor cu aur”. În primii ani de domnie, Constantin Brâncoveanu a avut relații tensionate cu austriecii, pe care i-a înfrânt la Zărnești, în 1690, limitând astfel pretențiile austriecilor asupra Țării Românești și reluând legăturile diplomatice cu aceștia. A menținut legături diplomatice și cu țarul Rusiei, Petru cel Mare, dar fără a se implica alături de el în acțiuni antiotomane (vezi *Ideii/Mentalități*). Legăturile cu Austria și Rusia au fost văzute de turci ca acte de trădare, domnitorul fiind mazilit și plătind cu viața sa și a fiilor săi (aplicația I).

Constantin Brâncoveanu s-a remarcat și prin **meritele sale culturale**. A sprijinit tipărirea a numeroase cărți românești, grecești, slave și chiar arabe și turcești, precum și înființarea de biblioteci pe lângă mănăstiri. A încurajat învățământul și a fost creatorul unui nou stil arhitectural, **stilul brâncovenesc**, reprezentat strălucit prin palatele de la Mogoșoaia și Potlogi și mănăstirile Sâmbăta de Sus sau Hurezi.

Dimitrie Cantemir (1710–1711)

A preluat tronul Moldovei într-un context marcat, în interior, de luptele pentru putere dintre marile familii de boieri, iar extern, de afirmarea Rusiei. Prin urmare, a fost preocupat de impunerea eredității domniei, iar în politica externă s-a orientat spre Rusia, cu ajutorul căreia urmărea să obțină independența Moldovei și să mențină integritatea teritorială a țării.

În 1711 a încheiat un tratat secret de **alianță antiotomană** cu țarul Petru cel Mare, la Luțk, tratat care prevedea recunoașterea domniei ereditare în familia Cantemir și garantarea hotarelor Moldovei (aplicația II). În baza acestui tratat, a fost declanșată lupta antiotomană. O mare bătălie a avut loc la Stănilești, pe Prut, unde oastea celor doi aliați a fost înfrântă de turci.

Cantemir s-a refugiat în Rusia, unde s-a dedicat scrisului, desfășurând o rodnică **activitate științifică**, concretizată în lucrări de referință: *Descriptio Moldaviae* (*Descrierea Moldovei*), *Istoria creșterii și descreșterii Imperiului Otoman*, *Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor* ș.a. Meritele sale științifice au fost recunoscute de Academia din Berlin, care, în anul 1714, l-a cooptat în rândurile ei.

Explorez

I. Constantin Brâncoveanu, perspective istorice și literare

A. „Boier vechi și domn creștin, De averi ce tot strângea, Sultanul se îngrijea Și de moarte-l hotăra, Căci vizirul îl pâra. Într-o joi de dimineață, Zi scurtării lui de viață,	Brâncoveanu se scula, Fața blândă el spăla. Barba albă-și pieptăna, La icoane se-nchina [...] Brâncovene Constantin, Boier vechi, ghiaur hain! Adevăr e c-ai chitit Pân-a nu fi mazilit,	Să desparți a ta domnie De a noastră-mpărăție? Că de mult ce ești avut, Bani de aur ai bătut Fără a-ți fi de mine teamă, Făr-a vrea ca să-mi dai seamă!”
--	---	---

Vasile Alecsandri, *Balada lui Constantin Brâncoveanu*

B. „Brâncoveanu a încercat, așadar, să ducă o politică dibace între Austria și Turcia, întreținând o corespondență ascunsă cu unii generali și demnitari imperiali [...], cărora le-au transmis și unele informații cu caracter politic și militar asupra turcilor. Autoritățile de la Viena nu s-au arătat insensibile față de Brâncoveanu, l-au răsplătit chiar cu acordarea titlului de principe al Sf. Imperiu la 30 ianuarie 1695, i-au îngăduit achiziționarea de proprietăți la Brașov și clădirea unei reședințe la Sâmbăta de Sus.”

Paul Cernovodeanu, Florin Constantiniu, *Constantin Brâncoveanu*

1. Identifică în sursele A și B două cauze ale mazilirii domnului muntean.
2. Pornind de la sursele A și B, realizează o prezentare a domnului Constantin Brâncoveanu, din perspectivă istorică sau din perspectivă literară (la alegere).
3. Realizează, pe baza unor surse diverse (albume, internet), o documentare asupra stilului brâncovenesc și realizează o listă a principalelor sale caracteristici.

II. Dimitrie Cantemir, între „cruce” și „semilună”

„3. În schimb, făgăduim noi, marele stăpânitor, Măria Noastră țarul, pentru noi și pentru urmașii noștri la tronul Rusiei, că noi nu vom avea dreptul să punem domn în Moldova, nici din Țara Muntenească, nici din altă familie străină. [...]

6. După obiceiul vechi moldovenesc, toată puterea cârmuirii va fi în mâna domnului Moldovei.

10. Toată legea și judecata să fie a domnului și fără hrisovul domnului nimic nu va fi întărit sau desfăcut de către Măria Noastră țarul.”

Tratatul de alianță de la Luțk dintre Rusia și Moldova (13 aprilie 1711)

1. Identifică două obiective urmărite de Dimitrie Cantemir în politica internă, respectiv în politica externă.
2. Ce urmărea Dimitrie Cantemir prin alierea Moldovei cu Rusia?
3. Comentează semnificația expresiei „între cruce și semilună”.

Rețin și reflectez

- Constantin Brâncoveanu (1688–1714) și Dimitrie Cantemir (1710–1711) au dus o politică de echilibru între Imperiul Otoman, Imperiul Habsburgic și Imperiul Rus.
- Politica lor a vizat menținerea autonomiei și câștigarea independenței în plan extern, stabilitatea domniei și dezvoltarea culturală în interior.
- Protector al artelor, Brâncoveanu a creat un nou stil arhitectonic, iar Dimitrie Cantemir s-a dedicat scrisului și a devenit un cărturar recunoscut la nivel european.

Aplic

Analize

- Analizează comparativ domnia lui Constantin Brâncoveanu și pe cea a lui Dimitrie Cantemir și stabilește oral cel puțin două asemănări și două deosebiri.

Gândire critică

- Poate fi considerat Constantin Brâncoveanu un deschizător al Epocii Luminilor în spațiul românesc? Dar Dimitrie Cantemir?

Idei/Mentalități

Constantin Brâncoveanu
(portret aflat la Mănăstirea
Muntele Sinai, Egipt)

Cabinetul diplomatic al lui Brâncoveanu

Constantin Brâncoveanu a îmbinat cu abilitate diplomația cu arta de a folosi informațiile, în scopul menținerii independenței statale și al consolidării propriei domnii. În cabinetul său diplomatic lucrau secretari, cunosători de limbi străine, care întrețineau o corespondență activă cu cancelariile de la Viena, Paris, Veneția, Moscova, Roma, Cracovia, Constantinopol ș.a. Cu ajutorul lor, Brâncoveanu a întreținut o bogată corespondență cu împăratul Leopold I al Austriei, cu țarul Petru I al Rusiei, cu papa Clement al XI-lea, cu ambasadori, cărturari, oameni de afaceri. Grație aparatului său diplomatic, Brâncoveanu a reușit să-i asigure pe turci de buna sa credință, implicându-se totodată activ în diplomația europeană ostilă Imperiului Otoman.

Atelier

- Realizează un aritmogrif cu informații/concepte relevante asociate unuia dintre domnitorii prezentați în lecție. Urmărește să obții pe verticală numele domnitorului ales (BRÂNCOVEANU sau CANTEMIR).

Anonim, *Împăratul Habsburgic Iosif al II-lea la arat*

Repere europene

1699

pe fondul Chestiunii Orientale, Imperiul Otoman cedează Transilvania Austriei

secolul al XVIII-lea

Afirmarea despotismului lăminat: Maria Tereza și Iosif al II-lea în Imperiul Habsburgic, Frederic al II-lea în Prusia, Ecaterina a II-a în Rusia și Constantin Mavrocordat în Țările Române.

Cronologie

1699–1701

organizarea Bisericii Unite (Greco-Catolice)

1744

Supplex Libellus

1784–1785

răscoala condusă de Horea, Cloșca și Crișan

1791

Supplex Libellus Valachorum

Dicționar

religii recepte
religii oficiale

Dieta

organul politic preparlamentar al Principatului Transilvania, format din reprezentanții stărilor și ai religiilor recepte

iobag

țaran dependent de stăpânul feudal

Iluminism și reformism: Transilvania sub Habsburgi

Provocare

„Mitul bunului împărat” s-a manifestat și în Transilvania secolului al XVIII-lea, când drepturile populațiilor supuse, erau adesea încălcate de autorități. Românii nedreptățiți au văzut în Iosif al II-lea, monarhul habsburgic, un protector care putea să-i salveze din situația lor social-politică precară. Adept al despotismului lăminat, el considera că misiunea sa ca lider politic este fericirea supușilor săi. Pe parcursul acestei lecții vei descoperi informații despre relația complexă dintre românii din Transilvania și autoritățile habsburgice.

Mă informez

Despotismul lăminat

Sub influența ideilor iluminismului european, împărăteasa Maria Tereza (1740–1780) și urmașul ei, Iosif al II-lea (1780–1790), au aplicat politica **despotismului lăminat**, o politică de reforme și modernizare care avea ca scop realizarea unui stat puternic și asigurarea fericirii supușilor. Ei au dus o politică de toleranță religioasă, s-au ocupat de reformarea armatei, a administrației și a justiției, de dezvoltarea învățământului și a economiei (aplicația **II**). Transilvania a beneficiat de aceste reforme (vezi *Biografie*), ele contribuind la îmbunătățirea condițiilor de viață ale multor români, prin reducerea privilegiilor nobilimii și fixarea obligațiilor țăranilor față de nobili (aplicația **III**).

Organizarea Transilvaniei în cadrul Imperiului Habsburgic

Integrarea Transilvaniei în structurile Imperiului Habsburgic a avut loc treptat, prin acte emise de împăratul Leopold I, numite **Diplome Leopoldine** și alternând mijloacele diplomatice cu presiunea militară. Prin Diploma Leopoldină din 1691, Transilvania a obținut un statut politic separat de cel al Regatului Ungariei, fiind subordonată direct Curții de la Viena. Principele Transilvaniei a fost înlocuit cu un guvernator, locțiitor al împăratului (vezi *Biografie*). Se menținea statutul celor **trei națiuni privilegiate** – maghiari, sași și secui – și erau recunoscute patru **religii recepte**: catolică, calvină, luterană și unitariană. Românii și cultul ortodox erau **tolați** și lipsiți de drepturi. Prin Tratatul de la Karlowitz din 1699, Imperiul Otoman a recunoscut noua realitate politică din Transilvania.

Pentru a-și consolida stăpânirea în Transilvania, habsburgii au încercat să-i atragă pe români la catolicism, promițându-le scutiri și privilegii. Prin Diplomele Leopoldine din 1699–1701 au fost puse bazele unei noi biserici, **Biserica Greco-Catolică (Unită)**, care, preluând câteva dogme catolice și acceptând primatul Papei, menținea neschimbate ritul, calendarul și canoanele ortodoxe. Pentru românii din Transilvania, condițiile aderării la Biserica Unită au devenit revendicări cu caracter politic, ei cerând egalitatea în drepturi cu celelalte națiuni din Principat.

Mișcarea de emancipare națională și socială

Un prim reprezentant al acestei mișcări a fost **Ioan Inochentie Micu-Klein** (1692–1768). El a elaborat primul program de revendicări politice ale românilor, intitulat **Supplex Libellus** (aplicația **I**). Invocând ca argumente originea latină, vechimea și continuitatea românilor, dar și faptul că aceștia reprezentau majoritatea locuitorilor, el a cerut Curții de la Viena să acorde românilor egalitatea în drepturi cu națiunile privilegiate: școli în limba română, alegerea românilor în Dietă, dreptul țăranilor la liberă strămutare, acordarea de pământ țăranilor iobagi etc. Aceste revendicări s-au lovit însă de opoziția națiunilor privilegiate. Inochentie Micu-Klein a fost exilat, însă ideile sale au fost preluate într-un alt program de revendicări naționale, **Supplex Libellus Valachorum**, în 1791, fiind susținute și de reprezentanții **Școlii Ardelene**.

Un moment important al mișcării de emancipare socială din Transilvania l-a reprezentat **răscoala condusă de Horea, Cloșca și Crișan** (1784–1785). La finalul secolului al XVIII-lea, situația românilor era foarte grea, din cauza obligațiilor excesive în muncă, în produse și în bani. Situația cea mai dificilă o aveau țăranii iobagi din Munții Apuseni. Un reprezentant al acestora, Horea, a mers de patru ori la Viena pentru a cere dreptate împăratului Iosif al II-lea, fără a obține însă ceva. În consecință, Horea și comandanții săi Cloșca și Crișan au pornit o răscoală împotriva nobililor locali. Răscoala a fost înăbușită de trupele imperiale, iar Horea și Cloșca au fost executați.

Explorez

I. Mișcarea de emancipare națională

„Luptând pentru ridicarea poporului român din starea de «tolerat», pentru integrarea lui între națiunile politice, cerând drepturi în proporție cu sarcinile prestate [...], cea mai reprezentativă cucerire a culturii românești, doctrina despre originea și continuitatea poporului român, era chemată să împlinească rolul ei istoric. Din textul memoriului intitulat *Supplex Libellus*, redactat de Inochentie prin 1743, se desprinde nu numai ideea că românii își au originea în colonizarea traiană, dar și conștiința unei istorii apăsătoare în trecut, a contribuției românilor la civilizația țării, la apărarea patriei și, în consecință, a drepturilor politice. Prin urmare, trecutul istoric era chemat să ateste îndreptățirile națiunii într-un prezent inechitabil.”

Pompiliu Teodor, *De la Dimitrie Cantemir și Inochentie Micu la Supplex Libellus Valachorum*

1. Precizează, pe baza sursei, numele autorului documentului *Supplex Libellus*.
2. Identifică, pe baza sursei, trei drepturi pentru care luptau românii din Transilvania.
3. Formulează o opinie cu privire la faptele istorice care îi îndreptățesc pe români să ceară egalitatea în drepturi cu celelalte națiuni din Transilvania.

II. Reforme întreprinse de Maria Tereza și Iosif al II-lea

Anul	Domeniul	Reformele
1777	Reforma învățământului	<i>Ratio Educationis</i> : institua învățământul elementar gratuit și obligatoriu, pe tot cuprinsul Imperiului Habsburgic;
1781	Reforma religioasă	Edictul de toleranță: asigura liberul exercițiu al religiilor necatolice;
1785	Reforma socială	Desființarea iobăgiei: elimina legarea de glie și acorda libertate de strămutare pentru țăranimea dependentă din Transilvania.

1. Asociază fiecareia dintre reformele înscrise în tabel câte o revendicare a românilor.
2. Explică în ce mod a îmbunătățit reforma învățământului, realizată de Maria Tereza, condițiile de viață ale românilor. Ce schimbări s-au produs?

III. Iosif al II-lea și „mitul bunului împărat”

1. Realizează o prezentare de 10 rânduri despre „mitul bunului împărat”, pornind de la reformele întreprinse de Iosif al II-lea în Transilvania.
2. Consultând diverse surse clasice și online, întocmește o fișă de personaj a împăratului Iosif al II-lea. (Folosește sugestiile de la *Trusa de instrumente*, pag. 60.)

Anonim, *Portretul Mariei Tereza*, secolul al XVIII-lea

Joseph Hickel, *Împăratul Iosif al II-lea*

Biografie

Georg Weikert, *Portretul lui Samuel von Brukenthal* (detaliu)

Samuel von Brukenthal și spiritul iluminist în Transilvania

Samuel von Brukenthal (1721–1803) a fost un jurist sas, care a deținut funcția de guvernator al Transilvaniei în perioada 1777–1787. Palatul său de la Sibiu găzduia serate muzicale și literare, cuprindea galerii de artă și o bibliotecă. Colecțiile de artă europeană ale baronului Samuel von Brukenthal au fost deschise publicului în anul 1790, devenind cel mai mare muzeu de artă din Europa Centrală și de Est, Muzeul Brukenthal de azi. În serele sale de la Avrig, cultiva numeroase plante exotice, precum portocalul sau ananasul. Preocupat de bunăstarea comunităților de țărani, Brukenthal a facilitat răspândirea cartofului în Transilvania.

Atelier

- Imaginează-ți că faci parte din delegația lui Horea, care merge în audiență la împăratul Iosif al II-lea pentru a cere dreptate pentru români. Realizează o listă de revendicări pe care ai dori să le adresezi împăratului.

Rețin și reflectez

- La finalul secolului al XVII-lea, Transilvania a fost integrată Imperiului Habsburgic.
- Pentru consolidarea stăpânirii sale, Imperiul Habsburgic a creat Biserica Greco-Catolică (Unită).
- Împărații Maria Tereza și Iosif al II-lea au realizat reforme, cu caracter iluminist.
- S-a manifestat mișcarea de emancipare socială și națională a românilor transilvăneni.

Aplic

Analize

- Analizează aspectele negative și pozitive ale regiunii habsburgice în Transilvania.
- Arată, într-un text de 10 rânduri, cum au contribuit reformele habsburgice din secolul al XVIII-lea la îmbunătățirea stării sociale a românilor din Transilvania.

Gândire critică

- Unirea cu Biserica Catolică a avut doar consecințe spirituale și confesionale pentru credincioșii din Transilvania?

Secolul fanariot

Paul Pitritsch, *Domnul fanariot Nicolae Mavrogheni și trăsură trasă de cerbi*, sec. al XVIII-lea

Repere europene

secolul al XVIII-lea

se manifestă iluminismul și practica politică a acestuia – despotismul luminat

1789

izbucnește Revoluția franceză

sfârșitul secolului XVIII

în sud-estul Europei se manifestă Problema Orientală

Cronologie

1711/1716

instaurarea domniilor fanariote în Moldova, respectiv în Țara Românească (Nicolae Mavrocordat)

1746/1749

desființarea șerbiei în Țara Românească, respectiv în Moldova

Dicționar

șergie

stare specifică, de dependență a țăranului de un stăpân feudal

mare dragoman

funcție care implica relații diplomatice între Imperiul Otoman și statele creștine (ministru de externe)

Provocare

Secolul fanariot a fost un secol al contrastelor, mai ales în plan social, unde luxul și sărăcia coexistau, atrăgând atenția călătorilor străini prin Țările Române. Domnii fanarioți își construiau imaginea de înalți dregători conform culturii otomane, apelând la veșminte și bijuterii prețioase. Uneori recurgeau la acte extravagante, rămase în memoria colectivă: Nicolae Mavrogheni se plimba într-o trăsură trasă de cerbi cu coarnele aurite, iar pentru a-și arăta disprețul față de boieri, și-a numit calul clucer (o dregătorie boierească). A fost secolul fanariot doar dramatic și asupritor, sau a cunoscut și luminile reformelor economice și sociale? Poți afla răspunsuri parcurgând lecția.

Mă informez

Instaurarea domniilor fanariote

Instaurarea **domniilor fanariote** a urmărit consolidarea controlului Imperiului Otoman asupra Principatelor Române, în condițiile instaurării stăpânirii habsburgice în Transilvania și ale apariției Rusiei ca factor de putere în Europa. A fost, totodată, consecința politicii de echilibru duse de Constantin Brâncoveanu și Dimitrie Cantemir. Domnitorii fanarioți erau numiți dintre locuitorii cartierului Fanar din Constantinopol, majoritatea greci, care se remarcaseră prin ocuparea unor înalte dregătorii (precum cea de **mare dragoman**) și își dovediseră loialitatea față de sultan. Atât în Moldova, cât și în Țara Românească regimul a debutat prin domnia lui Nicolae Mavrocordat.

Caracteristici ale regimului fanariot

Secolul fanariot (1711/1716–1822) s-a caracterizat prin câteva trăsături definitorii. Una dintre acestea a fost **limitarea autonomiei** administrative. Instituția domniei s-a degradat, domnitorul devenind un simplu funcționar aflat în slujba intereselor Porții (aplicația **II**). El avea misiunea de a menține Țările Române sub dominație otomană și de a le integra în sistemul economic turcesc. În consecință, domnitorii fanarioți erau deseori schimbați, maziliți, executați sau li se confisca averea. Au fost circa 40 de domnii în Țara Românească și 38 în Moldova, ale membrilor unor familii importante, precum Mavrocordat, Callimachi, Ipsilanti, Caragea. Domniile erau scurte, unii domnitori exercitându-și autoritatea succesiv, în ambele țări. Un exemplu relevant este Constantin Mavrocordat, care a însumat 10 domnii: 4 în Moldova și 6 în Țara Românească.

O altă caracteristică era **fiscalitatea excesivă**. Domnii fanarioți ocupau tronul pe baza unor referințe din partea demnitarilor otomani și după achitarea unor sume mari, recuperate apoi în timpul domniei. La acestea se adăugau impozitul periodic (numit **haraci** sau tribut), **muca-rerurile** (sume date cu prilejul confirmării domniei la un an și la trei ani) și **peșcheșurile** (daruri ocazionale). Imperiul Otoman avea **monopol asupra comerțului** Principatelor, ceea ce implica exporturi mari de grâu, oi, lemn către Poartă. Se adăugau o serie de **obligații militare** (soldați și salahori pe timp de război).

Aflate la confluența intereselor Imperiului Habsburgic, Imperiului Rus și Imperiului Otoman, cu armatele desființate, lipsite de orice inițiativă în politica externă, Principatele Române au fost, în secolul fanariot, scena a numeroase războaie ruso-austro-turce. Războaiele și perioadele de ocupație militară au afectat grav viața politică și evoluția economică și demografică a românilor, una dintre cele mai grele consecințe fiind o serie de **pierderi teritoriale** (aplicația **I**).

Reformele domnilor fanarioți

Regimul fanariot a însemnat totuși și inițierea unor reforme modernizatoare în spiritul despotismului luminat. Domnii fanarioți erau preocupați de satisfacerea cererilor Porții, dar și de stabilitatea demografică și de sporirea numărului contribuabililor. Acest context a determinat realizarea unor **reforme** importante, încadrate în spiritul epocii, marcat de ideile **iluministe**.

Începute în sectorul fiscal, reformele au cuprins treptat sectoarele vieții sociale, învățământul și cultura. Astfel, Constantin Mavrocordat a reorganizat sistemul fiscal prin stabilirea unei taxe generale, care putea fi plătită în rate, iar în plan social, a desființat **șergia** (aplicația **III**). În plan administrativ, a introdus salarizarea funcționarilor domnești.

Cel mai fecund domeniu al reformelor fanariote a fost însă legislația, fiind promulgate mai multe coduri de legi: *Pravilniceasca Condică* a lui Alexandru Ipsilanti (1780) (vezi *Idei/Mentalități*), *Codul Callimachi* (1817) și *Legiuirea Caragea* (1818).

Explorez

I. Războaiele ruso-austro-turce și pierderile teritoriale

1716–1718	Pacea de la Passarowitz	Oltenia și Banatul sunt integrate Imperiului Habsburgic.
1735–1739	Pacea de la Belgrad	Oltenia este reintegrată Țării Românești.
1768–1774	Pacea de la Kuciuk-Kainargi	Bucovina intră sub administrația Imperiului Habsburgic.
1806–1812	Pacea de la București	Anexarea Basarabiei de către Imperiul Țarist.

1. Pornind de la sursă, identifică pe o hartă a României provinciile pierdute sau reîntegrate în urma acestor războaie.
2. Formulează o cauză a acestor pierderi.
3. Apreciază ce a însemnat pentru Țările Române pierderea acestor teritorii.

II. Fastul curților domnești în epoca fanariotă

A. Chevalier Auguste de Henikstein, Boieri fanarioți plimbându-se prin târg, 1825

B. „Am văzut deunăzi plecarea oficială a unui domn nou numit în Țara Românească (Nicolae Mavrogheni, n.n.). Alaiul era foarte frumos: Curtea și garda lui, împreună cu escorta numeroasă de la Poartă, îl precedau și îl urmau, mergând doi câte doi. Un mare număr de cai, ieniceri și bucătari – valtrapurile cailor erau de țesătură de fir sau din broderii bogate – două cozi de cal albe (tuiuri) în vârful unor bețe și o căciulă ca un coif, emblema demnității sale, erau purtate înaintea lui.”

Călători străini despre Țările Române

1. Pe baza surselor A și B, cum apreciezi „luxul” de la curțile domniilor fanariote? Ce crezi că exprimă el (elemente de protocol, autoritate etc.)?
2. Precizează două simboluri ale puterii domnilor fanarioți menționate în sursa B.
3. Descrie vestimentația boierilor. Cum este aceasta în raport cu moda occidentală a epocii? (Vezi portretul lui Iosif al II-lea, pag. 67.)

III. Reforme în epoca fanariotă

„Presat de o acută criză demografică și fiscală, cauzată de fuga țăranilor împovărați de taxele copleșitoare impuse de predecesorul său Mihail Racoviță, Constantin Mavrocordat a decretat, pe 1 martie 1746, că șerbii care vor reveni în țară vor deveni oameni liberi. Urmarea firească a fost desființarea șerbiei [...] . Stăpânii de șerbi au fost rugați să îi elibereze pe aceștia [...], fiind obligați să accepte zece taleri din partea șerbului în schimbul libertății, cu toții devenind arendași, cărora le revenea obligația de a lucra douăsprezece zile pe an pentru moșierul lor. Dijma a rămas, în continuare, elementul de bază al rentei feudale.”

Ioan-Aurel Pop, Ioan Bolovan, *Istoria României*

1. Precizează, pe baza sursei, două condiții ale desființării șerbiei în Țara Românească.
2. Formulează o opinie cu privire la consecințele desființării șerbiei pentru Țările Române.
3. Menționează alte două reforme realizate de Constantin Mavrocordat.

Rețin și reflectez

- În 1711 în Moldova și în 1716 în Țara Românească au fost instalate domniile fanariote.
- Regimul fanariot (1711/1716-1822) se caracterizează prin restrângerea autonomiei, degradarea instituției domniei, fiscalitate excesivă, creșterea obligațiilor față de Imperiul Otoman, pierderi teritoriale, dar și prin reforme în spiritul despotismului luminat.

Aplic

Analize

- Care a fost contextul intern și extern al instaurării domniilor fanariote?
- Analizează eficiența reformelor domnilor fanarioți.

Gândire critică

- De ce crezi că au fost aduși, ca domnitori în Principatele Române, înalți funcționari din rândul dragomanilor? (Indiciu: caută pe internet atribuțiile acestei funcții.)

Idei/Mentalități

Timbru din Republica Moldova, reprezentându-l pe domnitorul Alexandru Ipsilanti

Pravilniceasca condică

În spiritul ideilor iluministe, codul lui Alexandru Ipsilanti (1780) a organizat sistemul juridic al Țării Românești. La elaborarea codului au participat M. Fotino, specialist în dreptul cutumiar (ansamblu de tradiții și obiceiuri având putere de lege), și Ienăchiță Văcărescu, boier erudit care s-a ocupat de stabilirea atribuțiilor domniei. Prin acest cod de legi s-au asigurat echitatea legii și integritatea judecătorilor în stabilirea hotărârilor.

Atelier

- Realizează un album de modă în format digital cu piese de vestimentație de la curțile domnilor fanarioți din Principatele Române. Fiecare imagine să fie însoțită de formularea unei opinii personale în raport cu exigențele modei actuale.

Școala Ardeleană.

Supplex Libellus Valachorum

Introducere

În secolul al XVIII-lea, ideile iluministe s-au răspândit și în spațiul românesc. În Transilvania s-a manifestat Școala Ardeleană, care au transformat cultura în armă de luptă pentru emanciparea românilor. Principalii reprezentanți au fost Gheorghe Șincai, Petru Maior, Samuil Micu etc.

Mă documentez

Prin scrierile lor istorice, lingvistice și demografice, reprezentanții Școlii Ardelene au încercat să demonstreze latinitatea limbii române și a poporului român și continuitatea neîntre-ruptă a românilor în spațiul carpato-danubiano-pontic.

Cea mai importantă operă a Școlii Ardelene a fost elaborarea programului politic al luptei naționale românești, *Supplex Libellus Valachorum*, în anul 1791. Redactat sub forma unui memoriu adresat împăratului Imperiului Habsburgic, Leopold al II-lea, *Supplex Libellus Valachorum* susținea dreptul românilor de a participa la viața politică a Principatului Transilvania, proporțional cu numărul și meritele lor istorice, alături de unguri, sași și secui. Memoriul avea în vedere faptul că românii erau cei mai numeroși locuitori ai Transilvaniei: din cei 1,7 milioane de locuitori, cel puțin un milion erau români.

Împăratul habsburgic a trimis memoriul Dietei de la Cluj, pentru a-l dezbate și a oferi un răspuns o dietă formată din reprezentanți ai celor trei națiuni privilegiate și dintr-un singur român, reprezentant al împăratului, episcopul Ioan Bob. Deși membrii Dietei au respins cererile românilor, ideile susținute de aceștia au contribuit în mod hotărâtor la formarea conștiinței naționale românești și la impulsarea luptei politice a românilor din Transilvania.

Analizez sursele

Sursa I

- Analizează titlurile cărților scrise de unii reprezentanți ai Școlii Ardelene și menționează elementul comun. Formulează explicații.

I. Reprezentanți ai Școlii Ardelene și operele lor

- Samuil Micu, *Istoria și lucrurile și întâmplările românilor*
- Gheorghe Șincai, *Hronica românilor și a mai multor neamuri*
- Petru Maior, *Istoria pentru începutul românilor în Dacia*

Monumentul Școala Ardeleană
(Petru Maior, Gheorghe Șincai și Samuil Micu),
Cluj-Napoca

Sursa II

- Realizează, pe baza sursei, o listă cu trei argumente care susțin dreptul românilor de a participa la viața politică din Transilvania.
- Menționează documente cu idei asemănătoare redactate în Europa în Epoca Modernă.

II. Programul politic al Școlii Ardelene

„La 1791, *Supplex*-ul sintetiza programul politic al națiunii române astfel:

- Să fie revocate și desființate în chip public, ca nedemne și nedrepte, numirile odioase și pline de ocară la adresa românilor, ca acelea de tolerați, admiși, nesocotiți între Stări, iar națiunea română, renăscută, să fie repusă în toate drepturile civile și religioase;
- Să fie respectate drepturile națiunii române ca națiune [...] la egalitate cu ale națiunii ungare [...];
- Clerul, atât cel care s-a unit, cât și cel care nu s-a unit, nobilimea și plebea, atât cea orășenească, cât și cea rurală, să fie socotite, și în cazul românilor, ca părtașe la aceleași beneficii [...];
- În dietă, în comitate, în scaune, districte și orașe, națiunea română să fie reprezentată proporțional cu numărul ei și tot așa să se procedeze și la numirile noi și înaintările în slujbe, fie la oficiile aulice, fie la cele provinciale;
- Unitățile administrative cu majoritate românească să aibă și numire românească [...].

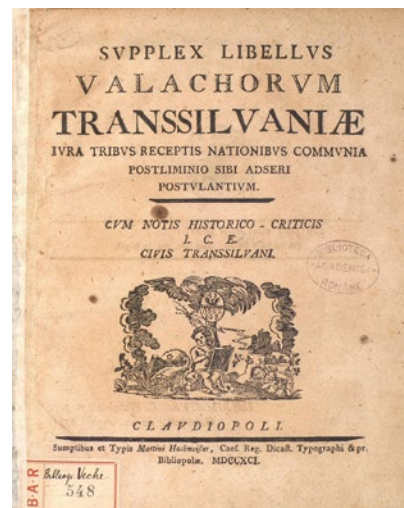
Să se declare că toți locuitorii Principatului fără deosebire de națiune sau religie trebuie să se bucure, după starea și condiția fiecăruia, de aceleași libertăți și beneficii și să poarte, pe măsura puterii lor, aceleași sarcini.”

David Prodan, *Supplex Libellus Valachorum*

Sintează

- Imaginează-ți că ești un jurnalist român sau maghiar participant la Dieta de la Cluj din 1791, în care este analizat memoriul *Supplex Libellus Valachorum*. Scrie o relatare de 10 rânduri cu privire la acest eveniment, de pe una dintre poziții – jurnalist maghiar sau român.

Pagina de titlu a petiției *Supplex Libellus Valachorum Transsilvaniae*, Cluj, 1791.

Modernitatea timpurie

Problema orientală și Țările Române

- **context** – conturarea și manifestarea „problemei orientale” (secolele XVII–XVIII)
- **obiective ale politicii externe**
 - menținerea autonomiei
 - recâștigarea independenței Țărilor Române
- **mijloace**: politica de echilibru
- **personalități**:

- **Constantin Brâncoveanu (1688–1714)**
 - ▶ tratative cu Habsburgii (eșuate) și contacte cu Polonia și Rusia
 - ▶ activitate culturală – stilul brâncovenesc

- **Dimitrie Cantemir (1710–1711)**
 - ▶ 1711 – Tratatul de la Luțk – alianță antiotomană cu Rusia
 - ▶ 1711 – lupta de la Stănilești
 - ▶ activitate culturală și științifică

- **urmări**: instaurarea domniilor fanariote în Moldova și Țara Românească

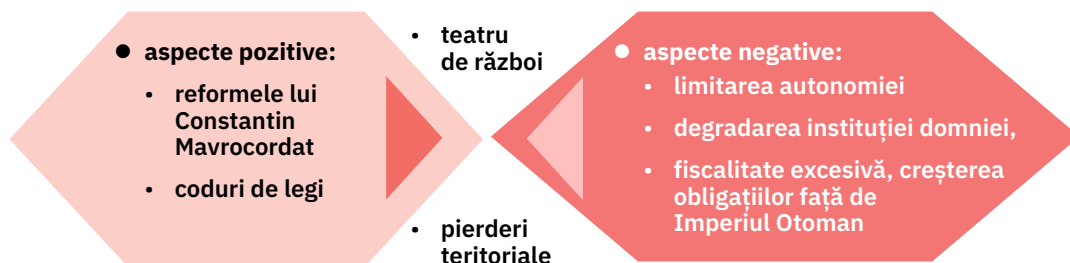
Iluminism și reformism: Transilvania sub Habsburgi

- **organizarea Transilvaniei sub habsburgi**
 - 1699 – Tratatul de la Karlowitz (1699) – integrarea în Imperiul Habsburgic
 - ▶ subordonare directă față de Curtea de la Viena
 - 1699–1701 – **diplomele leopoldine**:
 - ▶ Biserica Greco-Catolică (Unită)
- **iluminism și reformism**
 - răspândirea ideilor iluministe
 - despotismul luminat: Maria Tereza și Iosif al II-lea
- **mișcarea de emancipare națională și socială a românilor**
 - 1744 – *Supplex Libellus* – Inochentie Micu Klein
 - 1784 – răscoala condusă de Horea, Cloșca și Crișan
 - 1791 – *Supplex Libellus Valachorum*
 - Școala Ardeleană – reprezentanți, idei

Secolul fanariot

Iluminism și reformism

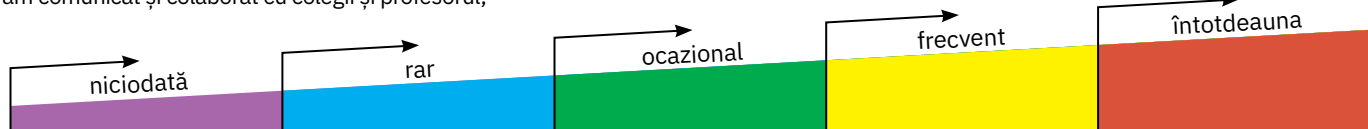
- răspândirea ideilor iluministe
- despotismul luminat – politică reformistă: Constantin Mavrocordat

Fișă de observare sistematică a activității și comportamentului

Notează observațiile tale în *Jurnalul de reflecție* deschis pe ultimele trei pagini ale caietului tău de notițe.

- ▶ am fost preocupat să îmi îmbogățesc cunoștințele și să-mi exerserez competențele;
- ▶ am participat activ la rezolvarea sarcinilor individuale și de echipă;
- ▶ am comunicat și colaborat cu colegii și profesorul;
- ▶ participarea mea la lecții a fost apreciată de colegi și de profesor.

Pentru a ști mai mult

CĂRȚI DE CITIT

Doina Ruști, *Manuscrisul fanariot*

Mircea Dogaru, *Necunoscuții Horea, Cloșca și Crișan*

PAGINI WEB DE ACCESAT

<https://www.b-critic.ro/video-plus/video-bucurestiul-orasul-in-matricea-otoman-orientala/>

<https://www.bcuculuj.ro/ro/bb/bb-numar8-12-2023-articol2>

<https://ro.historylapse.org/tarile-romane-la-inceputul-modernitatii-secolul-fanariot>

LOCURI DE VIZITAT

Palatele brâncovenești de la Potlogi și Mogoșoaia

Mănăstirile de la Hurezi și Sâmbăta de Sus

Palatul Brukenthal de la Avrig

Biblioteca Documentară „Timotei Cipariu”, Blaj

FILME DE VIZIONAT

Haiducii, regizor Dinu Cocea, 1966

Dimitrie Cantemir și Moldova lui, episod din seria documentară *Locuri, oameni și comori*, realizator Emilia Nicolaescu, 2023

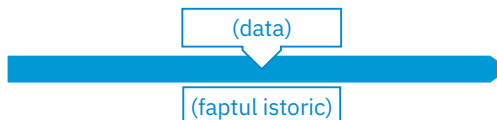

- I. 5p x 4 = 20p
 II. 5p x 4 = 20p
 III. 5p x 4 = 20p
 IV. 5p + 5p + (5p x 2) + 10p = 30p

Din oficiu: 10 puncte
 Total: 100 de puncte

- I. Ordonează cronologic următoarele fapte istorice:
Tratatul de la Luțk, începutul organizării Bisericii greco-catolice în Transilvania, instaurarea domniilor fanariote în Țara Românească, desființarea șerbiei în Țara Românească. Folosește o axă cronologică după modelul de mai jos.

- II. Selectează litera corespunzătoare răspunsului corect, pentru fiecare dintre enunțurile de mai jos.

- În lupta de la Stănilești, Dimitrie Cantemir s-a confruntat cu:
 a. turcii; b. polonezii; c. habsburgii; d. rușii.
- Biserica Unită s-a format prin unirea bisericii catolice cu biserica:
 a. ortodoxă; b. protestantă; c. luterană; d. calvină.
- Domnitorul român mazilit de turci a fost:
 a. Dimitrie Cantemir; b. Matei Basarab; c. Constantin Brâncoveanu; d. Vasile Lupu.
- Codul Callimachi a fost promulgat în anul
 a. 1711; b. 1718; c. 1746; d. 1817.

- III. Elaborează un eseu de aproximativ o jumătate de pagină în care să prezinți rolul jucat de reprezentanții Școlii Ardelene în lupta națională a românilor din Transilvania, având în vedere următoarea structură:

- Școala Ardeleană și contextul apariției acesteia;
- reprezentanți ai Școlii Ardelene;
- programul politic al Școlii Ardelene;
- contribuții ale reprezentanților Școlii Ardelene la cultura românească.

- IV. Citește cu atenție textul și răspunde cerințelor:

„Sultanul face semn vizirului să spună domnului ce are de spus. Vizirul spune domnului aceste cuvinte: Sultanul, stăpânul nostru, cunoscându-ți credința și cinstea, s-a milostivit asupra ta și ți-a dat domnia Moldovei. De aceea, de acum încolo să fii credincios și să slujești cu dreptate, să dai ascultare poruncilor sale sfinte, cărora toată lumea trebuie să li se supună. Pe supușii împăratului să-i aperi și să-i cârmuiești cu blândețe. Să fii sânguincios și să bagi de seamă la tot ce fac dușmanii, să trimiți vești sigure despre ei în orice ceas. Dacă nu respecti acestea, știi ce te așteaptă, iar dacă vei fi indiferent, nicio dezvinovățire nu-ți va folosi.”

Șt. Pascu, Vl. Hanga, *Crestomație pentru studiul istoriei statului. Domniile fanariote*

- Precizează perioada din istoria românilor la care se referă textul.
- Menționează, pe baza textului, persoana, care hotăra asupra domniei Țărilor Române.
- Menționează, pe baza textului, două obligații ale domnului față de sultan.
- Formulează, pe baza sursei, un punct de vedere referitor la statutul domniei în epocă.

AUTOEVALUARE

Folosind informațiile din această unitate și sugestiile de la rubrica *Trusa de instrumente*, sunt capabil:

Grilă de autoevaluare	Deloc	În mică măsură	În mare măsură	Nu știu
să utilizez corect coordonate ale spațiului și timpului istoric în analiza unor fapte istorice sau situații problematice				
să analizez din perspective multiple fapte istorice diverse				
să prezint o temă istorică prin valorificarea informațiilor oferite de diverse surse				
să analizez critic surse istorice diverse				
să realizez prezentări ale unor personalități, valorificând experiențele istorice oferite de activitatea lor				

Urmărește pe parcursul anului progresul înregistrat în dobândirea competențelor/exersarea competențelor dobândite.

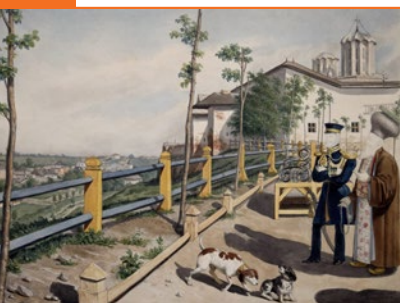
U7

Lumea românească până la jumătatea secolului al XIX-lea

Monumentul *Gloria*, de pe Câmpia Libertății din Blaj, inaugurat în 1977. Pe Câmpia Libertății a avut loc, la data de 15 mai 1848, Adunarea Națională de la Blaj, o adunare a românilor din Transilvania, în timpul Revoluției române de la 1848.

Lecția 1	74	Românii între Orient și Occident. Conservatorism și modernizare
Studiu de caz	76	Tudor Vladimirescu
Studiu de caz	77	Generația pașoptistă. Programe și consecințe ale revoluției
Studiu de caz	78	Romii – de la robie la emancipare
RECAPITULARE	79	Schemă conceptuală recapitulativă
EVALUARE/ AUTOEVALUARE	80	

Barabás Miklós,
Dealul Mitropoliei, 1832

Repere europene

1815

Congresul de la Viena, care a pus capăt războaielor napoleoniene, dar nu a oprit răspândirea spiritului revoluționar francez, impulsând lupta de eliberare națională a popoarelor europene, aspirația spre regimuri constituționale, afirmarea de drepturi și libertăți etc.

secolul al XIX-lea

În Europa Occidentală s-a desfășurat intens revoluția industrială, generatoare de progres și modernizare.

Cronologie

1828–1829
război ruso-turc

1829
Tratatul de la Adrianopol

1828–1834
ocupația militară rusă în Principate

1831/1832
introducerea
Regulamentului Organic în
Țara Românească/Moldova

Dicționar

buget
bilanț pe un an al veniturilor și cheltuielilor unui stat

Protectorat rusesc
formă de exercitare a controlului politic, militar, cultural și religios asupra Țărilor Române în condițiile în care, din punct de vedere juridic, acestea erau dependente de Imperiul Otoman.

rațiune de stat
principiu care pune interesul general (de stat) deasupra intereselor particulare

Românii între Orient și Occident. Conservatorism și modernizare

Provocare

Poartă între Orient și Occident, Principatele Române erau, la începutul secolului al XIX-lea, spații cosmopolite, în care străzile orașelor erau împânzite deopotrivă de țărani cu cojoace, boieri cu caftane și domni în haine apusene. Influențele celor două civilizații, orientală și apuseană, erau vizibile la nivel arhitectural, gastronomic, muzical, vestimentar, dar mai ales în moravurile și mentalitatea oamenilor. Descoperă care erau preocupările românilor în zorii modernității și cum au fost preluate modelele politice, economice și sociale occidentale într-o lume profund conservatoare.

Mă informez

Românii și Problema Orientală

În contextul menținerii „problemei orientale”, evoluția Țărilor Române a fost marcată și în secolul al XIX-lea de relațiile dintre statele aflate în conflict: Imperiul Rus, Imperiul Habsburgic și Imperiul Otoman. Seria războaielor ruso-austro-turce a continuat cu un nou război ruso-turc (1806–1812), încheiat cu **pacea de la București**, în urma căreia Basarabia a fost ocupată de către Rusia.

În 1821, în strânsă legătură cu lupta de eliberare a Greciei de sub stăpânirea Imperiului Otoman, a avut loc **mișcarea** condusă de Tudor Vladimirescu. Deși a fost înfrântă, mișcarea a determinat retragerea trupelor otomane din Principate și revenirea la **domniile pămâtenesc** (sfârșitul domniilor fanariote).

Între 1828 și 1829, spațiul românesc a fost afectat de un nou război ruso-turc, care a generat ocupația militară rusă asupra Principatelor. Victoria rușilor și încheierea **Tratatului de la Adrianopol** în 1829 au însemnat consolidarea prezenței rusești în Principate, sub forma **protectoratului**. S-a menținut suzeranitatea otomană, însă a fost desființat monopolul comercial al Porții asupra comerțului Țărilor Române.

Protectoratul rusesc

Administrația generalului rus Pavel Kiseleff a avut consecințe pozitive asupra modernizării Țărilor Române, prin elaborarea **Regulamentelor Organice**, documente cu caracter constituțional, cu prevederi aproape identice în Țara Românească și în Moldova, care au asigurat evoluția unitară a celor două țări și au pregătit terenul pentru unirea lor.

Regulamentele Organice cuprindeau prevederi progresiste:

- introducerea unei guvernări bazată pe **rațiunea de stat**, înlăturându-se deciziile arbitrare și abuzurile;
- principiul separației puterilor în stat (aplicația **I**);
- reglementări privind modernizarea administrației și a sistemului fiscal, precum crearea **bugetului** statului, separarea Bisericii de treburile statului etc.

Pe de altă parte, Regulamentele au contribuit la consolidarea pozițiilor și a privilegiilor boierimii, celelalte categorii sociale neparticipând la guvernarea și administrarea statului.

Proiectele politice românești

Tot mai ancorați la dezbaterile sociale și naționale din Europa Occidentală, intelectualii români au căutat modele care să asigure modernizarea și schimbarea de mentalitate în spațiul românesc (aplicația **II**). Două idei le-au captat atenția și se vor regăsi în proiectele politice ale boierilor români: redactarea unei **constituții** și schimbarea **regimului politic**. Ionică Tăutu a redactat în 1822 un proiect care viza modernizarea țării și limitarea puterii domnitorului. Notabile au fost și proiectele de unitate și independență națională elaborate de Ion Cămpineanu în 1838.

În perioada 1822–1848, societatea românească a preluat elemente de cultură și civilizație occidentale, necesare realizării obiectivelor sale politico-sociale. A fost preluat alfabetul latin (vezi *Idei/Mentalități*), ceea ce a permis dezvoltarea presei și a învățământului românesc. Fiii de boieri și-au desăvârșit studiile în vestite universități europene de la Paris, Viena, Berlin, iar întorși acasă, au înnoit limba, manierele, vestimentația, deschizând calea către modernizare și progres.

Explorez

I. Regulamentele Organice și separarea puterilor în stat

Puterea executivă: Domnul

- Era ales pe viață de o Adunare Obștească Extraordinară.
- Avea drept de inițiativă și sancțiune a legilor.
- Era ajutat de un Sfat, compus din șase miniștri.

Puterea legislativă: Adunarea Obștească

- Era compusă din boieri și înalți funcționari.
- Adopta legile și prezenta Domnului rapoarte despre starea țării.

Puterea judecătorească: Organele de judecată

- Înaltul Divan Domnesc reprezenta instanța supremă.
- Erau organizate corpul de avocați și serviciul procuraturii.

1. Precizează o atribuție a domnitorului prevăzută în Regulamentele Organice.
2. Prezintă două elemente de continuitate, păstrate până în prezent.

II. Între conservatorism și modernism

A. „Contrastele sunt stranii. Într-o trăsură de Viena, nouă și arătoasă, șade o doamnă tânără, îmbrăcată după ultima modă a Parisului. [...] Lângă doamna cea elegantă se află soțul ei, boier cu barbă și cu mustați, purtând o giubea largă, iar pe cap un ișlic monumental. [...] În spatele trăsurii boierești șade un arnăut cu turban, anterior scurt, șalvari și cizme galbene, înarmat cu un iatagan și o pereche de pistoale. [...] Auzi vorbindu-se franțuzește și vezi toalete occidentale, dar și fumători de ciubuc lungiți pe divane sau țigani zdrențăroși care deretică prin casă.”

Ștefan Cazimir, *Alfabetul de tranziție*

Anonim, *O serată la curtea domnitorului, la Iași, anii 1840*

1. Identifică în sursele **A** și **B** două elemente de tip occidental, respectiv două de influență orientală în aspectele de viață cotidiană ilustrate.
2. Realizează, pe baza sursei **A**, un mic dicționar de termeni care indică influențele orientale.
3. Formulează, pornind de la sursa **A**, un punct de vedere cu privire la contrastul vestimentar dintre femei și bărbați.

Rețin și reflectez

- Tratatul de la Adrianopol, din 1829, a introdus protectoratul rusesc asupra Principatelor, însă a desființat monopolul turcesc asupra comerțului.
- Elita românească redactează proiecte de modernizare a societății, de unire și independență.
- Regulamentele Organice au fost documente cu rol constituțional care au funcționat în Principate între 1831 și 1858.

Aplic

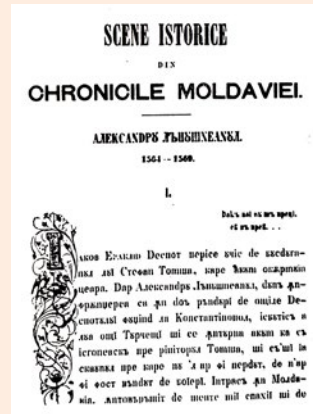
Analizez

- ▶ Analizează elementele de progres și conservatorism ale Regulamentelor Organice. Grupează-le, în scris, pe două coloane.

Gândire critică

- ▶ Ce crezi că semnifică expresia „când ișlicul se închină la pălărie”, cu referire la societatea românească din prima jumătate a secolului al XIX-lea?

Idei/Mentalități

Costache Negruzzi, *Croniclele Moldovei*. Alexandru Lăpușeanu, 1840

Alfabetul de tranziție

Alfabetul de tranziție reprezintă un fenomen istoric care a făcut trecerea de la alfabetul chirilic la alfabetul latin. În anii '30 ai secolului al XIX-lea, tinerii români care studiaseră în apusul Europei considerau că un popor care se mândrește ca originea latină trebuie să utilizeze alfabetul latin. „Pentru generația tânără, alfabetul chirilic sugerează orientalism, cel latin – occidentalizare; slovele – înjosire și opresiune, literele – demnitate și emancipare; vechea scriere – stagnare, conservatorism, rugină, cea nouă – deschidere, progres, revoluție.” (Ștefan Cazimir, *Alfabetul de tranziție*) Pentru a învinge rezistența generațiilor mai vârstnice, în texte au început să fie introduse litere latine între cele chirilice, astfel încât oamenii să se obișnuiască treptat cu ele.

Atelier

- ▶ Transcrie numele tău și al membrilor familiei tale folosind alfabetul de tranziție. Poți găsi acest alfabet și corespondența cu alfabetul latin accesând pagina de Wikipedia *Alfabetul chirilic român*.

Tudor Vladimirescu

Introducere

Mișcarea din anul 1821 din Țara Românească s-a încadrat în contextul general al luptei popoarelor din Balcani de emancipare de sub dominația otomană. Ea a fost strâns legată de Eteria, o societate secretă creată de emigranți greci la Odessa, cu sprijinul Rusiei, și care avea ca scop eliberarea poporului grec.

Mă documentez

Provenind din rândul țăranilor moșneni, Tudor Vladimirescu s-a remarcat prin faptele sale de arme în războiul ruso-turc din 1806–1812, devenind în 1813 căpitan de panduri.

Într-un context istoric favorabil, determinat de moartea domnului fanariot din Țara Românească, Alexandru Suțu, Tudor Vladimirescu a fost desemnat de Comitetul de Oblăduire, aflat la conducerea țării, să organizeze oastea țării. Mobilizând trupele de panduri, Tudor a conturat treptat și un amplu program de revendicări sociale, expus în documentele *Proclamația către țară* de la Padeș și *Cererile norodului românesc*. Acest program urmărea desființarea privilegiilor boierești, numirea în funcții după merit, organizarea unei armate naționale, libertatea comerțului, învățământ obligatoriu etc.

Aflat în tabăra de la Tântăreni, Tudor Vladimirescu a pus bazele organizării armatei și a acțiunilor militare viitoare. De aici a trecut Oltul, plecând spre București, și a început discuțiile cu reprezentanții Eteriei, conduși de Alexandru Ipsilanti, care pătrunsese în Moldova venind dinspre Rusia, pentru a trece Dunărea, spre a veni în ajutorul poporului grec. În scurt timp, neînțelegerile dintre cei doi conducători, determinate de încercarea eteriștilor de a-și impune autoritatea asupra răsculaților români, dar și pătrunderea trupelor otomane pe teritoriul Țării Românești au dus la înfrângerea mișcării. Tudor a fost ucis de eteriști, iar pandurii săi au fost înfrânți de turci.

Chiar dacă mișcarea a fost înfrântă, ea a avut consecințe semnificative. A fost înlăturat regimul fanariot și s-a revenit la domniile pământene.

Analizez sursele

Sursa I (A, B)

- Formulează un punct de vedere cu privire la discursul lui Tudor, pornind de la expresia din sursa **A**: *Balaurii care ne înghit de vii, căpeteniile noastre*.
- Menționează, pe baza sursei **B**, două soluții propuse de programul *Cererile norodului românesc*, privind această situație.

Sursa II

- Localizează pe hartă două orașe prin care a trecut armata lui Tudor Vladimirescu.
- Identifică în sursa **A** traseul Eteriei pe teritoriul Țării Românești.

Sinteză

- Realizează, pe baza unei documentări personale, o fișă biografică a lui Tudor Vladimirescu, ilustrând calitățile sale morale, militare, diplomatice. Consultă sugestiile *Trusei de instrumente* de la pagina 60.

I. Programul mișcării conduse de Tudor Vladimirescu

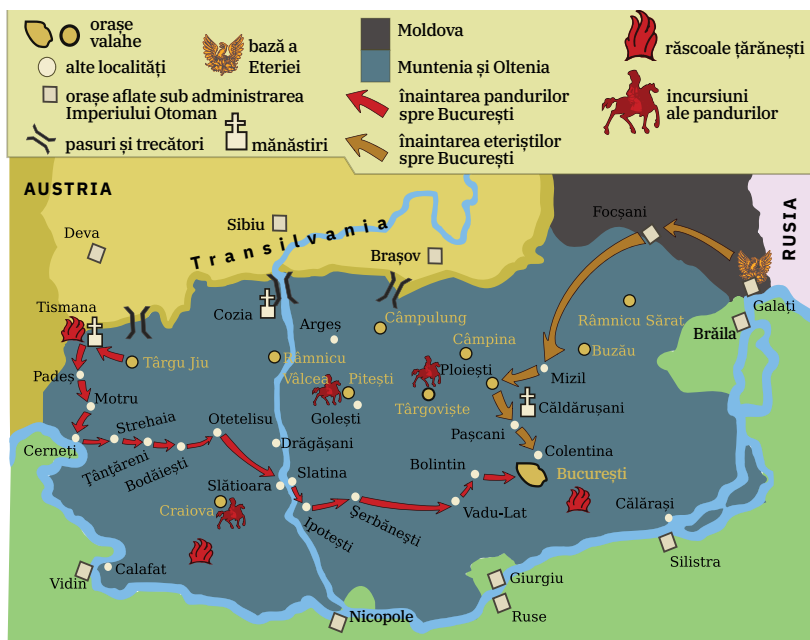
A. „Fraților locuitori ai Țării Românești, veri de ce neam veți fi! Nicio pravilă nu oprește pe om a întâmpina răul cu rău! Șarpele când îți iasă înaintea, dai cu ciomagul să-l lovești, ca să-ți aperi viața, care mai de multe ori ni se primejduiește din mușcarea lui. Dar pe balaurii care ne înghit de vii, căpeteniile noastre, zic, atât cele bisericești, cât și cele politicești, până când să-i suferim a ne suga sângele din noi? Până când să le fim robi? Veniți dar, fraților, cu toții, cu rău să pierdem pe cei răi, ca să ne fie nouă bine!”

Proclamația către țară de la Padeș, 23 ianuarie 1821

B. „Toate dregătoriile țării, atât cele politicești, cât și cele bisericești, de la cea mare până la cea mai mică, să nu să mai orânduiască prin dare de bani, pentru ca să poată lipsi jafurile din țară. Țara să fie volnică a-ș face și a ținea patru mii de ostași panduri cu căpeteniile lor și două sute arnăuți, scutiți de toate dările, și cu leafă ușoară, a căror leafă să economisească din veniturile mănăstirilor.”

Cererile norodului românesc, 16 februarie 1821

II. Traseul forțelor conduse de Tudor Vladimirescu și cel al Eteriei

Harta mișcării conduse de Tudor Vladimirescu

Generația pașoptistă.

Programe și consecințe ale revoluției

Mă documentez

Generația pașoptistă era formată din tineri români care studiaseră în străinătate și luaseră contact cu idei liberale. Aceștia au resimțit necesitatea modernizării societății românești, într-un context istoric caracterizat prin menținerea dominației otomane și impunerea regimului regulamentar de către Imperiul Rus în Moldova și Țara Românească. Transilvania și Banatul, aflate sub dominație habsburgică, se confruntau cu pericolul integrării lor în Ungaria Mare, în timp ce în Bucovina se manifesta o politică de germanizare a românilor.

Înțelegând aceste realități, reprezentanții generației pașoptiste, printre care Nicolae Bălcescu, Ion C. Brătianu, Vasile Alecsandri, Mihail Kogălniceanu, Avram Iancu, Simion Bărnuțiu, au elaborat documente programatice în care au cuprins obiective naționale, sociale și liberale.

Aceste obiective au fost făcute cunoscute cu ocazia unor mari adunări populare și susținute printr-o serie de acțiuni revoluționare în anii 1848-1849, însă fără succes.

Deși înfrântă, Revoluția de la 1848 din spațiul românesc a accelerat procesul de modernizare a societății românești și a impulsionat lupta pentru unire și independență. Pașoptiștii au continuat să militeze pentru îndeplinirea obiectivelor fundamentale ale programului revoluționar, reușind unirea Principatelor în 1859, reforma agrară în 1864 și dobândirea independenței de stat în 1877.

Analizez sursele

I. Programele revoluției pașoptiste

PROGRAMUL	DATA ȘI LOCUL	CÂTEVA OBIECTIVE URMĂRITE
Petițiunea-proclamațiune	27 martie 1848, Iași	- grabnica îmbunătățire a stării locuitorilor săteni - numirea în funcții după merit - desființarea cenzurii
Petiția Națională	3 mai 1848, Blaj	- libertatea tiparului și folosirea limbii române în școli - respingerea unirii cu Ungaria - desființarea iobăgiei fără despăgubire
Prințiipiile noastre pentru reformarea patriei	12 mai 1848, Brașov	- unirea Moldovei cu Țara Românească - împrumutarea fără nicio despăgubire - egalitatea tuturor în fața legii
Proclamația de la Islaz	9 iunie 1848, Islaz	- împrumutarea prin despăgubire - respectarea autonomiei - desființarea rangurilor boierești
Dorințele partidei naționale în Moldova	august 1848, Cernăuți	- unirea Moldovei cu Țara Românească - împrumutarea prin despăgubire - desființarea privilegiilor

II. ANALIZĂ DE DETALIU: Simboluri ale revoluției

DETALIU: Tricolorul

Pictura *România Revoluționară* reprezintă o femeie care are peste umăr un steag tricolor, ținut într-o mișcare de apărare, sugerată și de pumnalul din mână cealaltă. Tricolorul a fost adoptat ca drapel al Țării Românești de către guvernul provizoriu. Avea culorile dispuse orizontal, cu albastru sus, și era inscripționat cu deviza „Dreptate, Frăție”.

Constantin Daniel Rosenthal, *România Revoluționară*, 1850

Introducere

Anul 1848 a rămas în conștiința europenilor ca „Primăvara popoarelor”. Un val revoluționar a cuprins Franța, statele italiene și germane, Imperiul Habsburgic și Țările Române. Revoluțiile au îmbinat obiectivele sociale și politice de tip liberal și democratic cu obiectivele naționale.

Sursa I

1. Identifică documentele-program în care se revendică unirea.
2. Realizează o diagramă Venn între oricare două programe revoluționare, la alegere.

Sursa II

Pornind de la *Analiza de detaliu* și pe baza unei documentări personale, realizează o prezentare în format digital a istoriei tricolorului, până în zilele noastre.

Sinteză

- Organizați o dezbatere cu titlul *Generația pașoptistă și revoluția română*, accentuând rolul jucat de către reprezentanții acesteia în Revoluția de la 1848.

Romii – de la robie la emancipare

Introducere

Romii sunt un grup etnic răspândit astăzi în întreaga Europă și nu numai. Ei sunt ultimul dintre popoarele indo-europene care au migrat din India. Începând cu secolul al V-lea, au ajuns în Iran și în Asia mediteraneeană, iar din secolul al IX-lea, în Imperiul Bizantin, de unde au pătruns în Europa și în nordul Africii. În Europa sunt cunoscuți sub diverse denumiri, precum cea englezească de *gypsy* sau cea spaniolă de *gitano*. Romii ajunși în zona Balcanilor au fost ținuți în robie mult timp, fiind eliberați abia la jumătatea secolului al XIX-lea.

Sursa I

1. De ce crezi că au fost publicate cărți pe tema sclaviei în spațiul românesc?
2. Realizează, pe baza sursei, o listă cu argumente pentru dezrobirea romilor.

Sursa II

1. Identifică, pe baza surselor A și B, ocupații specifice romilor.
2. Enumeră, pe baza studiului, alte ocupații ale acestora. Cum se explică menținerea până în zilele noastre a unor ocupații tradiționale ale romilor?

Sinteza

- Citește o carte din literatura română care abordează aspecte din viața romilor. Realizează o fișă de lectură, conform sugestiilor de la pag. 90.

Mă documentez

Pe teritoriul de azi al României, prima atestare documentară a romilor datează din 1385, când domnitorul Țării Românești, Dan I, a dăruit Mănăstirii Tismana 40 de sălașe de „ațigani”. Trei ani mai târziu, domnul Mircea cel Bătrân a donat ctitoriei sale, Mănăstirea Cozia, „300 de sălașe de țigani”. În Moldova, ei sunt menționați prima dată într-un hrisov din 1428, prin care Alexandru cel Bun dăruia Mănăstirii Bistrița 31 de familii de romi.

Pe teritoriul Țării Românești și al Moldovei, unii dintre romi duceau o viață seminomadă, în special cei aflați în stăpânirea domnească, în timp ce ceilalți au devenit „robi” pe moșiile domnești, mănăstirești și boierești, în general lucrând pământul. Alți romi practicau diverse meserii și purtau denumiri specifice legate de ocupație: fierari, căldărari, zלטari (aurari, bijutieri), ursari, lăutari etc.

Începând cu secolul al XVII-lea, drepturile și obligațiile robilor romi au început să fie reglementate prin lege. În realitate, însă, tratamentul aplicat a rămas același, stăpânii putând să le facă orice robilor, numai să nu-i omoare.

În secolul al XVIII-lea au apărut primele preocupări privind situația socială a robilor. Reglementări precum cele ale lui Constantin Mavrocordat din 1743 sau Grigore al III-lea Ghica din Moldova interziceau stăpânilor să-i despartă pe soți sau pe membrii aceleiași familii.

► În secolul al XIX-lea, într-o perioadă în care robia/sclavia era desființată în Europa și în lume, discuțiile despre abolirea ei au cuprins și spațiul românesc. În Țara Românească, boierii liberali Ion Câmpineanu și frații Golescu, în anul 1834, și-au eliberat robii de pe moșie, gest care a impresionat, dar a fost destul de puțin urmat. În deceniul următor au fost eliberați robii mănăstirești. Romii și-au câștigat statutul de oameni liberi în 1855 în Moldova și în 1856 în Țara Românească, când au fost adoptate legile dezrobirii.

Analizez sursele

I. Dezrobirea în context internațional

„În această epocă (secolul al XIX-lea, n.n.), românii sunt sensibili la problema sclaviei [...] . Informațiile despre măsurile de abolire a sclaviei în coloniile engleze și franceze, despre situația sclavilor în sudul Statelor Unite și despre aboliționismul american sunt preluate de presa românească [...] . Primul roman american care a fost tradus în limba română este capodopera lui Harriet Beecher Stowe. În 1853, ea a fost publicată în românește la Iași, în traducerea lui Theodor Codrescu, cu titlul *Coliba lui Moșu Toma sau Viața negrilor în sudul Statelor Unite din America*. Cartea s-a bucurat de o foarte largă răspândire, între prenumerați (abonați la o publicație, n.n.) aflându-se boieri, militari, preoți, doamne și chiar țigani dezrobiți.”

Viorel Achim, *Țigani în istoria României*

II. Imaginea celuilalt

Ursari din România, prima jumătate a secolului XX

Iosif Berman, *Țigăncile vând flori pe un bulevard în centrul Capitalei, 1930*

ROMÂNII ÎNTRE ORIENT ȘI OCCIDENT. CONSERVATORISM ȘI MODERNIZARE

Principatele Române între puterea suzerană și puterea protectoare

- **1812** – Pacea de la București (1812) – Basarabia sub ocupație rusească;
- **1829** – Tratatul de la Adrianopol – suzeranitate otomană, protectorat rusesc;
- **1828–1834**, ocupația militară rusească în Principate.

Conservatorism și modernizare

- **1822** – revenirea la domniile pământene; deschiderea Principatelor către Occident și îndepărtarea de Orient
- **1831–1832** – Regulamentele Organice – documente cu caracter constituțional; cuprindeau elemente progresiste alături de aspecte conservatoare;
- proiecte politice modernizatoare: Ionică Tăutu, Ion Cămpineanu.

Mișcarea condusă de Tudor Vladimirescu

1821 – mișcarea condusă de Tudor Vladimirescu

- **desfășurare:** Padeș, Tântăreni, București; colaborarea cu Eteria;
- **documente programatice:** *Proclamația către țară* de la Padeș; *Cererile norodului românesc*; se cereau: desființarea privilegiilor boierești, promovarea în funcție de merit (nu pe bani), înființarea armatei naționale, schimbarea regimului fiscal, autonomie internă reală;
- **urmări:** reinstaurarea domniilor pământene.

Generația pașoptistă. Programe

Romii – de la robie, la emancipare

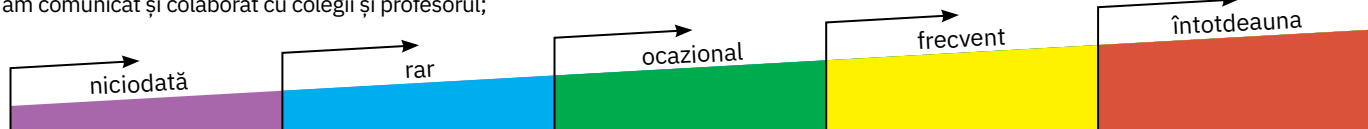
- **1385** – prima atestare documentară a romilor în Țara Românească;
- **1428** – prima atestare documentară a romilor în Moldova;
 - **statut de robi** pe moșiile domnești, mănăstirești și boierești;
 - **ocupații:** agricultori, fierari, căldărari, zlătari (aurari, bijutieri), ursari, lăutari;
- **1855** – dezrobirea romilor în Moldova;
- **1856** – dezrobirea romilor în Țara Românească.

Fișă de observare sistematică a activității și comportamentului

Notează observațiile tale în *Jurnalul de reflecție* deschis pe ultimele trei pagini ale caietului tău de notițe.

- ▶ am fost preocupat să îmi îmbogățesc cunoștințele și să-mi exerserez competențele;
- ▶ am comunicat și colaborat cu colegii și profesorul;

- ▶ am participat activ la rezolvarea sarcinilor individuale și de echipă;
- ▶ participarea mea la lecții a fost apreciată de colegi și de profesor.

Pentru a ști
mai mult

CĂRȚI DE CITIT

Neagu Djuvara, *Între Orient și Occident. Țările Române la începutul epocii moderne*

Prin Țările Române. Călători străini din secolul al XIX-lea

Claudiu-Ion Neagoe, *Arnăuții în Țările Române secolele XVIII-XIX*

PAGINI WEB DE ACCESAT

<https://galeriaporetrelor.ro/item/tudor-vladimirescu/>
<https://biblioteca-digitala.ro/?pub=3945-catalogul-expozitiei-revolutia-romana-de-la-1848>

LOCURI DE VIZITAT

Câmpia Libertății, Blaj
 Cula lui Tudor Vladimirescu, Cerneți
 Muzeul Memorial „Nicolae Bălcescu”, comuna Nicolae Bălcescu, județul Vâlcea

FILME DE VIZIONAT

Tudor, regia Lucian Bratu, 1963

Iancu Jianu Haiducul, regia Dinu Cocea, 1981

Munții în flăcări, regia Mircea Moldovan, 1980

Avram Iancu – Împotriva imperiului, regizor Theo Thorn, 2024

- I. $5p \times 4 = 20p$
 II. $5p \times 4 = 20p$
 III. $5p \times 4 = 20p$
 IV. $5p + 5p + (5p \times 2) + 10p = 30p$

Din oficiu: 10 puncte
 Total: 100 de puncte

Franz Krüger,
Pavel Kiseleff, 1851

- I. Citește enunțurile următoare și notează-le cu adevărat (A) sau fals (F).
- Problema Orientală a afectat în mică măsură istoria Principatelor Române.
 - Mișcarea revoluționară condusă de Tudor Vladimirescu a colaborat cu Eteria.
 - Societatea românească la 1848 se confrunta cu probleme sociale ale țărânimii.
 - Romii din Țările Române au avut, în întreaga lor istorie, statut de oameni liberi.
- II. Asociază conceptelor enunțate în coloana A definițiile corespunzătoare din coloana B:
A	B
1. Pașoptist	a. lege fundamentală
2. Protectorat	b. drept exclusiv asupra comercializării unor servicii și produse
3. Constituție	c. formă de exercitare a controlului politic, militar, cultural și religios asupra Țărilor Române
4. Monopol comercial	d. persoană care aparține generației participanților la Revoluția de la 1848 din Țările Române
	e. text oficial prin care se aduce la cunoștința publică un fapt de mare importanță și de interes general
- III. Realizează un eseu (text) de o jumătate de pagină, în care să prezinți revoluția pașoptistă din Moldova, având în vedere schema de mai jos.

Cauze

Desfășurare și
documente programatice

Consecințe

- IV. Citește cu atenție textul și răspunde cerințelor:
- „Regulamentele Organice [...] aveau ca obiectiv general consolidarea ordinii sociale existente și menținerea privilegiilor boierilor. Acestea au perpetuat predominanța boierilor în viața politică, recunoscându-le dreptul exclusiv de a fi reprezentați în noul legislativ, acordându-le funcții conducătoare în administrația centrală, scutindu-i de dări și confirmându-le drepturile de proprietate asupra moșiilor lor. [...] Regulamentele au introdus inovații cruciale în administrația publică. Unul dintre principiile călăuzitoare a fost separarea puterilor. ... Ele au grăbit, de asemenea, unirea Moldovei cu Țara Românească, înzestrându-le cu instituții aproape identice și acordând locuitorilor lor cetățenie comună.”
- Keith Hitchins, *Românii, 1774–1866*
- Precizează, pe baza textului, obiectivul general al introducerii Regulamentelor Organice.
 - Precizează, pe baza textului, o consecință a aplicării Regulamentelor.
 - Menționează, pe baza textului, două prevederi ale Regulamentelor Organice.
 - Formulează o opinie privind influența modernizatoare a Regulamentelor Organice asupra Țărilor Române.

AUTOEVALUARE

Folosind informațiile din această unitate și sugestiile de la rubrica *Trusa de instrumente*, sunt capabil:

Grilă de autoevaluare	Deloc	În mică măsură	În mare măsură	Nu știu
• să utilizez corect coordonate ale spațiului și timpului istoric în analiza unor fapte istorice sau situații problematice				
• să prezint o temă istorică prin valorificarea informațiilor oferite de diverse surse				
• să analizez critic surse istorice diverse				
• să realizez prezentări ale unor personalități valorificând experiențele istorice oferite de activitatea lor				

Urmărește pe parcursul anului progresul înregistrat în dobândirea competențelor/exersarea competențelor dobândite.

U8

România modernă

Statuia lui Alexandru Ioan Cuza, realizată de sculptorul italian Raffaello Romanelli și amplasată în Piața Unirii din Iași în anul 1912

Lecția 1	82	Formarea statului român modern. Domnia lui Alexandru Ioan Cuza
Lecția 2	84	Regatul României – Carol I
Studiu de caz	86	Constituția din 1866
Studiu de caz	87	Războiul de Independență
Studiu de caz	88	Opțiuni politice în România modernă
Studiu de caz	89	Cultura în spațiul românesc
Trusa de instrumente	90	Cum întocmesc o fișă de lectură din perspectivă istorică. Cum organizăm un joc de rol. Cum organizăm o vizită virtuală/reală la un muzeu. Cum vizionăm și dezbatem un film documentar istoric
RECAPITULARE	91	Schemă conceptuală recapitulativă
EVALUARE/ AUTOEVALUARE	92	

Carol Popp de Szathmári,
Portretul lui Al.I. Cuza

Repere europene

1853–1856

războiul Crimeii, război ruso-turc;

a doua jumătate a secolului al XIX-lea

se intensifică lupta de eliberare națională a popoarelor aflate în componența Imperiului Austro Ungar, a Rusiei, a Imperiului Otoman și apar noi state naționale unitare, precum Germania, Italia.

Cronologie

1856

Congresul de Pace de la Paris

1857

Adunările ad-hoc

1858

Convenția de la Paris

1859

dubla alegere a lui Al.I. Cuza ca domn, la 5 ianuarie în Moldova și 24 ianuarie în Țara Românească

Dicționar

adunare ad-hoc

adunare întrunită cu scopul consultării românilor în privința unirii

„monstruoasa coaliție”

numele dat alianței dintre conservatori și liberalii radicali, constituită în scopul îndepărtării domnitorului Alexandru Ioan Cuza

rezoluție

hotărâre luată în urma unei dezbateri colective

Formarea statului român modern. Domnia lui Alexandru Ioan Cuza

Provocare

„La legi noi, oameni noi. Fii, dar, omul epocii. [...] Fii simplu, Măria ta, fii bun, fii Domn cetățean”, i-a urât Mihail Kogălniceanu domnitorului Cuza, cu ocazia alegerii sale ca domn. Alexandru Ioan Cuza a fost călăuzit de aceste cuvinte pe tot parcursul domniei sale. A ascultat glasul elitelor, dar și pe cel al țăranilor, lipsiți de pământ și supuși nedreptăților. A reușit el să-și atingă obiectivele? A devenit el omul epocii sale? Răspunsul la aceste întrebări, dar și alte informații despre „dubla alegere” și reformele lui Cuza vei descoperi în lecție.

Mă informez

Formarea statului român

Revoluția de la 1848 a arătat Europei dorința de unire a românilor din cele două Principate. Obligați să plece în exil, liderii revoluției pașoptiste au promovat intens acest obiectiv național românesc în vestul Europei.

Contextul favorabil unirii a apărut la sfârșitul războiului Crimeii (1853–1856), când, în cadrul Congresului de Pace de la Paris, **problema românească** s-a internaționalizat, devenind o **problemă europeană**. Tratatul încheiat atunci (1856) prevedea înlocuirea protectoratului rusesc cu **garanția colectivă** a 7 mari puteri europene: Franța, Anglia, Rusia, Imperiul Habsburgic, Prusia, Sardinia, Imperiul Otoman (putere suzerană).

În ceea ce privește unirea, Congresul a hotărât să fie consultată populația ambelor Principate Române, prin organizarea unor **adunări ad-hoc**. În **rezoluțiile** adoptate de aceste adunări era exprimată dorința românilor de unire și de încredințare a conducerii noului stat unui prinț străin (aplicația **I A**).

Reunite din nou la Paris, marile puteri au adoptat **Convenția de la Paris** (1858), propunând o **unire formală** a celor două principate, sub numele de **Principatele Unite ale Moldovei și Valahiei**, conduse separat de doi domni, două guverne și două adunări legislative. Singurele instituții comune ar fi fost o Comisie Centrală pentru elaborarea legilor comune și o Înalță Curte de Casație, ambele cu sediul la Focșani (aplicația **I B**).

În ciuda acestor decizii, adunările electivă din cele două țări l-au ales pe Alexandru Ioan Cuza ca domn în ambele Principate, pe 5 ianuarie 1859 în Moldova și pe 24 ianuarie 1859 în Țara Românească. Europa a fost pusă astfel în fața faptului împlinit, fiind nevoită să accepte unirea Moldovei cu Țara Românească, așa cum a fost ea înfăptuită prin dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza.

Domnia și reformele lui Alexandru Ioan Cuza (1859–1866)

Primii ani ai domniei lui Cuza (1859–1862) s-au caracterizat prin măsuri menite **să desăvârșească unirea** în plan administrativ și legislativ: au fost unificate serviciile vamale, poștale, de telegraf, armata etc. Cuza a depus totodată eforturi diplomatice pentru a obține **recunoașterea internațională a unirii**, reușind, în 1861, să obțină recunoașterea din partea Imperiului Otoman, însă doar pe timpul domniei sale. Începând din ianuarie 1862, și-au început activitatea la București guvernul unic și Adunarea Legislativă a Principatelor (Parlamentul unic), consacrand astfel unirea deplină a celor două Principate.

A doua perioadă a domniei lui Cuza (1862–1866) s-a caracterizat prin **reforme** cu caracter modernizator: reforma fiscală, reforma agrară (1864 – vezi *Idei/Mentalități*), adoptarea legii care punează bazele primului sistem de învățământ primar gratuit și obligatoriu (1864), înființarea primelor universități românești, la Iași și la București, fondarea primului muzeu național (1864), elaborarea Codului civil și a Codului penal (aplicația **II**). În timpul domniei sale, *România* a devenit numele oficial al țării.

Politica autoritară a lui Cuza a determinat însă formarea **„monstruoasei coaliții”**, care, la 11/23 februarie 1866, l-a obligat pe Cuza să abdice și să plece în exil.

Chiar dacă a avut o domnie de numai 7 ani, Alexandru Ioan Cuza a împlinit o mare parte a revendicărilor pașoptiste: unirea Principatelor și reforme politice și sociale, asigurând modernizarea și progresul statului român.

Explorez

I. Ideea de unire, de la adunările ad-hoc, la Convenția de la Paris

A. 1. Respectarea drepturilor Principatelor, îndeosebi a autonomiei lor în cuprinderea vechilor capitulații încheiate cu Înalta Poartă [...].

2. Unirea Principatelor într-un singur stat, sub numele de România.

3. Prinț străin cu moștenirea tronului, ales dintr-o dinastie domnitoare din ale Europei și ai cărui moștenitori să fie crescuți în religia țării.

4. Neutralitatea pământului Principatelor.

5. Puterea legiuitoare încredințată unei obștești Adunări, în care să fie reprezentate toate interesele nației.

Toate acestea sub garanția colectivă a puterilor care au subscris tratatul de la Paris [...].

Rezoluția Adunării ad-hoc din Țara Românească cu privire la Unirea Principatelor (1857)

B. Art. 1. Principatele Moldovei și Valahiei, constituite de acum înainte sub denumirea de Principatele Unite ale Moldovei și Valahiei, rămân sub suzeranitatea mării-sale sultanul.

Art. 2. [...] principatele se vor administra liber și în afară de orice amestec al Sublimei Porți, în limitele stipulate prin acordul puterilor garante cu curtea suzerană.

Art. 5. Puterea executivă va fi exercitată de către hospodar (domn).

Art. 6. [...] Legile prezentând un interes special pentru ambele Principate vor fi pregătite de către Comisia Centrală și supuse votării adunărilor de către hospodari.

Art. 7. Puterea judecătorească, exercitată în numele hospodarului, va fi încredințată magistraților numiți de el [...].

Convenția de la Paris, 1858

1. Sintetizează principalele prevederi ale rezoluției adunărilor ad-hoc.

2. Precizează modul în care este prevăzută Unirea Principatelor, în sursa A, respectiv în sursa B. Stabilește două deosebiri.

3. Prezintă organizarea Principatelor după unire, conform sursei B.

II. Domnia și reformele lui Cuza

Reforme	Data	Consecințe
Legea secularizării averilor mănăstirești	octombrie 1863	Trecerea proprietății mănăstirilor în proprietatea statului
Legea rurală	august 1864	Împroprietărirea țăranilor în funcție de numărul vitelor deținute, prin răscumpărare
Legea instrucțiunii publice	noiembrie 1864	Învățământul primar a devenit gratuit și obligatoriu
Codul civil	decembrie 1864	Modernizarea sistemului juridic, introducerea căsătoriei și a divorțului civil

1. Precizează, pe baza sursei, reformele care au asigurat îmbunătățirea vieții țăranilor.

2. Apreciază importanța acestor reforme pentru statul român. Argumentează.

Rețin și reflectez

- Congresul de pace de la Paris (1856) a internaționalizat problema românească, stabilind ca românii să fie consultați cu privire la dorința lor de unire prin organizarea de Adunări ad-hoc (1857) care s-au pronunțat pentru unire, sub conducerea unui principe străin.
- Dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza, atât în Moldova, cât și în Țara Românească (5 și 24 ianuarie 1859), a însemnat realizarea unirii depline, punând marile puteri în fața faptului împlinit.
- Perioada 1859–1866 a fost epoca unificării administrative și instituționale, a obținerii recunoașterii internaționale a unirii și a marilor reforme modernizatoare.

Aplic

Analizez

- Alcătuiește o listă de probleme politice și sociale care și-au găsit rezolvarea prin reformele înfăptuite de Cuza.

Gândire critică

- Ești de acord cu declarația lui Mihail Kogălniceanu „Unirea, națiunea a făcut-o”? Argumentează.

Idei/Mentalități

Detaliu din proclamația lui Cuza intitulată *Către sătenii clăcași* la publicarea Legii rurale (1864)

Reforma agrară din 1864

Una dintre cele mai importante revendicări sociale ale românilor în secolul al XIX-lea a fost rezolvarea problemei țăranesti. Cel care a reușit acest lucru a fost domnitorul A.I. Cuza, care la 14/25 august 1864 a promulgat Legea rurală. În proclamația către țăranii clăcași, domnitorul spunea că, potrivit acestei legi, „Claca este desființată pentru de-a pururea și de astăzi voi sunteți proprietari liberi pe locurile stăpânirii voastre”. Legea adoptată prevedea emanciparea (eliberarea) țăranilor de sarcinile feudale prin despăgubire și împroprietărirea cu loturi de pământ distribuite în funcție de numărul de vite deținute. Pământul primit nu putea fi vândut timp de 30 de ani. Circa jumătate de milion de familii au fost împroprietărite cu circa 30% din suprafața agricolă a țării, ceea ce a contribuit la ușurarea situației țăranilor.

Atelier

- **Proiect.** Împărțiți clasa în 3 echipe: istorici, ziariști, pictori. Fiecare echipă realizează o prezentare a lui Alexandru Ioan Cuza, din perspectiva domeniului socioprofesional pe care îl reprezintă. Prezentări produsele rezultate în clasă și discutați despre personalitatea lui A.I. Cuza din cele trei perspective.

Regatul României – Carol I

Castelul Peleș, Sinaia

Repere europene

1861-1871

se încheie procesul de constituire a statelor naționale Italia (1870) și Germania (1871)

1875

se redeschide criza orientală, prin răscoala din Bosnia și Herțegovina

1877-1878

are loc un nou război ruso-turc

Cronologie

1866

adoptarea Constituției

9 mai 1877

proclamarea independenței României

1878

recunoașterea independenței României la Congresul de la Berlin

1881

România devine regat

1883

România aderă la Tripla Alianță (Puterile Centrale)

1895

rotativa guvernamentală

Dicționar

plebiscit

modalitate de consultare a populației asupra unei chestiuni importante pentru țară

rotativa guvernamentală

alternanța la guvernare a două mari partide politice

vot censitar

sistem electoral în care aveau drept de vot numai cetățenii care aveau un anumit venit anual

Provocare

Castelul Peleș se număra, la sfârșitul secolului al XIX-lea, printre cele mai moderne reședințe regale europene, beneficiind de electricitate, lift, încălzire centrală și chiar un tavan mobil din sticlă. Astăzi muzeu, castelul cuprinde un patrimoniu impresionant, constând în colecții de picturi și vitralii, mobilier, arme și obiecte decorative. Cel care a inițiat construirea lui, principele Carol I, devenit primul rege al României, a avut multe alte realizări remarcabile în cei 48 de ani de domnie. Pe cele mai importante dintre acestea le vei descoperi în lecție.

Mă informez

Aducerea prințului străin. Contextul

Abdicarea lui Cuza în 1866 amenința unirea celor două Principate. Oamenii politici români au hotărât punerea în practică a rezoluției adunărilor ad-hoc, de aducere pe tronul României a unui prinț străin dintr-o familie domnitoare europeană. Se urmărea astfel asigurarea stabilității interne și sprijinul diplomatic pe plan extern, pentru menținerea unirii.

Tronul României a fost oferit lui Carol de Hohenzollern-Sigmaringen (1866–1914), principe de origine prusacă (vezi *Biografie*, aplicația **I**), domnia sa fiind validată de români printr-un **plebiscit**. Carol a ajuns în București la 10 mai 1866 și încă din primele luni de domnie a reușit să îndeplinească unele dintre cele mai importante obiective ale românilor (de exemplu, adoptarea unei constituții).

Domnia lui Carol I

Constituția adoptată la 1 iulie 1866 era întocmită după modelul celei belgiene, consfințind numele România ca nume oficial al țării și făcând din statul român o monarhie constituțională ereditară. Constituția nu făcea nicio referire la suzeranitatea otomană și la garanția colectivă a marilor puteri europene, sugerând dependența formală față de Poartă. Întărea principiul separării puterilor în stat, potrivit căruia **puterea legislativă** (aplicația **II**) era deținută de un parlament format din Camera Deputaților și Senat, ai căror membri erau aleși prin **vot censitar**. Puterea executivă era exercitată de un guvern reprezentativ, iar cea **judecătorească** – de instituții specializate. Erau precizate și garantate drepturi și libertăți cetățenești care au dat Constituției din 1866 un puternic **caracter liberal**. Cu mici modificări, Constituția a rămas valabilă până în anul 1923.

O altă realizare majoră a domniei lui Carol I a fost **obținerea independenței** de stat a României. În contextul redeschiderii crizei orientale și a izbucnirii războiului ruso-turc, Parlamentul României a proclamat independența la 9 mai 1877. Aceasta a fost consfințită prin intervenția armată a principelui Carol I, alături de trupele rusești, împotriva otomanilor. Prin Tratatul de la Berlin (1878), România a obținut recunoașterea independenței și stăpânirea asupra Dobrogei.

În 1881, România a fost proclamată **regat**, principele Carol devenind regele Carol I al României (aplicația **II**). Domnia lui Carol I a marcat și începutul vieții politice moderne în România. Au apărut primele partide politice:

- **Partidul Liberal** (1875), reprezentând interesele burgheziei, devenit mai târziu Partidul Național Liberal (PNL);
- **Partidul Conservator** (1880), al marilor proprietari de pământ.

Pentru a asigura stabilitatea internă și a limita luptele politice, din 1895 a fost introdus principiul **rotativei guvernamentale**.

➦ Infrastructura a fost modernizată prin construirea unui sistem de căi ferate și a Podului de la Cernavodă, care făcea legătura dintre București și Constanța. Tot acum a fost adoptat **leul** ca monedă națională și s-au luat măsuri de modernizare a armatei.

Pe plan extern, România a dus o politică activă, afirmându-se ca un factor de stabilitate în regiune. În fața tendinței de expansiune a rușilor în Balcani, a aderat printr-un acord secret la **Tripla Alianță** (ulterior **Puterile Centrale**) în anul 1883. În 1913, a intervenit în Al Doilea Război Balcanic, împotriva Bulgariei, iar în urma Păcii de la București, a fost integrat statului român Cadrilaterul (sudul Dobrogei).

În concluzie, domnia lui Carol I (1866–1914) a contribuit la dezvoltarea economică și culturală a României, prin asigurarea unui climat de stabilitate politică internă și prin implicare diplomatică abilă în politica externă (aplicația **III**).

Explorez

I. Regina Elisabeta

George Healy, Regina Elisabeta, secolul al XIX-lea

1. Pornind de la sursă și de la informațiile din manualul digital, realizează un text de 5–8 rânduri despre rolul jucat de regina Elisabeta în istoria românilor.
2. De ce crezi că regina poartă un costum popular românesc?

III. România sub domnia lui Carol I

Folosind informațiile oferite de lecție, completați un tabel, după modelul de mai jos, cu principalele măsuri adoptate de Carol I care au contribuit la modernizarea României și afirmarea ei pe plan internațional.

Politica internă		Politica externă	
Data	Măsuri adoptate	Data	Măsuri adoptate
1866			
	Rotativa guvernamentală	1883	Aderă la Tripla Alianță

Rețin și reflectez

- La 10 mai 1866, Carol I a fost adus pe tronul României ca principe domnitor. Odată ce România a fost proclamată regat, Carol I a devenit primul rege al României.
- Pe plan intern, el a pus bazele unei monarhii constituționale și a contribuit la modernizarea societății, la dezvoltarea învățământului și a culturii românești.
- Pe plan extern, domnia lui Carol I a pus România pe harta politică a statelor independente, ducând la creșterea prestigiului țării pe plan internațional.

Aplic

Analizez

- Realizează o analiză comparativă între domnia lui Cuza și cea a lui Carol I și identifică elemente de continuitate între cele două domnii.

II. Constituția din 1866

„Sistemul parlamentar instituit în 1866 diferea în unele privințe importante de cel asigurat prin Statutul lui Cuza. Izbitoare de la bun început este poziția mai importantă a Legislativului, care a devenit acum un partener aproape egal cu Domnitorul în face-rearea legilor. Potrivit noii Constituții, pentru a căpăta putere de lege, un proiect trebuia aprobat atât de către Legislativ, cât și de către Domnitor. Ambii puteau să inițieze o legislație, cu excepția proiectelor de lege referitoare la veniturile și cheltuielile statului, care trebuiau să-și afle sorginea în Camera Deputaților.”

Keith Hitchins, *România*, 1866–1947

1. Precizează, pe baza sursei, o condiție pe care trebuia s-o îndeplinească o lege pentru a fi aprobată.
2. Menționează domeniul în care regele nu putea iniția legi.

Biografie

Carol I al României, începutul secolului XX

Carol I al României (1839–1914)

Carol s-a născut în Principatul Hohenzollern-Sigmaringen, cel de-al doilea fiu al prințului Karl Anton de Hohenzollern-Sigmaringen și al soției sale, prințesa Josephine.

A studiat istoria la Universitatea din Bonn și a îmbrățișat cariera militară în armata prusacă. A fost domnitor al României (1866–1881) și, din 1881 până în 1914, rege. În cuvântarea sa cu prilejul depunerii jurământului de principe al României, Carol spunea: „Punând piciorul pe acest pământ sacru, am devenit român [...] . Vă aduc o inimă credincioasă, intenții curate. O voință fermă de a face bine, un devotament fără limite către noua mea patrie și un respect neclintit față de legi, pe care mi l-au dat strămoșii mei.” În domnia sa îndelungată, Carol și-a depășit intențiile, asigurând unitatea națională, câștigarea independenței și continuarea procesului de modernizare a țării.

Atelier

- Elisabeta I a României a fost și o talentată poetă, care a publicat sub pseudonimul Carmen Sylva. Căutați poezii scrise de regină și citiți în clasă câteva dintre acestea. Păstrați poeziile în portofoliu.

Constituția din 1866

Introducere

În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și în secolul al XIX-lea, adoptarea unei Constituții a reprezentat „cea dintâi necesitate în statele românești”, după cum remarca Nicolae Iorga. Elaborarea unei Constituții a fost necesară pentru a fundamenta organizarea instituțional-politică și a crea premisele modernizării societății românești. Până la adoptarea primei Constituții românești, în 1866, au existat mai multe acte cu valoare constituțională, precum *Regulamentele Organice* (1831/1832), *Convenția de la Paris* (1858) sau *Statutul Dezvoltător al Convenției de la Paris* (1864).

Sursa I

1. Identifică articolele care fac trimitere la teritoriul românesc.
2. Menționează, pe baza sursei, un principiu liberal.
3. Formulează un punct de vedere referitor la articolul 7 din Constituție. Ce limite avea acesta?

Sursa II

1. Utilizând informațiile de la rubrica *Mă documentez*, precizează două atribuții ale domnitorului, conform Constituției din 1866.
2. Pe baza schemei alăturate, explică principiul „regele domnește, dar nu guvernează”.

Sinteză

- Realizează un afiș despre unul dintre drepturile sau una dintre libertățile cetățenești prevăzute în *Constituția* din 1866.

Mă documentez

Constituția din 1866 a fost prima constituție românească. Ea a avut ca model legea fundamentală a Belgiei din 1831. Constituția a reprezentat un act de independență, fiind promulgată de domnitorul Carol I, la 1 iulie 1866, fără aprobarea marilor puteri europene. Totodată, Constituția nu făcea referire la suzeranitatea otomană sau la garanția marilor puteri.

Constituția a transformat România într-o monarhie constituțională în care se afirmau principii noi de guvernare, precum: suveranitatea națională, guvernarea reprezentativă și responsabilă, separarea puterilor în stat, responsabilitatea ministerială, dar și principiul constituțional conform căruia „Regele domnește, dar nu guvernează”, în sensul că regele, ca reprezentant al puterii executive, nu o exercită direct, ci prin intermediul guvernului.

Șeful statului (domnul din 1866–1881/regele din 1881–1923) se afla deasupra partidelor politice, având rolul de a menține echilibrul puterilor în stat. El avea prerogative destul de largi: numea guvernul, convoca, amâna sau dizolva Parlamentul, sancționa și promulga legi, avea dreptul de veto absolut, iar hotărârile și sentințele judecătorești erau date în numele său.

Constituția din 1866 avea un caracter liberal, consfințind importante drepturi și libertăți cetățenești: libertatea presei, a întrunirilor, a conștiinței, egalitatea în fața legii, libertatea individuală, libertatea exercitării drepturilor politice etc.

A suferit trei modificări importante. Prima a survenit în 1879, când a fost modificat Articolul 7 referitor la acordarea cetățeniei române locuitorilor de alte religii decât cea creștină; o alta în 1884, prin introducerea titlului de Regat și modificarea numărului colegiilor electorale, ultima fiind în 1917, când, din nevoia înfăptuirii reformei agrare, a fost modificat articolul privitor la proprietatea privată.

Analizez sursele

I. Constituția din 1866. Principii și caracteristici

„Art. 1. Principatele Unite Române constituie un singur stat indivizibil cu numele de România.

Art. 2. Teritoriul României este nealienabil.

Art. 3. Nu există în stat nicio deosebire de clasă. Toți românii sunt egali înaintea legilor și datori a contribui fără deosebire la dările și sarcinile publice.

Art. 7. Însușirea de român se dobândește, se conservă și se pierde potrivit regulilor statornicite prin legile civile. Numai străinii de ruri creștine pot dobândi împământinirea.

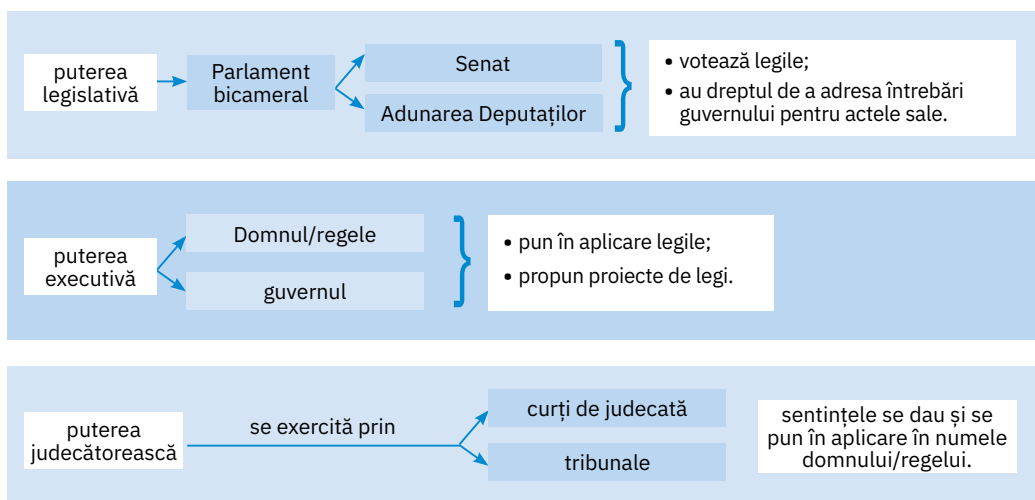
Art. 19. Proprietatea de orice natură, precum și toate creanțele asupra Statului sunt sacre și neviolabile.

Art. 31. Toate puterile Statului emană de la națiune care nu le poate exercita decât numai prin delegațiune și după principiile și regulile așa date în Constituțiunea de față.

Art. 82. Puterile constituționale ale Domnului sunt ereditare.”

Constituția din 1866

II. Principiul separației puterilor în stat, conform Constituției din 1866

Mă documentez

Pe 4/16 aprilie 1877, România și Imperiul Rus au semnat convenția care permitea trupelor ruse să traverseze teritoriul țării în drum spre Balcani, cu condiția respectării integrității teritoriale a României.

Turcii au răspuns bombardând orașele românești de la Dunăre, ceea ce a dus la o stare de război nedeclarată între România și Turcia. Profitând de această stare de fapt, la 9/21 mai 1877, în cadrul Adunării Deputaților, Mihail Kogălniceanu, ministrul afacerilor externe, a proclamat independența României. Declarația de independență a fost promulgată de principele Carol I o zi mai târziu. Din anul 2021, ziua de 10 Mai a devenit Ziua Independenței Naționale a României.

▶ Eșecul militar al armatei rusești de la Plevna, cetate puternic apărată de numeroase redute și aflată sub comanda lui Osman Pașa, l-a determinat pe Marele Duce Nicolae, comandantul forțelor rusești, să solicite intervenția României în război. În august 1877, armata română a trecut Dunărea, iar principele Carol I a preluat comanda forțelor militare româno-ruse. Au fost cucerite redutele Grivița și Rahova, iar Plevna, asediată îndelung, a capitulat în fața armatei române la 28 noiembrie/10 decembrie 1877. Luptele au continuat la Vidin și Belogradcik, cetăți care s-au predat odată cu încheierea armistițiului ruso-turc.

Participarea României la războiul ruso-turc din 1877-1878 a determinat recunoașterea la nivel internațional a noului ei statut, acela de stat suveran. Tratatul de pace încheiat la San Stefano au fost reluate la Berlin, iar prin tratatul încheiat a fost recunoscută independența României, cu o serie de condiții: modificarea art. 7 din *Constituție*, care se referea la cetățenia română, și cedarea a trei județe din sudul Moldovei (Cahul, Ismail, Bolgrad) către Rusia, în schimbul preluării de către statul român a stăpânirii asupra Dobrogei, Deltei Dunării și Insulei Șerpilor.

Analizez sursele

I. Mărturii despre lupta pentru independență

A. „[...] viteaza noastră oștire, cu minte de bătrân, putere de tânăr și îndrăzneală de nebun, au trecut Dunărea și s-au așezat zid unde era primejdia mai mare și mai multă laudă de câștigat. Căci n-au întreat câți dușmani sunt, ci unde sunt și [...] unde trebuia vitejie, cu vitejie, unde trebuia buna chibzuială, cu chibzuială s-au purtat. Datoria lor au împlinit-o cu strălucire și nu dorim decât ca tot așa să rămâie.”

Mihail Eminescu, în ziarul *Timpu*, 10 decembrie 1877

B. „Mă doare-n piept, dar nu să țip,
Și-așa mi-e dor de-acasă,
Și-aș vrea să plec, dar nu e chip,
Că vodă nu mă lasă.
Dar, uite, nu e nu știu cât,
O lună chinuită,
Și-o să te strâng de după gât,
Măicuța mea iubită[...]

Așa mi-a spus Ion să-ți scriu,
Iubească-ți-l pământul!
Și-am tot lăsat, pân-a fost viu,
Și-mi țin acum cuvântul.
Să te mângâie Dumnezeu,
C-așa e la bătaie,
Și-am scris această carte eu,
Căprarul Nicolae.”

George Coșbuc, *O scrisoare de la Muselim-Selo*

II. ANALIZĂ DE DETALIU: Coroana de oțel a României

DETALIU: Crucea „Trecerea Dunării”

A reprezentat o decorație comemorativă instituită de regele Carol I pentru a recompensa participarea la Războiul de Independență. Crucea decora și **Coroana de Oțel a României**, turnată din țeva unui tun otoman capturat în timpul luptelor de la Plevna. Coroana a fost oferită regelui Carol I la 10 mai 1881, cu ocazia încoronării sale ca rege și a proclamării Regatului României.

Coroana de oțel a monarhilor României

Introducere

Între 1875-1876 s-a redeschis „problema orientală”, prin declanșarea luptei de eliberare a popoarelor din Balcani supuse Imperiului Otoman: Bosnia-Herțegovina (1875), Bulgaria, Serbia, Muntenegru (1876). Acestea aveau sprijinul Rusiei, a cărei influență în sud-estul Europei era în creștere. În acest context, România a desfășurat o intensă activitate de obținere a independenței pe cale diplomatică, fără succes însă. Perspectiva unui iminent război ruso-turc a determinat România să se apropie de Rusia.

Sursa I

1. Precizează, pe baza sursei A, la ce „datorie împlinită” se referă articolul scris de poetul Mihail Eminescu.
2. Analizează cele două surse din perspectiva obiectivității istorice. Ce vor ele să transmită?
3. Realizează, în echipă cu colegul de bancă, o listă de scrieri literare și realizări artistice dedicate Războiului de Independență.

Sursa II

1. Ce reprezintă Crucea „Trecerea Dunării”?
2. Formulează o opinie în legătură cu semnificația confecționării coroanei regale din oțel.

Sinteza

- ▶ Vizionați în clasă filmul *Independența României*, primul film istoric românesc (1912). Discutați apoi asupra valorii sale de izvor istoric. Argumentați-vă opiniile.

Opțiuni politice în România modernă

Introducere

În 1866, exista în discursul politic al lui Carol I și al liderilor politici conceptul de „partid politic” atribuit celor două mari grupări politice, liberală și conservatoare. Ele erau denumite „partidul liberal” și „partidul conservator”, dar nu constituiau partide politice în accepțiunea dată astăzi acestui concept. Ele s-au încheiat ca partide mai târziu – în 1875, Partidul Liberal, iar în 1880, Partidul Conservator, punându-se astfel în România bazele unui sistem politic bipartid. Ele au alternat la guvernare, asigurând astfel echilibrul politic, dar și continuitatea în punerea în aplicare a politicii lor.

Sursa I

1. Rezumă într-o frază viziunea lui Nicolae Xenopol despre principala deosebire între Partidul Liberal și Partidul Conservator.
2. Discută cu colegul de bancă despre programul politic al partidelor prezentate în studiul de caz și stabilește o listă de asemănări și deosebiri.

Sursa II

1. Formulează o opinie în legătură cu mesajele transmise de afișe.
2. Pornind de la imagine, caută pe internet informații privind statutul femeilor și implicarea lor în viața politică a epocii.

Sinteza

- **Joc de rol.** Imaginați-vă că reprezentați un „partid al elevilor” și că sunteți în campanie electorală pentru alegeri în Consiliul Elevilor. Schițați un program al partidului care să răspundă problemelor elevilor și prezentați-l în fața „electoratului” (colegilor).

Mă documentez

Viața politică a României, din a doua jumătate a secolului al XIX-lea până la Primul Război Mondial, a fost dominată de Partidul Liberal și de Partidul Conservator. Bazate pe doctrine diferite – liberalismul, respectiv conservatorismul –, programele lor politice difereau mai ales în privința căilor și a ritmului de modernizare a societății românești, având însă ca preocupare comună valorificarea și dezvoltarea resurselor autohtone.

• **Partidul Liberal** a fost condus de lideri precum I.C. Brătianu, C.A. Rosetti, D.A. Sturdza. În plan politic, PNL se pronunța pentru o societate democratică bazată pe pluralism politic și pentru adoptarea unui sistem electoral mai reprezentativ decât cel cenzitar. Adepți ai doctrinei „Prin noi înșine”, ei au urmărit dezvoltarea industriei și a finanțelor prin valorificarea resurselor naturale ale țării. De numele liberalilor se leagă înfăptuirea unor importante reforme și deziderate românești: proclamarea independenței României (1877), înființarea Băncii Naționale (1880), legea învățământului (1898).

• **Partidul Conservator** a fost condus de importanți oameni politici: Manolache Costache Epureanu, Lascăr Catargiu, Petre P. Carp, Titu Maiorescu. Cel din urmă a fost cunoscut pentru susținerea teoriei „formelor fără fond”, prin care arăta neconcordanța între „fondul” reprezentat de realitatea istorică a societății românești și „forma”, respectiv ideile și instituțiile noi venite din Occident. În plan economic, conservatorii au promovat dezvoltarea agriculturii și menținerea marii proprietăți, iar în plan politic, calea de dezvoltare a „pașilor mărunți” și evoluția conform tradiției istorice. Realizările lor cele mai importante au fost legea tocmelilor agricole (1872), înființarea jandarmeriei rurale (1893), legea minelor (1895), legea pentru încurajarea industriei naționale (1912).

Analizez sursele

I. Liberali și conservatori. Doctrine politice

„Conservatorii cred că, în conducerea unei țări, înrăurirea covârșitoare trebuie s-o aibă un cerc restrâns de capacități, căci, cu cât se lărgesc cercurile, cu atât descrește calitatea, și conservatorii țin cu deosebire la calitate, neglijând cu desăvârșire cantitatea [...]. Din cauza aceasta, rolul mulțimii este foarte redus sub conservatori, care nu țin seama de curentele mulțimii și uneori chiar se mândresc de a sta în calea lor[...]”. Partidul liberal, dimpotrivă, crede în conlucrarea rodnică a cât se poate mai multe capacități; el crede că conducerea unui partid nu poate fi apanajul exclusiv al câtorva și că acei care conduc partidul trebuie să stea în continuă comuniune de vederi cu cercuri cât se poate mai mari de inteligențe și de valori. Partidul liberal ține mai mult seama de curente și de sentimentele și aspirațiunile mulțimii. De aceea, el caută să lărgescă cât mai mult sfera vieții politice și să intereseze cât se poate mai mulți cetățeni la mersul afacerilor Statului.”

Nicolae Xenopol, *Despre asemănările și deosebirile dintre liberali și conservatori*, discurs în Adunarea Deputaților (1897)

II. Alegerile în România

Pe afișul de sus scrie: „Cetățeni, votați liberalii pentru că reformele lor vă vor îmbogăți. Un comitet”.

Afișul de jos spune: „Cetățeni, colectivității [liberalii] sunt escroci. Votați pentru conservatori. Reformele liberale vă vor ruina cu siguranță”.

Afiș electoral

Mă documentez

➕ Învățământul a cunoscut o dezvoltare modernizatoare accentuată, prin legile adoptate în 1864 de Alexandru Ioan Cuza (1864) și Spiru Haret (1898). Cel din urmă a conceput legea învățământului secundar și superior, a sprijinit dezvoltarea învățământului rural și a inițiat o mișcare de ridicare a lumii satelor prin cultură.

Înflorirea literaturii și a artei din cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea și primii ani ai secolului XX a dus la desemnarea acestei perioade drept o „epocă de aur a culturii românești”.

A fost perioada în care au creat scriitori și poeți precum Mihai Eminescu, Ion Creangă, Ion Luca Caragiale, George Coșbuc ș.a. Arta a dobândit un puternic specific național, asimilând creativ și original influențe din afară.

În arhitectură s-a remarcat Ion Mincu, în domeniul picturii s-au impus operele lui Nicolae Grigorescu, Ion Andreescu, Ștefan Luchian, iar sculptura a excelat prin creațiile lui Constantin Brâncuși.

În muzică, Ciprian Porumbescu și George Enescu au fost artiști care au promovat, prin operele lor, valorile autentice românești.

Știința a înregistrat, de asemenea, progrese remarcabile, datorită unor personalități precum Anghel Saligny, Traian Vuia, Aurel Vlaicu, Emil Racoviță, Grigore Antipa etc.

În 1879 a fost înființată Academia Română, cel mai înalt for cultural și științific, care există și astăzi. Un edificiu simbol al culturii românești este Ateneul Român (1888), a cărui existență reflectă însăși unitatea românilor: construcția sa a fost posibilă datorită unor donații impulsionate de sloganul „Dați un leu pentru Ateneu!”

Analizez sursele

I. Inovații tehnice și științifice

Domeniu	Reprezentanți	Contribuția științifică
Inginerie	Anghel Saligny	a proiectat Podul de la Cernavodă
Aviație	Traian Vuia	a realizat primul zbor mecanic cu un aeroplan
Biospeologie	Emil Racoviță	a studiat viața din peșteri
Biologie	Grigore Antipa	studii importante în biologie
Medicină	Victor Babeș	primul tratat de bacteriologie
Istorie	Vasile Pârvan	a contribuit la dezvoltarea istoriei și a arheologiei

II. ANALIZĂ DE DETALIU: Ateneul Român

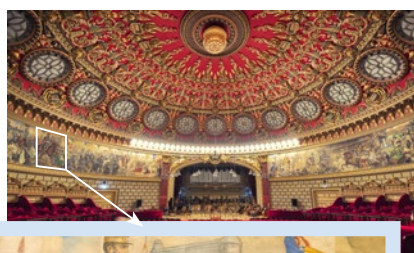
Templu al artei și culturii românești, Ateneul Român impresionează prin arhitectura sa în stil neoclasic, inspirată din vechile temple grecești.

DETALIU:

Carol I – Războiul de Independență

Este una dintre cele 25 de scene ale marii fresce care evocă istoria poporului român, realizate de pictorul Costin Petrescu în interiorul Ateneului. Scena prezintă Războiul de Independență din anii 1877-1878 și pe Carol I călare în mijlocul militarilor, primind un steag capturat de la inamic.

Ateneul Român

Introducere

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea și primii ani ai secolului XX, cultura românească s-a caracterizat prin progrese remarcabile. Intelectualii români care studiaseră în Occident au făcut posibilă valorificarea tradițiilor culturale și a folclorului autohton în creații noi, originale. Au fost create societăți culturale și universități, care au sprijinit manifestările artistice, literare și științifice.

Sursa I

Pe baza unei documentări personale, completează tabelul alăturat cu alte nume și realizări ale științei și tehnicii românești din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și primul deceniu al secolului XX.

Sursa II

1. Descrie construcția și identifică, pe baza cunoștințelor din clasele anterioare, elemente ale stilului neoclasic.
2. Caută explicații ale faptului că Ateneul este considerat un „templu al artei și culturii românești”.

Sinteză

► **Activitate interdisciplinară.** Asistați la un concert-lecție desfășurat în sala de spectacole a Ateneului. Observați fresca pictată de Costin Petrescu și identificați scenele care ilustrează evenimente despre care ați învățat în această unitate. Analizați modul în care au fost înfățișate, în special modul în care pictorul a reprezentat simbolic aceste evenimente. Puteți consulta și site-ul Filarmonicii „George Enescu” din București, secțiunea *Ateneul Român* → *Istoric Ateneul Român* → *Fresca*.

Cum întocmesc o fișă de lectură din perspectivă istorică

Pasul 1	Pasul 2	Pasul 3	Pasul 4	Pasul 5
consemnez date importante despre autor, despre operă, genul literar căruia îi aparține opera, informații privind structura operei, timpul și spațiul istoric al desfășurării acțiunii	realizez rezumatul operei (ideile și personajele principale, fapte și acțiuni cu relevanță istorică)	identific elementele-cheie de tip istoric care necesită explicații și comentarii (termeni, idei, fapte, personaje) și fragmentele din text care le susțin	formulez explicații posibile, făcând apel la cunoștințe dobândite sau la informații oferite de alte creații literare, surse de tip istoric	formulez concluzii cu privire la importanța ideilor cuprinse, semnificația lor istorică, lecțiile de viață oferite de operă și personaje

Cum organizăm un joc de rol

Pasul 1	Pasul 2	Pasul 3	Pasul 4	Pasul 5
alegem situația de joc și o descriem	repartizăm rolurile și distribuim participanților câte o fișă care cuprinde descrierea rolului, a situației etc.	reflectăm asupra rolurilor și le construim	interpretăm rolurile în contextul dat	analizăm activitatea și desprindem concluziile

Cum organizăm o vizită virtuală/reală la un muzeu

Pasul 1	Pasul 2	Pasul 3	Pasul 4	Pasul 5
stabilim muzeul de vizitat și specificul acestuia	realizăm pregătirea teoretică a vizitei (recapitularea cunoștințelor, stabilirea obiectivelor) și, după caz, organizarea logistică a vizitei (deplasare, bilete, timp alocat vizitei etc.)	alcătuim împreună o fișă de observare: tip de exponat, autor, datare, descriere, informații istorice furnizate, semnificații, impresii etc.	întreprindem vizita: ascultare activă a ghidului/observarea exponatelor, citirea informațiilor explicative, completarea fișei, notarea impresiilor, respectarea regulilor de grup și de vizită în muzeu	valorificăm vizita prin redactarea unui <i>Raport asupra vizitei</i> și desprinderea concluziilor, prezentarea raportului în fața clasei

Cum vizionăm și dezbatem un film documentar istoric

Pasul 1	Pasul 2	Pasul 3	Pasul 4	Pasul 5
selectăm un film/ identificăm filmul recomandat al cărui subiect este în corelație cu tema istorică studiată	realizăm o documentare prealabilă în vederea aprofundării temei studiate și a colectării informațiilor despre film	realizăm o <i>fișă de vizionare</i> cu referiri la faptele istorice prezentate, perspectivele de abordare, contextul, personajele, raportul ficțiune/realitate istorică, impresii și întrebări	vizionăm filmul (individual sau cu clasa) și completăm fișa de vizionare	organizăm dezbaterile filmului și purtăm discuții pe baza consemnărilor din fișe; formulăm concluzii privind contribuția filmului la înțelegerea temei istorice studiate, relevanța, impactul acestuia asupra noastră

Formarea statului român modern. Domnia lui Alexandru Ioan Cuza

Unirea Principatelor

- **Context**
 - extern: Războiul Crimeei (1853–1856)
 - intern: intensificarea luptei pentru unire
- **Convenția de la Paris (1858)**
 - unirea sub numele de „Principatele Unite ale Moldovei și Valahiei”
 - doi domni, două guverne și două adunări legiuitoare
 - instituții comune: Înalta Curte de Justiție și Casație, Comisia Centrală
 - principii de organizare internă (rol de constituție)
- **Unirea – dubla alegere a lui Al. Ioan Cuza**
 - 5 ianuarie – Alexandru Ioan Cuza a fost ales domn în Moldova
 - 24 ianuarie – Alexandru Ioan Cuza a fost ales domn în Țara Românească

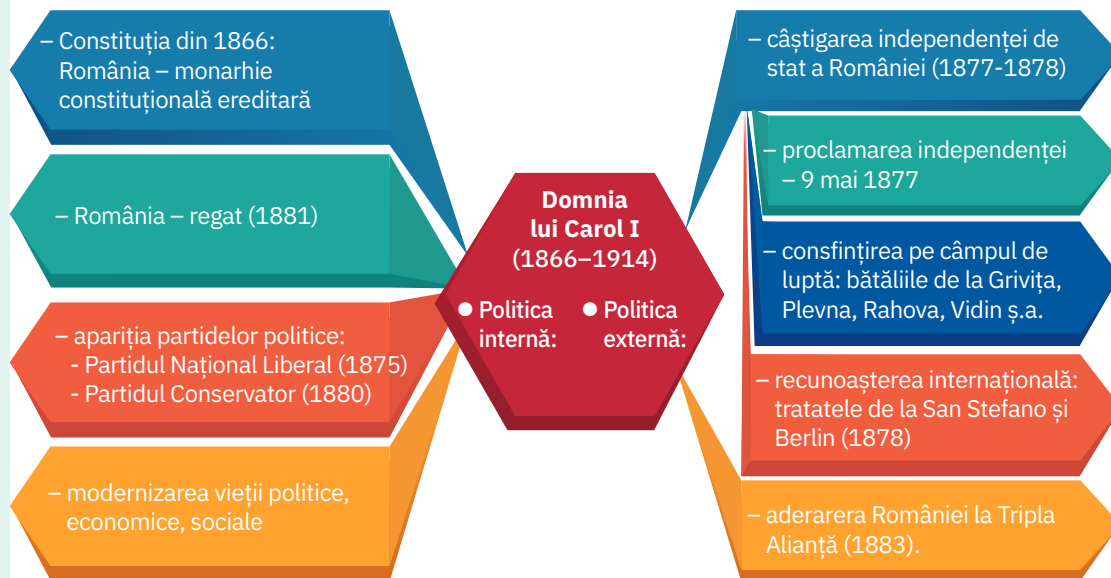
Domnia lui Cuza

- **Desăvârșirea unirii (1859–1862)**
 - unificare instituțională și administrativă
 - recunoașterea internațională a unirii
- **Politica de reforme (1862–1866)**
 - reforma agrară (1864)
 - reforma învățământului (1864)
 - înființarea primelor universități românești la Iași și București
 - Codul civil și Codul penal

Regatul României – Carol I

Contextul aducerii lui Carol I

- abdicarea lui Cuza în 1866
- necesitatea menținerii unirii, asigurarea stabilității interne și a sprijinului diplomatic

Pentru a ști
mai mult

CĂRȚI DE CITIT

Nicolae Diță, Doru Dumitrescu, Mihai Manea, *Istoria monarhiei din România*

Radu Mârza, *Călători români privind pe fereastra trenului. O încercare de istorie culturală (1830-1930)*

Ion Creangă, *Moș Ion Roată și Unirea*

PAGINI WEB DE ACCESAT

Muzeul virtual (muzeulvirtual.ro) – secțiunea *Tururi virtuale*
Enciclopedia României (enciclopediaromaniei.ro) – secțiunea *Carol I de Hohenzollern-Sigmaringen*

LOCURI DE VIZITAT

Muzeul Memorial „Alexandru Ioan Cuza”, Ruginoasa
Muzeul Unirii, Iași
Muzeul Național Brătianu – Vila Florica, Argeș
Muzeul Național Peleş, Sinaia

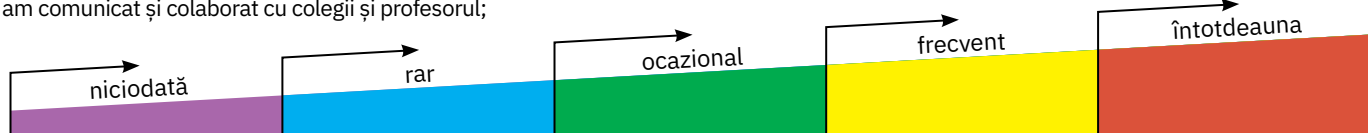
FILME DE VIZIONAT

Carol I – Un destin pentru România, regia Sergiu Nicolaescu, 2009
Unirile Românilor, documentar TVR și Ministerul Culturii și Identității Naționale, 2018
Rug și flacăra, regia Adrian Petringenu, 1980

Fișă de observare sistematică a activității și comportamentului

Notează observațiile tale în *Jurnalul de reflecție* deschis pe ultimele trei pagini ale caietului tău de notițe.

- am fost preocupat să îmi îmbogățesc cunoștințele și să-mi exerserez competențele;
- am participat activ la rezolvarea sarcinilor individuale și de echipă;
- am comunicat și colaborat cu colegii și profesorul;
- participarea mea la lecții a fost apreciată de colegi și de profesor.

- I. 5p x 4 = 20p
 II. 5p x 6 = 30p
 III. 10p
 IV. 5p + 5p + (5p x 2) + 10p = 30p

Din oficiu: 10 puncte
 Total: 100 de puncte

Oscar Han, *Regele Carol I al României*, 1933 (statuie amplasată în fața Castelului Peleş)

AUTOEVALUARE

Folosind informațiile din această unitate și sugestiile de la rubrica *Trusa de instrumente*, sunt capabil:

Grilă de autoevaluare	Deloc	În mică măsură	În mare măsură	Nu știu
• să analizez comparativ fapte istorice din perspectivă temporală și spațială				
• să analizez critic fapte istorice pe baza surselor istorice				
• să realizez prezentări de diferite tipuri ale unor teme istorice prin valorificarea informațiilor oferite de diverse surse				
• să valorific experiențele istorice oferite de acțiunea unor personalități/grupuri umane în produse variate (dezbatere, prezentări, proiecte etc.)				
• să realizez investigații/documentări asupra unor fapte istorice prin utilizarea resurselor multimedia				
• să formulez și să argumentez o opinie referitoare la un fapt istoric prin utilizarea informațiilor provenite din diferite surse				

Urmărește pe parcursul anului progresul înregistrat în dobândirea/exersarea competențelor.

- I. Selectează litera corespunzătoare răspunsului corect, pentru fiecare dintre enunțurile de mai jos:
- Guvernul unic al României a început să funcționeze în anul:
 a. 1859; b. 1861; c. 1862; d. 1864.
 - Potrivit Tratatului de la Berlin, Constituția României trebuia modificată la articolul cu privire la:
 a. proprietate; b. cetățenie; c. sistem electoral; d. principii.
 - Ciprian Porumbescu a avut realizări remarcabile în domeniul:
 a. picturii; b. sculpturii; c. arhitecturii; d. muzicii.
 - Carol I de Hohenzollern-Sigmaringen era de origine:
 a. prusacă; b. franceză; c. engleză; d. română.
- II. Citește cu atenție faptele istorice enumerate în listă, expresie a realizărilor guvernărilor liberale și conservatoare din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Grupează-le pe două coloane, conform modelului:

Guvernări liberale	Guvernări conservatoare

Listă: legea tocmelilor agricole (1872), proclamarea independenței României (1877), înființarea Băncii Naționale (1880), legea minelor (1895), legea învățământului (1898), legea pentru încurajarea industriei naționale (1912)

- III. Elaborează un eseu de aproximativ o jumătate de pagină în care să analizezi în ce măsură expresia *La legi noi – om nou!*, adresată de Mihail Kogălniceanu lui Alexandru Ioan Cuza în momentul alegerii sale ca domn al Principatelor Române, exprima o necesitate a momentului și dacă aceasta s-a concretizat în politica de reforme înfăptuită de domnitor.
- IV. Citește cu atenție textul și răspunde cerințelor.
- „Art. 1 – Principatele Unite Române constituie un singur stat indivizibil, sub denumirea de România.
- Art. 19 – Proprietatea de orice natură, precum și toate creanțele asupra Statului sunt sacre și neviolabile. Nimeni nu poate fi expropriat decât pentru cauză de utilitate publică legalmente constatată și după o dreaptă și prealabilă despăgubire.
- Art. 32 – Puterea legislativă se exercită colectiv de către domn și reprezentarea națională. Reprezentarea națională se împarte în două adunări: Senatul și Adunarea Deputaților. Orice lege cere învoirea câtor trei ramuri ale puterii legiuitoare.”
- (Constituția din 1866)
- Precizează, pe baza textului, care este caracteristica de bază a statului român, potrivit *Constituției*.
 - Identifică articolul *Constituției* din anul 1866 care ilustrează principiul separării puterilor în stat.
 - Menționează alte două prevederi ale *Constituției* din anul 1866.
 - Argumentează nevoia adoptării *Constituției* din 1866.

Imagine din Brașov, 1989

Lecția 1	94	România și Primul Război Mondial
Lecția 2	96	Marea Unire din 1918
Lecția 3	98	România interbelică. Economie și societate – lumea urbană și lumea rurală
Studiu de caz	100	Orașul: arhitectură modernă și tradiții rurale
Studiu de caz	101	Minoritățile naționale în România
Studiu de caz	102	Constituțiile din perioada interbelică
Studiu de caz	103	Idei politice în lumea românească interbelică
Studiu de caz	104	Monarhia după Primul Război Mondial
Trusa de instrumente	105	Cum organizăm o dezbatere tip „cafeneaua publică”. Cum organizăm o activitate tip „teatru-forum” la ora de istorie. Cum exersăm „lectura” într-o „bibliotecă vie” la ora de istorie
Lecția 4	106	România în Al Doilea Război Mondial
Studiu de caz	108	Holocaustul în România: evreii și romii
Atelier civic	109	<i>Lupta împotriva discriminării</i> (campanie)
Lecția 5	110	România – stat comunist
Studiu de caz	112	Rezistența anticomunistă
Studiu de caz	113	Viața cotidiană în perioada regimului comunist
Studiu de caz	114	Manipulare și propagandă. <i>Omul nou</i> . Consecințe
Studiu de caz	115	<i>Epoca Nicolae Ceaușescu</i>
Lecția 6	116	România în contextul Războiului Rece
Lecția 7	118	Regimul politic democratic din 1989 până azi
Studiu de caz	120	Constituția României din 1991
Atelier civic	121	<i>Cunoașterea Constituției României</i> (campanie)
Lecția 8	122	Integrarea euroatlantică a României
RECAPITULARE	124	Schemă conceptuală recapitulativă
EVALUARE/ AUTOEVALUARE	125	

România și Primul Război Mondial

Provocare

„Pe aici nu se trece!” a fost deviza soldaților români în luptele de la Oituz și Mărășești. Expresia este atribuită generalului Eremia Grigorescu, unul dintre marii strategii militari români. Armata română a stârnit admirație prin succesele militare obținute în anul 1917 împotriva armatei germane. Ce bătălii au purtat românii în acest război? Care au fost ideile care i-au animat deopotrivă pe soldați și politicieni? La aceste întrebări și la altele vei descoperi răspunsuri în lecție.

Mă informez

Context

La declanșarea conflagrației mondiale, România se afla între două mari puteri beligerante, Austro-Ungaria și Rusia, având teritorii locuite majoritar de români sub dominația ambelor: Transilvania, Banatul și Bucovina sub dominația Austro-Ungariei, iar Basarabia, sub Imperiul Rus. Deși legată de Puterile Centrale, la care aderase în anul 1883, România era importantă pentru ambele tabere implicate în conflict, miza fiind petrolul și cerealele de care dispunea. Ca urmare, fiecare dintre cele două tabere a făcut presiuni mari pentru a determina România să se implice în război de partea ei.

România între starea de neutralitate și beligeranță

În acest context, România și-a proclamat **neutralitatea** la data de 21 iulie/3 august 1914. Au urmat doi ani de dezbateri publice între adepții intrării în război – de partea Puterilor Centrale sau a Antantei. Lipsa pregătirii militare, dar și tratativele cu cele două alianțe militare au amânat momentul intrării în război.

În cele din urmă, la 4 august 1916, România a semnat cu Antanta

- o convenție militară, care prevedea condițiile participării țării la război, armamentul și muniția, precum și sprijin militar pe frontul din Dobrogea;
- o convenție politică, prin care erau recunoscute drepturile legitime ale României asupra unor teritorii din Austro-Ungaria locuite de români (Transilvania, Banat și Bucovina – aplicația **I**).

Participarea României la Primul Război Mondial

1916 La 14/27 august 1916, România a declarat război Austro-Ungariei și a declanșat acțiuni militare pe două direcții: în nord, în Transilvania, și în sud, în Dobrogea.

- ▷ Ofensiva română din Transilvania a fost încununată, inițial, de succese. A fost însă întreruptă de căderea frontului de sud, prin înfrângerea de la **Turtucaia**. Cu toate eforturile ostașilor români de a opri înaintarea trupelor austro-ungare și germane în bătăliile de pe Valea Jiului, defileul Oltului, în trecătorile Bran și Predeal, pe Neajlov-Argeș, înfrângerile au continuat și, în decembrie 1916, două treimi din țară au căzut sub ocupație inamică. Regele și guvernul, împreună cu armata și o parte a populației, s-au retras în Moldova.

- ▷ **1917** În anul 1917, mai bine organizată, cu sprijinul generalului francez Henri Berthelot, armata română a reluat operațiunile militare. Sub comanda generalilor Eremia Grigorescu și Alexandru Averescu, soldații români au reușit victorii la **Mărăști**, **Mărășești** și **Oituz**, care au deschis perspectiva eliberării teritoriului țării (aplicația **II**).

1918 Însă ieșirea Rusiei din război, ca urmare a revoluției bolșevice, a determinat capitularea României, rămasă fără sprijinul militar rusesc. La 24 aprilie/7 mai 1918 s-a încheiat **Tratatul de Pace de la Buftea-București** cu Puterile Centrale, cu prevederi dure pentru România.

La 28 octombrie/10 noiembrie 1918, România a reintrat în război. A doua zi s-a semnat **armistițiul** de la Compiègne, care a pus capăt războiului, sfârșitul acestuia găsind astfel România în tabăra învingătorilor.

România și Conferința de la Paris (1919-1920)

Tratativele de pace de la Paris au adus României recunoașterea internațională a Unirii din 1918 (cu Basarabia, Bucovina și Transilvania). Un rol deosebit l-au jucat oameni politici precum Ion I.C. Brătianu, Alexandru Vaida-Voevod, dar și Regina Maria (vezi *Conexiuni*).

I. Burghardt, Soldați români respingând un atac austro-ungar, 1916

Repere europene

cca 1870

Începe cea de-a doua revoluție industrială, bazată pe folosirea de noi materiale și surse de energie

1871-1914

La Belle Époque, epoca dominației europene în lume

iulie 1914

s-a declanșat Primul Război Mondial

Cronologie

21 iulie/3 august 1914

România și-a proclamat neutralitatea

4 august 1916

România a semnat cu Antanta o convenție politică și una militară

14/27 august 1916

România a declarat război Austro-Ungariei

septembrie 1916

Bătălia de la Turtucaia

iulie-august 1917

bătăliile de la Mărăști, Mărășești și Oituz

24 aprilie/7 mai 1918

pacea de la Buftea-București

Dicționar

neutralitate

atitudinea unui stat de a nu se implica în conflictul dintre alte state

armistițiu

suspendare temporară a acțiunilor militare printr-un acord între părțile beligerante

Explorez

I. Neutralitatea României (1914–1916)

„Art. I Franța, Marea Britanie, Italia și Rusia garantează integritatea teritorială a Regatului României pe toată întinderea frontierelor sale actuale.

Art. II România se angajează să declare război și să atace Austro-Ungaria în condițiile prevăzute de Convenția militară. România se angajează totodată să înceteze, din momentul declarării războiului, toate relațiile economice și schimburile comerciale cu toți inamicii Aliaților.

Art. III Franța, Marea Britanie, Italia și Rusia recunosc României dreptul de a anexa teritoriile Monarhiei austro-ungare stipulate și delimitate la Articolul IV.”

Convenția politică dintre România și Antanta, 4/17 august 1916

1. Amintește-ți, pe baza cunoștințelor din clasa a VII-a, care erau statele membre ale Puterilor Centrale, respectiv ale Antantei.
2. Analizează, pe baza sursei, două prevederi cu privire la România.
3. Precizează, pe baza lecției, la ce teritorii face referire Art. III al Convenției cu Antanta.

II. Participarea României la Primul Război Mondial (1916–1918)

Harta participării României la Primul Război Mondial

1. Urmărește pe hartă, cu ajutorul legendei și al informațiilor din lecție, operațiunile militare ale României în anul 1916.
2. Localizează pe hartă bătăliile de la Oituz, Mărăști și Mărășești.

Conexiuni

Regina Maria într-un spital de campanie

Maria – regina românilor

Regina Maria a fost supranumită „mama răniților”, datorită curajului ei de a înfrunta epidemiile specifice războiului și de a fi alături de soldații aflați în tranșee sau de răniții din spitale. Regina Maria a sprijinit Crucea Roșie și a ajutat orfanii de război, dar și alți oameni care se aflau în nevoie. În plan diplomatic, regina Maria s-a folosit de relațiile sale dinastice pentru a pleda pentru cauza unirii românilor. Maria era nepoata reginei Victoria a Marii Britanii și a țarului Alexandru al II-lea, verișoară cu regele George al V-lea al Angliei, cu țarul Nicolae al II-lea al Rusiei și cu împăratul Wilhem al II-lea al Germaniei. Corespondența reginei cu șefi de stat, dar și discuțiile cu unii lideri precum prim-ministrul francez Clemenceau și președintele Statelor Unite ale Americii, Woodrow Wilson, au contribuit la obținerea recunoașterii internaționale a României Mari la Conferința de Pace de la Paris, în 1919–1920.

Atelier

- Realizează, împreună cu colegul de bancă, o listă bibliografică în vederea realizării unui referat cu titlul *Participarea României la Primul Război Mondial reflectată în artă și literatură*.

Rețin și reflectez

- În primii doi ani ai Primului Război Mondial, România a fost neutră (1914–1916).
- În 1916, România a intrat în război alături de Antantă, desfășurând operațiuni militare în Transilvania și Dobrogea. La finalul anului 1916, două treimi din suprafața țării a intrat sub ocupație străină.
- În 1917, armata română a reluat ofensiva, obținând victorii la Mărăști, Mărășești și Oituz, dar, rămasă singură pe frontul de est, a fost nevoită să semneze pacea de la Buftea-București (1918).
- În 1918, România a reintrat în război și a încheiat războiul în tabăra învingătorilor.

Aplic

Analizez

- Analizează bilanțul participării României la Primul război Mondial. Grupează informațiile obținute în două coloane: **Aspecte pozitive/Aspecte negative**.

Gândire critică

- Cum îți explici faptul că România a adoptat neutralitatea între 1914 și 1916, deși semnase cu Tripla Alianță/Puterile Centrale tratatul din 1883?

Marea Unire din 1918

Provocare

„Trăiască România dodoloață!” este o urare asociată cu ziua de 1 Decembrie, Ziua Națională a României. Expresia a fost auzită de poetul Lucian Blaga din gura unui copil, în timp ce se întorcea de la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, de la 1 Decembrie 1918, unde s-a decis unirea Transilvaniei cu România. Cum a fost posibilă Marea Unire? De ce a fost atât de dorită de români? Parcurgând lecția, vei înțelege procesul istoric de creare și recunoaștere a **statului național unitar român**.

Mă informez

Contextul internațional

La finalul Primului Război Mondial, prin punerea în practică a **principiului autodeterminării popoarelor** și a **principiului naționalităților** s-a conturat o nouă hartă politică a Europei.

Dezmembrarea Austro-Ungariei și a Rusiei țariste a făcut posibilă împlinirea dorinței românilor din teritoriile stăpânite de acestea de a se uni într-un singur stat. Acțiunile de autodeterminare au parcurs mai multe etape: **proclamarea autonomiei, independența, unirea** cu România. Ele au fost sprijinite de o intensă activitate diplomatică de recunoaștere în plan internațional a legitimității obiectivului național al unirii.

Unirea Basarabiei cu România

Basarabia se afla sub ocupație rusă încă din 1812 și fusese supusă unui proces de rusificare. După izbucnirea revoluției bolșevice din Rusia și prăbușirea Imperiului Rus, românii basarabeni au intensificat lupta națională. În octombrie 1917, la Chișinău, s-a format un consiliu legislativ, **Sfatul Țării**, condus de Ion Inculeț, care a proclamat Republica Democratică Moldovenească. Confruntată cu retragerea de pe front a soldaților ruși, care provocau multă dezordine, Basarabia a cerut sprijinul guvernului român de la Iași. Drept urmare, armata română a intrat în Basarabia, fapt ce a determinat ruperea relațiilor cu Rusia Sovietică. În ianuarie 1918, Sfatul Țării a proclamat independența noului stat și la 27 martie/9 aprilie 1918 s-a votat unirea **Basarabiei cu România** (aplicația **I A**).

Unirea Bucovinei cu România

Bucovina, ocupată de austrieci în 1774, devenise provincie autonomă în cadrul Imperiului Austro-Ungar. După dezmembrarea imperiului, situația românilor bucovineni a devenit incertă. Împăratul austriac a propus federalizarea imperiului, însă fără să recunoască și drepturile românilor. În acest condiții, s-a constituit, la Cernăuți, **Consiliul Național Român**, sub conducerea lui Iancu Flondor. La inițiativa acestuia s-a organizat, la 15/28 noiembrie 1918, **Congresul General al Bucovinei**, la care au participat mii de români, dar și naționalități conlocuitoare, care au hotărât unirea Bucovinei cu România.

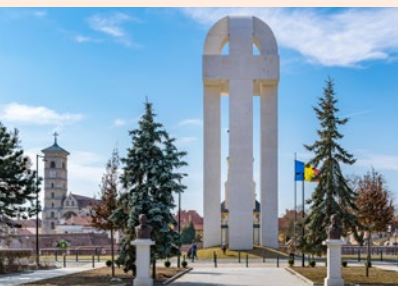
Unirea Transilvaniei cu România

Pe fondul dezmembrării Austro-Ungariei, s-a creat un cadru favorabil mișcării unioniste a românilor transilvăneni. În octombrie 1918, Partidul Național Român a elaborat *Declarația de la Oradea*, care proclama dreptul națiunii române la autodeterminare și propunea convocarea unei adunări naționale.

La 18 noiembrie 1918/1 decembrie 1918, **Marea Adunare Națională**, întrunită la Alba Iulia, formată din 1 228 de delegați, a votat **Rezoluția unirii** Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu România, prezentată de Vasile Goldiș (aplicația **I. B**; vezi *Conexiuni*).

Actele de voință ale românilor care au hotărât unirea în 1918 au fost semnate de regele Ferdinand I și ratificate (aprobate) la 29 decembrie 1919 de primul Parlament al României Mari (aplicația **II**). Recunoașterea la nivel internațional s-a realizat prin tratatele de pace încheiate în cadrul Conferinței de la Paris (1919-1920):

- **Tratatul de Pace de la Saint-Germain cu Austria** (1919) – unirea Bucovinei cu România;
- **Tratatul de Pace de la Trianon cu Ungaria** (1920) – unirea Transilvaniei cu România;
- **Tratatul de Pace de la Paris** (1920) – unirea Basarabiei cu România.

Monumentul Unirii din Alba Iulia, inaugurat în 2018, la împlinirea a 100 de ani de la Marea Unire

Repere europene

1917

revoluția bolșevică din Rusia, care a dus la dezmembrarea Imperiului Rus

ianuarie 1918

„Cele paisprezece puncte” ale președintelui Statelor Unite ale Americii, Woodrow Wilson, proiect de reorganizare a Europei după Primul Război Mondial

1918

dezmembrarea Imperiului Austro-Ungar.

Cronologie

27 martie/9 aprilie 1918

unirea Basarabiei cu România

15/28 noiembrie 1918

unirea Bucovinei cu România

18 noiembrie/1 decembrie 1918

unirea Transilvaniei cu România

1919-1920

Conferința de Pace de la Paris

Dicționar

autodeterminare

principiu conform căruia o națiune are dreptul să-și aleagă singură statutul politic și calea de dezvoltare economică, socială și culturală

principiul naționalităților

dreptul oricărei națiuni de a fi considerată liberă și egală cu celelalte națiuni, de a se constitui în granițele unui stat național, unitar și independent

Explorez

I. Unirea Basarabiei și a Transilvaniei în documente

A. „În numele poporului Basarabiei, Sfatul Țării declară: Republica Democratică Moldovenească (Basarabia), în hotarele sale dintre Prut, Nistru, Dunăre și Marea Neagră și vechile granițe cu Austria, ruptă de Rusia acum o sută și mai bine de ani din trupul vechii Moldove, în puterea dreptului istoric și a dreptului de neam, pe baza principiului că noroadale singure să-și hotărească soarta lor, de azi înainte și pentru totdeauna se unește cu mama sa România.”

Declarația de unire a Basarabiei cu România,
27 martie 1918

B. „1. Fiecare popor se va instrui, administra și judeca în limba sa proprie prin indivizi din sânul său și fiecare popor va primi drept de reprezentare în corpurile legiuitoare și la guvernarea țării în proporție cu numărul indivizilor ce-l alcătuiesc.

2. Egală îndreptățire și deplină libertate autonomă confesională pentru toate confesiunile din Stat.

3. Înfăptuirea desăvârșită a unui regim curat democratic pe toate tărâmurile vieții publice. Votul obștesc, direct, egal, secret, pe comune, în mod proporțional, pentru ambele sexe, în vârstă de 21 [...].

5. Reforma agrară radicală.”

Rezoluția Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia,
1 decembrie 1918

1. Menționează, pe baza sursei **A**, două principii care au stat la baza unirii Basarabiei cu România.
2. Transcrie din sursa **B** principiul de reprezentare politică în instituțiile statului.
3. Utilizând cunoștințele de educație socială, argumentează caracterul democratic al celor două documente.

II. România Mare

1. Identifică pe hartă teritoriile care s-au unit cu România în anul 1918.
2. Utilizând informațiile din textul lecției, realizează o hartă conceptuală a temei *Marea Unire din 1918*.
3. Organizați în echipe, realizați schița unui *Program de activități și manifestări dedicate aniversării zilei de 1 Decembrie*.

Harta României Mari

Conexiuni

Citirea Declarației de la Alba Iulia de către episcopul greco-catolic de Gherla, Iuliu Hossu

Marea Adunare de la Alba Iulia

Locul Marii Adunări de la Alba Iulia nu a fost ales întâmplător, el având semnificații istorice pentru românii din Transilvania. Alba Iulia era simbolul celei dintâi uniri politice a țărilor române, în 1600, de către Mihai Viteazul, dar și locul martiriului lui Horea, Cloșca și Crișan și al întemnițării lui Avram Iancu.

La adunare au participat 1 228 de delegați pentru a vota rezoluția unirii, dar și mii de români care au dorit să fie martorii acestui eveniment. Scriitorul și poetul Emil Isac, participant la adunare, a descris emoția zilei de 1 Decembrie 1918 astfel: „Pe străzi defilează legiunea română, precedată de fanfara minerilor și a ofițerilor. Este o demonstrație cum nu s-a mai văzut vreodată, pe care niciun om de cultură nu se poate reține să nu o admire [...]. Niciodată n-am văzut o asemenea masă de țărani. Este puterea ancestrală care defilează. Și toată lumea cântă [...]. Masele așteaptă [...] unduindu-se ca un val puternic de oameni. Câteva momente și începe istoria [...]”

Atelier

- Scrie o scrisoare imaginară unui prieten dintr-o altă țară, în care să explici semnificația zilei de 1 Decembrie 1918 pentru poporul român și pentru tine.

Rețin și reflectez

- Marea Unire din anul 1918 a fost rezultatul luptei naționale a românilor din provinciile aflate sub stăpânire străină, cu sprijinul constant al Regatului României.
- Unirea s-a înlăptuit într-un context internațional favorabil, marcat de prăbușirea marilor imperii și afirmarea principiilor autodeterminării și a naționalităților.
- Unirea Basarabiei, a Bucovinei și a Transilvaniei cu România a fost recunoscută internațional prin tratatele de pace încheiate la Paris în anii 1919 și 1920.

Aplic

Analizez

- Folosind o diagramă Venn, analizează comparativ procesul de unificare a Basarabiei și Transilvaniei cu România.

Gândire critică

- Apreciază dacă acțiunile de unire ale Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei cu România au un caracter democratic.

Rafinăria Câmpina, 1935

Repere europene

1918–1939

perioada interbelică, o perioadă de mari progrese științifice și tehnologice, schimbări sociale, creștere demografică și a nivelului de trai generate de cea de-a doua revoluție industrială

1929–1933

anii marii crize economice, care a afectat economia tuturor statelor europene, cu excepția URSS

Cronologie

1921

reforma agrară, împroprietărirea țăranilor

1929–1933

marea criză economică

Dicționar

capital

bunuri sau sume importante de bani investite într-o afacere

România interbelică. Economie și societate – lumea urbană și lumea rurală

Provocare

În perioada interbelică, România era un mare producător european de petrol, iar exportul de cereale ocupa un loc important. Ce alte domenii economice au cunoscut progrese? Cum s-a transformat țara din punct de vedere social? Au crescut nivelul de trai și bunăstarea românilor? Pe parcursul lecției, vei descoperi informații despre evoluția interbelică a României Mari.

Mă informez

România după Marea Unire

Formarea statului național unitar a deschis în fața României o nouă etapă în evoluția social-economică și politică. După Marea Unire, România avea o suprafață de circa 295 000 km² și 16 milioane de locuitori, ocupând, printre statele europene, locul 10 ca suprafață și locul 8 ca număr de locuitori. Majoritatea populației, circa 78%, trăia în mediul rural și își asigura traiul prin agricultură (aplicația **II**). Sub aspect etnic, alături de populația majoritar românească trăiau minorități naționale precum maghiari, germani etc.

Agricultura în perioada interbelică

Agricultura a rămas principala ocupație a locuitorilor din mediul rural. **Reforma agrară** din anul 1921 a dus la împroprietărirea a circa 1,4 milioane de familii țărănești (aplicația **I A**). Dar, deși a îmbunătățit situația țăranilor, reforma nu a generat progrese mari în agricultură. Productivitatea a rămas scăzută, din cauza insuficienței dotări cu utilaje și a dificultăților legate de aplicarea unor tehnici agricole avansate.

Ramuri ale economiei în dezvoltare

➤ După o perioadă de refacere, necesară după distrugerile produse de război, industria s-a dezvoltat, cu realizări în **industria constructoare de mașini**, în **electronică**, **industria chimică** etc. Cea mai productivă ramură a economiei era **industria petrolieră**. În cea mai mare parte, aceasta se baza pe **capital** străin, însă au apărut și companii românești, precum „Creditul Minier”, care a construit rafinăria de la Brazi, cea mai modernă din Europa la acel moment (aplicația **I B**). Evoluția economiei a fost încetinită de marea **criză economică** mondială din 1929–1933, care a atins și România. Criza a avut ca efect falimentul multor întreprinderi și bănci, ruina agriculturii, scăderea salariilor, șomaj, creșterea prețurilor.

În **transporturi**, s-a extins rețeaua de căi ferate și șosele, s-a dezvoltat transportul maritim și fluvial. **Telecomunicațiile** au progresat prin introducerea telefoniei și a radiofoniei.

Strâns legat de producția industrială și agricolă, **comerțul** României a cunoscut și el o dinamică accentuată (aplicația **II**). Evoluții pozitive a avut și **sistemul bancar**.

Societate

Una dintre cele mai însemnate mutații a fost modificarea raportului sat – oraș, prin creșterea populației orașelor.

- **Țărănimea** a rămas principala forță de muncă. Urmare a reformei agrare și a introducerii votului universal, în rândul țăranimii a avut loc un proces de stratificare, iar implicarea ei în viața politică a țării a crescut.
- **Burghezia** și **muncitorii** reprezentau categoriile sociale cele mai active. Burghezia juca în continuare un important rol economic și politic, iar muncitorii, tot mai numeroși, își făceau simțită prezența tot mai mult în viața social-politică. Crizele economice și sociale au generat numeroase **greve muncitorești**.

➤ Au avut loc progrese în învățământ, iar știința, literatura, artele s-au îmbogățit cu importante descoperiri și opere. S-a dezvoltat publicistica, prin apariția unor noi ziare și reviste care contribuiau la formarea **opinii publice** (Vezi *Idei/Mentalități*).

Explorez

I. Provocări ale economiei interbelice

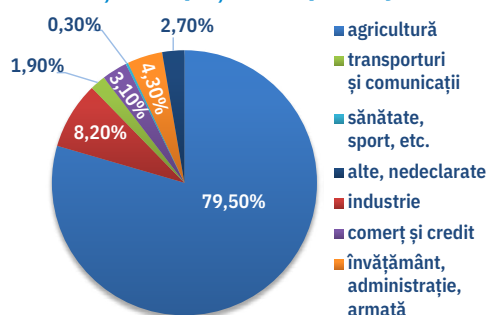
A. Reforma agrară, iulie 1921

„[Reforma agrară] a încercat, de asemenea, să rezolve două probleme fundamentale ale agriculturii românești: fâșiile țărănești risipite și continua fragmentare a micilor gospodării. [...] legile reformei agrare [...] au urmat principii similare celor aplicate în Vechiul Regat: au propus realizarea reformei prin exproprierea pământului domeniilor publice, al instituțiilor și particularilor, pe temeiul necesității publice; au oferit compensații proprietarilor de pământ, respectând astfel dreptul la proprietate privată.”

Keith Hitchins, *România, 1866–1947*

1. Pornind de la informațiile din sursa A, precizează două condiții ale înlăptuirii reformei agrare.
2. Menționează câte o consecință economică, socială și politică a reformei agrare.
3. Pornind de la sursa B, realizează o scurtă prezentare a rolului industriei petroliere în dezvoltarea României în perioada interbelică. Compară situația din perioada interbelică cu cea de astăzi.

II. Evoluția ocupațiilor în prima jumătate a sec. XX (recensămintele din 1912 și 1930)

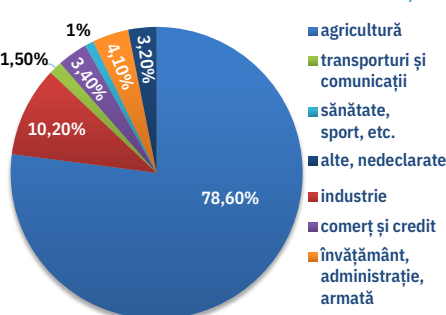

A. Domenii ocupaționale, 1912

B. Industrializarea și sursele de energie

Reclamă la Societatea Creditul Minier, producător de ulei pentru automobile în ziarul *Curentul*, 1930

B. Domenii ocupaționale, 1930

1. Compară sursele A și B și identifică domeniul ocupațional cu ponderea cea mai mare. Formulează explicații.
2. Precizează două domenii ocupaționale care au cunoscut o evoluție ascendentă între 1912 și 1930 și două care au cunoscut o evoluție descendentă ca pondere în sistemul ocupațional.
3. Caută pe internet informații privind structura pe ramuri a industriei românești în anul 1930. Comentează cu colegul de bancă informațiile aflate.

Rețin și reflectez

- În perioada interbelică, agricultura a rămas principala ramură a economiei, evoluția ei fiind influențată de reforma agrară.
- Industria s-a dezvoltat, la fel și transporturile, telecomunicațiile, comerțul și sistemul bancar.
- Cultura românească a cunoscut o perioadă de înflorire.

Aplic

Analizez

- Realizează un organizator grafic tip ciorchine cu informațiile lecției.
- Alcătuiește, în colaborare cu colegii, o arhivă digitală a contribuțiilor științifice și tehnice românești din perioada interbelică.

Gândire critică

- Apreciază caracterul economiei românești în anul 1930, selectând expresia potrivită din lista următoare: agrar, industrial-agrar, agrar-industrial, industrial.

Ideii/Mentalități

Lucian Blaga

Europeniști și tradiționaliști

În perioada interbelică, intelectualii preocupați de dezvoltarea țării au format două mari grupări: europeniști și tradiționaliști. Europeniștii considerau România parte a Europei și insistau să urmeze calea dezvoltării economice și sociale a Occidentului urbanizat și industrializat. Reprezentanții săi, criticul literar Eugen Lovinescu și economistul Ștefan Zeletin, considerau occidentalizarea o etapă istorică necesară, care să nu fie doar imitare, ci și integrare în sistemul economic de tip capitalist. Tradiționaliștii subliniau caracterul agrar al României și căutau modele de dezvoltare bazate pe moștenirea sa economică și socială. Reprezentanți ca Nichifor Crainic și Lucian Blaga evidențiau valorile tradiționale și credința ortodoxă.

Atelier

- Organizați, cu sprijinul profesorului de muzică, o audiție muzicală de cântece lăutărești din perioada interbelică. Discutați cu privire la elementele de modernism/tradiționalism reflectate de acestea.

Orașul: arhitectură modernă și tradiții rurale

Introducere

Orașul a reprezentat și în perioada interbelică un centru administrativ, politic, economic și cultural. În anul 1930, orașenii reprezentau circa 20% din populație. Însă, datorită industrializării, populația era în creștere, fiind atrasă de posibilitățile de angajare și de salariile mai bune oferite de industrie. Fiecare oraș avea patru zone de funcționalitate: zona centrală, cea a mahalalelor, zona industrială și zona agricolă.

Cele mai mari orașe erau București – capitala României Mari –, Chișinău, Cernăuți, Iași, Cluj, Galați, Timișoara.

Surse

1. Pe baza surselor A, B, C, D, E, analizează comparativ zona de centru a orașului și zona periferică (mahalaua). Alcătuieste o listă de deosebiri.
2. Realizați o investigație despre orașul interbelic. Prezentați rezultatele cercetării voastre din diferite perspective: jurnalistică, istorică, literară, artistică. Împărțiți clasa în patru echipe:
 - Echipa 1 – jurnaliști
 - Echipa 2 – istoricii
 - Echipa 3 – scriitorii
 - Echipa 4 – artiștii
 Realizați o broșură în care să prezentați produsele voastre.
- Descrie edificiul prezentat în sursa D, încercând să identificați stilul arhitectural.

Sinteza

- Realizează, pe baza unei documentări personale, un eseu cu tema *Viața cotidiană într-un oraș românesc interbelic*.

Mă documentez

Orașul interbelic a fost unul al contrastelor, în care coexistau elemente de modernitate, în special în zona centrală, cu elemente tradiționale rurale, în zonele mărginașe.

⊕ Zona centrală a orașelor mari era asemănătoare arhitectural orașelor vest-europene. Aici s-au construit vile și blocuri cu mai multe etaje în stil Art Déco, Art Nouveau, neoromânesc, care îmbinau funcționalitatea cu gustul estetic. Infrastructura era modernă, cu străzi pavate, apă curentă, iluminat public, transport în comun, magazine cu vitrine atrăgătoare și, mai ales, cu numeroase instituții culturale: teatre, cinematografe, licee, librării etc. Bucureștiul, cel mai important oraș al României, a fost supranumit „Micul Paris”, datorită imaginii sale cosmopolite: străzile erau pline de automobile și de oameni îmbrăcați elegant, care vorbeau franțuzește. Alături de ei însă puteau fi văzuți și țărani în costume populare, care vindeau diferite produse și care călătoreau pe cai și măgari.

Zona periferică – mahalaua – amintea mai mult de zona rurală. Aici erau străzi de pământ, pe care puteai întâlni animale, căruțe și oameni îmbrăcați simplu. Locuințele erau construite din chirpici, insalubre și lipsite de confort.

Celelalte orașe din România prezentau o mare diversitate în ceea ce privește arhitectura și modul de viață, cu diferențe notabile de la o provincie la alta. Cluj, Cernăuți și Timișoara purtau amprenta stilului de viață occidental, specific Imperiului Austro-Ungar, în timp ce Chișinăul amintea de cultura și de civilizația rusească.

Analizez sursele

București, un oraș al contrastelor

A.

Calea Victoriei, fotografie de Nicolae Ionescu, 1923

B.

Transportul – cu mașina sau cu măgarul, fotografie de Nicolae Ionescu, 1928

C.

Piață de găini, fotografie de Nicolae Ionescu, 1928

D.

Palatul Băncii Marmorosch Blank, 1923, proiectat de Petre Antonescu

E. „O mizerie indiscretă și lipsită de pudoare se oferea întreagă, în toată hidoșenia ei. Pe ulițele înguste și defundate – mărginite de case care-ți inspiră neliniște, cu ochiurile ferestrelor lipite cu hârtii de toate culorile, cu ziduri leproase – se contopeau laolaltă în fumul prafului copii, gunoaie, câini, femei, oase, porci și stârvuri de animale.”

Descrierea Mahalalei Dracului, în revista *Ilustrațiunea Română*, 3 august 1932

Mă documentez

Maghiarii au reprezentat principala minoritate națională din Transilvania, urmași de germanii din Banat (șvabi) și cei din sudul și nord-estul Transilvaniei (sași).

Evreii au fost o populație preponderent urbană, pe care o regăsim mai ales în nordul Moldovei, în Basarabia și în Transilvania.

Rutenii (populație de origine slavă) erau stabiliți în nordul Bucovinei, iar romii erau răspândiți pe tot teritoriul țării. Acestora li se adăugau și alte etnii, precum turci, tătari, bulgari etc.

Reformele adoptate după 1918 nu au făcut deosebire de originea etnică. Minoritățile naționale aveau cetățenie română, drept de vot, învățământ în limba maternă. Cele mai numeroase grupuri etnice și-au înființat partide politice (Partidul German, Partidul Maghiar, Partidul Evreiesc etc.) și au fost reprezentate în Parlament. Pentru a-și conserva și promova specificul etnic și cultural, minoritățile au înființat școli, ziare, lăcașuri de cult și au păstrat tradițiile, portul, cultura, religia, ocupațiile.

În anii Celui de-Al Doilea Război Mondial, romii și evreii din România au fost supuși unor persecuții, inclusiv deportări în lagăre. După război, în perioada comunistă, au avut loc emigrări ale evreilor în Israel și ale germanilor în Republica Federală Germania.

▶ Minoritățile naționale sunt astăzi integrate realităților politice, economice și culturale ale țării, asigurând multietnicitatea și diversitatea culturală a României alături de populația majoritar românească.

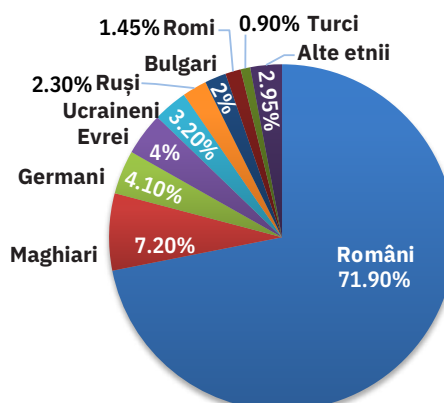
Analizez sursele

I. Diversitate etnică în România interbelică

A. Structura etnică a populației României, conform recensământului din 1930

B. „Românii, fără deosebire de origine etnică, de limbă sau de religie, se bucură de libertatea conștiinței, de libertatea învățământului, de libertatea presei, de libertatea întrunirilor, de libertatea de asociație și de toate libertățile și drepturile stabilite prin legi.”

Constituția României, 1923

II. ANALIZĂ DE DETALIU:

Elemente tradiționale maghiare

Interior de locuință tradițională

DETALIU: Costumul popular de fată

Fetele, de la vârsta de 14 ani până la măritiş, poartă pe cap o coroniță numită murună (*párta*), bogat împodobită cu mărgele, panglici colorate și un ciucure de mătase. Cămașa albă largă este plisată pe mâneci și cusută cu ață roșie la umeri, încheieturi și guler. Peste cămașă se poartă o vestă (pieptar) ornamentată. Costumul se continuă cu o fustă și un șorț, împodobite și ele cu broderii. Pe mâna dreaptă, fetele leagă un batic mare, colorat, iar în picioare poartă cizme negre.

Introducere

După unirea din anul 1918, în România Mare diversitatea etnică s-a accentuat. Alături de români, care reprezentau majoritatea, un procent important al populației era reprezentat de minorități precum maghiarii, germanii, evreii, ucrainenii, rușii, bulgarii, romii, turcii etc. La 9 decembrie 1919, România a semnat, la Paris, Tratatul privind protecția minorităților, iar în 1923, când a fost adoptată Constituția României Mari, aceasta garanta egalitatea în drepturi pentru toți românii, indiferent de etnia și confesiunea lor.

Sursa I

1. Plasează pe o hartă a României actuale provinciile în care se găsesc cele mai numeroase minorități.
2. Citește cu atenție sursa B și formulează o opinie în legătură cu această prevedere constituțională.

Sursa II

1. Identifică în sursă alte elemente tradiționale maghiare.
2. Caută informații despre personalități ale minorităților naționale din România. Întocmește o fișă biografică a uneia dintre aceste personalități.

Sinteza

- ▶ Răspunde într-un text de 10 rânduri la întrebarea: „Românii și minoritățile naționale conviețuiesc astăzi după principiul *Unitate în diversitate*?”

Constituțiile din perioada interbelică

Introducere

În perioada interbelică, în România au fost adoptate două constituții, în anul 1923, respectiv în anul 1938. Ele au fost expresia regimurilor politice existente la vremea respectivă și au creat cadrul politico-juridic necesar bunei funcționări a statului.

Constituția din 1923 a legitimat noile realități survenite în România după Marea Unire: lărgirea granițelor, diversitatea etnică și confesională, adoptarea votului universal etc.

Constituția din 1938 a legitimat un nou regim instaurat de Carol al II-lea, cel al monarhiei autoritare.

Sursa I

Pornind de la sursa I, analizează cum a influențat contextul internațional adoptarea celor două constituții interbelice.

Sursa II

Completează spațiile lacunare din tabelul alăturat cu expresiile potrivite din lista următoare: regim politic democratic, regim politic autoritar, universal, censitar, Parlamentului bicameral, Parlamentului unicameral, 21 ani, 30 ani. Pe baza cunoștințelor de Educație socială, identifică prevederi constituționale valabile și în constituția actuală a României.

Sinteza

Invitați un judecător/avocat/jurist și purtați cu acesta o discuție privind istoria constituționalismului în România. Pregătiți o listă de întrebări pe care să i le adresați.

Mă documentez

Constituția din 1923 a preluat și dezvoltat o serie de principii și reglementări ale Constituției de la 1866. Legea fundamentală s-a încadrat în spiritul democratic interbelic, contribuind în mod decisiv la consolidarea unității economice, teritoriale, politice și spirituale a României întregite. Constituția din 1923 a fost promulgată la 28 martie 1923 de către regele Ferdinand I. Avea 8 titluri și 138 de articole, dintre care 76 au fost preluate din vechea constituție. Conform noii constituții,

- Regatul României era un stat național, unitar și indivizibil, teritoriul său fiind inalienabil.
- Erau menținute principiile: separarea puterilor în stat, monarhia ereditară, suveranitatea națiunii, guvernarea reprezentativă.
- Aducea modificări privind sistemul de vot și regimul proprietății.

Noul cadru constituțional a facilitat manifestarea liberă a tuturor cetățenilor, partidelor politice și accesul la viața politică pentru categorii sociale foarte largi.

- +** **Constituția din 1938** a fost aprobată de către popor printr-un plebiscit și promulgată de regele Carol al II-lea la 27 februarie 1938. Ea conținea 100 de articole, sistematizate în 8 titluri. A făcut trecerea de la regimul democratic la un regim autoritar, suprimând principiul separării puterilor în stat (regele fiind considerat „Capul Statului”), permițând desființarea sindicatelor și a partidelor politice, interzicând propaganda privind schimbarea formei de guvernământ. Ea a rămas în vigoare până în 1940 și a urmărit să consolideze puterea instituției regale și să salveze țara de revizionismul politic, specific anilor 1930.

Analizez sursele

I. Constituția – între democrație și autoritarism

„A fost regimul de autoritate monarhică numai o consecință a dregădării treptate a regimului parlamentar bazat pe funcționalitatea partidelor politice tradiționale, a dorinței și voinței explicite și implicite a monarhului de a guverna autoritar, sau trebuie să avem în vedere și implicațiile factorilor externi, ca și ponderea lor în creșterea presiunii exercitate asupra securității, independenței și integrității României?”

Angela Banciu, *Istoria vieții constituționale în România, 1866–1991*

II. Constituțiile României interbelice

	Constituția din 1923	Constituția din 1938
Regim politic	...	...
Rolul și atribuțiile regelui	Numea Guvernul. Convoca, amâna sau dizolva Parlamentul.	Regele exercita puterea legislativă, prin intermediul, dar și puterea executivă prin Guvern, pe care îl putea numi sau revoca fără consultarea Parlamentului.
Rolul și atribuțiile Parlamentului	Avea inițiativă legislativă; adopta legile, pe care le supunea sancțiunii regelui, avea drept de interpelare a guvernului.	Limitat numai la legiferare
Separarea puterilor în stat	Se respecta principiul separației puterilor, cu precizarea că puterea emană de la națiune.	Suprima separația puterilor în stat și introducea principiul supremației regelui.
Tipul de vot	Drept de vot pentru bărbații de peste de ani	Drept de vot de la vârsta de de ani, inclusiv pentru femei și doar pentru știutorii de carte.
Drepturi și libertăți	Libertatea conștiinței, învățământului, presei, egalitatea în fața legii etc.	Dreptul de asociere era anulat; limita drepturile și libertățile cetățenești.

Idei politice în lumea românească interbelică

Mă documentez

Scena politica românească a cunoscut importante transformări după 1918: Partidul Conservator a dispărut, Partidul Național Liberal s-a consolidat, au apărut partide politice noi, precum Partidul Poporului și Partidul Național Țărănesc, sau partide extremiste: Partidul Comunist, Liga Apărării Național-Creștine, Legiunea Arhanghelului Mihail sau Garda de Fier.

Confruntarea electorală cea mai strânsă a fost între doctrina liberală și cea țărănistă. Partidul Național Liberal s-a aflat la guvernare în perioadele 1922–1926, 1927–1928, 1933–1937, având meritul de a fi unificat administrativ Regatul României. În această perioadă au fost înfăptuite reforme importante: reforma agrară, cea electorală, unificarea monetară, Constituția din 1923. Forța motrice a liberalilor au fost bancherii și industriași, care urmăreau dezvoltarea economiei naționale pe baza capitalului autohton.

Partidul Național Țărănesc, unul dintre partidele ajunse la guvernare, a luat naștere în anul 1926 prin fuziunea Partidului Național Român din Transilvania cu Partidul Țărănesc din Vechiul Regat. Național-țărăniștii susțineau că agricultura trebuia să rămână principala ramură economică, iar dezvoltarea industrială să se bazeze pe capitalul străin. În perioadele în care s-au aflat la guvernare, 1928–1931 și 1932–1933, țărăniștii au realizat legea pentru unificarea teritoriului, legea minelor, legea pentru organizarea administrației locale.

Afirmarea regimurilor extremiste în Europa, pe fondul instabilității politice, a avut ecouri și în spațiul românesc. La extrema stângă a luat ființă, în anul 1921, Partidul Comunist, exponent al Rusiei comuniste, scos în afara legii în 1924 din cauza politicii antiromânești susținute de acesta. Extrema dreaptă din România a fost reprezentată în special de Legiunea Arhanghelului Mihail, înființată în anul 1927 și cunoscută din 1930 sub numele de Garda de Fier. Această grupare politică promova misticismul religios, asasinatul politic și se pronunța împotriva regimului democratic. Desfășurând o intensă activitate propagandistică, antidemocratică și antisemită, această grupare a promovat și folosit violența în scop politic, mergând până la asasinarea unor personalități publice.

Analizez sursele

Principalele partide politice interbelice

A.	Partide politice	Lideri
Burgheze	Partidul Poporului (1918)	Alexandru Averescu
	Partidul Național Liberal (1875)	I.I.C. Brătianu Vintilă Brătianu
	Partidul Național Țărănesc (1926)	Iuliu Maniu Alexandru Vaida-Voevod
Muncitorești	Partidul Social-Democrat (1927)	C. Titel Petrescu
Extremiste – de dreapta și de stânga	Liga Apărării Național-Creștine (1923)	A.C. Cuza
	Legiunea Arhanghelul Mihail (1927)	Corneliu Zelea Codreanu
	Garda de Fier (1930)	Horia Sima
	Partidul Comunist Român (1921)	Gheorghe Cristescu

B.

1. Iuliu Maniu

2. Ion Gh. Duca

3. Ion I.C. Brătianu

4. Corneliu Zelea
Codreanu

Introducere

Viața politică interbelică din România s-a caracterizat prin confruntarea între democrație și autoritarism. Introducerea votului

universal pentru bărbații de peste 21 de ani a dus la o mai mare participare a cetățenilor la consultările și alegerile publice. Au apărut astfel ideologii și formațiuni politice care au consolidat guvernarea parlamentară, prin înlocuirea sistemului politic bipartid cu cel pluripartidist. Tensiunile sociale și disfuncțiile sistemului politic democratic au permis însă apariția și manifestarea grupărilor și a partidelor extremiste de stânga și dreapta.

Surse

1. Pornind de la conținutul studiului și pe baza tabelului (Sursa A), identifică două deosebiri între ideile susținute de Partidul Național Liberal și de Partidul Național Țărănesc. Exprimă o opinie cu privire la partidele extremiste.

2. Alege unul dintre liderii partidelor politice democratice (Sursa B) din România interbelică și realizează o fișă biografică a acestuia. Folosește sugestiile de la *Trusa de instrumente*, pag. 105.

Sinteză

Realizați o dezbatere de tipul „Cafeneaua publică”, în care să discutați despre ideile politice susținute de partidele și grupările politice din perioada interbelică.

Monarhia după Primul Război Mondial

Introducere

În perioada 1866–1947, forma de guvernământ a României a fost monarhia constituțională. După anul 1914, la conducerea României s-au aflat:

- Ferdinand I (1914–1927);
- Carol al II-lea (1930–1940);
- Mihai I (1927–1930, 1940–1947).

Pe fondul crizei dinastice provocate de renunțarea la tron în anul 1925 a principelui Carol (viitorul rege Carol al II-lea) și a faptului că Mihai, nepotul regelui Ferdinand și moștenitorul de drept al tronului, era minor, între 1927 și 1930 țara a fost condusă de o autoritate provizorie, numită regență.

Sursa I

1. Pe baza sursei **A** identifică rolul regelui, conform *Constituției* din 1923.
2. Pornind de la sursele **A** și **B**, precizează o asemănare și două deosebiri în ceea ce privește rolul monarhiei.
3. Formulează un punct de vedere cu privire la regele Carol al II-lea și domnia sa.

Sursa II

Accesează website-ul Enciclopedia României (enciclopediaromaniei.ro), caută după cuvintele *Regele Ferdinand* și intră în secțiunea *Ferdinand I de Hohenzollern-Sigmaringen → Încoronarea de la Alba Iulia ca rege al tuturor românilor*. Citește *Proclamația* regelui Ferdinand cu prilejul încoronării. Identifică ce valori i-au călăuzit domnia și apreciază dacă ele au fost sau nu respectate.

Sinteză

- Caută interviuri și relatări jurnalistice despre regii României interbelice. Adună materialele obținute într-o mapă tematică.

Mă documentez

Monarhia a reprezentat pentru România un factor de echilibru al vieții politice, în care au fost posibile democratizarea și modernizarea țării, dar și asigurarea securității și prestigiu-lui pe plan internațional.

► Regele Ferdinand a jucat un rol important în formarea și consolidarea noului stat unificat. Domnia sa, deși doar de 13 ani, a fost plină de evenimente și schimbări radicale. La 15 octombrie 1922, în Catedrala Reîntregirii din Alba Iulia, Ferdinand și regina Maria au fost încoronați ca suverani ai României Mari. În timpul domniei sale au fost puse în aplicare legi modernizatoare, precum împrumutarea țăranelor cu pământ, votul universal, Constituția din 1923, unificarea administrativă a României.

Regele Carol al II-lea, după opt ani de guvernare democratică, a introdus în anul 1938 un regim autoritar, în care regele avea dreptul suprem de decizie politică și era inițiatorul acțiunilor politice importante. Și-a legitimat guvernarea autoritară prin adoptarea Constituției din 1938. Aceasta i-a permis să desființeze partidele politice și să le înlocuiască cu un partid unic, Frontul Renașterii Naționale. A instituit cultul personalității regelui, manifestat prin controlul asupra presei, care îl numea, în termeni elogioși, Rege al renașterii sau Voievod al culturii. A abdicat la 6 septembrie 1940, după ce România a pierdut Basarabia, nordul Bucovinei, Transilvania de Nord-Vest și Cadrilaterul.

Regele Mihai I a fost ultimul rege al României. El s-a aflat pe tronul țării într-o perioadă zbuciumată, în care România s-a confruntat cu problemele Celui de-Al Doilea Război Mondial. A avut de înfruntat numeroase obstacole: rebeliunea legionară, deportările evreilor și ale romilor, recuperarea teritoriilor românești etc.

Analizez sursele

I. Regele domnește, dar nu guvernează

A. „În concordanță cu Constituția [din 1923] și cu Statutul Casei Regale, regele numea premierul, numea și revoca miniștrii, sancționa legile, avea dreptul de a încheia acorduri și tratate, de a bate monedă, era șeful armatei, conferea decorații. Orice act al suveranului trebuia contrasemnat de ministrul de resort. Conform Constituției, regele deschidea sesiunea parlamentară printr-un mesaj, la care Adunarea Deputaților și Senatul adoptau răspunsuri.”

I.-A. Pop, I. Bolovan, *Istoria României. Compendiu*

B. „Prin prevederile noii legi fundamentale a țării [Constituția din 1938], rolul monarhiei a fost considerabil întărit și, deși a fost menținut rolul separației puterilor în stat, puterea regală a fost privilegiată, camerele legiuitoare urmând să se întrunească numai din inițiativele suveranului. [...] regele era „capul statului”, miniștrii aveau răspunderea politică numai față de rege, ei fiind însă obligați să răspundă la întrebările puse de camerele parlamentare.”

I.-A. Pop, I. Bolovan, *Istoria României. Compendiu*

II. ANALIZĂ DE DETALIU:

Familia regală a României

DETALIU:

Ferdinand „întregitorul” Regele Ferdinand I a avut o educație preponderent militară, dar aprecia și botanica, istoria, literatura. Citea cu pasiune ore întregi, cu predilecție despre viața și faptele eroilor antici.

Prințul moștenitor Carol al II-lea, Regele Ferdinand I și Regina Maria a României, 1922

Cum organizăm o dezbatere tip „cafeneaua publică”

Pasul 1	Pasul 2	Pasul 3	Pasul 4	Pasul 5
- identificăm o temă relevantă/fapt istoric ce poate avea diverse interpretări și perspective multiple de abordare (un conflict, o perioadă istorică, o personalitate etc.)	- ne organizăm în mai multe grupuri de dezbatere („colțuri de cafea”) și stabilim aspectele temei/faptului istoric care vor fi explorate de fiecare, materialele-suport, precum și liderul care coordonează discuțiile	- participăm activ la dezbateră din „colțul nostru de cafea”, respectând regulile unui dialog constructiv și argumentat; notăm ideile rezultate	- rotim grupurile spre alte „colțuri de cafea”, pentru abordarea celorlalte aspecte, împărtășirea de idei și puncte de vedere, formularea de noi întrebări, reevaluarea concluziilor desprinse inițial	- prezentăm ideile și concluziile fiecărui grup și realizăm o dezbatere în plen a acestora, în vederea unor concluzii generale

Cum organizăm o activitate tip „teatru-forum” la ora de istorie

Pasul 1	Pasul 2	Pasul 3	Pasul 4	Pasul 5
- alegem un subiect istoric semnificativ care poate fi explorat prin teatrul-forum: să contureze o problemă socială de tip istoric, un conflict de cunoaștere, o problemă de interes general etc.	- pregătim scenariul: o scenă scurtă, de circa 5-10 minute, care ilustrează un moment-cheie din subiectul istoric ales, cu personajele adecvate	- distribuim rolurile către elevi, care își asumă personajele și învață dialogurile	- interpretăm scena în fața clasei, cu posibilitatea intervenției elevilor clasei ca spectatori activi și implicați, care pot schimba scenariul	- purtăm discuții și reflectăm asupra scenei jucate și a tematicii sociale abordate, asupra modului în care contextul istoric influențează deciziile și comportamentele personajelor, soluționarea situațiilor de criză și conflictuale

Cum exersăm „lectura” într-o „bibliotecă vie” la ora de istorie

Pasul 1	Pasul 2	Pasul 3	Pasul 4	Pasul 5
- selectăm subiectul/o temă istorică relevantă din contemporaneitate (situații de discriminare, personaje care s-au confruntat cu prejudecăți și stereotipii)	- găsim „cărți” care să fie adunate în „biblioteca vie” (persoane din comunitate, elevi, copii cu experiențe de viață discriminatorii, care au suferit de pe urma prejudecăților și a stereotipilor)	- pregătim întâlnirea cu una dintre „cărțile” selectate în „biblioteca vie”: colectăm informații despre „carte”, formulăm întrebările, lansăm invitația, pregătim materialele, organizăm întâlnirea	- participăm activ la întâlnirea cu „cartea vie” invitată; ascultăm povestea și punem întrebări	- reflectăm asupra întâlnirii și purtăm discuții despre ceea ce am învățat din povestea „cărții vii”; desprindem concluzii

România în Al Doilea Război Mondial

Ion Antonescu și Adolf Hitler, München, iunie 1941

Repere europene

- **23 august 1939**
semnarea Pactului Ribbentrop-Molotov, un tratat de neagresiune încheiat între Uniunea Sovietică și Germania nazistă
- **1 septembrie 1939**
izbucnirea Celui de-Al Doilea Război Mondial
- **27 septembrie 1940**
semnarea Pactului Tripartit, alianță politico-militară care a pus bazele Axei Berlin-Roma-Tokyo

Cronologie

- 26 iunie-7 septembrie 1940**
dezmembarea României Mari
- 23 noiembrie 1940**
aderarea României la Pactul Tripartit
- 22 iunie 1941**
intrarea României în război de partea Axei
- 23 august 1944**
lovitura de stat a regelui Mihai; întoarcerea armelor împotriva Germaniei și continuarea luptei alături de Națiunile Unite
- 12 septembrie 1944**
Convenția de armistițiu cu Națiunile Unite

Dicționar

dictat

act prin care un stat impune altui stat condiții împotriva voinței acestuia

Provocare

În noaptea de 21-22 iunie 1941, armata română a primit de la generalul Ion Antonescu ordinul: „Ostași, vă ordon, treceți Prutul! [...] Dezrobiți din jugul roșu al bolșevismului pe frații noștri cotropiți”. În urma acestui ordin, România a intrat în război alături de Germania nazistă, împotriva URSS. De ce a intrat România în Al Doilea Război Mondial? Cum se explică apropierea de Adolf Hitler? Și-a atins țara noastră obiectivele? Parcurgând lecția, vei descoperi răspunsuri.

Mă informez

Neutralitatea României

La momentul declanșării Celui de-Al Doilea Război Mondial, România se afla într-o stare de incertitudine în ceea ce privește poziția pe care ar fi trebuit să o adopte. În cele din urmă, la 6 septembrie 1939, România și-a proclamat neutralitatea și a inițiat acțiuni diplomatice pentru a obține garanții din partea marilor puteri europene, în vederea menținerii granițelor existente.

Cu toate acestea, în anul 1940, România a fost obligată să cedeze teritorii (aplicația **I**):

- **Basarabia, nordul Bucovinei și ținutul Herța** → Uniunii Sovietice;
- **nord-vestul Transilvaniei**, prin **Dictatul** de la Viena → Ungariei;
- **Cadrilaterul** (sudul Dobrogei) → Bulgariei.

Drept urmare, la 6 septembrie 1940, regele Carol al II-lea a renunțat la tron în favoarea fiului său minor, Mihai. Puterea efectivă a fost preluată de Ion Antonescu, care a instaurat **dictatura**. După o scurtă perioadă de colaborare cu legionarii, când statul român devenise astfel un stat național-legionar, în ianuarie 1941, legionarii au fost înlăturați de la guvernare, Ion Antonescu instaurând o **dictatură militară**, cu un guvern format din militari și specialiști.

România și Pactul Tripartit

Teama de bolșevism și dorința de a recupera teritoriile pierdute au determinat România să adere, la 23 noiembrie 1940, la Pactul Tripartit (axa formată din Germania nazistă, Italia fascistă, Japonia, la care au aderat treptat și alte state). Acest lucru a avut ca urmare subordonarea economică față de Germania, către aceasta fiind exportate mari cantități de petrol, cereale și lemn. Relațiile strânse cu Germania au determinat, în final, intrarea României în război împotriva URSS, pentru eliberarea teritoriilor ocupate de aceasta, în vara anului 1940. În scurt timp, au fost eliberate Bucovina, Basarabia, însă armata română a participat în continuare la războiul antisovietic, alături de Germania (aplicația **II**).

▶ Începând cu anul 1942, pe fondul înfrângerilor suferite pe front după bătălia de la Stalingrad, al deselor bombardamente aliate asupra instalațiilor petroliere de pe Valea Prahovei și al producției economice reduse, România a inițiat un dialog diplomatic cu britanicii, americanii și sovieticii în vederea încheierii unui armistițiu (vezi *Conexiuni*).

„Întoarcerea armelor”. România și Națiunile Unite

În condițiile în care Armata Roșie (sovietică) intrase în țară, la 23 august 1944, regele Mihai I l-a înlăturat pe Ion Antonescu printr-o lovitură de stat și a trecut de partea Națiunilor Unite, întorcând armele împotriva fostului său aliat, Germania (aplicația **III**). Alăturarea României la Națiunile Unite a lipsit totodată Germania de importante resurse de petrol, grăbind astfel sfârșitul războiului.

Totuși, armistițiul încheiat a considerat România un stat învins, datorită participării ei la războiul antisovietic în primii ani ai conflagrației. Frontiera sovieto-română a fost fixată pe râul Prut, iar în România avea să fie instalată o armată sovietică de ocupație. Totodată, România trebuia să plătească și o mare despăgubire de război. Dictatul de la Viena era anulat, nord-vestul Transilvaniei a trecut sub administrarea armatei sovietice până la luarea unei hotărâri finale.

Armata română a continuat războiul spre vest, la 25 octombrie 1944 fiind eliberate ultimele două localități din Transilvania, Carei și Satu Mare. Această zi a devenit Ziua Armatei Române. Au urmat acțiuni întreprinse alături de trupele sovietice pentru eliberarea Ungariei, a Cehoslovaciei și a unei părți a Austriei. România a pierdut în Cel de-Al Doilea Război Mondial peste 880 000 de oameni (morți, răniți și dispăruți).

Explorez

I. România în anul 1940

1. Identifică pe harta alăturată pierderile teritoriale suferite de România în 1940.
2. Prezintă, într-un text de 10 rânduri, contextul intern și extern în care România a suferit aceste pierderi teritoriale.
3. Pe baza lecției, menționează alte două fapte istorice care au marcat istoria țării în anul 1940.

Harta pierderilor teritoriale ale României în 1940

II. Tehnica românească de război

1. Pornind de la imaginea alăturată, caută informații privind tehnica de luptă folosită de armata română în Cel de-Al Doilea Război Mondial.
2. Realizați, în colaborare cu profesorul de limba română, un atelier de scriere creativă cu titlul *Scrisori de pe front*, scrise din perspectiva unui soldat/ofițer/medic etc. Includeți aceste scrisori în portofoliu.

III. Actul de la 23 august 1944

„Români, în ceasul cel mai greu al datoriei noastre, am socotit, în deplină înțelegere cu Poporul Meu, că nu este decât o singură cale pentru salvarea Țării de la o catastrofă totală: ieșirea noastră din alianța cu Puterile Axei și imediata încetare a războiului cu Națiunile Unite.”

Proclamația regelui Mihai către țară,
23 august 1944

Formație de luptă formată din avioane românești IAR 80

- Pornind de la sursă, realizează o listă a consecințelor pe plan intern și extern ale acestei decizii.

Rețin și reflectez

- În anul 1940, România a suferit importante pierderi teritoriale.
- România a participat la război alături de Pactul Tripartit/Axă între 22 iunie 1941 și 23 august 1944.
- România a întors armele, luptând alături de Națiunile Unite, între 23 august 1944 și 9 mai 1945.

Aplic

Analizez

- Transpune într-un organizator grafic, în format digital, principalele etape ale participării României la Al Doilea Război Mondial.

Gândire critică

- Cum poate fi apreciată participarea României la Cel de-Al Doilea Război Mondial? A fost un război drept, de eliberare națională, sau un război de cotorpire? Argumentează.

Conexiuni

Romania
 Rusia 90%
 I. Stalin 10%
 Grecia 90%
 Marea Britanie 10%
 Yugoslavia 50/50%
 Hungary 50/50%
 Bulgaria 75%
 Rusia 25%

Acordul procentajelor

Acordul de procentaj, cunoscut și ca *Documentul obraznic*, a fost o înțelegere între premierul sovietic Iosif Stalin și prim-ministrul britanic Winston Churchill privind împărțirea Europei de sud-est în sfere de influență, în timpul Conferinței de la Moscova, din 9 octombrie 1944.

Procentajele stabilite, înscrise pe un petic de hârtie, au fost:

- România – 90% Rusia, 10% alții;
- Grecia – 90% Marea Britanie în acord cu SUA, 10% Rusia;
- Iugoslavia și Ungaria – câte 50% și 50%;
- Bulgaria – 75% Rusia, 25% alții.

România a intrat astfel în sfera de influență sovietică și, în consecință, a fost ocupată de Armata Roșie în 1944. Tratatul de pace de la Paris din 1947 au conferit o bază legală ocupației militare sovietice a României, care a durat până în august 1958.

Atelier

- Realizează planul unei investigații în care să ilustrezi participarea comunității tale la Al Doilea Război Mondial. În demersul tău, poți utiliza referințe bibliografice, fotografii, însemnări și jurnale, monumente dedicate eroilor etc.

Holocaustul în România: evreii și romii

Introducere

În 1937-1938 au fost inițiate primele legi cu caracter explicit antisemit. Stereotipurile (idei care se repetă, banalizate prin repetare) și prejudecățile legate de evrei și de romi au găsit, sub regimul autoritar al lui Carol al II-lea și apoi sub regimul antonescian, contextul în care s-au putut manifesta atitudini rasiste și politici discriminatorii. Evreii, alături de romi, erau considerați principalii responsabili pentru problemele cu care se confrunta societatea românească, „paraziți” și dăunători ai națiunii. Au fost organizate deportări ale acestora în Transnistria și în lagărele naziste, precum și acțiuni de „purificare”, în cadrul unor planuri denumite codificate „Curățirea terenului”.

Sursa I

1. Pornind de la sursele A și B, elaborează un articol despre drama evreilor provocată de pogromul de la Iași.
2. Caută informații despre una dintre personalitățile românești care au primit titlul de „Drepți între popoare” și realizează o prezentare a faptelor acestea în sprijinul evreilor.

Sursa II

- Identifică, pe baza sursei, formele de abuz la care au fost supuși romii deportați în Transnistria.

Sinteza

- Vizionați, la linkul de mai jos, un film despre drama copiilor romi deportați în Transnistria.
romasinti.eu/ro/#story/maria-stancu-costea

Mă documentez

► Evreii au fost primii vizați de emiterea unei legislații nefavorabile, care permitea confiscarea proprietăților, concedieri, excluderea din unele profesii (avocatură, administrație, jurnalism), din instituțiile de învățământ, interzicerea căsătoriilor dintre evrei și creștini etc. Printre manifestările cele mai violente au fost pogromul de la București, organizat de legionari la 21-23 ianuarie 1941, și cel de la Iași, inițiat de autoritățile antonesciene la 29 iunie 1941. Pogromul de la Iași, când evreii au fost adunați la Chestura de Poliție și transportați în așa-numitele „trenuri ale morții”, s-a finalizat cu moartea a peste 13 000 de evrei. Mulți alții au fost deportați. Evreii din nord-vestul Transilvaniei, din teritoriul ocupat de Ungaria, au fost trimiși în lagăre de exterminare naziste, iar cei din România, în special cei din Bucovina și Basarabia, au fost deportați în lagăre de muncă în Transnistria, unde mulți au căzut victime foametei, tifosului și frigului.

► Au existat și români, ca Regina-Mamă Elena, Viorica Agarici (președintă a Crucii Roșii, filiala Roman), Traian Popovici (primarul orașului Cernăuți), care, sensibilizați de drama comunității evreiești, au căutat să ajute și să salveze vieți. Meritul lor a fost recunoscut internațional de statul Israel prin acordarea titlului de „Drepți între popoare”.

Transnistria a fost locul deportării multor romi, alături de evrei. Deportarea romilor a avut ca pretext menținerea ordinii publice în contextul războiului. Deși cei mai mulți romi erau integrați în comunitățile în care trăiau, a fost identificat și un așa-numit segment-„problemă” – romii nomazi și cei condamnați pentru infracțiuni.

Cu toate că numărul victimelor nu poate fi stabilit cu precizie, concluzia Comisiei Internaționale pentru Studierea Holocaustului din România este că, în timpul Holocaustului, în România și în teritoriile de sub controlul ei au pierit între 280 000 și 380 000 de evrei români și ucraineni. Potrivit aceluiași raport, dintre cei 25 000 de romi deportați în Transnistria (jumătate fiind copii), aproximativ 11 000 au pierit, iar unele comunități rome nomade vechi de secole au dispărut pentru totdeauna.

Analizez sursele

I. Trenurile morții

Pogromul de la Iași: „trenurile morții”

B. „În mod obișnuit, ne serbăm ziua de naștere o dată pe an. Eu mi-o serbez de două ori. O dată, în ziua în care m-am născut și a doua oară, în ziua de 30 iunie, când consider că am renăscut, ca supraviețuitor al «trenului morții» Iași-Podu Iloaiei, din 30 iunie 1941, tren în care au fost îmbarcați în vagonul meu 137 de evrei, din care am supraviețuit numai 8. Pe jos, în vagon, era un strat de bălegar de grajd proaspăt, peste care era presărat praf de var nestins, care, în contact cu bălegarul, a degajat o căldură insuportabilă.”

George Voicu, *Pogromul de la Iași (28–30 iunie 1941). Prologul Holocaustului din România*

II. Deportările în Transnistria

„Pe lângă faptul că marea majoritate au fost deportați «doar cu hainele de pe ei», condițiile pe care le-au găsit în Transnistria le-au îngreunat situația și mai mult. În județele Golta, Oceacov, Berezovca și Balta, aflate pe malul Bugului, în estul extrem al Transnistriei, acolo unde au fost stabiliți forțat, sub paza jandarmilor, romii formau colonii separate de restul populației, având un regim semi-liber. Au fost cazați în bordeie de pământ și case evacuate de localnici, condițiile de locuit fiind improprie. În lipsa mijloacelor de întreținere, care au constituit de altfel principala problemă pentru deportați, calitatea vieții romilor s-a deteriorat rapid. Victime în rândul lor s-au înregistrat și pe parcursul deportării, însă în Transnistria rata deceselor a explodat, murind de ordinul zecilor pe zi, mai ales de foame și frig sau de bolile asociate acestor condiții. Nu au lipsit nici abuzurile autorităților române din Transnistria și cruzimea jandarmilor, care au contribuit la creșterea numărului victimelor, deși execuții organizate nu au existat.”

Irina Nastasă-Matei, *Romii din România: identitate și alteritate*

Participarea la o campanie: Lupta împotriva discriminării

Studiul de caz *Holocaustul în România: evreii și romii* aduce în atenție politica discriminatorie și antisemită promovată în România în anii regimului autoritar al lui Carol al II-lea și apoi ai regimului antonescian. Reamintește, totodată, cât de nocive sunt atitudinile și practicile discriminatorii și rasiste, manifestate atât la nivel de politică de stat, cât și la nivelul relațiilor interumane.

Discutați în clasă despre aceste aspecte, apoi inițiați o acțiune de cunoaștere a acestor tipuri de atitudini și relații la nivelul școlii voastre, acțiune finalizată cu o campanie „antidiscriminare”.

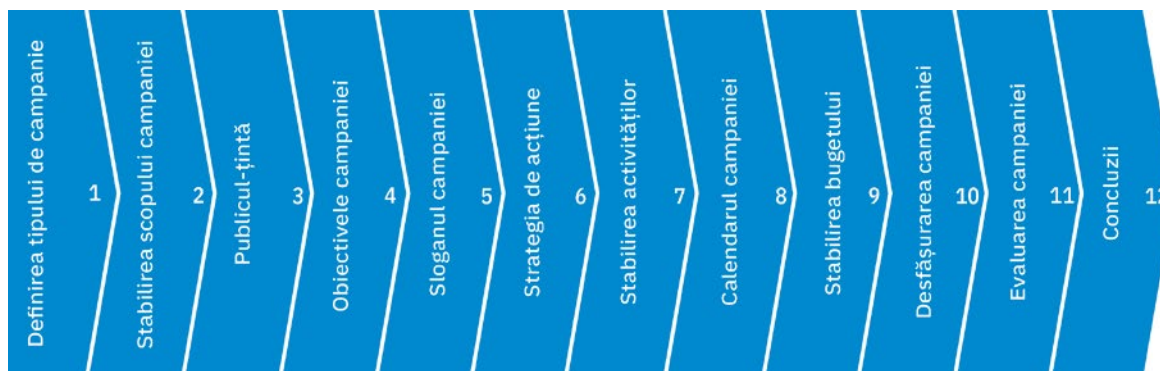
Sugestii

Formați echipe de 4-5 elevi și stabiliți sarcini pentru fiecare.

- o echipă se va ocupa de realizarea unui chestionar ca în modelul de mai jos.

S-a întâmplat:	Niciodată	O dată	De câteva ori	Foarte des
să afli de cazuri de amenințare între elevi				
ca un elev să jignească un alt elev				
ca un elev să fie exclus de la activități, pe diverse motive				
ca unui elev să-i fie respins dreptul de a-și exprima liber opinia				
ca un elev să fie respins de ceilalți elevi				
să apreciezi că ai colegi prietenoși și toleranți				

- a doua echipă se va ocupa de multiplicarea chestionarului și distribuirea lui cât mai multor elevi din școală;
- a treia echipă va centraliza datele într-un document Excel și va identifica, pe baza acestora, formele de discriminare cel mai des întâlnite; va organiza discuții la nivelul clasei privind soluțiile de prevenire și eliminare a acestora. Pentru cazurile grave de discriminare, poate fi solicitat ajutorul Consiliului Profesoral și cel al Comitetului de Părinți al clasei sau al școlii. Un raport al acestei cercetări și soluțiile identificate vor fi postate pe site-ul școlii și aduse la cunoștința Consiliului Profesoral.
- a patra echipă (cea mai numeroasă) va organiza campania „ANTIDISCRIMINARE” la nivelul școlii, urmând pașii sugerați de schemă:

- colaborați cu Consiliul Elevilor din școală în vederea stabilirii celei mai bune strategii de campanie;
- alcătuiți o listă de materiale de promovare și activități de campanie cât mai diverse și cu impact (prezentări/filme privind Holocaustul, situații de discriminare în istorie, „biblioteca vie” a elevilor victime ale discriminării din școală, întâlniri cu reprezentanți ai justiției pentru cunoașterea legislației în domeniu, distribuie de materiale, concursuri, expoziții etc.);
- realizați calendarul activităților propuse, apelând la sprijinul profesorilor din școală;
- desfășurați campania astfel încât grupul-țintă de elevi să fie cât mai mare;
- evaluați impactul campaniei asupra elevilor școlii: ce a însemnat pentru tine acest tip de experiență.

România – stat comunist

Regele Mihai I

Repere europene

1945

Tratatul interaliat de la Ialta și Potsdam; intrarea statelor din Europa Centrală și de Est în sfera de influență a URSS

1949

crearea Consiliului de Ajutor Economic Reciproc (CAER); crearea NATO

1955

crearea Tratatului de la Varșovia

Cronologie

6 martie 1945

guvernul procomunist condus de Petru Groza

19 noiembrie 1946

câștigarea alegerilor de către comuniști

1948

Legea naționalizării

1949–1962

colectivizarea agriculturii

Dicționar

proletcultism

curent cultural bazat pe ideea formării unei culturi „pur proletare” și respingerea întregii moșteniri culturale a trecutului

stalinism

nume dat ideologiei și practicii politice aplicate de Stalin în URSS

Provocare

Monarhii pot face grevă? Într-un episod cunoscut sub numele de „greva regală”, între 21 august 1945 și 7 ianuarie 1946, regele Mihai I al României a refuzat să mai semneze actele emise de guvernul Petru Groza, ca protest față de guvernul controlat de Uniunea Sovietică și față de procesul de comunizare a țării. „Grewa regală” s-a încheiat prin acceptarea în guvern a doi reprezentanți din PNT și PNL. Care a fost evoluția țării după acest episod? A reușit regele să oprească preluarea integrală a puterii de către comuniști? Vei descoperi răspunsuri în lecție și în studiile de caz.

Mă informez

Preluarea puterii de către comuniști (1944–1947)

După actul de la 23 august 1944, a existat speranța revenirii la democrație, guvernele de atunci având sarcina să organizeze alegeri libere. Prezența trupelor sovietice a pregătit însă terenul pentru preluarea puterii de către comuniști.

Un prim pas a fost impunerea, în martie 1945, a **guvernului Petru Groza**, dominat de miniștri comuniști.

Au urmat, în anul 1946, primele alegeri parlamentare postbelice. Desfășurate într-un climat de teroare și violență, susținut de prezența trupelor sovietice, dar și prin fraudă, alegerile au fost câștigate de comuniști și aliații lor. Treptat, au fost eliminate din viața politică toate partidele politice și liderii lor, Partidul Comunist devenind partid unic. La 30 decembrie 1947 a fost eliminat și ultimul obstacol din calea deținerii de către comuniști a întregii puteri: regele Mihai a fost nevoit să abdice, România devenind **republică populară**.

Stalinismul lui Gheorghe Gheorghiu-Dej (1948–1965)

Pe plan economic, a fost preluat modelul **stalinist**, bazat pe desființarea proprietății private prin **naționalizarea** (trecerea din proprietatea privată în cea a statului) și **colectivizare** (vezi rubrica *Conexiuni*), consfințite de Constituțiile din 1948 și 1952, care stipulau că principala formă de proprietate era cea de stat (aplicația **II**). Statul deținea toate resursele naturale, fabricile, băncile, căile de comunicații, mijloacele de transport etc. S-au creat astfel premisele ca economia să fie condusă centralizat, pe bază de planuri anuale și **cincinale**.

Pe plan politic, monopolul puterii era deținut de **partidul unic**, consolidat prin apariția unor instituții represive care aveau scopul de a controla populația, precum poliția politică – **Securitatea**.

Pe plan cultural, a fost adoptat modelul sovietic al **proletcultismului**. Învățământul a fost reorganizat în același spirit sovietic, istoria națională – rescrisă pe baze marxist-leniniste și a fost introdusă **cenșura**.

În politica externă, în anul 1949 România s-a aliniat Consiliului de Ajutor Economic Reciproc (CAER), iar în anul 1955 a aderat la Pactul de la Varșovia.

Începând din anii 1960, regimul politic al lui Gheorghe Gheorghiu-Dej a început o oarecare îndepărtare de linia politico-economică a Moscovei.

Epoca lui Nicolae Ceaușescu (1965–1989)

Politica de autonomie față de URSS a fost continuată de Nicolae Ceaușescu. Între 1965 și 1971, acesta a deschis calea liberalizării (vezi *Studiul de caz* de la pag. 115) și a reluat legăturile economice și culturale cu Europa Occidentală. Inițial, Nicolae Ceaușescu a câștigat simpatie la nivel internațional, după ce a refuzat să participe la invadarea Cehoslovaciei, alături de trupele Pactului de la Varșovia, în anul 1968.

Ceaușescu era preocupat de dezvoltarea industriei și a stabilit obiective ambițioase (aplicația **III**), fără a ține seama de resursele reale ale țării, motiv pentru care România s-a îndatorat excesiv. Plata datoriei externe a înrăutățit condițiile de viață, determinând în anii 1980 o criză alimentară și energetică fără precedent. Raționalizarea bunurilor de primă necesitate și reluarea unor practici staliniste (vezi *Studiul de caz* de la pag. 113) au determinat, în cele din urmă, răsturnarea regimului comunist și a lui Nicolae Ceaușescu, în decembrie 1989.

Explorez

I. Regimul politic comunist în România

- Pe baza informațiilor din lecție, a rubricii *Dicționar* și consultând, la nevoie, *Dicționarul explicativ al limbii române*, definește oral fiecare dintre următorii termeni istorici: partid unic, cenzură, sovietizare, proletcultism, represiv, cincinal, poliție politică, stalinism, „grevă regală”, regim politic.
- Realizează un text de 10 rânduri în care să folosești corect termenii subliniați.

II. Stalinismul lui Gheorghe Gheorghiu-Dej

- A.** „Marxism-leninismul și marea experiență istorică a victoriei socialismului în URSS ne învață că construirea socialismului poate fi înfăptuită numai în baza trecerii în proprietatea obștească a tuturor principalelor mijloace de producție, atât la orașe, cât și la sate, adică în baza trecerii lor în proprietatea de stat și cooperatistă.”
- Gheorghe Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvântări*, 1951
- B.** „Proprietatea privată și exploatarea omului de către om sunt desființate. În socialism, baza relațiilor de producție o formează proprietatea socială, socialistă asupra mijloacelor de producție și asupra produselor muncii.”
- B.N. Ponomarev, *Dicționar politic*, 1959

- Menționează sursa care prezintă viziunea sovietică asupra proprietății.
- Identifică o asemănare între cele două viziuni asupra regimului proprietății.
- Utilizând sursele **A** și **B**, precum și informațiile din lecție, prezintă două măsuri adoptate în România pentru a reglementa regimul proprietății.

III. Epoca lui Nicolae Ceaușescu

- Describe imaginea alăturată. Apreciază amploarea acestui tip de manifestație. Formulează explicații.
- Documentează-te din surse online și realizează cu mijloace digitale o prezentare a politicii de industrializare promovate în epoca lui Nicolae Ceaușescu.

Aspecte de la demonstrația oamenilor muncii cu ocazia zilei de 1 Mai, în București (1 mai 1967)

Conexiuni

Țărani citind, 1950

Colectivizarea

Început greoi și haotic în anul 1949, procesul de colectivizare (de trecere a mijloacelor de producție din agricultură în proprietate colectivă) a stagnat între 1953 și 1956, fiind apoi reluat agresiv și finalizat în anul 1962. El s-a lovit de opoziția țăranilor, puțini dintre aceștia renunțând de bunăvoie la proprietățile lor. Autoritățile comuniste au recurs adesea la represiuni violente, deportări, ucideri, încarcerări și confiscări ale averii celor care se opuneau. Colectivizarea a însemnat constituirea de forme asociative de muncă denumite Gospodării Agricole de Stat (GAS) și Gospodării Agricole de Producție (GAP), țăranii fiind obligați să muncească în aceste asociații. Una dintre consecințele cele mai nefaste ale colectivizării a fost dezrădăcinarea țăranilor, care, în căutarea unor condiții mai bune de trai, au migrat spre mediul urban.

Rețin și reflectez

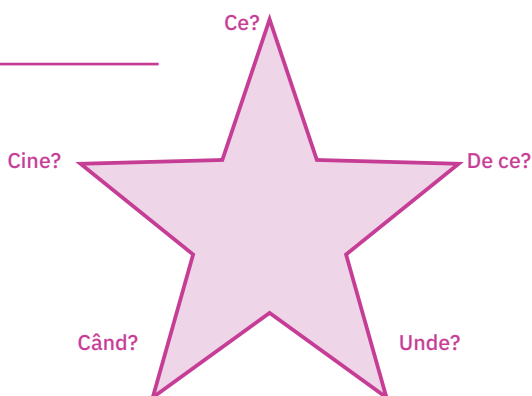
- Comuniștii au preluat puterea în România în perioada 1944–1947, prin guvernul Petru Groza, câștigarea frauduloasă a alegerilor, desființarea pluralismului politic și consolidarea partidului unic, dispariția PNL și PNT, abdicarea forțată a regelui Mihai etc.
- Comunismul în România a avut două etape distincte: stalinismul lui Gheorghe Gheorghiu-Dej (1948–1965) și epoca lui Nicolae Ceaușescu (1965–1989).

Aplic

Analizez

- Utilizând metoda exploziei stelare, formulează întrebări și răspunsuri pornind de la tema „Comunismul în România”.

Gândire critică

- În ce măsură stalinizarea țării a fost opțiunea politică a poporului român?

Atelier

- Organizați o discuție, de tipul *Cafeneaua publică*, în care să analizați următoarele teme:
- preluarea puterii de către comuniști;
 - stalinismul în România.

Rezistența anticomunistă

Introducere

În vederea consolidării sale și a înfrângerii oricărei opoziții, regimul comunist din România a pus în practică mecanisme de control și represiune, care au inclus desființarea partidelor politice, punerea sub controlul partidului unic a tuturor puterilor statului, distrugerea fizică și psihică a elitei politice și intelectuale, un vast sistem de închisori și lagăre de muncă silnică pentru deținuții politici (sistem desemnat cu termenul generic de gulag), supravegherea pe scară largă a populației, în principal prin poliția politică (Securitatea) și miliție.

Sursa I

1. Analizează împreună cu colegul de bancă harta „Gulagului românesc”. Desprindeți concluzii.
2. Vizitează, împreună cu clasa, una dintre fostele închisori comuniste. Realizează o fișă de analiză a obiectivului vizitat, după modelul din *Trusa de instrumente* de la pag. 90.

Sursa II

- Documentează-te asupra biografiei unuia dintre liderii rezistenței anticomuniste menționați în studiu sau în sursa alăturată. Scrie un set de întrebări pentru un interviu imaginar cu acesta.

Sinteză

- Consultă romanul grafic interactiv *Momente din istorie. Vol. II. Revolta anticomunistă de la Brașov. 15 noiembrie 1987*, de Mihai I. Grăjdeanu. Pornind de la el, realizează o mini-bandă desenată ilustrând o formă de rezistență

Mă documentez

- Față de noul regim și practicile lui represive, în România comunistă s-a manifestat o amplă mișcare de rezistență. O primă formă de rezistență, în anii 1945–1960, a fost rezistența în munți a unor grupări înarmate de partizani, precum Grupul Carpatin Făgărășan, Haiducii Muscelului, Haiducii Dobrogei. Rezistența acestora a fost reprimată violent de autorități, cei prinși fiind torturați în închisori, deportați în lagăre de muncă din Bărăgan, trimiși la muncă silnică pe șantierul canalului Dunăre-Marea Neagră sau pe alte șantiere ale țării.

Mulți intelectuali români au criticat regimul comunist prin intermediul posturilor de radio Europa Liberă (München) și Vocea Americii (Washington), prin scrisori deschise sau luări de poziție publice: Virgil Ierunca, Monica Lovinescu, Doina Cornea, Paul Goma, Vlad Georgescu, Mircea Dinescu ș.a.

Confrunțați cu procesul colectivizării forțate, țăranii au opus și ei rezistență, fără succes însă, fiind înregistrate peste 80 000 de victime ale torturii, condamnării la închisoare sau deportării.

În deceniile 8 și 9 ale secolului al XX-lea a avut loc și o serie de greve și demonstrații ale studenților și muncitorilor din Valea Jiului, Iași sau Brașov. Disidența (opoziția de opinii, de idei) s-a manifestat chiar în cadrul Partidului Comunist Român, emblematică fiind *Scrisoarea celor 6* din anul 1989, prin care lideri comuniști criticau diverse aspecte ale regimului Ceaușescu: nerespectarea drepturilor omului, criza regimului, scăderea nivelului de trai etc.

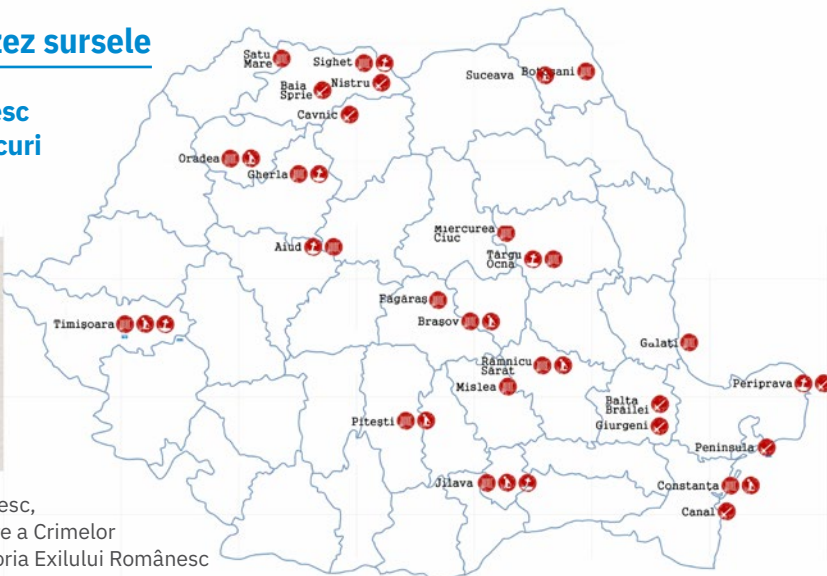

Analizez sursele

I. Gulagul românesc (circa 450 de locuri de detenție și reprimare)

Harta Gulagului românesc, Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc

II. Manifestări ale rezistenței anticomuniste

A. Rezistența în munți

Locotenent Toma Arnăuțoiu, grupul Haiducii Muscelului, Munții Făgărăș

El și grupul său au opus rezistență, deși erau urmăriți și persecutați de către Securitate.

B. Revoltele muncitorești

Greva muncitorilor din Brașov, 15 noiembrie 1987

Muncitorii de la uzina „Steagul Roșu” din Brașov, nemulțumiți de condițiile de trai, au decis să ceară socoteală regimului comunist. Greva a fost reprimată cu brutalitate.

C. Rezistența intelectualilor

Doina Cornea, Universitatea din Cluj

Între 1982 și 1989 a difuzat zeci de texte și proteste prin radio „Europa Liberă”.

Viața cotidiană în perioada regimului comunist

Mă documentez

Viața cotidiană a românilor în perioada comunistă s-a desfășurat, în cea mai mare măsură, sub controlul strict al statului și al instituțiilor sale. În viața publică nu erau acceptate decât manifestările organizate sau controlate de partid, în care oamenii erau simple elemente de decor.

Spațiul public era marcat de elemente de propagandă care glorificau regimul comunist și pe liderul său. Astfel, la începutul anilor 1980, programul de televiziune dura doar câteva ore pe zi și consta în cea mai mare parte din conținut de propagandă. Manifestările culturale de orice natură erau supuse cenzurii și lăudau „realizările” regimului.

Regimul comunist încălca și limitele vieții private, prin ascultarea telefoanelor, citirea corespondenței, urmărirea persoanelor considerate suspecte de către regim, îngrădirea călătoriilor în afara țării.

Cu excepția unei perioade de relativă prosperitate și liberalizare, în anii 1960-1970, perioada comunistă a fost însoțită de o multitudine de privațiuni și lipsuri, precum cele legate de energia electrică și căldură, alimente și alte produse de bază etc.

Analizez sursele

I. Aspecte ale vieții cotidiene în comunism

A. Blocurile gri – reprezentative pentru viața la oraș, induceau iluzia falsei egalități

B. Coadă la butelii de aragaz – ilustrare a unui stil de viață caracterizat prin „coada la orice”

C. Viața „pe cartelă” – expresie a crizei alimentare

D. Dacia 1100 – unul dintre simbolurile industriei românești

E. Nicolae Ceaușescu vizitează liceul „Nicolae Bălcescu” din Pitești, 1965

F. Mihaela și Azorel – desen animat difuzat la TVR în 1970–1980

G. „Cenzura viza politica editorială a publicațiilor și emisiunilor, precum și conținutul filmelor și al spectacolelor, iar înăsprirea ei în perioada de dinainte de Revoluția din decembrie 1989 frizează absurdul; orice subiect care putea fi interpretabil sau orice sintagmă prin care se făcea aluzie la cuplul prezidențial era supus cenzurii, iar folosirea unor cuvinte, precum *întuneric*, *frig*, *foame*, *moș*, *babă*, *moarte*, *cruce*, *preot*, *frică*, *portocale*, *banane*, *cafea*, era interzisă în programele radio-tv sau în cărți.”

Gabriel-Stelian Constantin, *Viața cotidiană în ultimii ani ai dictaturii lui Nicolae Ceaușescu (1980–1989)*

Introducere

Viața cotidiană a românilor a fost puternic marcată de evoluțiile economico-sociale și politice specifice perioadei comuniste. Dificultăților economice de după Al Doilea Război Mondial li s-au adăugat colectivizarea și naționalizarea, toate având drept consecință supunerea populației României la un regim de viață dur. După o perioadă de oarecare bunăstare și liberalizare în anii 1960-1970, situația s-a agravat din nou după 1980, conducând, în final, la revoluția din 1989.

Sursa I

1. Precizează, pentru sursele **A**, **B** și **C**, câte o cauză și o consecință a modului de viață.
2. Pornind de la sursa **E**, documentează-te despre școala în comunism. Caută informații privind manualele, uniforma școlară, regulamentul de funcționare, relația profesor-elev etc. Discută cu colegul de bancă despre elemente care se mai regăsesc în școala de astăzi.
3. Pornind de la sursa **F**, poartă o discuție cu bunicii despre alte posibilități de petrecere a timpului liber din perioada comunistă.
4. Formulează o opinie în legătură cu interzicerea folosirii cuvintelor menționate în sursa **G** în programele radio-tv sau în cărți.

Sinteză

- Vizionează unul dintre scurtmetrajele seriei *Amintiri din epoca de aur*, regizată de Cristian Mungiu. Pe baza lui, identifică o „legendă urbană/poveste urbană despre comunism”, pe care s-o prezenți într-un document PPT în fața clasei.

Manipulare și propagandă.

Omul nou. Consecințe

Introducere

Propaganda a reprezentat un mijloc de manipulare folosit de majoritatea regimurilor totalitare. Prin intermediul tipăriturilor, dar mai ales al presei, radioului, televiziunii, filmului, operelor de artă și spectacolelor cultural-artistice sau prin discursurile publice ale conducătorului, au fost răspândite ideile și practicile comuniste, pentru a le face cunoscute și acceptate.

Mă documentez

Obiectivul de bază al propagandei comuniste în România a fost consolidarea puterii noului regim. În vederea atingerii acestui scop, propaganda de partid a desfășurat o amplă „revoluție culturală”, adică înlăturarea din sfera publică și mai ales din sfera culturii a tot ceea ce nu era în concordanță cu ideologia comunistă. Se urmărea astfel formarea „omului nou”, adică a unui om adept al regimului, care gândea în spirit comunist, devotat și muncitor.

Mijloacele folosite de propaganda comunistă erau diverse. Literatura și arta evocau realizările „omului nou” și ale regimului, presa era dominată de ziarul *Scânteia*, organul oficial al Partidului Comunist Român, iar adevărul istoric era de multe ori denaturat pentru a corespunde cu ideologia oficială. Un exemplu relevant în acest sens îl reprezintă exagerarea rolului jucat de componenta slavă în etnogeneza românească.

O atenție sporită era acordată organizării paradelor, spectacolelor și altor manifestări publice de masă, precum Daciada (o competiție polisportivă organizată o dată la doi ani, Festivalul Național „Cântarea României” (un ansamblu de manifestări culturale), defilările de 23 August sau de 1 Mai Muncitoresc.

Manipularea și propaganda de partid vizau în mod deosebit copiii și tinerii: aceștia erau șoimi ai patriei (la grădiniță), pionieri (de la 7 ani) și uteciști (de la 14 ani, adică membri ai Uniunii Tineretului Comunist – UTC), după care urmau să devină oameni de nădejde, care să muncească în uzinele și pe ogoarele patriei.

Analizez sursele

Sursa I

1. Identifică, pe baza sursei, principalele trăsături ale „omului nou” în viziunea Partidului Comunist.
2. Menționează alte forme de propagandă comunistă pe care le cunoști.

Sursa II

- Analizează tabloul alăturat și arată de ce este acesta reprezentativ pentru propaganda comunistă. Are legătură cu ideea formării „omului nou”?

Sinteză

Realizați o expoziție cu simboluri comuniste, folosite pentru manipulare și propagandă: steme, steaguri, uniforme (piese de îmbrăcăminte și accesorii – cataramă, șepci, insigne etc.). Folosiți obiecte reale sau imagini ale acestora. Discutați în clasă asupra semnificației acestora.

I. Omul nou

„Organizând și conducând marea operă istorică de făurire a socialismului și comunismului pe pământul României, Partidul Comunist Român acordă o atenție primordială făuririi unui om nou [...] . Pentru fiecare comunist, pentru fiecare cetățean, munca este o datorie fundamentală, de onoare. Fiecare trebuie să dea dovadă de o înaltă conștiință profesională, competență, spirit creator, dăruire și pasiune în muncă; totodată, trebuie să manifeste combativitate și intransigență față de manifestările de indisciplină, superficialitate și lipsă de răspundere în muncă.

Membrii Partidului Comunist Român și ai Uniunii Tineretului Comunist au obligația să-și perfecționeze necontenit pregătirea profesională și de specialitate, să-și îmbogățească permanent orizontul cultural-științific. Suprema lor îndatorire este de a fi în orice moment gata să apere cu orice sacrificii, chiar cu prețul vieții, integritatea patriei, independența și suveranitatea națională și de stat, realizările socialiste ale poporului român.”

Codul principiilor și normelor muncii și vieții comuniștilor, ale eticii și echității socialiste, 1974

II. ANALIZĂ DE DETALIU: Propaganda și copiii

DETALIU: Cravata de pionier

Reprezenta un simbol al angajamentului pe care copiii români între 8 și 14 ani și-l luau față de țară: „[...] mă angajez să-mi iubesc patria, să învăț bine, să fiu harnic și disciplinat, să cinstesc cravata roșie cu tricolor”. Acest simbol trebuia cinstit prin virtuți personale, prin continua perfecționare, prin dragostea pentru adevăr, pentru patrie, pentru partid, prin conduită exemplară.

Constantin Nițescu, *Omăgiu*, cca 1980

Mă documentez

Odată cu venirea la conducere a lui Nicolae Ceaușescu, regimul comunist din România a cunoscut o nouă etapă, aceea a național-comunismului, adică forma de manifestare a comunismului românesc, care s-a caracterizat prin tendința de a aborda aspectele vieții politice, economice și sociale din perspectivă națională, fără preluarea unor modele din afară. În 1965 a fost adoptată o nouă constituție, iar denumirea țării s-a schimbat din Republica Populară Română în Republica Socialistă România.

În perioada 1965–1971, Nicolae Ceaușescu și-a consolidat poziția, iar regimul a cunoscut un proces de liberalizare. Rolul cenzurii s-a diminuat și a avut loc o deschidere către cultura occidentală. Economia s-a dezvoltat printr-un proces de industrializare accentuată. Pe plan extern, prestigiul lui Ceaușescu a crescut, mai ales după ce în 1968 a refuzat să participe la invadarea Cehoslovaciei alături de trupele Pactului de la Varșovia.

▶ În perioada 1971–1989, regimul lui Nicolae Ceaușescu s-a caracterizat prin revenirea la practicile staliniste (neostalinism), prin planificarea rigidă a economiei, rotația cadrelor, supravegherea populației, raționalizarea alimentelor și energiei. Cultul personalității s-a accentuat, iar începând cu 1974, Nicolae Ceaușescu a devenit președinte al Republicii Socialiste România. De asemenea, a numit membri ai familiei sale în importante funcții în stat.

Au fost realizate proiecte grandioase, precum Transfăgărășanul, Casa Poporului, Canalul Dunăre-Marea Neagră etc., care, pe lângă utilitatea publică, aveau și rolul de a oferi liderului politic imaginea de grandioare pe care dorea să o proiecteze în jurul său. Regimul său a luat sfârșit în mod violent în anul 1989.

Analizez sursele

I. Comerțul exterior în România anilor 1970 și 1980

„Ce exportau românii? În 1984, linii de asamblare tractoare în Canada, Egipt, Argentina și SUA. Construiam fabrici de ciment, bitum, cherestea, confecții și sticlărie, țesături, filaturi, linii electrice «la cheie», cartiere de locuințe, termocentrale și hidrocentrale, făceau foraje de apă și prospecții geologice în țările lumii a treia [...] . În turneul african din 1972 [Ceaușescu] a revigorat relațiile economice româno-egiptene, unde existau deja instalații petrolifere și platforme de montaj pentru asamblarea de autovehicule și tractoare construite în comun.”

Lavinia Betea, Florin Răzvan Mihai, Ilarion Țiu, *Viața lui Ceaușescu. Tiranul*

II. Cultul conducătorului, între ode, festivități și edificii megalomane

A.

Casa Poporului, astăzi Palatul Parlamentului

B. „În 1978, la aniversarea a 60 de ani de viață și 45 de ani de activitate revoluționară, Nicolae Ceaușescu era *cel mai dintre cei mai – cel mai mare politician din istoria României, cel mai semeț brad, primul muncitor al țării, reformatorul* [...] a fost investit cu două titluri de doctor: în științe politice de către Academia Ștefan Gheorghiu și în economie de Academia de Științe Economice.”

Lavinia Betea, Florin Răzvan Mihai, Ilarion Țiu, *Viața lui Ceaușescu. Tiranul*

Introducere

Nicolae Ceaușescu i-a succedat la conducerea țării lui Gheorghe Gheorghiu-Dej și a continuat politica acestuia de distanțare față de Moscova. Regimul său a fost, inițial, unul de deschidere față de Occident și revenire la valorile culturii naționale. În 1971, a făcut o vizită în China și Coreea de Nord, unde a fost impresionat de „revoluția culturală” chineză și de festivismul coreean. Inspirat de acestea, a emis așa-numitele *Teze din iulie*, un set de idei prin care a impus un control sever asupra culturii și un cult al personalității dus la extrem.

Sursa I

1. Pe baza sursei, precizează două state democratice cu care țara noastră avea relații comerciale.
2. Menționează două domenii în care românii exportau „expertiză profesională”.

Sursa II

1. Pornind de la sursa A, documentează-te suplimentar asupra altor edificii colosale construite din inițiativa lui Nicolae Ceaușescu. Realizează o prezentare a unuia dintre acestea, cu mijloace digitale.
2. Pornind de la sursa B, definește cultul personalității.

Sinteză

Organizați în echipe, realizați interviuri cu mai multe persoane care au trăit în Epoca Nicolae Ceaușescu. Propuneți un set de întrebări – despre viața publică, locul de muncă, locuința, familia, școala, divertismentul etc. – care să vă ofere un răspuns la întrebarea: „Se trăia mai bine în comunism?”

România în contextul Războiului Rece

Președintele Nicolae Ceaușescu
și regina Elisabeta a II-a, 1978

Repere europene

1947

lansarea Planului Marshall, în sprijinul refacerii economiilor europene după război, plan refuzat de sistemul comunist

1949

crearea Tratatului Atlanticului de Nord (NATO), alianță militară a statelor democratice

1968

„Primăvara de la Praga”

Cronologie

1949

România – membră CAER

1955

România – membră a Tratatului de la Varșovia

1956

înfrângerea revoluției din Ungaria

1968

refuzul României de a lua parte la invadarea Cehoslovaciei

Dicționar

Primăvara de la Praga

o perioadă din istoria Cehoslovaciei, în primăvara și vara anului 1968, în care au avut loc liberalizări și reforme contrare politicii URSS; a luat sfârșit prin invadarea Cehoslovaciei de către statele Pactului de la Varșovia, cu excepția Albaniei și a României

Provocare

Nicolae Ceaușescu a fost liderul comunist care s-a întâlnit cu cele mai multe personalități occidentale. În 1978, soții Nicolae și Elena Ceaușescu au întreprins o vizită de stat în Regatul Unit, unde s-au bucurat de o primire la cel mai înalt nivel. În același an, Nicolae Ceaușescu vizitase SUA, China și Iranul. Cum se explică imaginea bună a lui Nicolae Ceaușescu în relațiile internaționale? Ce a obținut România din aceste vizite? Răspunsul la întrebări îl vei obține parcurgând lecția.

Mă informez

Războiul Rece

După Cel de-Al Doilea Război Mondial, lumea s-a împărțit în două grupări de state cu sisteme politico-ideologice diferite: **democratic**, în Vest, și **totalitar**, comunist, în Est. Confruntarea dintre cele două sisteme a purtat numele de Războiul Rece.

La nivel politico-militar, confruntarea se desfășura între două alianțe constituite în jurul SUA și URSS: Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (**NATO**), respectiv **Tratatul de la Varșovia**. În plan economic, se confruntau două modele: cel capitalist, al **economiei de piață**, și cel comunist, de tip **dirijist și centralizat**.

În Europa, linia de demarcație între cele două grupări de state a fost numită metaforic **Cortina de Fier**.

România și Războiul Rece în timpul lui Gheorghe Gheorghiu-Dej

După Cel de-Al Doilea Război Mondial, România, la fel ca celelalte state din Europa de Est, a intrat în sfera de influență a Uniunii Sovietice. În perioada 1948–1958, prin **stalinismul** promovat de Gheorghe Gheorghiu-Dej, România a fost subordonată total față de URSS.

Stat satelit al Uniunii Sovietice, România a devenit membră a Consiliului de Ajutor Economic Reciproc (CAER), în 1949, și a dezvoltat politici economice bazate pe planuri anuale și cincinale, dirijism economic, colectivizarea agriculturii, dezvoltarea sectoarelor industriale, în concordanță cu recomandările Moscovei.

Pe plan politico-militar, România a fost unul dintre statele fondatoare ale Pactului de la Varșovia. Pe această bază, în 1956, Dej a acordat ajutor militar trupelor sovietice care au înăbușit revoluția anticomunistă din Ungaria.

După 1960, a început o detașare față de politica Moscovei, culminând în anul 1964 cu respingerea **Planului Valev**, propus de URSS, prin care România ar fi trebuit să se specializeze pe producția petrolieră și agrară. În același an, a fost emisă **Declarația Partidului Muncitoresc Român** prin care s-a afirmat independența României față de politica Moscovei (aplicația I).

România și Războiul Rece în timpul lui Nicolae Ceaușescu

Nicolae Ceaușescu a continuat politica de distanțare și independență a predecesorului său. În 1967, în Războiul de Șase Zile arabo-israelian, România, spre deosebire de celelalte state comuniste, nu a considerat Israelul stat agresor și a acționat ca mediator în conflict. În 1968, în contextul **Primăverii de la Praga**, România a refuzat să participe la invadarea Cehoslovaciei alături de partenerii din Tratatul de la Varșovia (aplicația II), ceea ce a contribuit la creșterea prestigiului lui Nicolae Ceaușescu în Occident (vezi *Idei/Mentalități*). Drept urmare, în anii următori, România fost vizitată de lideri occidentali precum Charles de Gaulle, președintele Franței, sau președinții americani Richard Nixon (aplicația III. A.) și Gerald Ford, și a încheiat acorduri economice favorabile. Nicolae Ceaușescu a fost primit în vizite oficiale în mai multe țări occidentale, precum Regatul Unit sau SUA (aplicația III. B.).

În anii 1980, situația economică din România, revenirea la practici staliniste, încălcarea drepturilor omului au avut ca efect izolarea țării la nivel internațional. Izolarea s-a produs și în blocul comunist, prin refuzul lui Ceaușescu de a accepta politica de liberalizare și reforme propusă de liderul comunist sovietic Mihail Gorbaciov. Prăbușirea sistemului comunist și destrămarea URSS au dus la sfârșitul Războiului Rece și revenirea României la un regim democratic.

Explorez

I. Distanțarea față de Moscova, 1964

„Nu există și nu poate exista un partid «părinte» și un partid «fiu», partide «superioare» și partide «inferioare», dar există marea familie a partidelor comuniste și muncitorești egale în drepturi; niciun partid nu are și nu poate avea un loc privilegiat, nu poate impune altor partide linia și păreriile sale. Fiecare partid își aduce contribuția la dezvoltarea tezaurului comun al învățăturii marxist-leniniste, la îmbogățirea formelor și metodelor practice ale luptei revoluționare, pentru cucerirea puterii și construirea societății socialiste.”

Declarația cu privire la poziția Partidului Muncitoresc Român în problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale, aprilie 1964

1. Precizează partidul-„părinte” la care face referire sursa.
2. Menționează, pe baza sursei, două principii care trebuie să stea, potrivit sursei, la baza relațiilor dintre partidele comuniste.
3. Exprimă un punct de vedere despre semnificația *Declarației* din aprilie 1964.

II. Nicolae Ceaușescu și „Primăvara de la Praga”

„Pătrunderea trupelor celor cinci țări socialiste în Cehoslovacia constituie o mare greșală și o primejdie gravă pentru pacea în Europa, pentru soarta socialismului în lume [...]. Este de neconceput [...] ca statele socialiste să încalce libertatea și independența altui stat. Nu există nicio justificare, nu poate fi acceptat niciun motiv pentru a admite [...] ideea intervenției militare în treburile unui stat socialist frate. Noi, cu toții, români, maghiari, germani, oameni de toate naționalitățile, avem același destin, aceleași năzuințe: făurirea comunismului în patria noastră [...]”

Nicolae Ceaușescu, cuvântarea rostită la 21 august 1968

1. Selectează din sursă două informații care argumentează poziția României în 1968.
2. Prezintă două consecințe ale refuzului lui Nicolae Ceaușescu de a participa la invadarea Cehoslovaciei.

III. Relațiile României cu SUA

A. Discuții Nixon-Ceaușescu, 1969
Fototeca online a comunismului românesc 47/1969

B. Nicolae Ceaușescu și Jimmy Carter cu ocazia vizitei în SUA, 1978
Fototeca online a comunismului românesc 113/1978

- Pornind de la sursele **A** și **B** și utilizând diverse resurse media, realizează o scurtă prezentare documentară cu tema *România și relațiile internaționale 1968-1989*.

Rețin și reflectez

- La sfârșitul Celui de-Al Doilea Război Mondial, lumea a fost marcată de Războiul Rece.
- Între anii 1948-1958, România, stat satelit al URSS, a devenit membră a CAER și a Pactului de la Varșovia, fiind subordonată intereselor Moscovei.
- După anul 1960, România a promovat o politică de distanțare față de Moscova.
- Refuzul lui Ceaușescu de a participa la invadarea Cehoslovaciei a dus la creșterea prestigiului României pe plan internațional, având drept consecință intensificarea relațiilor politice și economice cu Occidentul.

Aplic

Analizez

- Folosind informațiile din lecție, identifică un element de continuitate în politicile lui Dej și Ceaușescu în relațiile cu URSS.
- Analizează cauzele și consecințele aderării României la CAER și la Tratatul de la Varșovia.

Gândire critică

- Cum se explică politica de independență manifestată de Nicolae Ceaușescu față de URSS?

Idei/Mentalități

Delegația României la Reuniunea OSCE, 1975

România și Actul final al CSCE, Helsinki, 1975

Conferința pentru Securitate și Cooperare Europeană de la Helsinki – CSCE (devenită ulterior Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa – OSCE) a oferit, în perioada Războiului Rece, un cadru de dialog și negocieri între Est și Vest. La 1 august 1975, cele 35 de state participante au semnat Actul Final al Conferinței, ce stabilea principii fundamentale în relațiile dintre state: egalitatea suverană a statelor și popoarelor, interzicerea utilizării forței și a amenințării cu forța, inviolabilitatea frontierelor, respectarea integrității teritoriale a statelor, soluționarea pașnică a conflictelor, neamestecul în treburile interne, respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. România comunistă, deși semnată de Actul final, a fost adesea criticată pentru încălcarea sistematică a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Atelier

- Imaginează-ți că ești, pe rând, reporter român, respectiv american, în timpul vizitei lui Nicolae Ceaușescu în SUA în anul 1978. Realizează două texte de circa 10 rânduri fiecare, în care să prezinți semnificația acestei vizite din cele două perspective.

Don Bosco, *România revoluționară*, tablou dedicat Revoluției române din 1989

Repere europene

1989

prăbușirea sistemului comunist în Europa

1991

dezmembrarea Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste (URSS) și apariția a 12 republici independente

Cronologie

22 decembrie 1989

fuga lui Nicolae Ceaușescu din București; formarea Frontului Salvării Naționale

20 mai 1990

primele alegeri parlamentare și prezidențiale libere

21 noiembrie 1991

adoptarea primei Constituții postdecembriste

Dicționar

economie de piață

economie bazată pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producție și pe comerț liber

privatizare

proces de trecere a unor întreprinderi sau instituții din proprietatea statului în proprietate particulară

stat de drept

stat bazat pe supremația legii

Regimul politic democratic din 1989 până azi

Provocare

Tabloul contemporan din imaginea alăturată este inspirat din pictura *România Revoluționară* a lui C. Rosenthal, dedicată Revoluției din 1848. Modelul ține în mâini tricolorul din care fusese îndepărtată stema comunistă, simbolizând respingerea regimului totalitar și un nou început. Într-adevăr, după Revoluția din 1989, românii au început o viață nouă, într-un regim politic democratic. A fost noul regim o șansă a românilor la o viață mai bună? S-au putut manifesta liber? A crescut implicarea lor în viața politică și economică a statului? Poți găsi răspunsuri în lecție.

Mă informez

Revoluția din decembrie 1989. Căderea regimului comunist

▶ Anul 1989 a marcat prăbușirea regimurilor comuniste în Europa, România fiind singura țară europeană în care acest lucru s-a realizat printr-o **revoluție violentă**. Cauzele au fost multiple: lipsa drepturilor și a libertăților, controlul exercitat de Securitate, politica economică falimentară, privațiunile impuse populației, cultul personalității soților Ceaușescu dus la extrem etc.

Mișcările de protest au debutat la **Timișoara**, la 16 decembrie 1989, transformându-se apoi într-o revoluție la nivel național. Câteva zile mai târziu, revoluția a izbucnit și la **București**. Mitingul organizat de Ceaușescu pe 21 decembrie 1989, cu intenția de a obține sprijinul populației pentru condamnarea protestelor de la Timișoara, a fost, pentru locuitorii Capitalei, un prilej de a se revolta și ei, revoltă reprimată crunt de forțele de ordine. Pe fondul acestor tensiuni, pe 22 decembrie, Nicolae și Elena Ceaușescu au fugit din Capitală, fiind prinși la Târgoviște, condamnați la moarte și executați. Proteste și confruntări armate au avut loc și în alte localități, precum Arad, Sibiu, Brașov, Cluj-Napoca și altele.

Revenirea la democrație

După Revoluția din decembrie 1989, România a redevenit **stat democratic**. Partidul Comunist Român a fost desființat, iar conducerea țării a fost preluată de **Frontul Salvării Naționale** (principala formațiune politică apărută în timpul revoluției), condus de Ion Iliescu (aplicația **I**). Au reapărut partide istorice tradiționale: Partidul Național Liberal, Partidul Național Țărănesc Creștin-Democrat, dar și alte partide noi. Primele alegeri libere au fost organizate la 20 mai 1990, alegeri câștigate de Frontul Salvării Naționale, Ion Iliescu devenind președinte al României (aplicația **II**).

În 1991 a fost adoptată o nouă Constituție, care legitima un **regim politic republican semiprezidențial**, bazat pe pluralism politic și pluripartidism, separația puterilor în stat și exercitarea de drepturi și libertăți fundamentale.

În această perioadă, s-au făcut reforme care au permis tranziția de la economia dirijată de stat la **economia de piață**. Au fost desființate CAP-urile (Cooperative Agricole de Producție) și IAS-urile (Întreprinderi Agricole de Stat), iar terenurile agricole au fost retrocedate proprietarilor de drept. S-au adăugat **privatizarea** întreprinderilor de stat, restructurarea industriei, reforma sistemului financiar-bancar, liberalizarea comerțului intern și extern, au fost atrase investiții străine etc.

Revenirea la democrație nu a fost lipsită de probleme și tensiuni sociale, exemple fiind confruntările interetnice de la Târgu Mureș, reprimarea brutală a manifestațiilor anticomuniste din Piața Universității sau așa-numitele „**mineriade**”, intervenții violente ale minerilor din Valea Jiului împotriva studenților sau împotriva simpatizanților partidelor istorice revenite în viața politică. Acestea, dar și corupția și lipsa de coerență în guvernare au afectat negativ imaginea României.

Evoluții ale regimului democratic (2004–prezent)

După aderarea la NATO (2004) și integrarea României în Uniunea Europeană (2007), regimul democratic s-a consolidat. Un rol important, alături de partidele politice, l-a avut **societatea civilă** (vezi *Conexiuni*), ansamblul organizațiilor și structurilor care au permis implicarea activă a cetățenilor în viața publică și în procesul decizional. Astfel, viața publică a fost marcată de dezbatere legate de lupta anticorupție, independența justiției, aspecte ale aderării la Uniunea Europeană etc. Toate acestea au determinat acțiuni reformatoare care au eficientizat instituțiile statului și au promovat valorile specifice statului de drept.

Explorez

I. Tranziția spre democrație

„1. Abandonarea rolului conducător al unui singur partid și statornicirea unui sistem democratic pluralist de guvernământ.

2. Organizarea de alegeri libere în cursul lunii aprilie.

3. Separarea puterilor legislativă, executivă și judecătorească în stat și alegerea tuturor conducătorilor politici pentru unul sau cel mult două mandate. [...] Un comitet de redactare a noii Constituții va începe să funcționeze imediat.

4. Restructurarea întregii economii naționale pe baza criteriilor rentabilității și a eficienței. Eliminarea metodelor administrativ-birocratice de conducere economică centralizată și promovarea liberei inițiative și a competenței în conducerea tuturor sectoarelor economice.

5. Restructurarea agriculturii și sprijinirea micii proprietăți țărănești. Oprirea distrugerii satelor.”

Comunicatul în 10 puncte al Consiliului Frontului Salvării Naționale, 22 decembrie 1989

1. Menționează, pe baza sursei, trei caracteristici ale democrației.
2. Prezintă, pe baza informațiilor din lecție, soluțiile aplicate de autorități pentru rezolvarea punctelor 1, 2 și 5.
3. Formulează un punct de vedere privind limitarea deținerii președinției la două mandate. Argumentează.

II. Președinții României

Ion Iliescu
(1990–1992,
1992–1996,
2000–2004)

Emil
Constantinescu
(1996–2000)

Traian Băsescu
(2004–2009;
2009–2014)

Klaus Iohannis
(2014–2019;
2019–2025)

Nicușor Dan
(26 mai 2025–
prezent)

Caută informații despre unul dintre președinții ilustrați și realizează o fișă a mandatului acestuia, având în vedere următoarea structură:

- context internațional;
- realizări/reforme;
- vizite de stat;
- evenimente politice semnificative.

Rețin și reflectez

- În urma Revoluției din decembrie 1989, România a revenit la democrație.
- România a devenit republică semiprezidențială, având o nouă Constituție și fiind bazată pe pluralism politic, separația puterilor, respectarea drepturilor și a libertăților, economie de piață etc.
- Trecerea la democrație nu s-a realizat fără probleme, perioada fiind marcată de tensiuni sociale generate de mineriade, privatizare sau acte de corupție.

Aplic

Analizez

- Identifică trei aspecte ale regimului politic din România, după 1989, care au contribuit la imaginea negativă a României în plan internațional. Propune posibile soluții, astfel încât imaginea României să se schimbe.

Gândire critică

- Cum interpretezi definiția dată de Winston Churchill democrației: „Un sistem politic prost, însă cel mai bun dintre cele pe care omenirea le-a cunoscut până astăzi”? Se poate aplica și României?

Conexiuni

Societatea civilă

Societatea civilă reprezintă totalitatea organizațiilor și instituțiilor neguvernamentale (ONG): organizații comunitare, filantropice, politice, religioase, asociații profesionale, sindicate, cluburi civice sau sociale și sportive, mișcări ecologiste, media ș.a. Această diversitate asigură posibilitatea societății civile de a se implica într-o gamă largă de probleme: guvernarea țării, dezvoltarea economică, legislația, drepturile omului, familia sau protejarea mediului înconjurător, cu scopul de a apăra interesele majorității populației în domeniile respective și de a influența deciziile politice, economice sau de interes public. Societatea civilă reacționează organizând proteste, manifestații, campanii de presă etc. În ultimele trei decenii, vocea societății civile a fost auzită în numeroase cazuri, precum refuzul de a exploata minele de la Roșia Montană în 2013 sau în incendiul din clubul Colectiv, în 2015.

Atelier

- Caută, în echipă cu colegul de bancă, ilustrații (fotografii, afișe, pagini de ziar, caricaturi etc.) care prezintă aspecte diverse ale regimului politic din România de astăzi. Realizați în clasă, alături de celelalte echipe, o expoziție cu ilustrațiile găsite. Purtați o discuție pe marginea lor, evidențiind caracteristicile democratice ale vieții politice actuale.

Constituția din 1991

Introducere

La 21 noiembrie 1991 a fost adoptată prima Constituție postdecembristă a României, validată printr-un referendum la 8 decembrie 1991. Legea fundamentală din 1991 s-a inspirat din tradiția constituțională a României, dar și din alte constituții democratice. Ea cuprinde 7 titluri și 152 de articole.

Sursa I

- Pe baza cunoștințelor de educație socială și a tabelului, prezintă, într-un text de o jumătate de pagină, (cca 100 de cuvinte) principiul separației puterilor în stat în România.

Sursa II

- Reprezintă printr-un desen unul dintre drepturile prezentate.

Sinteză

- În echipe de 5-6 elevi, urmăriți timp de o săptămână emisiunile radio/TV sau articolele din presă despre situații de încălcare a drepturilor omului în România și elaborați un raport. Prezentați-l în fața clasei, discutați și formulați concluzii.

Mă documentez

Constituția din 1991 a consfințit în plan legislativ revenirea la regimul democratic și evoluția țării spre un stat de drept.

Constituția României se bazează pe o serie de **principii**: stat național, suveran și independent, unitar și indivizibil; forma republicană de guvernământ și regimul politic democratic al statului; suveranitatea națională; separația și echilibrul puterilor; pluralismul politic; drepturi, libertăți și îndatoriri fundamentale ale omului și cetățeanului.

Constituția României promovează și o serie de **valori** politice, morale și juridice specifice unui regim democratic: demnitate, dreptate, egalitate, libertate, participare, proprietate, toleranță, reprezentativitate, responsabilitate.

Exigențele integrării țării în NATO și în Uniunea Europeană, precum și schimbările produse în societatea românească au determinat, în anul 2003, revizuirea Constituției. Modificările cele mai importante au fost: creșterea mandatului președintelui de la 4 la 5 ani, dreptul cetățenilor români de a fi aleși în structurile europene, neobligativitatea serviciului militar etc.

Pentru asigurarea respectării Constituției a fost creată **Curtea Constituțională**, o instituție judecătorească având atribuții speciale, care veghează ca legile și hotărârile propuse la nivel național să fie în conformitate cu legea fundamentală și să respecte principiile ei.

Analizez sursele

I. Puterile în stat

AUTORITĂȚI ALE ADMINISTRAȚIEI CENTRALE

PUTEREA LEGISLATIVĂ	PUTEREA EXECUTIVĂ		PUTEREA JUDECĂTOREASCĂ
Parlament bicameral (Camera Deputaților și Senat)	Guvern (prim-ministru și miniștri)	Președinte	Ministerul Public, instanțe de judecată, Consiliul Superior al Magistraturii (CSM)
<i>Atribuții:</i> elaborează și aprobă legile țării; aprobă bugetul României	<i>Atribuții:</i> pune în aplicare legile aprobate de Parlament; asigură realizarea politicii interne și externe a României	<i>Atribuții:</i> mediere între instituțiile statului; atribuții pe plan intern și extern	<i>Atribuții:</i> veghează la respectarea legii de către cetățeni, înalți demnitari sau autorități; înfăptuirea justiției
<i>Acte:</i> legi constituționale, organice și ordinare	<i>Acte:</i> Hotărâri de Guvern, Ordonanțe de Urgență, Ordin de Ministru	<i>Acte:</i> decrete prezidențiale	<i>Acte:</i> sentințe, decizii, hotărâri judecătorești sau încheieri judecătorești

AUTORITĂȚI ALE ADMINISTRAȚIEI LOCALE

Autorități la nivel de județ	Consiliu județean (consilieri județeni) <i>Atribuții:</i> gestionează veniturile și rezolvă problemele la nivel județean	Prefect Este numit de guvern, pe care îl reprezintă în teritoriu
Autorități la nivel de localitate	Consiliu local (consilieri locali) <i>Atribuții:</i> gestionează veniturile și rezolvă problemele la nivel local	Primar Reprezintă localitatea și este ales cu votul majorității cetățenilor.

II. Drepturi și libertăți prevăzute în Constituția României

„**Art. 22** (1) Dreptul la viață, precum și dreptul la integritate fizică și psihică ale persoanei sunt garantate. (2) Nimeni nu poate fi supus torturii și niciunui fel de pedeapsă sau de tratament inuman ori degradant.

Art. 25 (1) Dreptul la liberă circulație în țară și în străinătate este garantat.

Art. 26 (1) Autoritățile publice respectă și ocrotesc viața intimă, familială și privată.

(2) Persoana fizică are dreptul să dispună de ea însăși dacă nu încalcă drepturile și libertățile altora, ordinea publică sau bunele moravuri.

Art. 29 (1) Libertatea gândirii și a opiniilor, precum și libertatea credințelor religioase nu pot fi îngrădite sub nicio formă. Nimeni nu poate fi constrâns să adopte o opinie ori să adere la o credință religioasă, contrare convingerilor sale.

Art. 30 (1) Libertatea de exprimare a gândurilor, a opiniilor sau a credințelor și libertatea creațiilor de orice fel, prin viu grai, prin scris, prin imagini, prin sunete sau prin alte mijloace de comunicare în public, sunt inviolabile. (2) Cenzura de orice fel este interzisă.”

Constituția din 1991

Participarea la o campanie:

Cunoașterea Constituției României

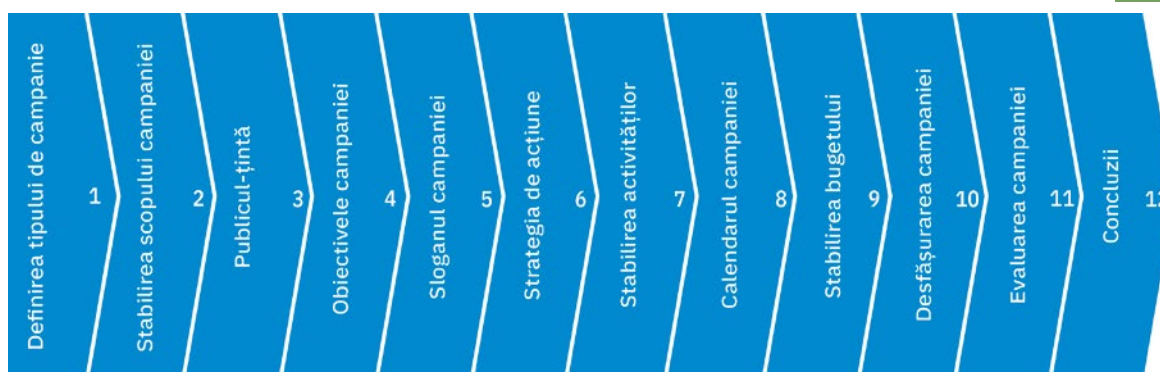
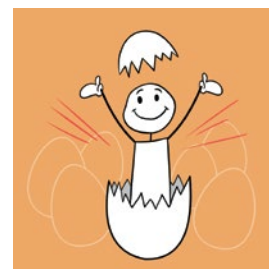
🔍 Organizați în clasă o campanie de promovare și cunoaștere în școala ta a *Constituției României*.

Scopul acestei campanii este ca toți elevii școlii să afle cât mai multe informații referitoare la legea fundamentală a țării adoptată în anul 1991 și revizuită în anul 2003.

Sugestii

1. Formați echipe de 4-5 elevi și stabiliți sarcini pentru fiecare:
 - o echipă se va ocupa de realizarea unor pliante care să descrie capitolele Constituției României;
 - alte 3 echipe vor concepe flyere (fluturași) cu privire la valorile și principiile constituționale, drepturile omului, respectiv organizarea autorităților publice;
 - o echipă se va ocupa de conceperea afișului, a sloganului campaniei și de promovarea acesteia pe site-ul școlii și grupurile de discuții, postarea materialelor etc.
 - o ultimă echipă va evalua impactul campaniei asupra elevilor, organizând, cu ocazia Zilei Constituției (8 decembrie), o expoziție de desene cu tema „Constituția ilustrată”. Participanții vor realiza câte un desen ilustrativ pentru una dintre valorile care stau la baza Constituției (libertate, egalitate în fața legii, responsabilitate, demnitate, dreptate, toleranță, reprezentativitate, participare).
2. Colaborați cu Consiliul Elevilor din școală în vederea stabilirii celei mai bune strategii de campanie.
3. Alcătuiți o listă de activități de campanie diverse și cu impact (întâlniri cu reprezentanți ai justiției, prezentări, distribuie de materiale, concursuri, expoziții etc.); realizați calendarul activităților apelând la sprijinul profesorului.
4. Desfășurați campania astfel încât grupul-țintă de elevi să fie cât mai mare.
5. Evaluați impactul campaniei la nivelul elevilor școlii: ce a însemnat pentru fiecare acest tip de experiență?

Organizarea și desfășurarea activităților specifice campaniei pot urma succesiunea sugerată de schema prezentată în continuare:

Integrarea euroatlantică a României

România și Bulgaria „în drum” spre Uniunea Europeană

Repere europene

1991

desființarea Pactului de la Varșovia

1992

semnarea Tratatului de la Maastricht, prin care Comunitatea Europeană a devenit Uniunea Europeană

Cronologie

1993

Acordul de asociere – România devine stat asociat al UE

1994

Parteneriatul pentru Pace cu NATO

1995

depunerea cererii de aderare la UE de către România

2004

România devine stat membru al NATO

2005

semnarea de către România a Tratatului de aderare la UE

2007

România devine stat membru al UE

Dicționar

spațiul Schengen

zonă de liberă circulație între statele europene, stabilită prin Acordul de la Schengen (Luxemburg) în 1985

stat observator al UE

stat reprezentat la nivelul instituțiilor europene care își exprimă punctul de vedere și poate influența deciziile, dar fără a avea drept de vot

Provocare

Despre NATO și Uniunea Europeană, despre relațiile României cu acestea, ai învățat și în anii precedenți. Pentru a-ți evalua cunoștințele, copiază și completează tabelul de mai jos. Ai în vedere aspecte precum natura acestor structuri, constituirea și evoluția lor, relațiile României cu acestea etc.

ȘTIU	VREAU SĂ ȘTIU	AM ÎNVĂȚAT

1. Scrie în coloana ȘTIU informații pe care le deții cu privire la UE și NATO.
2. Scrie în coloana VREAU SĂ ȘTIU ceea ce ai vrea să mai afli despre acestea.
3. După ce vei parcurge această lecție, completează și coloana AM ÎNVĂȚAT.

Mă informez

Integrarea României în NATO

Sfârșitul Războiului Rece și autodesființarea Pactului de la Varșovia au determinat România să caute noi parteneri strategici, pentru a nu rămâne izolată pe plan internațional. În 1992, din dorința de a obține garanții de securitate, România a depus cerere de aderare la Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO).

Începând cu anul 1994, România a aderat la **Parteneriatul pentru Pace**, un program inițiat de NATO pentru consolidarea relațiilor cu fostele state membre ale Pactului de la Varșovia.

În urma negocierilor, în 2004 a fost semnat actul prin care România a devenit oficial **membru NATO**. Aderarea țării la NATO a oferit garanții de securitate sporite și a generat progrese în organizarea militară, contribuind la consolidarea justiției și a democrației.

Integrarea României în Uniunea Europeană

România a fost primul stat din Europa Centrală și de Est care a stabilit relații oficiale cu Comunitatea Europeană. Începând din 1991, România a semnat mai multe acorduri care să faciliteze schimburile comerciale și circulația bunurilor, a serviciilor și a persoanelor cu țări ale Uniunii, iar în 1993 a semnat **Acordul de asociere la UE**. În 1995, România a prezentat cererea oficială de aderare la UE, iar timp de 10 ani a depus eforturi de reformare economică și social-politică a țării, pentru a facilita integrarea și apartenența la valorile europene. Au fost vizate consolidarea democrației și respectarea drepturilor și a libertăților cetățenești, mecanismele economiei de piață, independența justiției în raport cu politicul etc.

În anul 2005, România a semnat tratatul de aderare la Uniunea Europeană și a obținut statutul de **stat observator al UE**. Procesul s-a finalizat la 1 ianuarie 2007, când tratatul de aderare a intrat în vigoare (aplicația I). România a devenit astfel **țară membră a UE**, fiind reprezentată în instituții precum **Comisia Europeană** și **Parlamentul European** (vezi *Conexiuni*). Limba română a devenit una dintre limbile oficiale ale UE, cetățenii români putându-se adresa instituțiilor europene în limba maternă.

Pe plan economic, România a dobândit acces la **Piața Unică Europeană**, românii beneficiind de cele **4 libertăți** ale acesteia: libera circulație a forței de muncă, a serviciilor, a mărfurilor și a capitalului. Piața unică oferă cetățenilor români oportunități mai bune de angajare și acces la o gamă mai largă de servicii și produse de calitate; stimulează comerțul exterior și creșterea economică.

În calitate de cetățeni ai UE, românii se bucură de dreptul de a călători și de a se stabili în orice stat membru.

România este și membră a **spațiului Schengen**, o zonă de circulație liberă în Europa. În interiorul acestui spațiu, cetățenii unui stat membru se pot deplasa liber, fiind eliminate controalele la frontierele aeriene, maritime și terestre (aplicația II).

Pe plan politic, România sprijină obiectivele strategice europene, susținând eforturile UE de menținere a păcii și securității, de consolidare a structurilor democratice, de respectare a drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

Explorez

I. Aderarea României la Uniunea Europeană în viziunea românilor

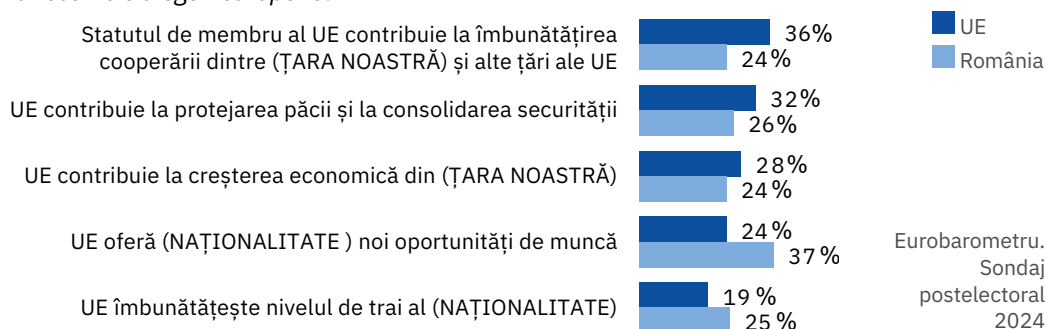
„Aderarea României la UE înseamnă, cred eu, pentru noi toți, cei care trăim în țară, începutul procesului de ancorare la valorile cultural-economice ale țărilor europene, după mult prea lungă izolare artificială produsă de regimul totalitar comunist. Valorile democratice europene (și nu numai), odată asimilate de structurile statului, de societatea civilă, de mediul de afaceri și comerț, adică de întreaga societate românească, vor transforma chiar calitatea vieții în România, de la actul medical, cultural, educațional până la atitudinea românului față de poluare, toleranță (religioasă, etnică, sexuală) sau empatie față de animale, orfani, oameni cu handicap etc.”

Viktor Hauptmann, Petroșani, 2007 (preluare Serviciul BBC în limba română)

1. Enumeră, potrivit autorului sursei, trei așteptări ale românilor în raport cu aderarea la UE.
2. Consultă și sursa de la aplicația II și apreciază dacă așteptările românilor potrivit opiniei autorului au fost îndeplinite.
3. Realizează o axă cronologică cu momentele aderării României la UE.
4. Reamintește-ți într-o discuție cu colegul de bancă principalele instituții ale UE și rolul lor.

II. Beneficiile statutului de membru al UE

Graficul de mai jos prezintă răspunsul participanților la alegerile europarlamentare din anul 2024 la întrebarea *Care dintre următoarele este principalul subiect care v-a încurajat să votați la recente alegeri europene?*

1. Identifică, pe baza graficului, primele trei motive pentru care românii consideră că statutul de membru al Uniunii Europene este avantajos pentru România.
2. Analizează comparativ răspunsurile date de români cu cele de la nivel european.
3. Formulează un punct de vedere cu privire la beneficiile pe care le-a adus prezența României în UE ție și familiei tale.

III. România – țară a Uniunii Europene

Accesează site-ul oficial al Uniunii Europene, secțiunea *Principii, țări, istorie*, și caută pagina oficială a României ca membră UE. Caută informații suplimentare pe această temă și realizează o mapă tematică având titlul sugerat de aplicație.

Rețin și reflectez

- Revenirea României la regimul democratic a determinat o nouă orientare politică și militară în plan extern.
- În 2004, România a devenit membră a NATO.
- La 1 ianuarie 2007, România a aderat la Uniunea Europeană, deschizându-se astfel noi oportunități de progres și dezvoltare.

Aplic

Analizez

- Analizează cât de importante sunt cele 4 libertăți ale Pieței Unice Europene. Există limite ale acestora?

Gândire critică

- Poate fi considerat procesul de aderare a României la UE ca fiind complex și îndelungat? Argumentează.

Conexiuni

România în Parlamentul European

Parlamentul European este autoritatea legislativă a Uniunii Europene. Este ales prin vot direct odată la cinci ani, de către toți cetățenii statelor membre. Mandatele din Parlament sunt alocate în funcție de populația fiecărui stat membru. România este reprezentată de 33 de membri. Europarlamentarii își împart timpul între circumscripțiile lor electorale, Strasbourg – unde au loc 12 sesiuni pe an – și Bruxelles, unde participă la sesiuni suplimentare și la reuniuni ale comisiilor și ale grupurilor politice. Parlamentarii români sunt implicați în activitatea comisiilor Parlamentului și acționează ca o voce pentru cetățenii români în cadrul UE: votează legislația europeană, aprobă bugetul UE, pot primi petiții și organiza audieri publice pentru a asculta opiniile cetățenilor despre probleme europene.

Atelier

- Alcătuiește planul unei excursii cu clasa în țări ale Uniunii Europene.
- Stabiliți traseul și lista obiectivelor de vizitat în fiecare țară selectată.
- Culegeți informații despre contribuția acestor obiective la patrimoniul cultural al UE.
- Analizați posibilitatea unor surse de finanțare prin diverse programe pentru tineret.

Schemă recapitulativă

Pentru a ști mai mult

CĂRȚI DE CITIT

Adrian Cioroianu, *Cea mai frumoasă poveste: câteva adevăruri simple despre Istoria românilor*
 Sir Sacheverell Sitwell, *Călătorie în România*
 Lavinia Betea, *Viața lui Ceaușescu*

PAGINI WEB DE ACCESAT

Muzeul Vrancei – tururi virtuale – Mausoleul Eroilor Mărășești
<http://centenar.gov.ro/>
 Memorialul Victimelor Comunismului și al Rezistenței
 Muzeul Colectivizării
 Fototeca online a comunismului românesc

LOCURI DE VIZITAT

Muzeul Militar Național „Regele Ferdinand I”
 Muzeul Comunismului
 Direcțiile județene ale Arhivelor Naționale

FILME DE VIZIONAT

Odessa în flăcări, regizor Carmine Gallone, 1942
Baladă pentru Măriuca, regizori Constantin Neagu și Titel Constantinescu, 1969
Triunghiul morții, regia Sergiu Nicolaescu, 1999
Amintiri din Epoca de Aur, regizor Cristian Mungiu, 2009
Maria, regina României, regia Alexis Sweet Cahill, 2019

Marea Unire și evoluții interbelice

Marea Unire (1918)

Context intern și extern favorabil

• 27 martie/9 aprilie 1918 – **unirea Basarabiei cu România**

• 15/28 noiembrie 1918 – **unirea Bucovinei cu România**

• 18 noiembrie/1 decembrie 1918 – **unirea Transilvaniei cu România**

• Recunoașterea internațională: 1919-1920 – **Conferința de Pace de la Paris-Versailles**

Etapele Unirii:

Perioada interbelică

Economie și societate:

- diversitate etnică
- structuri sociale: burghezia, moșierimea, țărănimea, muncitorimea
- agricultura – principala ramură economică; reforma agrară din 1921
- dezvoltarea industriei, comerțului, activității bancare, transporturilor
- 1929–1933 – criza economică

Viață politică:

- regim democratic (1918–1938); regim autoritar (1938–1940);
- monarhia: Ferdinand (1914–1927), Carol al II-lea (1930–1940), Mihai I (1940–1947)
- pluripartidism: PNL, PNT, Partidul Comunist, mișcarea legionară

Cultură: înflorire culturală

România în cele două războaie mondiale

Primul Război Mondial		Al Doilea Război Mondial
1914–1916 – neutralitatea 1916–1918 – participarea la război alături de Antanta	Cronologie	1939–1941 – neutralitatea 1941–1944 – participarea alături de Axă 1944–1945 – participarea alături de Națiunile Unite
dorința de întregire națională	Cauze	recuperarea teritoriilor pierdute în 1940
Turtucaia, Mărăști, Mărășești, Oituz	Bătălii	eliberarea Basarabiei, Bucovinei de Nord, Transilvaniei, Stalingrad
Conferința de Pace de la Paris-Versailles – recunoașterea internațională a unirii Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei cu România	Consecințe	Conferința de la Moscova, Conferința de Pace de la Paris intrarea României în sfera de influență sovietică

România – stat comunist

- **Preluarea puterii:** 6 martie 1945 – guvernul Petru Groza
 - 19 noiembrie 1946 – câștigarea alegerilor parlamentare
 - 30 decembrie 1947 – abdicarea regelui Mihai I România – republică populară
- **Stalinismul – Gheorghe Gheorghiu-Dej (1948–1965):**
 - regim politic totalitar; naționalizarea (1948), colectivizarea (1949–1962)
 - aderarea la CAER (1949) și la Pactul de la Varșovia (1955)
- **Național-comunismul – Nicolae Ceaușescu (1965–1989):**
 - 1965–1971 – relativă destindere internă
 - 1971–1989 – neostalinismul (revoluția culturală, cultul personalității etc.)

Revenirea la democrație

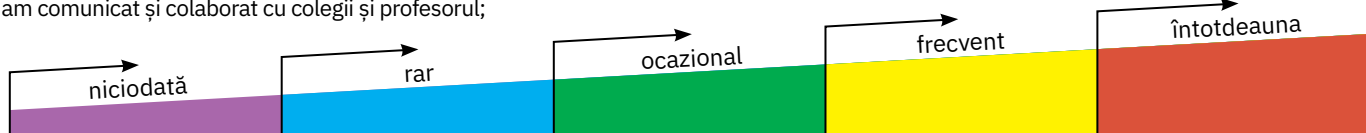
- răsturnarea regimului comunist prin Revoluția din decembrie 1989
- adoptarea Constituției din 1991, revizuite în 2003
- regim politic democratic
- România – membră a NATO (2004) și a Uniunii Europene (2007)

Fișă de observare sistematică a activității și comportamentului

Notează observațiile tale în *Jurnalul de reflecție* deschis pe ultimele trei pagini ale caietului tău de notițe.

- ▶ am fost preocupat să îmi îmbogățesc cunoștințele și să-mi exerserez competențele;
- ▶ am comunicat și colaborat cu colegii și profesorul;

- ▶ am participat activ la rezolvarea sarcinilor individuale și de echipă;
- ▶ participarea mea la lecții a fost apreciată de colegi și de profesor.

I.	5p x 4 = 20p
II.	5p x 4 = 20p
III.	20p
IV.	5p + 5p + (5p x 2) + + 10p = 30p
Din oficiu:	10 puncte
Total:	100 de puncte

- I. Citește enunțurile următoare și notează-le cu adevărat (A) sau fals (F).
1. Ofensiva românească de la Mărăști, Mărășești și Oituz a avut loc în anul 1916.
 2. România a fost primul stat fost comunist care a aderat la Uniunea Europeană.
 3. Funcția de președinte al României a fost instituită în anul 1974.
 4. Constituția românească din anul 1991 prevede separarea puterilor în stat.
- II. Construiește în scris cu fiecare dintre termenii/expresiile din lista de mai jos câte o propoziție/frază, cu referire la istoria postbelică a României:
lovitură de stat, comunism, stalinism, Uniunea Europeană
- III. Pornind de la imaginile de mai jos, prezintă, într-un text de 10 rânduri, evoluția instituției monarhice în România în perioada interbelică.

Ferdinand I (1914–1927)

Carol al II-lea (1930–1940)

Mihai I (1927–1930, 1940–1947)

- IV. Citește cu atenție textul și răspunde cerințelor:

„III. În legătură cu aceasta (*unirea Transilvaniei cu România – n.n.*) ca principii fundamentale la alcătuirea noului Stat Român, adunarea națională proclamă următoarele:

1. Deplină libertate națională pentru toate popoarele conlocuitoare [...].
2. Egală îndreptățire și deplină libertate autonomă confesională pentru toate confesiunile din stat.
3. Înfăptuirea desăvârșită a unui regim curat democratic [...].
4. Desăvârșită libertate de presă, libertate de asociere și întrunire; liberă propagandă a tuturor gândurilor omenești.
5. Reformă agrară radicală [...].”

Rezoluția Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia

1. Precizează anul rezoluției prezentate în sursă.
2. Selectează prevederea referitoare la minoritățile din Transilvania.
3. Menționează pe baza textului alte două libertăți prevăzute în rezoluție.
4. Prezintă, într-un text de o jumătate de pagină, unirea Basarabiei și a Bucovinei cu România.

AUTOEVALUARE

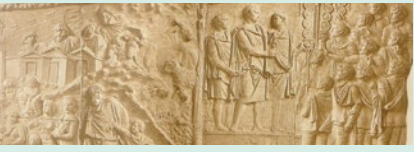
Folosind informațiile din această unitate și sugestiile de la rubrica *Trusa de instrumente*, sunt capabil:

Grilă de autoevaluare	Deloc	În mică măsură	În mare măsură	Nu știu
• să analizez comparativ fapte istorice din perspectivă temporală și spațială				
• să analizez critic fapte istorice pe baza surselor istorice				
• să folosesc perspective interdisciplinare/multiple în abordarea unor probleme/fapte istorice				
• să realizez prezentări de diferite tipuri ale unor teme istorice prin valorificarea informațiilor oferite de diverse surse				
• să valorific experiențele istorice oferite de acțiunea unor personalități/grupuri umane în produse variate (dezbateri, prezentări, proiecte etc.)				
• să realizez investigații/documentări asupra unor fapte istorice prin utilizarea resurselor multimedia				
• să formulez și să argumentez o opinie referitoare la un fapt istoric prin utilizarea informațiilor provenite din diferite surse				

Urmărește pe parcursul anului progresul înregistrat în dobândirea competențelor/exersarea competențelor dobândite.

Recapitulare finală

În colaborare cu colegul de bancă, pe rând, răspundeți la întrebări/cerințe, urmând indicațiile partenerului (de exemplu, 3 C). Verificați răspunsurile în manual. Câștigă cine răspunde corect la cele mai multe întrebări.

		A	B
1		Precizează care era numele dat Mării Negre în Antichitate.	Explică de ce spațiului românesc i-a fost atribuită denumirea de <i>carpato-danubiano-pontic</i> .
2		Menționează două culturi specifice Eneoliticului în spațiul românesc.	Menționează două caracteristici ale vieții spirituale în Epoca Metalelor.
3		Arată care era originea geto-dacilor și precizează ce reprezintă ei în raport cu poporul român.	Precizează cui aparține afirmația „geții sunt cei mai viteji și mai dreپți dintre traci”.
4		Precizează unde s-au format poporul român și limba sa.	Prezintă doi factori ai romanizării.
5		Numește localitatea în care avea reședința voievodul Gelu.	Menționează formațiunile politice de la sud de Carpați, în secolul al XIII-lea.
6		Prezintă pe scurt „atacul de noapte” organizat de Vlad Țepeș.	Precizează două victorii militare ale românilor împotriva turcilor în secolul al XV-lea.
7		Precizează numele ultimului domnitor al Moldovei înainte de instaurarea regimului fanariot.	Menționează două reforme în spiritul luminilor în Transilvania secolului al XVIII-lea.
8		Definește Regulamentele Organice și descrie contextul în care au fost elaborate.	Menționează două proiecte politice românești din prima jumătate a secolului al XIX-lea.
9		Menționează două prevederi ale Congresului de Pace de la Paris din 1856 cu referire la români.	Menționează trei măsuri întreprinse de A.I. Cuza pentru desăvârșirea unirii.
10		Menționează o realizare în plan extern din perioada principelui Carol I.	Precizează perioada în care au apărut primele partide politice românești.
11		Precizează reperele cronologice ale neutralității României în Primul și Al Doilea Război Mondial.	Numește cele trei teritorii câștigate de România prin Marea Unire din anul 1918.
12		Precizează etapele preluării puterii de către comuniști în România postbelică.	Formulează două caracteristici ale regimului lui Gheorghe Gheorghiu-Dej.

C	D	E
Menționează o lucrare în care apar descrieri geografico-istorice despre români și spațiul românesc.	Precizează două izvoare nescrise și două izvoare scrise cu referire la spațiul românesc.	Datează Antichitatea în spațiul românesc.
Precizează din ce epocă datează tăblițele din lut de la Tărtăria.	Describe pe scurt ceramica de Cucuteni (tehnică, simboluri).	 Precizează din ce mileniu datează <i>Gânditorul de la Hamangia</i>.
Enumeră trei elemente de cultură și civilizație preluate de geți de la greci.	Numește categoriile sociale existente în societatea geto-dacilor.	Precizează când a fost întemeiat primul stat dac și cine a fost creatorul acestuia.
Enumeră patru termeni creștini de origine latină.	Precizează elementele constitutive ale poporului român.	Numește tipurile de orașe din Dacia Romană.
Numește un stat al tătarilor în nordul Mării Negre.	Conducătorul românilor în lupta de la Posada, împotriva lui Carol Robert de Anjou.	Menționează două consecințe ale descălecatului lui Bogdan.
Menționează o alianță europeană antiotomană la care participă un domnitor român în perioada „cruciadei târzii”.	Precizează două cauze ale luptei antiotomane ale Țărilor Române în perioada „cruciadei târzii”.	Precizează tacticile militare defensive folosite de români în luptele cu turcii.
Definește stilul brâncovenesc și prezintă două exemple de edificii realizate în acest stil.	Precizează cine a redactat <i>Supplex Libellus Valachorum</i> și din ce cauză.	Enumeră trei trăsături pozitive ale regimului fanariot.
Precizează o cauză și o consecință a mișcării revoluționare de la 1821.	Numește documentele revoluției pașoptiste în care se revendică unirea.	Prezintă cronologia dezrobirii romilor în Țările Române.
Comentează expresia „Unirea națiunea a făcut-o!”	Prezintă prevederile reformei rurale din anul 1864.	Argumentează caracterul modernizator al reformelor lui A.I. Cuza.
Menționează o condiție a Congresului de la Berlin din 1878 pentru recunoașterea independenței României.	Formulează două caracteristici ale Constituției din 1866.	Definește rotativa guvernamentală.
Numește cel puțin două bătălii celebre ale românilor din Primul Război Mondial.	Explică semnificația Conferinței de Pace de la Paris (1919-1920) pentru istoria românilor.	De ce românii au întors armele împotriva armatei germane la 23 august 1944? Argumentează!
Arată din ce organizații economice și militare a făcut parte România în perioada Războiului Rece.	Prezintă exemple de manifestare a cultului conducătorului în timpul regimului lui Nicolae Ceaușescu.	Menționează o asemănare și o deosebire între regimul lui Gheorghe Gheorghiu-Dej și cel al lui Nicolae Ceaușescu.

- I. a. 2 p
b. 2 p
c. 2 x 3p = 6 p
d. 10 p
- II. 8 x 2,5p = 20 p
- III. 10 p
- IV. 15 p
- V. 10 p
- VI. 15 p

Din oficiu: 10 puncte
Total: 100 puncte

Folosind informațiile din manual și sugestiile de la rubrica *Trusa de instrumente*, sunt capabil:

- I. să analizez critic sursa următoare și să răspund cerințelor asociate acesteia;
„Articolul 1 – Principii generale [...]”
2. Forma de guvernământ a statului român este republica.
3. România este stat de drept, democratic și social, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate [...] .
Articolul 16 – Egalitatea în drepturi
1. Cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări.
2. Nimeni nu este mai presus de lege [...].”

Constituția din 1991

- a. Precizează, pe baza sursei, forma de guvernământ a României, conform *Constituției*.
b. Selectează din sursă prevederea privind raportul dintre cetățeni și lege.
c. Menționează două dintre valorile supreme ale noii României prevăzute în *Constituție*.
d. Prezintă o altă Constituție a României.

- II. să analizez participarea României la cele două războaie mondiale, stabilind asemănări și deosebiri sub aspect temporal, spațial, cauzal și sub aspectul consecințelor; să grupeze informațiile într-un organizator grafic, după modelul de mai jos;

România în cele două războaie mondiale	Asemănări	Deosebiri
Timp istoric		
Spațiu		
Cauze		
Consecințe		

- III. să îmi exprim opinia în legătură cu un fapt istoric ilustrat de o sursă tip tablou (cum este cea din imaginea alăturată) și să o argumentez;

- IV. să realizez, în colaborare cu un coleg, planul unui portofoliu care să ilustreze diversitatea etnică și socioculturală a județului nostru astăzi;

- V. să utilizez internetul în vederea alcătuirii unei liste de cel puțin 5 site-uri cu informații pe care să le folosesc într-o investigație privind regimul comunist din România postbelică;

- VI. să prezint într-un text de 10 rânduri o personalitate istorică prin valorificarea informațiilor oferite de sursa următoare:

„Alegându-te pre tine domn în țara noastră, noi am vroit să arătăm lumii aceea ce toată țara dorește: la legi nouă, om nou [...]; fă ca legea să înlocuiască arbitrariul; fă ca legea să fie tare, iară tu, Măria Ta, ca domn fii bun, fii blând, fii bun mai ales pentru acei pentru care mai toți domnii trecuți au fost nepăsători sau răi.”

Discursul lui Mihail Kogălniceanu la alegerea lui Alexandru Ioan Cuza, 24 ianuarie 1859

Costache Petrescu, *Revoluționari de la 1848 în Țările Române*

AUTOEVALUARE

Folosind informațiile din această unitate și sugestiile de la rubrica *Trusa de instrumente*, sunt capabil:

Grilă de autoevaluare	Deloc	În mică măsură	În mare măsură	Nu știu
• să analizez critic fapte istorice pe baza surselor istorice				
• să analizez comparativ fapte istorice din perspectivă temporală și spațială				
• să formulez și să argumentez o opinie referitoare la un fapt istoric prin utilizarea informațiilor provenite din diferite surse				
• să realizez prezentări de diferite tipuri ale unor teme istorice prin valorificarea informațiilor oferite de diverse surse				
• să realizez investigații/documentări asupra unor fapte istorice prin utilizarea resurselor multimedia				
• să valorific experiențele istorice oferite de acțiunea unor personalități/grupuri umane în produse variate (dezbateri, prezentări, proiecte etc.)				

Urmărește pe parcursul anului progresul înregistrat în dobândirea competențelor/exersarea competențelor dobândite.

